Catherine Preljocaj

Fericirea, pentru o portocală, nu înseamnă să fie o caisă

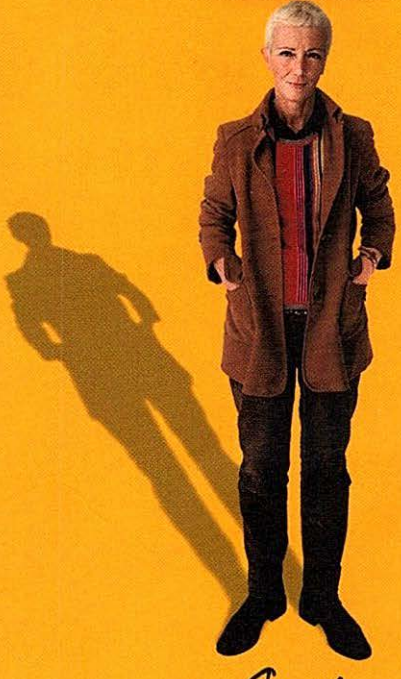

Curtea Veche

CATHERINE PRELJOCAJ

Fericirea, pentru o portocală, nu înseamnă să fie o caisă

CATHERINE PRELJOCAJ a fost director de publicație al unui mare săptămânal, apoi specialist în comunicare pentru primul festival „Les Eurockéennes" de la Belfort. La 30 de ani s-a îmbolnăvit de cancer, de care a reușit să se vindece. În prezent, este consultant în dezvoltare personală. A mai publicat: *Le livre de l'essentiel II* (coautor, 1996), *La mort de Caliméro et la naissance de l'aigle* (2004).

CATHERINE PRELJOCAJ

Fericirea, pentru o portocală, nu înseamnă să fie o caisă

Prefață de Jean-Louis Servan-Schreiber

Traducere din limba franceză de
MARIUS CHITOȘCĂ

Curtea veche

BUCUREȘTI, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PRELJOCAJ, CATHERINE
Fericirea pentru o portocală, nu înseamnă să fie o caisă / Catherine Preljocaj ; trad.: Marius Chițoșcă. -
București : Curtea Veche Publishing, 2010
ISBN 978-973-669-660-2

I. Chițoșcă, Marius (trad.)

821.18-31=135.1

Coperta: GRIFFON AND SWANS
www.griffon.ro

CATHERINE PRELJOCAJ
Le bonheur pour une orange... n'est pas d'être un abricot

Copyright © Éditions Jouvence, 2007
Tous droits réservés

Éditions Jouvence, S.A.
Chemin du Guillon 20
Case 143
CH - 1233 Bernex
http: //www.editions-jouvence.com
info@editions-jouvence.com

© Curtea Veche Publishing, 2010,
pentru prezenta versiune în limba română

ISBN 978-973-669-660-2

Mulţumiri lui Jean-Louis Servan-Schreiber,
primul meu cititor şi prieten devotat.

Mulţumiri lui Cécile Rouède,
pentru critica prietenească făcută la corectura finală.

Mulţumiri lui Martine Desmoulins,
pentru că a apărat-o cu atâta tandreţe.

Mulţumiri lui Jacques Maire
şi echipei de la Éditions Jouvence,
pentru entuziasmul lor şi pentru incredibila reactivitate.

Mulţumiri lui Nadine Castein,
analistul meu.

Mulţumiri lui Pierre-Yves Margnoux, mare cititor.
Maestru şi expert în domeniu...

A te ascunde este o plăcere,
însă a nu fi găsit este o catastrofă.

Donald W. Winnicott

Vă doresc vise care nu se termină niciodată
și dorința furioasă de a realiza unele dintre ele.

Vă doresc să iubiți ceea ce trebuie iubit
și de a uita ceea ce trebuie uitat.

Vă doresc pasiuni.

Vă doresc tăceri.

Vă doresc cântece de păsări la trezire
și râsete de copii.

Vă doresc să rezistați împotmolirii, indiferenței,
virtuților negative ale epocii noastre.

Vă doresc să fiți voi înșivă.

Jacques Brel

PREFAȚĂ

Cunoaște-te pe tine însuți!
Socrate

Catherine Prelipcaj nu este o persoană simplă. Lupta pentru viața ei a călit-o, i-a înăsprit inima, astfel încât ar fi putut să se închidă în fața semenilor, adesea atât de amenințători, de-a lungul istoriei sale personale. Însă, după zâmbetul ei de o discretă bunăvoință, se poate spune că a ales o altă cale: aceea de a-și pune forța și filozofia de viață în serviciul altora. A devenit terapeut.

A ales să se povestească pe sine, în parte o mărturisire, în parte exorcism. Aceasta este tema cărții de față, publicată pentru prima oară în 2001. O povestire dură și superbă, precum munții Albaniei, de unde ea este originară. Un fel de reportaj de război. Împotriva unor constrângeri patriarhale cu privire la fiice. Împotriva riscului de marginalizare care putea în orice clipă să se răsfrângă din nou asupra ei. Împotriva cancerului, devenit ultima încercare inițiatică a barbariei moderne. Împotriva ei înseși și a tentațiilor de a găsi alternative facile și distructive la grijile proprii.

Ar trebui să se teamă de ceva acei cititori care doresc să se protejeze de evocarea însăși a durităților existenței? Nici vorbă de asta, de vreme ce Catherine, departe de a-și plânge de milă, a știut să găsească ritmul, detașarea, umorul, precum și forța de a ne face să intrăm în atmosfera acestei istorii puțin banale. Mărturiile sincere de viață ne ajută să ne înțelegem mai bine pe noi înșine și să ne apropiem mai mult între noi. Ceea ce face ca această

carte să fie atât de contemporană este faptul că ea constituie o punte între constrângerile arhaice ale comunitarismului şi riscurile mereu apropiate ale singurătăţii.

Faptul că ea a găsit calea de ieşire, fizică şi morală, din această situaţie este motivul pentru care Catherine Preljocaj ne atrage atenţia şi respectul. Ea ne dă curaj, sfârşitul lecturii găsindu-ne mai optimişti ca la început. Prezenta ediţie va face accesibilă această reţetă de supravieţuire.

Jean-Louis Servan-Schreiber
decembrie, 2006

22 IULIE 1990

Simt că situaţia este gravă.

Încerc să mă întâlnesc cu Chantal încă de dimineaţă, am insistat de mai multe ori, iar secretara sa mă asigură că mă va chema din nou către sfârşitul după-amiezii.

În patul meu, complet slăbită, calculez: ar fi trebuit să mă cheme încă de alaltăieri. De obicei, ea nu mă ocoleşte; Chantal este gastroenterolog. Examenul pe care mi l-a făcut săptămâna trecută a identificat o ulceraţie agravată şi necesitatea unei operaţii la stomac. Aşteptăm rezultatele probelor trimise la laborator.

La primul apel al telefonului, m-am repezit asupra receptorului, e ea.

— Catherine, scuză-mă. Ştiu, am întârziat să te sun, însă am vrut să verific toate rezultatele şi să mă consult cu specialiştii. Există o problemă; examenele pun în evidenţă o multiplicare anarhică a celulelor. Am fixat o întâlnire pentru tine la Villejuif.

Tăcere... Cu receptorul pe umăr, cu mâinile pe abdomen, am înţeles.

— E un cancer?

— E un limfom, asta se vindecă bine prin chimioterapie. Este o echipă foarte bună de doctori la Villejuif.

— Nu vreau să merg la canceroşi. Ştii, această boală mi-a răpus unchiul acum două luni, într-un timp atât de scurt... Nu, nu pot, asta îmi va răvăşi familia...

Ea îmi propune să găsesc un alt serviciu medical, la fel de performant, însă la Paris. Accept şi mă resemnez, pe de-a-ntregul înfrântă.

Este lovitura finală! Sunt cumva blestemată? Nu este adevărat, nu tocmai eu! Este un vis urât, un coşmar oribil? Nu, durerea este cât se poate de reală: un bisturiu înfipt în mijlocul stomacului mă înţeapă şi mai violent. Mi-e frică, foarte frică! Deodată, am senzaţia unei febre care se propagă în corpul meu cu o viteză nebunească, confuzia mea creşte... Mă cuprinde ameţeala. Nu, nu închide ochii... Ridică-te, opune-te, nu ceda angoasei. Corpul meu a îngheţat. Ridicată în picioare, tremur precum o frunză şi mă prăbuşesc în pat.

Panică totală, m-ar alina dacă aş plânge, însă deodată şi gâtul mă doare oribil. Nu pot să plâng, nu vreau. Am senzaţia că dacă slăbesc controlul pentru o secundă, un sfert de secundă, se va întâmpla, voi muri! Mă gândesc la Rock, la decesul unchiului meu, a fost prima mea confruntare directă cu moartea. Doliurile sunt mai curând dese în familia noastră, mai ales în străinătate, însă distanţa permitea ca acest lucru să îmi pară îndepărtat, el era atât de impalpabil, încât mă credeam de neatins! Revăd cât se poate de clar derularea evenimentelor din acea zi de 11 mai, luna trecută. În ajun, mă culcasem foarte târziu. Asistasem la avanpremiera filmului *Visuri* de Kurosawa. În mod straniu, ultimul vis al cineastului japonez punea în scenă o veselă şi magnifică ceremonie funerară... Apoi, împreună cu Ana, vecina mea, şi cu prieteni comuni, am sărbătorit cei treizeci de ani împliniţi de ea. A fost atât de plăcut faptul că ne-am întors pe jos.

11 MAI 1990

Dorm profund. Sună telefonul.

— Cathy, sunt eu, Silvia. Am să-ţi dau o veste proastă. Rock a murit!

Sora mea este în lacrimi. Este imposibil! Unchiul meu a suportat o operație săptămâna trecută. Medicii erau optimiști. Ce oră e? Îmi dau seama...

— Când s-a întâmplat?

— La șase, în această dimineață. Grăbește-te. Te aștept la el.

Simt destulă durere și îmi imaginez cu ușurință suferința tatălui meu. Rock este singurul său frate din Franța. Amândoi nu și-au revăzut membrii familiei de mai bine de patruzeci de ani. Ei trăiesc în Albania, noi suntem albanezi, cel puțin părinții mei. De vreme ce la noi tradiția cere o perioadă de tăcere de cel puțin patruzeci de zile, pentru a cinsti memoria defunctului, pun în mod deliberat discul cu *Requiemul* lui Fauré, cel mai sublim și cel mai angelic din câte cunosc, și îl dedic lui Rock. În vreme ce vocile se fac auzite în apartament, puternice, însă cristaline, eu particip reculeasă la această rugă, neștiind ce să fac altceva. Tristețea mea evoluează în ritmul corurilor.

Apoi m-am alăturat familiei mele. Ziua se dovedește extrem de dificilă: mama mea îmi cere să merg să-mi veghez unchiul la capelă. Să fie din cauza oboselii, a tensiunii emoțiilor reținute sau mai degrabă a șocului? Durerile m-au apucat din nou...

— Maică [Mamă], te rog, nu vreau să merg acolo. În orice caz, nu astăzi, mi-e foarte rău la stomac, sincer nu mă simt prea bine.

Nu vrea să mă creadă, insistă:

— Ei, culmea! Nu ai de ales, trebuie să mergi!

— Nu, nu sunt în stare să-l văd, nici să-l ating. Însă mi-ar plăcea, pe cât posibil, să păstrez vie amintirea lui Rock...

— Ia termină cu teatrul! Vrei să arunci rușinea peste familia noastră! Ce crezi că vor gândi oamenii, ha? Ești lipsită de inimă! Tu chiar nu vrei să faci niciodată eforturi pentru noi?

Încă o dată, eram fiica rea a tribului... În ciuda a tot — sunt obișnuită cu aceste scene —, decid să mă întorc în camera mea și să petrec tot sfârșitul de săptămână în pat, atât de rău mă chinuie stomacul. Decesul unchiului meu m-a afectat mai mult decât mi-aș fi imaginat. Relațiile dintre noi nu au fost foarte apropiate, însă Rock locuise la părinții mei timp de doisprezece ani. Fratele meu,

sora mea și cu mine eram pe atunci foarte mici. De fapt, nu am apucat să-l cunosc și să țin la el decât de curând; boala ne-a permis să ne apropiem. Plecarea sa nu poate fi decât mai dureroasă.

*

La reamintirea acestei zile, duritatea îndemnurilor mamei mele îmi răsună în cap, iar angoasa morții mă stăpânește cu mai multă putere; vine rândul meu...

— Vezi tu, Maico, aici nu e vorba de teatru, eu voi muri!

Afară, totul este scăldat în lumină. Soarele arde prea tare pentru mine. Închid ferestrele. Această obscuritate îmi face bine, mintea mea este cuprinsă de un negru total. Stau abătută sub fereastră și fixez toate detaliile încăperii: patul meu stricat, veșmintele pentru veghe așezate pe scaun, posterul filmului de Woody Allen, *Manhattan*, minicombina hi-fi dăruită de amicii mei la o aniversare, tabloul agățat deasupra patului meu, cadou din partea Carolinei, fosta mea vecină. Puțin mai la stânga, deplasat față de poziția sa normală, panoul înrămat pe care sunt înghesuite toate fotografiile vieții mele, planul metroului newyorkez și al celui din Madrid, unde am petrecut câteva luni. Dedesubt, la înălțimea ochilor mei, biletele spectacolelor pe care le-am vizionat: Charles Trenet, Nina Simone, Higelin, Gainsbourg și atâția alții... Cel de la I Muvrini, prins în pioneze acum trei săptămâni, îmi amintește de ultimul spectacol de care m-am ocupat. Imaginile acestor concerte îmi revin în minte. Voi mai putea să muncesc în continuare?

Chircită pentru a calma focul din stomac, cu urechea pe mochetă, aud vibrațiile puternice ale metroului. Viața este în exterior, ea continuă...

Boala unchiului meu a durat mai puțin de un an. Mie, cât timp îmi rămâne de trăit, câteva luni sau câțiva ani? Mi-e atât de frică, încât simt nevoia să strig. Apuc telefonul, trebuie să vorbesc cu cineva.

— Ana, am o problemă, poți să vii?

Vocea mea stinsă o face să înțeleagă că e vorba de o urgență. O aud închizând poarta, urcând și sunând la ușă. Abia îi las timp pentru a intra. Cum să-i spun, să mă descarc?

— Ana, am rezultatele examinărilor, este un cancer...

Ea mă privește în tăcere, lacrimile îi umplu ochii; eu explodez în sughițuri de plâns în brațele ei.

— Nu vreau să mor! Sunt prea tânără, nu ar fi drept să mor, nu acum, înțelegi?

Ana încearcă să mă liniștească:

— Vei depăși situația, sunt sigură...

Ce curaj să îmi răspundă astfel; tatăl ei a fost învins mai demult de un limfom. Iată de ce îndrăznesc să-i vorbesc ei. Ana preia inițiativa; ea îl caută repede la telefon pe profesorul care s-a ocupat de tatăl ei și îi prezintă cazul meu. Am conectat amplificatorul de voce. Acest domn merge drept la țintă.

— Ana, tu știi că tatăl tău a murit în urma unui limfom, voi fi sincer cu tine, este ceva foarte grav.

El îi pune diverse întrebări, la care ea răspunde pentru mine. Sfârșește prin a întreba dacă sunt căsătorită, dacă am copii.

— Nu, nu are.

— Ana, cred că e cel mai bine așa...

Situația este atât de dramatică? Convorbirea, care ar fi trebuit să ne redea un sentiment de siguranță, a avut asupra mea efectul unui duș rece. Am impresia că mă aflu de o oră într-un ring, că încasez lovituri după lovituri.

Orele următoare îmi par ireale. Ana mă forțează să merg la cumpărăturile pentru cină, la supermarket; ea cumpără meniul nostru preferat: tarama, somon afumat, blinis [specialitate din grâu negru, *n. tr.*], citrice și o sticlă de vin roșu.

— Ana, este drăguț din partea ta, însă nu mi-e foame, nu trebuie să te deranjezi...

— Nu te las să te deprimi, un rău e de ajuns!

Un alt telefon din partea lui Chantal. Ea a reușit să obțină pentru mine o întâlnire cu profesorul B., șeful serviciului de hematologie de la Pitié-Salpétrière. Abia peste patru zile... o eternitate.

Deşi este foarte târziu, îmi este imposibil să adorm, prima noapte albă în care se vor repeta fără încetare aceleaşi întrebări. De ce eu, cum se va derula totul, mă vor opera? Iar chimioterapia, este dureroasă? Mă putea găsi moartea acolo, să mă ia? Când se va manifesta? Am doar o singură şansă de a scăpa?

Este atât de brutal! Această boală ipocrită este atât de ascunsă: nimic nu se manifestă în afară, nu tu accidente, nu tu sânge, niciun şoc, fără umflături sau semne pe piele, nici măcar cearcăne gri dimineaţa la trezire, în faţa oglinzii, doar cinci kilograme în minus, ceea ce mai degrabă îmi convenea... Totul era ascuns în mine. Care era semnul? O durere acidă, arzătoare, omniprezentă. Caut cu obstinenţă începutul poveştii. Poate din ianuarie, din anul acesta?

*

În această perioadă, stresată de munca mea — sunt asistentă de departament într-o agenţie de comunicare —, fumez două pachete de ţigări pe zi, abuzez de cafea, consum somnifere pentru a adormi şi vitamine pentru a mă putea trezi. Cu acest regim, arsurile mele la stomac nu mă miră, însă resimt neplăcerile unui fibrom; medicul a menţionat o mică gastrită.

— Vă asigur, este normal, sunteţi fumătoare, concluzionă el, prescriindu-mi simple pansamente.

Durerea persistă.

La începutul lui mai, ea devine atât de intensă, încât mă invit la cină la prietena mea Marie-Françoise; am nevoie de sfatul ei, ea mă cunoaşte de câţiva ani. Medicul care mă tratează respinge neliniştile mele:

— Eşti prea stresată. În ianuarie nu aveai nimic. Rezultatul din ianuarie în ceea ce priveşte fibromul nu te-a liniştit?

— Da, însă asta era acum patru luni. Astăzi, poate s-a generalizat deja?

— Ascultă, Cathy, îţi repet, e din cauza stresului, totul e în capul tău...

Aşadar, nimeni nu vrea să ia în considerare simptomele mele? Cu trei zile mai înainte, o prietenă mi-a răspuns aproape acelaşi lucru, precizând, totodată, punctul ei de vedere:

— Totul este în mintea ta... Nu trebuie decât să-ţi schimbi jobul şi tipul cu care te culci!

— Da, sigur! Uşor de zis! Nu aveţi vreun alt lucru pe care să mi-l propuneţi?

Răspunsul ei m-a agasat. Efectiv, eu sunt nemulţumită de condiţiile mele de lucru, de raporturile proaste cu Martina, şefa mea, de relaţia episodică cu un bărbat însurat... Pentru că la agenţie Martina îmi cânta acelaşi refren, forţat, am acceptat să-i cred pe toţi. Şi să tac.

Am tot tăcut până în acea dimineaţă...

Chiar de la trezire, o criză şi mai violentă; brusc, durerea îmi taie pur şi simplu respiraţia. Timp de două ore, încerc micile mele remedii obişnuite: un pahar cu lapte cald, Maalox, patru săculeţe, şi toate poziţiile, unele după altele, întinsă, dreaptă în picioare, ghemuită, nimic nu pare să aline criza. O previn pe Martina cu privire la absenţa mea. E total nemulţumită, iar reacţia ei îmi provoacă amărăciune. Deşi mă aflam în acele zile de liber dintre weekend şi sărbătoarea de Înălţare, îi propusesem să o ajut la un dosar voluminos. Zi liberă sau nu, eu merg la urgenţe, la spitalul Saint-Antoine.

După examen, medicul se miră de rezistenţa mea.

— De ce aţi aşteptat atât de mult şi cum aţi reuşit să suportaţi durerea cu o asemenea gaură în stomac?

Simt cum creşte o furie în mine contra persoanelor care m-au pisălogit cu abordările lor psihologice. „Vedeţi, doctore, totul este în *cabeza* [*cap*, în spaniolă, *n. tr.*]..." Bine, cel puţin ştiu în sfârşit ce am; unul dintre oamenii cu ulcere, se ştie totul despre asta.

La sfârşitul lui iunie, analiza biopsiilor dezvăluie o inflamare, am nevoie de alte întâlniri cu gastroenterologul, pentru a înţelege că problema pare serioasă. Mai întâi, specialistul mă asigură că totul se va aranja, că simptomele sunt cauzate de stres... El îmi prescrie o pauză în activitate, însă, la ultima consultaţie, emite un comentariu straniu:

— Este uimitor, această infecție nu atinge în general decât persoanele mai în vârstă...

Această frază se tot învârte în capul meu, încât mă împiedică să dorm și să vorbesc cu una dintre clientele mele. Gladys mă sfătuiește să schimb specialistul gastro și îmi recomandă una dintre prietenele ei.

Alături de Chantal, mă simt imediat în siguranță.

La spital, văd venind cu pas repede o tânără femeie dinamică, de statură mică, dar trasă parcă prin inel, cu ochi mari, negri, o față drăguță, încadrată de plete lungi, brune. În ciuda bluzei sale albe, Chantal nu are nici aerul, nici atitudinile unui medic. Contrar anumitor colegi de breaslă, ea surâde frecvent în timpul conversației și mă impresionează prin pertinența întrebărilor sale și prin capacitatea ei de a asculta. De la prima întrevedere, Chantal întreprinde o veritabilă muncă de investigație, ia multe probe de sânge, efectuează examinări noi, schimbă posologia medicamentelor, urmărește stoparea maladiei. Ceea ce m-a decis să plec în însoritele landuri [regiuni în Germania și Austria, *n. tr.*]. Revenită la Paris cu o mină superbă, grație acestui repaos, mă simt în formă, însă corpul meu continuă să sufere.

*

25 IULIE 1990

Verdictul a fost dat. Este cancer.

În prezent, privesc viața ca și cum ea m-ar fi părăsit deja. Totul mă emoționează, frumosul, ca și urâtul; în această dimineață, m-am intersectat cu un bărbat tânăr care alerga, exersându-și vocea pe o arie de operă italiană și balansând ritmic un trandafir roșu în mână. Lipsa de griji a acestui băiat mi-a declanșat dorința de a plânge. „Așa, aleargă... Nu te opri niciodată!"

Confruntată cu această fericire la care nu mai am dreptul, ideile cele mai sumbre mă asaltează. Moarte: cuvântul se imprimă în creierul meu, dar şi pe tot ce se mişcă în jur; o presimt pe feţele oamenilor, pe corpuri, tinere sau bătrâne. Oamenii mă privesc intens, angoasa mă chinuie... Mă ascund în camera mea. Nicio dorinţă de a-i întâlni pe cei apropiaţi. Nu le-am spus niciodată că îi iubesc, cum aş putea să îi anunţ acum că am cancer? Mi-e frică mai ales de reacţia Ginei, sora mea mai mare. În această seară, am simţit de o mie de ori dorinţa de a-i dezvălui numele răului care mă macină, însă nimic din ceea ce am pregătit în mod minuţios nu a putut ieşi de pe buzele mele. Fratele meu este cel căruia îi voi cere ajutorul. Nu mă încred în simţul ascuţit al *dramei* familiale balcanice, însă îl ştiu pe Angelin ca fiind mai echilibrat; el este un artist, un coregraf, foarte ocupat şi adesea lipseşte din Paris. Robotul său de pe telefon mă obligă să îi las un mesaj clar:

— Angelin! E Tika — el mi-a dat porecla asta — : am o problemă, sunt bolnavă... Medicul gastroenterolog a vrut să mă trimită la Villejuif, dar am refuzat. Nu am spus nimic familiei, nu vreau să creez o dramă, înţelegi? Mi s-a stabilit o consultaţie la spital, cu un mare profesor, la Pitié... Nu am curajul de a mă întâlni singură cu el... Dacă ai putea să mă însoţeşti, ar fi nemaipomenit de bine.

Angelin este cu mine. Prima consultaţie la profesorul B. Omul are un aer simpatic. Părul său este de un gri argintiu, trebuie să fi trecut de şaizeci de ani. După chestionarul obişnuit, profesie, vârstă, istorie a simptomelor şi a antecedentelor familiale, el ne prezintă particularităţile bolii mele şi modalităţile de tratament.

— Trebuie să ne gândim rapid la o spitalizare, însă pentru moment, fără panică, vom efectua toate examenele înainte de a ne decide pentru protocolul chimioterapiei. În ceea ce priveşte operarea stomacului, o să vedem mai târziu.

Ne comunică procentajul vindecărilor de limfom, insistă asupra acestor statistici de speranţă, înainte de a-mi face o prelevare de măduvă osoasă. Ţine să mă revadă săptămâna viitoare.

S-au scurs zece minute, nu mai mult. Nu a pronunțat nici măcar o singură dată cuvântul fatal, fratele meu mai mare este mai liniștit, însă eu nu prea; rămân prudentă cu privire la discursul medicilor. Ne despărțim rapid, am întâlnire cu un acupunctor. Da, m-am hotărât, mă opresc din fumat!

În metrou, încerc să-mi reprezint mental o multiplicare anarhică de celule, tind să-mi amintesc ceea ce am învățat la școală, însă biologia, chimia și fizica nefiind materiile preferate, nu îmi dau seama nici măcar ce e o celulă... Darămite un întreg batalion în expansiune! De ce sunt chemată la secția de hematologie, să se întâmple asta din cauza „sângelui rău"?

Ana nu mai pleacă de lângă mine. Ne cunoaștem de trei ani; eram mutată de puțină vreme, când ea s-a instalat la rândul ei sub apartamentul aflat chiar sub mine. Trei săptămâni mai târziu, plângea în fața ușii ei sparte. În acea seară, a luat cina la mine. Devenite repede cele mai bune prietene din lume, noi luam același metrou dimineața, mergeam la cinema, cinam când la una, când la cealaltă, ne duceam la aceleași ceremonii, ne amestecam relațiile și prietenii, făceam aprovizionarea la piața din Aligre, duminica... Inseparabile, ne-am gândit să instalăm un interfon în apartamentele noastre, cu scopul de a dialoga fără a mai apela la telefon.

Astăzi, ea m-a ajutat să reglez ultimele detalii înainte de spitalizare. Am trecut în viteză prin magazine și am ales, în locul pijamalelor, veșminte multifuncționale, colorate, foarte vesele. Știu, refuz să intru în rolul și în uniforma roz de bumbac moale.

Angoasa nu mă mai părăsește. Totuși, în seara asta, împreună cu prietenele, am mers la Chez Gégène, micul local de pe malul Marnei, la Nogent. Visam să ajung aici într-o zi; ambianța este călduroasă și, în timp ce luăm cina, privim — eu cu nostalgie — cupluri tinere ce dansează legănându-se, exagerând cadența și răzând sau îngânând aceste melodii de odinioară cântate la acordeon. La culcare, o nouă criză se declanșează, mai puternică decât

precedentele. Aşezată pe marginea patului meu, plângând, aştept dimineaţa.

Chantal mă ia la urgenţe, mă examinează, îmi vorbeşte, ştie totul despre întrevederea mea cu profesorul, a discutat cu el la telefon. Chantal mă pune să mă mişc în spatele aparatului, deoarece este prea mult aer în stomac şi nu se vede mare lucru pe clişeu. În orice caz, trebuie să plec pentru a ajunge la întâlnirea de la Pitié; e la doi paşi de aici, merg pe jos. Ora unsprezece, sala de aşteptare este arhiplină, medicii sunt depăşiţi, profesorul B. trece în mod regulat prin faţa mea şi îmi spune de fiecare dată:

— Sosesc, nu va dura prea mult!

De-a lungul orelor, observ pacienţii, cea mai mare parte dintre ei nu au cu adevărat un aer bolnav; asta nu înseamnă nimic, eu sunt bronzată şi... Cei mai viguroşi par cei mai neliniştiţi; există reviste pe mese, însă nimeni nu le citeşte, fiecare pare pierdut în gândurile lui. Alţi bolnavi sosesc, în scaune cu rotile sau pe paturi mobile, însoţiţi de una sau două persoane din ambulatoriu... Frântă în două, rememorez ultimele două vacanţe, pentru a uita de durerea din abdomen; cuţitele ascuţite din stomac nu au încetat să mă chinuie de noaptea trecută.

Orele cincisprezece, profesorul mă cheamă să intru în biroul său, iar în momentul în care mă aşez izbucnesc în hohote de plâns, nu mai pot! El mă ascultă, fiind atent la descrierea a ceea ce simt; rapid, contactează serviciul de gastroenterologie. Întinsă pe masă, îl aud:

— Veniţi imediat, s-ar putea să fie o perforaţie.

Câteva minute mai târziu, brancardierii sunt acolo. Mă transferă la urgenţe, totul se întâmplă foarte repede, medicii de serviciu, unii după alţii, mă examinează, îmi pun mii de întrebări şi fiecare îşi dă cu părerea; ajung să se contrazică.

Ca într-o ceaţă, eu simt un rău atroce; asist la discuţiile lor:

— Este grav, e o perforaţie. Repede, la operaţie!

— Nu este o perforaţie...

Agitaţia durează ore întregi, personalul dă impresia că aşteaptă un lucru precis. Dar ce?

Medicii au găsit o tumoare. Părinții mei fiind în Iugoslavia, este anunțată sora mea mai mare. Gina merge imediat la fratele meu și îi propune să o însoțească la urgențe, însă el preferă să aștepte ziua următoare:

— Gina, nu e atât de grav. Voi dramatizați totul... Profesorul a spus că...

— Să așteptăm până mâine? Ești simpatic, Angelin, însă Cathy este de una singură!

Agitată, ea îi citește definiția limfomului dintr-un dicționar medical.

— Ai înțeles?

Știam eu bine: cu fratele meu nu e rost de *dramă*.

Am petrecut noaptea la urgențe. Cea mai mare parte a timpului singură, întinsă pe o masă de radiologie, goală, doar cu un cearșaf de bumbac de un galben pal pe mine, pregătită de operație, trăind emoții de tot felul, în alternanță, de la frică la speranță, de la mânie la întristare, de la descurajare la rugăciune, de la angoasă la un mare sentiment de calm cu o senzație de blândețe... La venirea dimineții, sunt purtată într-o cameră. Ce se întâmplă de fapt? Nu mi se spune nimic. Sunt epuizată.

În această noapte, serviciul a primit atât de multe apeluri de la familia mea, încât internul mă roagă să aleg un interlocutor:

— El va transmite informațiile la ceilalți. Este de necrezut, în familia dumneavoastră e mai rău ca un tam-tam!

Asta îl face să râdă, ne ia drept imigranți de pe continentul african sau din Orientul Mijlociu! Nu este singurul; de fiecare dată când spun că sunt albaneză, mi se răspunde în general:

— Aha, libaneză...

Sunt chiar și persoane care merg mult mai departe:

— Este straniu, nu prezentați fizionomia...

Trebuie prin urmare să spun răspicat:

— Nu, nu, nu sunt li-ba-ne-ză, ci alba-neză!

Cum i-aș putea face să fie mai atenți? Albania rămâne o *no man's land* pentru majoritatea. Astăzi, la un deceniu de anul 2000, singuri intelectualii, oamenii instruiți și comuniștii știu să localizeze Albania pe un glob pământesc, iar jumătate dintre aceștia nu-i

cunosc istoria. În ce mă privește, doar în adolescență, în 1973, am înțeles că rădăcinile mele sunt înfipte într-un pământ străin, învecinat cu Iugoslavia și Grecia, însă la fel de impalpabil și pitoresc precum Sildavia, imaginată de Hergé în *Sceptrul* lui Ottokar. În acea perioadă, a trebuit să-i verific amplasarea pe un atlas, împrumutat de la biblioteca municipală... Îmi era prin urmare greu să vorbesc despre dificultatea de a descoperi această mică țară a Balcanilor, una dintre ultimele din lume care trăiesc în autarhie din vina unui dictator. Enver Hodja a menținut frontierele închise și, deși a murit în 1985, ele sunt la fel și în ziua de azi.

Medicii ezită; trebuie mai întâi să opereze sau să înceapă chimioterapia? Într-o zi e albă, a doua zi e neagră; situația asta a durat o săptămână. În așteptare, regim complet, în cazul în care...

Așteptarea mi se pare infernală. În plus, șeful clinicii, puțin amabil, nu răspunde niciodată la întrebările mele; el devine chiar impertinent. În această dimineață, căutând rezultatele ultimului examen efectuat în oraș, mă întreabă, încă o dată, dacă i-am înmânat acest document, iar eu îi confirm că da. Puțin convins, el părăsește încăperea trântind ușa. Un sfert de oră mai târziu, revine, îmi ignoră părinții, sosiți între timp, și aruncă dosarul pe pat, spunând:

— Sunt dezolat, domnișoară, nu-i aici! Unde este?

Deschid plicul calmă, extrag rezultatele și i le ofer. Este vexat, îmi dau bine seama, i-am văzut nările palpitând, apoi contractându-se... Cu scopul de a detensiona atmosfera, încerc să schimb subiectul, îi vorbesc cu amabilitate. El rămâne agresiv în răspunsurile sale, iar asta mă enervează... Îl întreb înainte să iasă:

— Pot să știu de ce vă comportați așa dezagreabil cu mine? Nu este drept...

Cu mâna pe clanța ușii, fără să se întoarcă, el îmi răspunde răstit:

— Ceea ce e nedrept este că la treizeci de ani dumneavoastră aveți cancer!

Iată, a fost spus; privirea mea se desprinde cu greutate de ușă, apoi se întoarce către fețele descompuse...

— Ascultă, acest medic exagerează... Să aşteptăm toate rezultatele înainte de a dramatiza!

Mama este cea căreia mă adresez în primul rând, simţul *dramei* este prezent în general la ea; în privirea ei, mă văd deja moartă!

— Nu, mamă, nu voi muri!...

Le repet ceea ce m-au anunţat oficial. Atitudinea tatălui meu este diferită, el îmi pare abătut de această nouă dovadă. Nu mai pot susţine nicio secundă privirile lor. Cuprinsă de o dorinţă intensă de a plânge, mă îndepărtez.

— Voi face o plimbare, revin...

Nu mai suport prezenţa părinţilor mei, nici această cameră, cu atât mai puţin aceste servicii! Furia îmi urcă în gât... Am insistat totuşi pe lângă medici şi m-am asigurat de discreţia lor cu privire la gravitatea bolii mele.

Ah, cât aş fi vrut să-l am în faţa mea pe şeful clinicii şi... să-i trag un pumn în figură!

În picioare, în faţa ferestrei deschise, o văd pe Maria. Soţia lui Rock nu m-a observat, ea înaintează încet către intrarea clădirii, îşi şterge ochii, plecându-şi capul. Va avea nevoie de timp pentru a urca până în camera mea; profit de asta pentru a mă întinde în pat, ceea ce nu este uşor cu perfuzia portabilă, şi mă pregătesc. Nu ne-am mai revăzut de la înmormântarea unchiului meu. Uşa se deschide. Din cauza doliului, chipul ei pare mai palid. Ascunzându-şi durerea, Maria îmi oferă cel mai frumos şi mai larg zâmbet al ei.

— Bună, draga mea. Cum te simţi?

Timp de mai bine de o oră, vorbim despre toate... Mai puţin despre ceea ce e esenţial.

Sub pretextul că am o mină obosită şi profitând de sosirea infirmierei, ea scurtează întrevederea.

Ana vine să mă vadă zilnic, îmi aduce prosopul, poşta şi lista de mesaje lăsate pe robotul telefonului meu. Mărturisesc prietenei mele că nu am nici dorinţa, nici curajul de a lua legătura cu prietenii, ea o va face pentru mine. Iată sosit timpul vizitelor. Cei care

sunt aşteptaţi nu sunt în mod necesar acolo şi invers. Françoise reprezintă o surpriză plăcută; ne ştim de la ultimul revelion. Informată de prietena noastră comună, ea trece pe la mine în grabă, înainte de a pleca în vacanţă, în aceeaşi seară. Râdem mult de cadoul ei, un abecedar pentru brodat. Nu ştiu să cos!

Aleluia! Medicii s-au decis în favoarea operaţiei. Îmi vor scoate întregul stomac? Nu ştiu nimic, chirurgul a menţionat sincer că aş avea dreptul la o anestezie peridurală şi la o cicatrice frumoasă. Punctul de vedere estetic al operaţiei îmi este indiferent; în schimb, ideea de a evita chimioterapia se instalează în mintea mea. Cristina, sora mea mai mică, sărbătoreşte sfertul ei de secol. Îi urez la mulţi ani, înainte de a intra în blocul operator. Aş fi preferat să-i ofer un alt cadou.

La trezire, ochii mi se fixează pe un număr impresionant de tuburi, toate agăţate de mine, ca nişte tentacule! Vreau să le scot, urlu, mă zbat, în timp ce brancardierii mă imobilizează; chingile mă jenează la fel de mult! În confuzia momentului, mi se dă o veste excelentă; au extirpat tumoarea şi două treimi din stomac odată cu ea. Chirurgia şi-a îndeplinit rolul. Puţin mă interesează; în ciuda anesteziei, eu îndur un calvar.

Ana a intrat foarte îngrijorată în camera mea. Ignorând căldura greu de suportat a acestei veri, femeile din familia mea sunt îmbrăcate în negru din cap până în picioare, inclusiv baticul pe cap, înnodat după obicei, în amintirea morţii lui Rock. Grupul îmi încercuieşte patul.

Ana îmi descrie scena în toate detaliile ei. Asta îi aminteşte de anumite imagini ale bocitoarelor corsicane sau algeriene.

— Ai fi crezut că tu eşti cea la capul căreia vegheau... Ce dezamăgire să te audă râzând!

— Da, dar să nu profităm de asta... Este dureros!

Mă târâi pe culoarele spitalului. Cu spatele încovoiat, înaintez cu o pungă în mână, pe care scrie „Prisu". Nu o las nicăieri şi, din motive lesne de înţeles, am pus în ea toate tuburile agăţate de mine. Mama mea îşi petrece toate după-amiezele la spital, aşezată

lângă patul meu. Ea se ţine destul de dreaptă şi mă priveşte fără să-mi vorbească. Nu am purtat niciodată cine ştie ce conversaţii, însă situaţia asta e şi mai rea. Astăzi, nemaisuportând această linişte apăsătoare, îi cer să nu mai vină. Ea refuză, insistă, se plictiseşte vizibil, însă face din asta o datorie. Ştie că întreaga comunitate căreia îi aparţinem îi va lăuda meritele: „Ah, Liza, ce curaj are!" Părinţii mei şi cu mine nu suntem în raporturi bune, iar asta de ani de zile. Întocmai ca marea parte a străinilor exilaţi dintr-un motiv sau altul, părinţii mei — refugiaţi politici — şi-au conservat valorile cu rigoare şi hotărâre, chiar dacă ele nu mai sunt de actualitate în ţara lor de origine. Copilăria mea s-a petrecut între mirosul şi ritualul cafelei turceşti, liturghia în albaneză la biserică, limba maternă vorbită în casă, cultura franceză la şcoală şi în cadrul programelor ORTF [Televiziunea şi Radiodifuziunea Franceză, *n. tr.*], vitrină veritabilă a unei societăţi la care nu aveam acces.

De credinţă catolică, părinţii noştri ne-au crescut în spiritul tradiţiei albaneze, rezultată din obiceiurile Evului Mediu, exagerată de efectele invaziei otomane. Noi, fiicele lor, am suportat o educaţie cvasimusulmană, cu suveranitatea eternă a „Bărbatului".

Revoltată împotriva acestui sistem arhaic, machist, misogin, nu mi-am acceptat niciodată originile, această ţară, limba ei, riturile şi legile sale. Foarte devreme, mi-am dat în vileag diferenţa, am refuzat condiţia de femeie albaneză şi în special obiceiurile cu privire la căsătorie. Destinată inevitabil mariajului, nu numai cu un necunoscut, ci cu întreaga sa familie, eu le-am luat-o înainte. Am dispărut. De atunci, după cum îmi repetă mereu mama, eu reprezint încarnarea „dezonoarei", a „ruşinii", „vălul negru" ce cade nu doar asupra familiei noastre, şi, dacă tot s-a ajuns până aici, s-o spunem într-o veselie, asupra întregii Albanii reunite! Pentru a concluziona, albanezii sunt mai răi decât corsicanii şi sicilienii la un loc!

Mama tot nu vrea să plece. Refuz să-mi ţină companie în fiecare zi, de vreme ce am fost în relaţii proaste în toţi aceşti ultimi ani. Prezenţa ei mai mult mă jeneză decât mă ajută. Chiar uitând de conflictele şi de diferendele noastre, noi suntem, una faţă de alta,

total străine. Ce am putea avea în comun? Mama mea nu ştie nici să citească, nici să scrie în franceză, singurele puncte de interes sunt centrate pe fiul ei adulat, pe bârfele internaţionale provenite din diaspora noastră, pe descrierea impresionantă a multiplelor ei simptome fizice şi pe importanta listă de medicamente pe care le înghite de dimineaţa până seara. Atunci, cum s-o faci să înţeleagă că prezenţa ei amplifică singurătatea mea morală şi amintirile sumbre ale trecutului? Nu mă lasă să vorbesc şi îşi continuă litania. Pot să o recit eu în locul ei:

— Fiica mea e lipsită de inimă, nu respectă nimic etc.

Profund vexată, părăseşte în cele din urmă camera mea. O înţeleg. Dar, pe de altă parte, sunt iritată pe mama mea ipohondră pentru faptul că ne-a ameninţat mereu că suntem în pericol de a face cancer. Astăzi, am reuşit să mă aleg cu unul.

A venit momentul de a mi se ridica tuburile, nu cel de a-mi trage sufletul; un ocoliş pe la spitalul Tenon, unde mi se implantează un cateter sub anestezie locală. S-ar părea că, datorită acestui acces direct, şedinţele de chimioterapie vor fi mai confortabile. Mi-e frică.

— Începem în câteva zile, mă anunţă rece medicul.

Serviciul de hematologie. Prima şedinţă de chimioterapie.

Ţin să încep această zi atât de specială cu *La Vie en rose*. Chiar de a doua zi după operaţie, am simţit o dorinţă irezistibilă de a asculta din nou acest cântec. Vărul meu nu mi-a oferit versiunea cântată de Piaf, ci pe cea interpretată de Grace Jones, mai cu ritm. Din această dimineaţă, discul o ia mereu de la capăt; nimic altceva nu îmi susţine mai bine moralul...

Primesc mai multe telefoane. De la primul telefon, o amică exclamă:

— Am aflat că ai cancer, nu pot să cred asta! Cum te simţi?

Câtă delicateţe...

— Mă simt ca o persoană care începe prima ei zi de tratament...

Mă simt atât de bulversată, încât scurtez în grabă conversaţia, scuzându-mă, şi îmi şterg foarte repede lacrimile din ochi.

Telefon de la sora mea, Silvia. Ea are cu zece ani mai puţin decât mine şi îmi dă, fără să ştie, o lovitură de graţie. Ea este cea care plânge:

— Mama a făcut o scenă groaznică azi-dimineaţă; mi-a reproşat că am ieşit ieri seară, în timp ce tu, tu eşti pe moarte...

Mulţumesc că îmi reaminteşti! Pe lângă angoasele mele existenţiale, va trebui să am grijă de stările sufleteşti ale anturajului meu?

Medicii s-au decis în privinţa unui protocol. Au stabilit opt luni cu şedinţe de chimioterapie la fiecare cincisprezece zile şi, de fiecare dată, o spitalizare de cinci zile. Însă, îmi explică ei astăzi, pentru moment, preferă să mă supravegheze cu scopul de a observa reacţia mea la tratament. Rezultatul primei şedinţe: părul meu cade în smocuri; le-am găsit în această dimineaţă pe urechi şi, datorită acestui tic nervos de a-mi trece mâna prin păr, el se află acum peste tot. Rămân câteva clipe lungi în faţa oglinzii, fixez cu privirea ovalul feţei mele, această frunte înaltă, aceşti mari ochi albaştri, aceste pleoape fine, aceşti pomeţi înalţi, acest nas mic, această gură gurmandă şi multitudinea de semne roşiatice, care reapar în fiecare zi la soare, şi privesc multă vreme aceste fire dese de păr, colorate în roşu veneţian. Sunt de lungime medie, pentru prima dată în viaţa mea. Înainte, am purtat mereu părul tuns scurt.

Să mai zic că această frizură mi-a cerut doi ani de răbdare! La început, bodogăneam din cauza baretelor, clemelor şi elasticelor utilizate pentru fixarea firelor lungi. Le-am pierdut, le regret deja...

O prietenă coafeză îmi rade capul. Acest moment nu este suportat cu uşurinţă de familia mea. Privesc scena de parcă această femeie nu aş fi eu; este acesta începutul sfârşitului? Prietena mea a avut tendinţa de a da un nou look perucii mele, însă nu am suportat: îmi încălzeşte scalpul şi îmi dă impresia că sunt „o doamnă de curte". Mă gândesc atunci să îmi fac o frumoasă colecţie de bentiţe colorate din bumbac.

În sfârşit singură, cu capul gol, îmi descopăr craniul. Este bine conturat şi trăsăturile mele par mai blânde. Începe să-mi placă această nouă faţă a mea, iar din acest moment nu voi purta ceva pe cap decât dacă este necesar.

Astăzi, împreună cu infirmiera, descoperim cicatricea de la operație în totalitatea ei. Arată urât: începe cu un șirag de inele deformate, repartizate în forma foilor de ceapă de-a lungul întregului meu torace, apoi cu o mică buclă ce înconjoară buricul pentru a se închid deasupra osului pubian.

Nu am văzut-o pe Ana de trei zile, vizitele ei s-au rărit. O prietenă îmi transmite ceea ce ea nu are curajul să-mi spună: mama ș a început un tratament similar într-un alt stabiliment al capitalei.

Tratamentul se dovedește a fi mai greu de îndurat decât s-a prevăzut inițial. După două ședințe, am pierdut deja mai multe kilograme și mă simt epuizată. Din start, medicii mă sfătuiesc să nu locuiesc singură. A mă muta la părinții mei este ideal, după părerea lor. Asta nu mă încântă cu adevărat, însă am sfârșit prin a accepta. De fapt, acum vreo câteva nopți, am avut un vis straniu: mama mea, tatăl meu și cu mine schimbam cuvinte de afecțiune, pentru prima dată: apoi mă prindeau pe rând în brațe, consolându-mă, părinții mei mă vindecau. Am visat un miracol al iubirii. Și... dacă ar fi posibil?

Am cerut întreruperea de urgență a contractului de închiriere la apartamentul meu. Pentru că agenția imobiliară m-a obligat să reglez situația celor trei luni de preaviz, a trebuit să mă înfurii, invocând cazul de forță majoră, boala, în scopul de a negocia plecarea mea în condiții mai bune. Ei au cerut astfel ca spațiul ocupat de mine să fie eliberat în mai puțin de patruzeci și opt de ore; sora mea, Silvia, și o prietenă au golit apartamentul meu în această noapte.

15 SEPTEMBRIE 1990

Ies în sfârșit din spital. Chantal a trecut pentru a mă lua și m-a condus până în fața clădirii în care locuisem, pentru a evalua starea lucrurilor. Fie vorba între noi, nu cunosc mulți medici care să facă acest lucru! Urcând cu greu cele două etaje, îmi amintesc că am plecat în grabă de la mine într-o frumoasă dimineață de

iulie, lăsând ceaşca mea de cafea pe masă... A fost amuzant să găsesc locuinţa goală, şase săptămâni mai târziu. Proprietarul mă ştie bolnavă, însă nu a avut în vedere să îmi lase un scaun. Nu-mi rămâne să-l primesc decât întinsă pe mochetă. Dacă, cu ceva ani înainte, era amabil, satisfăcut de a-mi fi închiriat acest apartament, astăzi mi s-a părut înăcrit, cârcotaş cu privire la detalii şi nu a îndrăznit să mă privească în ochi.

În drum spre casa părinţilor mei, sunt neliniştită: cum se vor desfăşura lucrurile de data asta? Pentru ei, dragostea este un fel de recompensă care trebuie meritată. Ideea că dragostea poate fi un dar al cuiva pentru un altul le este complet străină. În orice caz, eu nu am fost niciodată plină de merite, ci din contră; pedeapsa durează de ani de zile. Mama mea ar spune: „Dacă ai fi fost cuminte ca Gina... Ai fost mereu un copil dificil, atât de dură..."

Tatăl meu o completează: „Dacă nu ai fi făcut toate aceste prostii, noi nu am fi fost obligaţi să..."

Pe scurt, dacă aş fi fost diferită, ei m-ar fi iubit cu siguranţă...

Până în această zi, mereu celibatară, liberă, eu rămân obiectul şi subiectul dezonoarei, al scandalului părinţilor mei. Contrar situaţiei din trecut, pentru prima dată, simt nevoia unei reconcilieri reale. Când eram mică, nu încetam să le caut dragostea, în felul meu. Astăzi, cu sentimentul de a-mi fi ratat viaţa, vreau să reuşesc să ies din această situaţie, dorinţa mea este de a pleca liniştită de pe lume, cel puţin în privinţa acestui aspect. Eu reintru deci în rolul fiicei nedemne, care, fiindcă nu a primit dragostea lor, vine să le-o reclame cu forţa, utilizând boala ca ultim şantaj.

Începutul pare promiţător. În timpul acestui lung sejur la spital, părinţii mi-au amenajat o frumoasă cameră în podul pavilionului lor. Un lucru care mă emoţionează. Urmând sfaturile medicilor — evitarea mochetei, un veritabil cuib pentru acarieni —, tatăl meu a pus el însuşi parchetul şi, pentru a termina, a aşezat la capul patului meu o fereastră Velux de mansardă, pentru a admira mai bine cerul şi stelele. Această cameră îmi pare imensă, la fel de mare ca apartamentul meu parizian, însă, aflată acolo, acest

spațiu mare este, dintr-odată, prea mult; mă face să mă simt atât de mică, atât de vulnerabilă.

Reîntoarcerea este foarte calmă, nicio aluzie nu este pronunțată cu privire la trecut, ne-am decis să evităm subiectul. Liniște, întreruptă de apeluri telefonice care punctează aceste prime zile. Apelurile internaționale funcționează din plin, în special din Statele Unite, unde am locuit în familia mea vreme de șase luni. Sunt în mod egal apeluri din Iugoslavia: bunica mea, o soră de-a mamei mele, unchii ei, veri, verișoare și vecinii unora sau altora dintre aceștia...

Vestea s-a răspândit repede, fiecare se interesează de starea mea, fiecare are de făcut câte un comentariu legat de boala mea. Dialogul se dovedește a fi dificil: în concordanță cu refuzul culturii mele, nu mai vorbesc albaneză de câțiva ani, nici măcar în familia mea. Nu folosesc decât frazele rituale învățate pentru căsătorii, decese, nașteri, salutul de dimineață, cel de seară, pentru a intra într-o casă, pentru a ieși, pentru a întâmpina persoana care intră în casă etc.

Totuși, înțeleg albaneza destul de bine; în acest context, filtrez discursurile alarmiste, nu accept și nu rețin decât mesajele de simpatie sinceră. Din această cauză, revoltata familiei și-a pus multă lume în cap, asta mi-e egal, însă faptul de a nu fi putut dialoga astăzi cu bunica mea mă afectează.

— Da, Nana [bunică], să dea Domnul... Da, mulțumesc. Da, astăzi sunt obosită... La revedere...

Este prea scurt, prea repede... Am lacrimi în ochi. Am avea atâtea lucruri să ne spunem acum. Nu am văzut-o de ani de zile. Ultima dată, acum cinci ani, ea mi-a vorbit ca și cum aș fi avut cincisprezece ani, în timp ce eu mă apropiam de sfertul de secol.

— Ce vor gândi oameni? A venit vremea să te măriți!

— Nana, nu crezi că e cam târziu?

În căsătoriile din diaspora noastră, fetele au între șaisprezece și douăzeci de ani. Trecute de această vârstă, ele sunt privite cu suspiciune. Bunica mea nu mă poate înțelege, de vreme ce

modurile noastre de gândire sunt opuse. Obsesia sa este de a mă căsători:

— Katriiinn, nu poţi să rămâi toată viaţa la părinţii tăi!

Albanezii mă numesc „Katriiinn", un prenume scurt, cu r-ul şi i-ul care nu se termină şi cu e-ul care rămâne mut. Ea este convinsă că locuiesc în continuare cu părinţii. Crede că am minţit-o. Rudele mele, de pe coasta Adriaticii sau chiar a Atlanticului, îmi ţin acelaşi discurs. Refuz să mă căsătoresc, o promisiune pe care mi-am făcut-o cu mult timp în urmă.

Odată şocul trecut, odată ce ritmul agitat al telefoanelor s-a domolit, am sentimentul că totul se calmează. Orele, zilele, nopţile se scurg cu o asemenea lentoare, într-o linişte atât de asurzitoare, încât aceasta mă împinge să port un dialog cu mine însămi. Boala mă obligă la asta; am timp să reflectez; cine sunt eu? În timp ce toate persoanele apropiate mie, prin dragoste sau prietenie, nu au pe buze decât aceste cuvinte:

— Hai, Catherine, curaj... luptă!

Să lupt? Însă sunt incapabilă! Cu ce arme? Acest tratament de chimioterapie are ca obiectiv eliminarea tumorii maligne, însă îmi dă impresia că îmi distruge corpul! O simt, lupta este pierdută din start, nu-i fac faţă; cum aş putea lupta împotriva acestei otrăvi violente pe care organismul meu o respinge cu forţă? E simplu, nu mă mai recunosc, nu am nici dorinţa şi nici puterea de a mă opune, ajung să-mi regret chiar întreaga viaţă! Singurele răspunsuri pe care le aştept sunt cele care mi-ar explica sensul existenţei mele până în acel punct.

*

După negare, urmează furia şi confuzia; accept imposibilul: să accept!

Mi-o repet de o sută de ori pe zi: să accept, să înţeleg ceea ce se apropie, să consimt până la capăt. Să accept, prin urmare, că în tot ceea ce văd, aud, gust, simt şi ating viaţa mă cheamă... Însă moartea mă pândeşte.

Ideea de a-mi fi milă de soarta mea pare în prezent necuviincioasă, deplasată. Nimic din exterior nu mă agasează. Am devenit mai filozoafă, mai înțelegătoare sau prea slăbită? „Totul este important, însă nu atât de grav... Să nu uiți asta niciodată!", îmi repeta adesea un prieten. Nu pot să spun că am urmat sfatul său, ci dimpotrivă. Altădată bătăioasă, îmi era ușor să mă agit pentru proiecte, atât de grave, atât de importante, atât de esențiale... De care nimeni, bineînțeles, nu își amintea niciodată. Admit că, în această confruntare, ultima poate, ar fi rațional să renunț și să-mi economisesc mai eficient ultimele resurse. În același timp, ideea de a mă conserva contrastează cu necesitatea presantă de a trăi momentul prezent la modul intens, având raporturi autentice cu persoanele apropiate mie.

Mă simt singură la părinții mei! Ei urcă în camera mea unul după altul și petrec un timp alături de mine. Odată trecute în revistă considerațiile fizice și materiale, cu un umor fals care mă exasperează, noi nu avem mare lucru de împărțit. Nu am reușit să ne cunoaștem. Relația noastră poartă amprenta unei pudori afective consolidată puternic de-a lungul anilor. Suferim cu toții, însă fiecare trăiește teribil de singur în tăcerea rece a lucrurilor neroștite. La noi nu se vorbește; cuvintele sunt reținute în spatele buzelor, cele de dragoste sunt subînțelese, disimulăm, suportăm toate dramele. Le răbdăm, le digerăm, cu capul sus în fața altuia, cu imperativul de a tăcea, de a ne abține lacrimile, de a ne masca temerile, de a ascunde regretele, emoțiile, de a le lăsa pe mai târziu, când fiecare în camera lui, în întuneric...

Tatăl meu nu a plâns niciodată în fața mea și rar și-a arătat durerea. Ieri, în timp ce însoțea o prietenă la gară, după ce aceasta i-a mărturisit îndoielile ei cu privire la boala mea, în momentul în care i-a spus la revedere, el a izbucnit în plâns. În această dimineață, tulburată, ea mi-a povestit scena care m-a bulversat: nu știam... De față cu mine, el se arată deosebit de optimist, în ciuda decesului fratelui său.

„Vei vedea, vei ieși din cumpăna asta, e un moment urât care va trece..." îmi repetă el zilnic. În manieră sistematică, de când au

apărut grețurile, el insistă să înghit proteinele lichide pe care le cumpărase de la farmacie. „Bea măcar una; este digerată repede în stomac și te va hrăni în același timp."

Mama mea mă spală, îmi pregătește de mâncare, se ocupă de lenjeria mea, este foarte activă și, contrar tatălui meu, o simt că e în largul ei în cel mai frumos rol al vieții sale, cel de a o însoți pe fiica sa muribundă pe ultimul drum. S-ar putea crede că exagerez, însă nu e așa; de pildă, pentru că după fiecare ședință de chimioterapie numărul globulelor albe scade sistematic și mă lasă lipsită de putere timp de câteva zile, mama mea le anunță tot ce e mai rău celor veniți să audă noutăți: „Nu se simte bine, este foarte bolnavă, nu, nu poate să se ridice, nu poate vorbi, este foarte grav..."

O aud din patul meu, de la un etaj mai sus. La telefon, mama mea nu vorbește, ci plânge, în special cu interlocutorii din străinătate! Mi-ajunge! De ce trebuie ca ea să se descrie total în negru? Există în ea o mare plăcere de a juca această dramă! Astăzi, am auzit-o punând telefonul în furcă și am chemat-o la căpătâiul patului meu:

— Maică, te rog, nu mai zi la toată lumea că este grav... Comentariile tale mă irită, o știi prea bine, această scădere a globulelor albe este normală, să avem răbdare câteva zile, procentul lor va crește din nou și îmi voi reveni!

Ea mă ascultă, nu spune nimic, mă privește trist, ca și cum aș fi inconștientă și nu aș mai ține cont de realitate. Privirea ei se mută de la fața mea la planta așezată înaintea mea. Știu la ce se gândește.

— Maică, o să ies din necazul ăsta, Mark ți-a spus doar! Iar dacă nu vrei să crezi, e problema ta... Dacă el te-a putut ajuta, nu văd de ce asta nu ar merge și la mine. În orice caz, am nevoie de speranță!

Adolescentă fiind, am aflat că, în 1959, mama mea, însărcinată cu mine și atinsă, se pare, de o soartă blestemată, era cât pe ce să moară. Familia mea din Iugoslavia a apelat la un *șaman* local. El a rezolvat problema de la distanță. La noi, a consulta acest gen de persoane este de asemenea un obicei, așa precum este în Franța

obișnuința de a vizita medicul. Crescuți cu acest fel de povești, nu ni s-a permis să supunem îndoielii adevărul acestei istorii, cu atât mai mult cu cât acum un an, mama mea, condusă de un văr și însoțită de sora mea mai mică, au fost să consulte un *șaman* în Iugoslavia. La întoarcerea din vacanța lor, în septembrie, Silviei nu i-a fost ușor să îmi relateze, sincer, ce a prezis acesta pentru mine.

SEPTEMBRIE 1989

— Știi, Cathy, nu a fost decât o călătorie pentru a-l întâlni pe acest om bătrân! Am mers pe drumuri cotite de munte, iar mașina nu a putut să ne ducă până la el, astfel încât am lăsat-o jos în sat. Omul este în același timp clarvăzător, citește în cafea; cu ceașca mamei în mână, el începe să ne vorbească despre fratele tatei. După el, Rock nu o duce prea bine, el este chiar pesimist cu privire la ceea ce va urma. Apoi, o privește intens pe mama și o întreabă dacă una dintre fiice merge cumva pe treizeci de ani.

— Da, fiica mea Katrin. Îi va împlini în octombrie. De ce?

— Ea se va îmbolnăvi foarte grav.

„Nu prea veselă vizita!", comentează sora mea. Înghit cu greu saliva și informația. Tăcere. Silvia îmi precizează că el a continuat să vorbească mamei mele cu un debit rapid, privind cu ochi ficși fundul ceștii:

— Va fi o mare încercare pentru ea, însă va scăpa. Bine, sunt mai multe lucruri de făcut. Mai întâi, trebuie ca fiica ta să-ți bea lacrimile; le vei depozita într-un vas mic, apoi, în ziua aniversării ei, în același timp, veți sădi, fiecare, câte o plantă în pământ, într-un vas mare. În timp ce tu, Liza, poți planta cea mai frumoasă dintre varietăți, Katrin trebuie să aleagă o plantă renumită pentru rezistența ei extremă. După care, în același timp, recitați o serie de fraze pe care ți le voi da.

El a desenat cu o viteză nebunească, pe mici foi de hârtie argintată, litere și simboluri ilizibile, le-a îndoit într-un anumit fel și le-a încredințat mamei înainte de a încheia întrevederea.

— Le vei da fiicei tale, Katrin, la întoarcerea în Franța. Ea le va pune într-o sticlă cu apă, le va bea a doua zi, după care va umple din nou sticla cu apă, timp de mai multe zile una după alta.

Trebuia să-l cred pe acest om? Cuprinsă de îndoială, am acceptat totuși să joc jocul. În ziua celor treizeci de ani ai mei, am urmat cu atenție extremă toate ritualurile acestei ceremonii, cel al rugăciunilor și cel al plantei. Urmând instrucțiunile, am cumpărat un filodendron. Florarul m-a asigurat că acest „cauciuc" era renumit pentru robustețea sa. Mama mea a mutat planta ei într-un vas nou, fără nicio delicatețe; are mâna verde. Cât despre lacrimi, asta a fost o chestiune mai complicată; operată la ochi, din cauza unei probleme la glandele lacrimale, ea nu mai plânge de atunci. Am găsit, prin urmare, un subterfugiu aplicând pe ochii ei câteva picături de raki, țuica noastră locală. În ciuda durerii, ea s-a înclinat pe spate câteva secunde, apoi și-a lăsat capul în jos pentru ca aceste așa-zise lacrimi să curgă într-un pahar cu apă. Am înghițit băutura, punându-mi întrebări cu privire la simbolistica stranie a acestui ritual.

OCTOMBRIE 1990

Un an mai târziu, s-au putut constata faptele: șamanul a avut dreptate în cazul unchiului meu; Rock este mort, iar eu sunt grav bolnavă. Doamne, voi reuși să scap? Iată ce gândesc atunci când ochii îmi cad pe plantă. Este fascinant, ea slăbește în ritmul meu: pusă în vas în ziua aniversării mele, odată cu primele semne ale bolii, mare parte a punctelor de pe frunzele sale au început să se înnegrească în mod bizar. La Paris, gândind că nu suportă căldura apartamentului, am îndepărtat-o de radiator și am dus-o în lumina zilei, sub fereastră. Aici, în această cameră luminată, petele negre își continuă invazia. Este un semn rău?

Încă o dată, încerc să-mi temperez frica; ea se amplifică tot mai mult! Îmi este imposibil să fac față angoasei. Am avut mereu

grijă să îmi reprim emoţiile, ele rămân omniprezente, urlând în interior, dar mereu dureros de mute în exterior. Frica, panica de a nu mai exista, de a nu mai fi pe această lume, propulsată către vid, către nimic, către neant! Frica nu mai este în mine, m-a înfrânt, eu sunt în ea, nimicită! Gustul ei amar îmi dă senzaţia că nu sunt altceva decât un mare plâns lichid. În această stare, abdic, nu vreau decât să-l vomit, da! asta vreau, să mi se scurgă pe gât, pe dinţi, pe buze, iar în locul lăsat gol senzaţii şi cuvinte dulci să-mi umple fiinţa. Da, mărturisesc: am nevoie de puţină dragoste! Ba nu, de o doză masivă de dragoste! Îmi lipseşte acest sentiment care se oferă, se împarte în mari porţii de cuvinte dulci, de gesturi tandre, de mici atenţii, de amintiri de neuitat, cu bucurie evocate. Am nevoie de aceste trăiri ce susură în mine precum bulele de şampanie, oferind senzaţia iluzorie de fiinţă nemuritoare.

E clar că nu am nicio şansă: dragostea părinţilor mei se manifestă doar prin dovezi materiale, cât se poate de concrete, este singura lor manieră de a o exprima. Ei nu ne-au oferit niciodată manifestări afectuoase, nici verbale, nici fizice. Regula familială este mai ales de a nu ne atinge unul pe altul, dacă asta nu e doar pentru a ne aplica lovituri. În această privinţă, iarna trecută, deja bolnavă, fără să o ştiu, am dorit să reglez diferendele pe care le aveam cu mama şi tatăl meu. Asta a fost ultima dispută înainte de reîntoarcerea mea la ei, în septembrie.

IANUARIE 1990
PERIFERIE PARIZIANĂ

După masa de seară, agitată ca atâtea altele, mărturisesc în lacrimi părinţilor mei rezultatele educaţiei pe care au acordat-o celor cinci copii ai lor, insistând pe erorile cu privire la noi toţi şi cu deosebire pe repercusiunile avute asupra mea. Am suferit atât de mult din cauza acestei lipse de dragoste, încât am ajuns epuizată, răvăşită, cu sufletul ca o rană sângerândă, incapabilă să-mi revin...

În această seară îndrăznesc să le-o spun. Furia tatălui meu este pe punctul de a izbucni, pentru el totul nu este decât un delir.

— Ce tot spui? Ai crescut la fel ca ceilalți...

Asta e fals, am fost mereu oaia neagră a familiei.

— Atunci de ce m-ați bătut mereu, mai mult decât pe ceilalți?

— E vina ta, erai un copil dificil... Cu toate câte am făcut pentru tine... Am rupt de la noi ca să te trimitem la Roscoff, altfel, astăzi, ai fi fost într-un scaun cu rotile...

— Dacă ați făcut-o pentru a mi-o reproșa toată viața, mai bine nu o mai făceați! În plus, nu v-am rugat să mă aduceți pe lume! Nu eu am cerut să trăiesc în această familie!

Recunosc, la vârsta mea, în fața părinților mei, abia dacă am cinci ani... Și mi-ar plăcea să-i provoc mai mult chiar. Da, dacă m-am născut rahitică, asta este tot din vina mea, evident. Cred că mama mea m-a dorit atât de puțin, m-a așteptat atât de puțin, încât nu mă mir că nu m-a hrănit suficient, atât cu hrană fizică, cât și cu sentimentul plenitudinii afective. Acest adevăr l-am trecut mereu sub tăcere.

— De ce te plângi, Katrin? Ți-am dat de mâncare, un pat în care să dormi...

— Mă plâng de a nu fi fost iubită, de a fi fost bătută, mă plâng de a fi fost privată de o educație normală, de a fi fost închisă, apoi renegată.

Dialogul surzilor... Obosită de acest discurs ce se repetă de atâția ani de zile, le cer să recunoască simplu faptele: nu vreau să mai fiu singura vinovată, singura fără credință, nici singura victimă. Le cer în van să restabilească dreptatea. Disperată, eu continui, le amintesc de perioada petrecută la călugărițe. Am în sfârșit curajul să le-o zic amândurora, crispați în fața mea, că a fost cel mai rău lucru pe care mi l-ar fi putut face. Această pedeapsă a încurajat rebeliunea mea.

Tatăl meu strigă:

— Nu ai fost pedepsită, tu ai vrut-o...

Și, iată, am ajuns și aici!

— Nu, tată, știi foarte bine că povestea doamnei Dédé este cea care m-a adus în mediul religios, pentru a nu avea niciun

contact cu băieţii de vârsta mea sau cu bărbaţii, angoasa voastră era să nu devin o femeie uşoară! Apoi, pur şi simplu, în al treilea an, am cerut să merg într-un internat, pentru a putea învăţa în pace!

Faţa tatălui a pălit. El o simte: nu mă voi da bătută. El nu vrea şi nici nu poate să-şi recunoască greşelile. Cu atât mai mult cu cât el nu a acceptat niciodată statutul meu de femeie liberă. În ochii lui, asta este ceva de neimaginat... o ruşine, o dezonoare... Dacă părinţii mei voiau să ştie, eu trăiam de mulţi ani într-un deşert al iubirii, în neant. Prin urmare, trebuie să ştie; în lacrimi, eu îi acuz:

— Este vina voastră că m-aţi închis la călugăriţe, că m-aţi îndepărtat de bărbaţi, că m-aţi adus lângă femei! Puteţi fi siguri, astăzi nu mai am nicio dorinţă, mă întreb dacă sunt normală...

Tatăl meu se ridică de la masă, trânteşte uşa ţipând:

— Nu foloseşte la nimic să dezgropăm m...

Da, asta mi-ar face bine, poate ar fi mai bine să scap de această m... Să nu aruncăm gaz pe foc. Tac.

El revine. Roşu la faţă, vociferează:

— Vrei poate să ne cerem scuze?

— Nu, tată, vreau doar să înţelegeţi înainte de a vă ierta.

— Să ne ierţi, asta e în capul tău, că ţi-am făcut rău?

Iese, de astă dată de-a binelea.

Sunetul cuvântului iertare, deşi atât de blând, rezonează violent în sufletul meu. Da, mi-ar plăcea atât de mult să îi iert, să mă iert... Să nu mă mai simt atât de urâtă şi de murdară sufleteşte... Zguduită de contracţiile spasmodice ale diafragmei, nu mă mai pot opri din plâns şi, printre lacrimi, zăresc zâmbetul mamei mele. Ea jubilează. Îndrăznesc să gândesc că o urăsc, ironia ei mă îngheaţă. O las acolo şi plec. Acum nici două zile, m-a sunat din nou, aşa cum o face regulat, pentru a-mi pune aceeaşi întrebare:

— la zi, cu câţi bărbaţi te-ai întins astăzi?

— Maică, opreşte-te, te rog, nu vrei să schimbi placa?

Conversaţia degenerează de fiecare dată şi, ca de obicei, eu renunţ, dezgustată; mi-e ruşine pentru mine, pentru ea, promiţându-mi, totodată, că îi voi răspunde într-o zi: „Astăzi? Trei... Şi ştii de ce? Pentru că nu sunt în formă!" Nu, nu aş îndrăzni niciodată, este

mama mea! Tatăl meu nu știe toate astea, atacurile ei se petrec într-o perfectă discreție.

Este sigur, ei ar fi făcut mai bine să nu mă trimită la Roscoff! Mama mea mi-a reproșat de-a lungul anilor că i-am respins mereu după convalescența petrecută în Bretania. A depins de ea să facă un efort; eu aveam doi ani! Fără să-mi amintesc exact dificultatea revederii noastre, știu doar că, foarte repede, am făcut pipi în pat. Încercam în același timp cu disperare să nu adorm până la întoarcerea ei de la serviciu. Către ora zece seara, din nefericire, ireparabilul era deja comis. Ea mă trezea deci cu o bătaie. În acel moment, ca în atâtea altele, îmi striga că nu eram fiica ei, că a fost o eroare la maternitate... De ce nu? Eram singura dintre copiii ei care avea ochii albaștri, pielea prea palidă și părul deschis la culoare.

Visam adesea după aceea că asta se întâmplase cu adevărat, că într-o zi niște părinți jenați vor veni să mă caute... În ciuda diferitelor instrumente torționare — unul îmi aplica, de la cea mai mică picătură de urină captată, șocuri electrice pentru a mă trezi, iar celălalt, numit „Pipi-stop", un infern, avea o sonerie care alerta întreaga familie — enurezia m-a incomodat până la vârsta de doisprezece ani.

A doua zi după această scenă, acum mai puțin de un an, revenisem la Paris cu aceeași întrebare în minte: dacă părinții mei nu mă iubesc, cine m-ar putea iubi? Întrebarea nu este una nouă, ea s-a ivit din momentul incidentului care m-a condus către călugărițe.

* * *

1973

Ultima zi de școală: Caroline și cu mine ne-am despărțit la colțul străzii, urându-ne o vacanță de vară excelentă, mulțumite de ideea de a ne revedea la începerea următorului an școlar. Ea urma să meargă în Portugalia la bunica ei, iar eu la a mea, în Iugoslavia.

Ajunsă la părinții mei, atitudinea Ginei mă neliniștește: ea se interesează imediat de toți colegii mei de clasă:

— Nu e unul care stă lângă gară? Cum îl cheamă?

— Se numește Romain.

Gina și cu mine suntem foarte apropiate; ne povestim totul.

— Cathy, nu ieși cu el?

— Eu, să ies cu Romain? Mă amuzi! Este, desigur, un bun amic, e simpatic, îmi oferă una, alta. Însă, știi, el face daruri tuturor fetelor din clasă. Dar de ce îmi pui întrebări din astea?

— E o problemă: tata e furios. O știi pe vecina noastră Dédé? Ea s-a măritat cu un albanez.

— Da, o știu. Ce-i cu asta?

— Ei bine, ea a venit azi pe la amiază și a povestit părinților că te vede în fiecare seară cu un băiat, când îl scoți pe Vulcan la plimbare.

— Ce? Eu plimb câinele cu un băiat? Chiar nu înțelegi? Știi cine mă însoțește? Caroline! Ea locuiește pe stradă, pe stânga, în fața locuinței familiei Noyer. Nu a fost niciodată un băiat cu mine. Dédé aruncă vorbe nefondate!

— Sper că tata te va crede, iar dacă nu, ăsta va fi ghinionul tău!

Într-adevăr, el intră în camera mea cu fața sa de zile negre, iar Gina iese.

— Ce e cu povestea asta? Cu cine te-ai înhăitat? Toți albanezii spun că vei deveni o târfă! Spune-mi adevărul!

— Tată, îl plimb pe Vulcan alături de Caroline, o prietenă din clasă. Poți merge să o întrebi, tocmai m-am despărțit de ea. Locuiește pe colț!

— Nu te cred, Dédé mi-a povestit totul. Nu o voi lăsa pe fata mea să mă dezonoreze.

Începe să-mi tragă palme, mă trage de păr, mă izbește la pământ, mânia sa se transformă în furie, își desface cureaua, țipă că mă va omorî. Eu mă strâng ghem. Banda de piele cade peste blugii mei în zona coapselor. Aș dori să fiu mai curajoasă, să nu reacționez, să țin capul sus, însă o știu, mă va bate până când voi începe să plâng, astfel că mai fac o încercare:

— Tată, crede-mă, te rog. Nu este vorba de un băiat, îți jur. E o fată!

Insultele sale, lipsa lui de încredere în mine, încăpățânarea sa de a nu mă crede mă rănesc în aceeași măsură ca loviturile. Sughițurile de plâns ale surorii mele sunt un ecou la ale mele, venind din cealaltă cameră. Satisfăcut, el sfârșește prin a se calma cât de cât.

Părăsește încăperea continuând să mă facă în toate felurile. Gine revine lângă mine. Nu am nevoie de mângâierea ei; am nevoie să înțeleg motivul acestei nedreptăți! Caroline își poartă părul scurt, nu are încă sâni, un lucru normal pentru vârsta ei, doar avem amândouă paisprezece ani! E cât se poate de fată...

A doua zi, tatăl meu îmi dă sentința:

— Liceul s-a terminat pentru tine! De la anul, vei merge la călugărițe.

Mama mea nu se poate abține:

— Este un lucru bun pentru tine, vei trage învățăminte din asta!

Nici vorbă că voi trage învățăminte din asta, mă voi răzbuna! Cunosc instituția religioasă. Imensa proprietate, protejată de un zid înalt și lung, este total ferită de privirile trecătorilor, însă se poate observa marele parc și clădirile impozante ale școlii, întrucât cele două uși masive ale marii porți se deschid aproape de intrarea și ieșirea internilor. Eu și colegele mele de clasă ne intersectăm adesea la piscina municipală; ce oroare! Ele poartă uniforma compusă din fustă și vestă de un albastru marin și sunt permanent încadrate de călugărițe. Presimt că asta va fi infernul, nu voi suporta. Profesoarele, la fel ca majoritatea personalului religios, au reputația de a fi puțin indulgente, iar elevele venite din familii bune sunt toate cu nasul pe sus. Eu, fiică de imigranți, ce le-aș putea spune acestor colege? Cu siguranță, la începutul anului, ele îmi vor adresa întrebarea fatidică:

— Cu ce se ocupă tatăl tău?

În cazul lui mai merge, de vreme ce este șofer, însă la mama este complicat, ea lucrează în uzină. Gina m-a sfătuit să răspund:

— Este operatoare pe utilaje, controlează aplicarea marcajului de volum pe flacoanele de parfum.

Gina are darul de a mă face să râd: asta e, să fim dezinvolte! Răul cel mai mare nu constă în asta; cu alura mea de băiat nereuşit, îmi va fi greu să port fustiţa lor. Am preferat mereu să joc fotbal sau rugby, decât să mă joc cu păpuşile, deşi la rugby eram aruncată la pământ, chiar şi după ce pasam. Băieţii pot fi nişte dobitoci! Mă certam cu cei din clasă de la mine, ceva de genul „Măsoară-ţi cuvintele în recreaţie!" E vina lor, ei m-au poreclit Clarence, leoaica din Daktari, ca în serialul televizat, şi abuzează de asta. Clarence vede dublu, eu am doar un strabism divergent sau, mai exact, după cum mi-a aruncat-o unul dintre colegii mei, amuzându-se:

— Ai un ochi care joacă biliard şi altul care numără punctele.

Am verificat în oglindă; par a privi cât se poate de drept ochii mei!? În final, mi-a ajuns! Ultimului băiat care s-a amuzat pe seama mea i-am trimis o piatră în căpăţână. Jur, nu voiam să-i fac rău, cu toate asta, a sângerat mult. Mi-a fost teamă să nu fiu dată afară din liceu sau dusă la poliţie. Timp de mai multe zile, am supravegheat curierul. Angoasa! Uf, nimic, nimeni nu s-a prezentat!

În faţa surorii Marie-Luce, directoarea instituţiei, imobilă între părinţii mei care nu fac o descriere prea bună a copilei lor răutăcioase, eu ascult, cu o nemulţumire tăcută, întrebările şi răspunsurile lor. Călugăriţa mă fixează pe moment cu privirea şi mă anunţă că aveam de trecut un examen de admitere în anul patru. Ah, dacă mă comportam aşa în continuare, ar urma să-l ratez. Dar, fie, cum ea îmi spune că la anul portul uniformei nu mai este obligatoriu — şi chiar dacă portul blugilor rămâne interzis şi ţinuta corectă va fi cerută în continuare —, iar asta e o promisiune, eu consimt să fac un efort!

O săptămână mai târziu, plecăm în vacanţă în Iugoslavia. În gara Lyon, ne urcăm în Orient Expres, tren ce merge de la Paris la Istanbul. Călătoria se eternizează timp de două zile şi o noapte, trecând prin Veneţia şi Belgrad. Majoritatea pasagerilor sunt turci, iar unii dintre ei vor ocupa cu siguranţă locurile din compartimentul în care ne aflăm acum eu şi familia mea. Nu spun nimic, prefer trenul, nu îmi place să merg cu maşina, fiindcă mi se face rău.

La Belgrad, petrecem noaptea în gara centrală. Următorul tren către Bar — capătul cel mai de jos al Mării Adriatice, unde locuiește bunica mea — va pleca abia mâine dimineață. În această noapte am avut încă o criză. Sunt somnambulă; m-am ridicat, am traversat holul gării, am revenit la locul nostru și am făcut pipi pe una dintre valize. Oamenii au râs atât de tare... Mama mea nu a spus nimic; am adormit din nou.

La Ulcinj, mașina intră pe vechea șosea cu asfaltul stricat; am avut nevoie de o oră pentru a parcurge cei zece kilometri până la Stoj, la bunica mea. Taxiul merge în zigzag printre pietrele mari, iar șoferul se enervează de aceste obstacole care riscă să-i strice mașina.

De-a lungul acestei traiectorii haotice, țăranii și femeile lor, ocupați cu munca în câmpurile lor de pepene verde, se ridică pentru a ne saluta. Aici, sătenii circulă pe drumul local îngrămădiți în autobuze vechi, se deplasează uneori pe jos și, mai adesea, pe spinarea unui măgar. Mașinile sunt rare și țăranii încă utilizează căruțele trase de boi. Taxiul oprește în fața treptelor marii case. Am ajuns la capătul pământului. La câțiva kilometri mai încolo se află Albania, țara vulturilor.

Refuz să-mi dezgolesc coapsele când fac plajă. Urmele curelei tatălui meu au dispărut, însă în sufletul meu ele nu se vor șterge niciodată, întrucât ele au urlat în tăcere durerea de a fi fost aruncată afară din lumea copilăriei. Până atunci inocentă, nu am știut să evaluez importanța originilor mele și cu atât mai puțin a implicațiilor lor în viața mea. Desigur, noi vorbim o altă limbă, diferită de franceză. Părinții mei aveau un accent: vecinii mei, în Franța, ne tratau ca pe niște străini. Colegii mei de clasă mă acuzau că le mâncam pâinea, pâinea francezilor...

Am observat foarte bine toate aceste lucruri, însă nu mi-am dat seama unde se situau punctele de referință ale identității noastre culturale. Iată, am integrat în final diferențele profunde ale educației mele; obiceiurile străvechi ale părinților mei vin din acest colț pierdut de lume. Conștientizez, astfel, dimensiunea soartei mele nefericite: cel de a fi fost născută în Franța ca femeie albaneză!

Pentru prima dată, îmi este clar, trebuie să accept ceea ce e evident; voi fi obligată ca de acum încolo să adopt o atitudine albaneză! Şi sunt sigură de asta: va trebui să port cu mine întreaga viaţă această boală ruşinoasă! Aflată între două culturi, când voi şti căreia dintre ele aparţin?

Dintr-un punct de vedere, o parte din mine cere să fiu o tânără fată albaneză cu respect faţă de tradiţii, cea care rămâne înţeleaptă la locul ei, în bucătărie, în colţul femeilor, care slujeşte bărbaţii, în orice situaţie, plecând capul... Şi care acceptă să tacă definitiv. O altă parte revendică un trai de adolescentă franceză, modernă şi liberă...

OCTOMBRIE 1990

La întoarcerea în Franţa, am luat drumul instituţiei religioase. Dacă înainte nu îi iubeam prea mult pe compatrioţii mei, începând din acel an, o veritabilă ranchiună la întâlnirea cu ei a pus stăpânire pe mine.

Un telefon de la Martina.

Ştiu ce vrea angajatorul meu: când voi reveni la agenţie? Nici medicii, nici eu însumi nu ştim asta. Astăzi, întrebarea ei persistă:

— Lipseşti de aproape şase luni: am nevoie să ştiu dacă starea ta de sănătate îţi va permite să-ţi reiei postul.

— Încă nu ştiu asta, este prea devreme pentru a o spune; singurul lucru de care sunt sigură, şi pe care medicii mi l-au confirmat, este că tratamentul este prevăzut să continue până în luna martie. Însă cum îl voi suporta, asta nu o ştiu.

— Va fi prelungită pauza ta de la muncă?

— Cu siguranţă, abia dacă sunt în mijlocul protocolului, nu mă pot ţine pe picioare.

— Ascultă, ştiu că nu ţi-e uşor, însă mă gândesc să te înlocuiesc... Voi înştiinţa departamentul administrativ de plecarea ta.

— Ce vrei să-mi spui de fapt? Că vrei să mă concediezi pentru că sunt bolnavă? Nu-mi vine să cred!

— Da, am luat această decizie. Dată fiind importanța postului tău și dimensiunile reduse ale agenției, am dreptul de a face asta, absența ta perturbă buna funcționare a activității.

— Nu poți să aștepți câteva luni și să mă înlocuiești în perioada însănătoșirii mele cu o angajată temporară?

— Nu, nu vreau să fac asta. Vei primi o convocare pentru o întâlnire prealabilă. Poți fi asistată de unul dintre angajații agenției. Știu că e dur, iar acesta este motivul pentru care te chem înainte de a-ți trimite decizia prin poștă, ca recomandată.

— Drăguț din partea ta... Mulțumesc!

Tu vorbești! Simt mai degrabă dorința de a o trimite la plimbare, pe ea și capul ei prost! Pentru mine, situația e simplă, ea nu că nu poate să aștepte, ci nu vrea. Să mă convoace la agenție nu are sens, suntem patru salariați, cu ea inclusiv, dintre care doi cu jumătate de normă, secretara și contabilul. Nici unul, nici altul nu își vor putea impune părerea.

Suport cu greu lovitura. Astfel sunt ajutată să mă vindec? Și apoi, ce importanță are? Sunt sătulă de jobul meu! Auzind din plin reproșurile Martinei, sfârșesc prin a o crede: ajunsesem o nulitate; un veritabil eșec în ochii mei. Cel mai rău lucru a fost să constat că, distrusă de această lipsă de încredere, nu mai aveam forța de a merge să caut în altă parte. Așteptam ca un eveniment pozitiv să mă arunce afară din agenție... Care va fi de acum viitorul meu?

Revin de la spital. Globulele albe au scăzut din nou, este vorba de aplazie, nu mai am sistem imunitar. Afară, este foarte frig pentru această perioadă și au fost anunțate deja primele cazuri grave de gripă. Medicii insistă, în primul rând, să-mi iau cu seriozitate antibioticele, în al doilea rând, să mă odihnesc în izolare completă. Asta nu e o treabă prea veselă: ultima ședință de chimioterapie mi-a provocat o bartolinită, un drăguț nume romantic pentru o frumoasă infecție ginecologică; nu prea am chef de acest cadou; este ziua mea de naștere. Singură în camera mea — cel mai mic virus fiind inamicul care trebuie ucis, chiar și rudele mele se pot dovedi periculoase —, nostalgia mă cucerește. Anul trecut eram pe cale să sărbătorim cei treizeci de ani ai mei, o zi specială

alături de fratele meu, surorile mele, prietenii și amicii prietenilor mei. Trecând de această vârstă, am resimțit o lovitură, am avut impresia unui viraj, ca și când, până atunci, fusesem încrezătoare în ideea de a avea încă tot timpul necesar pentru a reuși în viață...

Astăzi, schimbare de atmosferă. În afară de familia mea, doar Françoise, Fanny și Franck, prietenii mei din landuri, la care am fost în această vară, au băut pentru sănătatea mea — este cazul să o spun —, pentru acest nou an în plus. Cu atât mai rău pentru boală! Părinții mi-au organizat ziua de naștere, pentru prima dată. Doamne, fă să nu fie ultima aniversare! În caz că ne-am gândit cu toții la asta, ne-am străduit totuși să părem veseli și optimiști în aceste împrejurări.

Ana nu a trecut. Ea mi-a promis totuși, chiar mi-a jurat că va veni la *birthday*, cum îi spune ea. M-am îndoit de asta, o cunosc. Locuind în plin Paris, să iasă din capitală, să ia o cursă expres aglomerată, iar apoi un autobuz sau să meargă pe jos este o adevărată corvoadă pentru ea. La telefon, ea îmi spune o poveste de adormit copiii. Apelul ei matinal m-a trezit dintr-un coșmar.

Este vară, mă aflu în satul de munte al bunicului după tată, în Iugoslavia. Lungită de una singură pe malul râului, telefonul meu mobil sună. Întind brațul pentru a-l prinde, când, dintr-odată, el îmi alunecă din mână și cade în apă. Mă ridic, mă gândesc să sar în râu, însă apa rece ca gheața mă face să mă răzgândesc. De la mal, privesc neputincioasă cum aparatul se îndepărtează în viteză, purtat de curent. Am înțepenit, deconectată de lume! Acest vis sumbru îmi vorbește despre traiul meu cotidian, mă simt abandonată, nu am nicio veste de la amantul meu. Legătura dintre noi, începută iarna trecută, la mai puțin de o lună după altercația cu părinții mei, a avut cel puțin avantajul de a mă face să văd cât eram de epuizată, de deconectată de corpul meu, de simțurile mele. Ne-am reîntâlnit cu ocazia unei seri aniversare la una dintre prietene. După sufleuri, ne-am retras și am petrecut noaptea la mine. Decisă să nu mă implic față de acest bărbat însurat, mă atașasem între timp, fără să îndrăznesc să cer mai mult. După câteva

luni, amândoi nesatisfăcuți de aceste momente scurte, ne-am rărit întrevederile. Când l-am anunțat despre boala mea, el era în vacanță cu soția. Nu ne-am mai revăzut de atunci.

Mă simt „părăsită" de el și de alții. La început, prietenii și relațiile s-au manifestat, apoi, de-a lungul săptămânilor, prezența lor a devenit mai rară. O știu, nu este ușor să te confrunți cu suferința fizică și morală. Înțeleg, însă asta mă întristează. Cei câțiva companioni fideli ai acestui voiaj, a cărui destinație nu o cunoaște nimeni, nu prea știu ce să-mi zică. Mi-ar plăcea, pur și simplu, să îmi povestească ultimul lor sfârșit de săptămână sau ultimul film văzut, să-mi vorbească despre viață. În schimb, dialogul nostru se întoarce adesea asupra bolii mele. La întrebările lor, eu răspund că e la fel ca un cancer fără să fie cu adevărat unul... De ce nu am curajul de a spune adevărul? Fac asta pentru a mă proteja sau pentru a-i reasigura, cu scopul de a nu ceda dinainte? Am visat întotdeauna să fiu buna prietenă, adică amica tuturor. Asta trebuie să provină din originile mele, din simțul ospitalității, foarte dezvoltat la noi. Slăbită, duminică fusesem intrigată de toți acești oameni care veneau „în vizită" fără a fi fost invitați. Că eram la masă, în plină siestă, puțin conta, aveam obligația de a fi mereu primitori față de oaspeții noștri. În mod contrar, mama mea nu a crezut niciodată în prietenie, nici pentru ea, nici pentru noi. Ea ne interzicea să facem vizite prietenilor noștri și, în mod reciproc, să îi primim pe ei la noi. La treisprezece ani, am inventat un refren, îl cântam zgomotos, cu singurul scop de a o face să-l audă:

„Fără prieteni, fără prietene...
Prietenii, prietenele există cu adevărat doar în cântece...
La noi, fără prieteni, fără prietene... doar la cantină...
Fără prieteni, fără prietene..."

Țin foarte mult la prietenia cu Françoise. În mod surprinzător, după vizita ei expresă la spital, a venit să mă vadă frecvent înainte de a-mi face surpriza de a fi prezentă la aniversarea zilei mele de naștere. De atunci, ea mă primește cu regularitate în marele său apartament situat la doi pași de Palais-Royal. E oare

faptul de a ne cunoaşte puţin, de a nu avea un trecut comun, şi mai ales unul afectiv, cel care ne permite să fim atât de apropiate? Françoise mi se pare singura care nu se simte nici jenată, nici nu consideră tabu discuţiile despre stările mele sufleteşti. Apartamentul ei a devenit pentru mine o adevărată zonă de destresare, în el petrecându-mi seara de dinaintea fiecărei şedinţe de chimioterapie. Filozofăm cu orele în faţa unui platou cu pateuri, respirând aroma parfumată a unui vin roşu. Nici nu ştiu, nici nu înţeleg de ce Françoise mă înconjură cu atenţia ei, însă mi se pare că generozitatea sa, umanitatea sa, capacitatea ei de a susţine o altă persoană trebuie să ţină de o cunoaştere intimă a suferinţei. Şi totul, în atitudinea ei, mă motivează să-mi păstrez speranţa.

Speranţa, de care am o nevoie sfântă. La ieşirea mea din spital şi reîntoarcerea la părinţii mei, intru în faza cea mai dificilă a tratamentului, cea a dezordinii din corp. Prea slăbită fizic, cu ce îmi pot umple tot acest timp nedefinit şi cu ce urmări?

Altă dată mereu ocupată — de câte ori m-am putut plânge prostește de a nu avea două minute la dispoziţia mea? —, în prezent, timpul nu îmi lipseşte. Ce se poate face în două minute? Să dai un telefon scurt unui prieten, să fixezi o întâlnire la dentist, să comanzi pizza preferată la Allô Duchmoll, să plăteşti factura pentru energie electrică, să îţi rujezi buzele, să te schimbi în blugi, să te speli pe dinţi, să degustă un mic Lu [specialitate de biscuit, *n. tr.*], să bei o cafea, să citeşti un haiku, să meditezi la sensul acestuia (pentru asta trebuie să fii dotat), să găseşti orarul unui film în paginile revistei *Pariscope*...

Odată trecută ideea de a scrie o carte şoc, *Repertoriu a mii de lucruri de făcut într-un minut sau două*, care ar face cu siguranţă furori, rămâne o ultimă întrebare: ce să faci?

Dacă am în vedere efectele secundare ale şedinţelor de chimioterapie, următoarele luni riscă să fie dure. La fel ca trăirea lor într-un univers estetic şi cald, în toate sensurile termenului. Am dorinţa de a schimba universul. Ca prioritate, pentru că muzica mi-a îndulcit zilele şi nopţile timp de ani de zile, am comandat prin corespondenţă discurile de nelipsit din discoteca mea ideală; prin urmare, decorul! În locul mobilierului meu cu o nuanţă către negru

închis, o prietenă de-a mea cu un anticariat de mobilă englezească mi-a găsit un dulap şi o oglindă de baie magnifice, şi totul din lemn de lămâi.

Vizita Mariei-Françoise, prietena mea medic, m-a tulburat. Cea care m-a pocnit cu remarci psihologice la durerile mele fizice este la fel de stânjenită ca şi mine:

— Îmi pare rău, ar fi trebuit să-mi dau seama. Era serios şi grav, însă ştii bine că eşti o gură mare...

Ea stă în picioare şi plânge încet. Sunt emoţionată să o văd într-o astfel de stare.

— Este meseria ta să simţi cum sunt oamenii în interior. Ar fi trebuit să te gândeşti că, în ciuda robusteţii mele, poate că nu jucam teatru. Mare fanfaroană, eu aş fi putut să te mint, pe tine precum şi pe alţii, prin cuvinte, însă mă aşteptam ca tu să poţi înţelege că trupul meu avea o problemă. Şi apoi, tu mă ştiai profund neliniştită, stresată, după chiar spusele tale. De ce ai rămas surdă şi oarbă la suferinţele mele, mai întâi ca prietenă, şi apoi ca medic?

Ea consimte, dând din cap la tot ceea ce îi spun, plângând la rândul meu. Ascultă şi îmi răspunde; ochii i se umezesc în continuare.

— Da, ar fi trebuit să observ. Te-am crezut mai puternică decât erai şi, la acea vreme, aveam eu însămi griji mari. Recunosc, nu am fost destul de disponibilă pentru tine. Te rog, iartă-mă.

— Te iert. Avem atâtea amintiri în comun. De acum încolo, îmi spun că lucrurile trebuie luate ca atare. Nu putem face calea-ntoarsă, nu-i aşa? Este cu siguranţă soarta mea.

A plecat cu inima despovărată. Din partea mea, a ţine pică pe ea nu ar fi inversat procesul maladiv. Iar eu, eu de ce nu am consultat un alt medic? Mai mult, în ce condiţii aş fi putut reacţiona diferit şi, mai ales, ce s-ar fi întâmplat? Nimeni nu o va şti niciodată.

Marie-Françoise a exprimat bine problema. Ea se bazează încă o dată pe această atitudine a mea de a vrea să par mereu mai puternică decât sunt. De ce mi-am ascuns atât de bine vulnerabilitatea, de ce mi-am disimulat sensibilitatea până în acest moment şi de ce nu am încercat să fiu auzită, văzută, înţeleasă de

către cei apropiaţi? Asta fusese evident cu ea, medicul meu. De ce nimeni nu a încercat să privească dincolo de zidul aparenţelor pentru a-l face ţăndări? Din nou aceleaşi gânduri. Şi furioasă pe tot universul!

Tăcerea şi singurătatea au avantajul de a pune în lumină, cu câte puţin mai mult în fiecare zi, zonele de umbră ale personalităţii mele. De pildă, în această dimineaţă, am încetat să-mi mai întreţin ranchiuna faţă de ceilalţi. Recunosc, anturajul meu nu era în măsură să deosebească semnele preliminare ale bolii şi nimeni nu putea pune degetul pe epicentrul armurii mele. Îmi asum întreaga responsabilitate pentru a o fi construit de-a lungul evenimentelor şi al anilor până la punctul în care ea nu lasă să transpară niciun indiciu al durerii reţinute în interiorul fiinţei mele. Când privesc în urmă, simt că ameţesc; până în prezent, am crezut că pot suporta totul în viaţă, orice dramă sau accident de pe parcurs îmi apărea ca un blestem suplimentar... Şi eram convinsă că toate vor sfârşi prin a mă distruge. Sau, în mod paradoxal, orgoliul sau o forţă secretă mi-au permis să încasez loviturile, fără să mă gândesc. Tot ceea ce am întreprins în viaţa mea a fost făcut cu furia de a vrea să rămân în picioare, orice s-ar întâmpla...

În acelaşi timp, mă întreb dacă, prin faptul de a pune botniţă sentimentelor mele, suferinţei şi fragilităţii mele, nu am acordat trupului răgazul de a le controla cu scopul de a le exterioriza în felul său propriu. Este insuportabil să gândesc că am „căzut" bolnavă pentru că eram nefericită! Reflectez la asta cu deosebire în momentul în care îmi masez grijuliu cicatricea lăsată de operaţie. Ea m-a frânt în două, pornind de sub sâni, pentru a ajunge la pubis, şi delimitează, după o simetrie perfectă, părţile dreaptă şi stângă ale corpului meu. În această dimineaţă, în vreme ce mâna mea urma traseul obişnuit al masajului ritual, conştientizarea luminoasă a faptului de a fi o femeie tăiată în două m-a determinat să mă trezesc brusc. Situată între două culturi, am lăsat impulsurile mele antagoniste, setea de libertate şi de sens — sau gust — al sacrificiului să-şi declare război, fără ca eu să o ştiu. Încleştarea a fost intensă şi m-a lăsat complet epuizată...

Ah, dacă aș avea o rezervă de amintiri vesele! Le-aș putea retrăi din nou și simți astfel încă o dată efectele lor benefice asupra corpului meu. Vai! Starea de lucruri se degradează, senzația de căldură, deliciile plăcerii, bucuriei, pasiunii sau plenitudinii m-au părăsit cu multă vreme în urmă... A accepta cu răceală această senzație permanentă de nefericire, a atinge o suferință psihologică mai mare îmi face, din nou, mai mult rău decât boala în sine, tratamentul și consecințele sale. Operația la stomac nu a extras rădăcina răului și mă îndoiesc că ședințele de chimioterapie vor face acest lucru. Mi-e teribil de frică să nu mor fără să fi gustat fericirea.

În această dimineață, s-a petrecut un mic eveniment anodin și, în același timp, lumea mi-a devenit ostilă. Infirmiera a intrat în camera mea către orele șapte. Eram pe jumătate adormită, micul dejun urma să fie servit abia peste o oră și, de vreme ce nu am înghițit încă prima gură de cafea, refuz să mă scol. Însă nu asta e jenant: de la luarea probei de sânge obișnuite, infirmiera introduce seringa în cateterul portabil de deasupra sânului meu drept și mă lasă să dorm. Din nefericire, am purtat un mic sutien drăguț pe sub haina de pijama; îmi place să o port mereu desfăcută. Era suficient să ridice ușor breteaua pentru a accesa dispozitivul, însă, în mod vizibil, femeia nu e în toane bune:

— De ce continuați să purtați chestia asta? La ce v-a mai rămas din sâni, nu vă servește la nimic.

Fără îndoială, asta mă face să mă simt atât de rău, atinsă într-o manieră atât de neașteptată, încât nu am putut să-i răspund nimic. Este adevărat că am slăbit enorm. Micul sutien îl port desigur pentru a-mi reaminti că sunt încă femeie. Este straniu să mă gândesc în acest punct al vieții la latura mea sexuală. Mi se face rău să mă imaginez, din acest punct de vedere, mai târziu, după boală. Sincer, de la început, nu m-am gândit prea mult la asta. Sau poate o dată, la momentul îmbolnăvirii de bartolinită. Pilozitatea mea încetând să funcționeze, fără gene și fără fire de păr, nu mai am noțiunea de a fi o femeie. Mă simt pur și simplu un corp fizic, o masă de oase, carne și sânge. Mai mult, slabă, fără pilozitate, androgină, am adesea impresia că sunt din nou de zece ani și, cu

înfățișarea unei copile, mă mir uneori că visez la un moment la care aș putea să încep viața din nou. Da, așa... Ca și cum toate câte mi s-au întâmplat nu ar fi existat niciodată.

Observația infirmierei m-a readus la realitate. Regăsesc această stare de disperare acută și mă surprind că-mi doresc să mor! Asta ar fi cel mai simplu... Ședință după ședință, mă forțez să cred că asta ar fi mai bine, însă e din ce în ce mai rău... Medicii, orice ar spune ei, mă distrug cu acest tratament.

Uneori, mă concentrez pentru a nu-mi mai simți deloc trupul. În această privință totul e din ce în ce mai bine. Savurez aceste clipe în care am impresia că plutesc în aer. Capul este atât de ușor... Inima e împăcată... Trupul nu mai suferă... Această senzație stranie mă incită... Imaginea morții, insuportabilă, se infiltrează prin urmare sistematic în sufletul meu! Ea mă îngrozește. Asta este ceea ce mă face să fiu rezervată?

Cufundată în gândurile mele de o muzică divină, nu am auzit bătăile în ușă. Profesorul B. și echipa sa intră în camera mea; închid aparatul. Este marea vizită a curei: asistenții săi, internii și tinerii studenți formează semicerc în jurul său. El se apropie, apoi se așază pe marginea patului meu.

— Deci, frumoasa mea, cum te simți?

Îmi spune adesea așa. Îi place stilul meu, mi se pare. El găsește că am înfățișarea unei coafeze... „În orice caz, activați în domeniul modei!" mi-a spus el în cadrul primei întâlniri.

— Deci, frumoasa mea, cum merge?

— Mi-e rău!

Cât pe ce să plâng, mă abțin. În general, reușesc asta destul de bine, până când cineva care îmi acordă atenție specială îmi pune întrebarea și atunci plâng adesea. Însă nu și de data asta.

— Ah, dar ce se întâmplă?

— Nu stau bine cu moralul azi. Asta se mai întâmplă, nu?

Am o atitudine defensivă. În acest caz, am tendința de a dori să agresez pe celălalt. Nu am dorința de a mă manifesta în fața întregului grup, nici să mărturisesc în fața acestor necunoscuți suferința legată de sânii mei!

Profesorul mă privește cu blândețe. Îmi spun că țin la el foarte mult. Îmi răspunde:

— Da, aveți dreptate, însă nu trebuie ca asta să dureze prea mult.

— În această privință, aș putea să vă întreb dacă este posibil să întâlnesc un psiholog sau un psihiatru aici, la spital?

— De ce doriți să vedeți un psihiatru? Moralul scăzut este doar o consecință a oboselii, vă veți simți mai bine, într-o zi sau două.

— Nu, nu cred, mă gândesc că dacă m-am îmbolnăvit, asta e pentru că nu am fost fericită...

— Ce tot spuneți? Oricine poate fi atins de boală!

Nu vrea să rostească întotdeauna adevăratul cuvânt.

— Nu, domnule doctor, nu cred... Găsiți-mi un bolnav, un singur pacient în secția dumneavoastră care să fie fericit sau, în orice caz, care a fost fericit înainte. Vreau să spun care a fost fericit înainte de boală!

Ce m-a apucat? Exprimarea acestor afirmații pe un ton irascibil mă uimește chiar și pe mine.

Evident, el nu este de acord.

— Fericirea și nefericirea nu au nimic de-a face cu boala!

Eu insist:

— Nu vă gândiți că psihicul poate avea o influență asupra corpului și că, astfel, el sfârșește prin a determina, pe termen mai scurt sau mai îndelungat, tot felul de boli, atât benigne, cât și maligne? Am nevoie să știu, să înțeleg. De ce mi se întâmplă toate astea, de ce mie?

— Nu aveți nevoie să vedeți un psiholog, boala este o neșansă.

— O neșansă?

— Da. Știți, am văzut destule persoane în îngrijirea mea, de toate vârstele, de toate categoriile socioprofesionale, pentru a vă spune că aspectul psihic nu are nimic, chiar nimic de-a face în toate aceste cazuri! Să luăm de pildă un țăran care locuiește în plină natură, mai sănătos la minte și la trup ca noi, orășenii. Acest fapt

nu îl va împiedica să nu se îmbolnăvească. Hai, frumoasa mea, să nu gândim așa...

Urmează un moment de tăcere. Apoi, el reia:

— Fizic cum merge?

Nemulțumită de răspunsul său, eu răspund repede:

— Mă simt foarte slăbită.

De-ar pleca odată cu toții!

— Știu, nu vă faceți griji, va fi mai bine.

Analizează, dintr-o privire, ultimele mele rezultate de sânge. Foile sunt prinse de capătul patului meu. Înalță capul.

— Și cu alimentația cum merge?

— Merge binișor.

— Ne vom revedea înainte să plecați din nou la părinții dumneavoastră. Domnilor, să mergem. La revedere, frumoasa mea...

Stupefiată, nu îmi vine să cred ceea ce îmi aud urechile. Nici vorbă să fiu de-acord vreo secundă cu această teorie a neșansei, este prea dură pentru a o accepta! Refuz să mă pregătesc de moarte cu ideea nesănătoasă de a fi atinsă de o nedreptate cerească sau, mai rău, de o conspirație malefică, o lovitură grea a destinului. Cum poate fi el sigur de ceea ce îmi spune? Ce știe el despre viața privată a pacienților, despre dramele lor, despre temerile lor, despre sentimentele și emoțiile lor? Nu mi-a pus niciodată vreo întrebare personală sau indiscretă.

Sunt sigură că există un raport, o legătură activă. La ce nivel plasează prin urmare acești domni dimensiunea umană asupra unui bolnav? Există ea doar în cazul lor sau, mă rog, fiindcă se confruntă cu boala și cu urmarea ei, moartea, preferă ei să lase la o parte latura sensibilă a jurământului lui Hipocrate? Dintr-odată, mă întreb cu privire la pronosticul pe care l-a dat în dat cazul meu: mă voi vindeca, nu mă voi vindeca? În cazul extrem, îmi va trimite poate chiar un preot.

Cu o zi în urmă, am refuzat să mă confesez celui care a trecut prin secție. Nu vreau să intru pe panta căinței. Sunt responsabilă, nu mă simt vinovată. De ce profesorul B. acceptă să îmi încredințeze sufletul unui om al bisericii, însă refuză să mă întâlnesc

cu un medic al sufletului? Am nevoie şi revendic din toată inima ca medicii să se îngrijească de întreaga mea fiinţă! În loc de a se agăţa de simptom, de ce nu caută medicii cauza? Pentru aceşti tehnicieni ai corpului, fiecare bolnav nu este decât un număr de dosar, un caz printre atâtea altele, un diagnostic, un organ operat? Aureolaţi de o cunoaştere, de o ştiinţă şi de o putere excepţionale, domnul B. şi confraţii săi îmi dau în tot acest timp impresia că se comportă, uneori, întocmai ca nişte garajişti!

Profesorul a trecut să mă vadă înainte de ieşirea mea din spital. Nu a revenit asupra subiectului. Situaţia contrară m-ar fi uimit. Dispreţuitoare faţă de atitudinea medicilor în general, mă gândesc din nou la discuţia avută, acum câteva săptămâni, cu Julia, o prietenă jurnalistă. Apropiată faţă de o asociaţie franceză ce militează pentru recunoaşterea Tibetului, ea mi-a prezentat istoria tragică a acestei ţări şi a vorbit mult despre budism. În prezent, afirmaţiile sale îmi revin clar în minte:

— Ai putea încerca medicina tibetană, în care învăţăturile se transmit în manieră ancestrală. Filozofia lor îţi va plăcea.

În această seară, am dorinţa de a afla mai multe; îi rezum Juliei conversaţia pe care am avut-o cu profesorul meu preferat şi îi mărturisesc îndoiala cu privire la ce gândeşte el despre incidenţa unei neşanse în procesul bolii.

Ea îşi face timp să mă asculte şi să-mi răspundă.

— Practica medicinei tibetane este legată de budism. Budiştii ţin cont de cauzele suferinţei. Ei nu disociază corpul de spirit, nici de suflet. Ei au o viziune globală, pentru ei, fiinţa umană e un întreg. Punctul lor de vedere asupra bolii ia în mod evident în considerare starea emoţională a pacientului. Ei încearcă să ajungă la sursa bolii. O patologie este cauzată de ruptura unei relaţii dinamice dintre corp şi spirit. Ei ştiu că există mai multe cauze pentru această situaţie...

Nerăbdătoare, îi întrerup elanul.

— Care?

— Tocmai ajung la asta; mai întâi, este vorba de emoţii. Ataşamentul orb faţă de lucruri, de situaţii şi de alte fiinţe, mânia, frica, ignoranţa, toate aceste sentimente afectează organismul şi mai ales sistemul imunitar. Toate acestea se bazează pe fundamentele

budismului: cauza primordială a oricărei boli este ignoranța. Înțelegi? A nu cunoaște, a nu accepta natura realității, a vrea să ignori suferința, a oculta moartea și a dori sistematic să le combați, toate pot conduce la boală.

— Știi, mi-e dificil să înțeleg aceste noțiuni filozofice...

— Normal, trebuie să fii inițiată pentru a le integra. Eu ți-am făcut doar un rezumat foarte scurt.

— Da, dar să revenim la cauzele bolii, nu sunt prin urmare decât emoțiile cele care ne îmbolnăvesc?

— Nu, nu e atât de simplu, există alte lucruri. Trebuie considerat în egală măsură rolul karmei.

— Julia... Nu înțeleg totdeauna ce înseamnă cu adevărat karma...

— Cum să-ți zic, karma reprezintă pentru budiști un principiu fundamental. El recuperează o noțiune foarte simplă și destul de complicată în același timp, bazată pe legea cauzalității. Ceea ce nu este simplu este cunoașterea relației dintre cauză și efect. Asta este valabilă de la o viață la alta, dacă poți crede în așa ceva.

— Este prea complex pentru mine...

— Ceea ce încerc să-ți explic este că există un sens în tot ceea ce se întâmplă, chiar dacă ți se pare dificil să-l găsești. Cancerul este poate o manifestare a karmei tale!

— Și ce să fac cu informația asta! E la fel cu a spune că port o responsabilitate pentru boala mea sau am comis în trecut o acțiune teribil de greșită pentru care sunt pedepsită astăzi? De ce anume sunt prin urmare vinovată?

Am sughițuri în voce? Julia își dă seama că, în loc să mă liniștească, ea reușește să mă panicheze și mai mult. Reia:

— Ascultă, nu putem să tragem astfel de concluzii... Întrucât există și alți factori în cauză: stilul de viață, stresul, alimentația, poluarea etc. Bine, pentru astăzi, să lăsăm la o parte aceste elemente și să revenim la medicina tibetană. În practica lor, medicii tibetani utilizează, în egală măsură, complementar, plante medicinale din regiunea himalaiană. Ele dețin o putere vindecătoare. Recoltate la mare altitudine, înmagazinând o mare cantitate de energie solară, ele au o forță extraordinară. În această privință, în afara tratamen-

tului tău de la spital, ai putea să-ţi administrezi plante sau produse naturale, în orice caz elemente fortifiante care ţi-ar ajuta organismul să suporte chimioterapia şi sumedenia sa de efecte secundare.

Este adevărat că la spital nu mi s-a prescris nici regim alimentar, nici vitamine, nici fortifiante... Julia îmi spune că medicul personal al lui Dalai-Lama va fi la Paris în mai puţin de o săptămână. Ea îl ştie foarte ocupat şi deja solicitat pentru consultaţii private pe durata vizitei sale scurte în Franţa, însă mi-a propus aranjarea unei întâlniri cu dânsul. Îi mulţumesc dinainte pentru această iniţiativă.

Dacă dau crezare definiţiei ei pentru karma, se poate deci să existe o viaţă după moarte... În această ipoteză, trebuie să fi trăit greşit în vieţile anterioare. Astfel, aş fi putut oare să fiu o femeie puţin virtuoasă? Sau poate şi mai rău, o mamă infanticidă? Poate un bărbat, un inchizitor spaniol, un călău în timpul revoluţiei, cine ştie? Acest principiu de efect al bumerangului mă deranjează profund. Îl las deoparte, pentru moment. Între medicina tradiţională şi cea a budiştilor îmi pierd firea latină şi capul!

Cortina!

*

Expertul mandatat din partea firmei de asigurări medicale îmi face o vizită la spital. Întinsă pe patul meu, mă aflu într-o şedinţă de chimioterapie. Medicamentul-otravă se scurge încet în venele mele; de această dată, culoarea sa este cea a unui frumos indigo albastru. Crezând că nu va fi decât o simplă formalitate, obişnuită în cazul meu, nu mică mi-e mirarea de a mă regăsi în situaţia unui interogatoriu. Medicul-inspector, cu un aer de falsă afectare, îmi pune o întreagă serie de întrebări care au legătură cu premisele bolii. Fără să-mi fac iluzii, răspund, laconică, însă el zăboveşte asupra tuturor detaliilor evoluţiei maladive, în vreme ce totul pare să fie deja însemnat în dosarul meu, pe care îl păstrează

deschis pe genunchii săi. Ultima sa întrebare mi se pare lipsită de delicateţe, fără legătură:

— Îmi confirmaţi faptul că nu ştiaţi de faptul că sunteţi bolnavă la momentul la care ne-aţi returnat chestionarul dumneavoastră de sănătate în luna mai?

— Da, domnule, vă asigur că aşa e.

Bărbatul are dintr-odată aerul că îl presează timpul şi că vrea să termine întrevederea; ultimele sale cuvinte sunt imperceptibile, le-a anunţat dintr-o suflare: urmează să primesc o corespondenţă cu privire la această evaluare şi decizia sa. Poftim? Ce decizii? Aha, rolul său este să determine drepturile mele? Nu, nu visez... sunt bolnavă, oare asta nu este suficient? Nu înţeleg bine sensul, tonul şi obiectivele demersului acestui domn. Firma de asigurări medicale îmi poate refuza dosarul, îmi explică el, în caz de declaraţie falsă. Ce vrea să insinueze cu asta? Mă ia drept escroacă? Clienta care a plătit fără să spună poveşti se află în poziţia de hoaţă! Firmele de asigurări sunt un adversar de temut...

DECEMBRIE 1990

Profesorul B. a trecut în grabă pentru a-mi da vestea cea bună: rezultatele ultimelor analize indică o ameliorare netă, vindecarea mea este pe calea cea bună! Înainte de a părăsi camera mea, mi-a urat călduros sărbători fericite. În ciuda divergenţelor noastre, îi apreciez delicateţea manifestată faţă de mine. Cât despre Anul Nou, acesta va fi sărbătorit după următoarea cură, la începutul lui ianuarie. Am părăsit spitalul foarte veselă! Uitată este ranchiuna mea faţă de medici, ei fiind totuşi salvatorii mei!

La rândul său, Julia este mulţumită să mă anunţe că a obţinut pentru mine o întâlnire cu medicul personal al lui Dalai-Lama. Deşi cred că nu mai este necesar, nici urgent de acum încolo să consult acest medic, nu îi spune Juliei acest lucru; ea s-a dat cu siguranţă peste cap pentru a obţine această favoare. Şi apoi, de ce să nu îl întâlnesc pe acest om? Vom vedea despre ce e vorba.

Ceva mai în formă, merg singură la întrevedere. Într-un apartament opulent din arondismentul al XVI-lea, unde sala de servire a mesei s-a transformat în sală de așteptare, ne aflăm mai mult persoane în așteptarea doctorului Tenzin Choedrak. Bem în tăcere un ceai al cărui gust nu îl recunosc. Apoi, când îmi vine rândul, intru în salon, locul consultației. Bărbatul are fața puțin deformată, oblică; el a fost prizonier timp de mai bine de douăzeci de ani în închisorile chinezești și cred că a fost torturat... trebuie să aibă aproape șaptezeci de ani. Abia îndrăznesc să-l privesc. Sunt realmente intimidată de reputația acestui personaj. Cu trei dintre degetele sale, îmi ia pulsul la încheieturile mâinii, una după alta. Trebuie să simtă sau să testeze metabolismul meu. Îmi pune întrebări cu privire la trecutul meu personal, despre tratament, prin doi traducători, un bărbat și o femeie, așezați de o parte și de alta lângă dânsul.

— Știți că organismul dumneavoastră suportă greu acest tratament?

— Este ceea ce am gândit, însă medicii mă asigură că el este eficace, că ultimele examinări sunt excelente, că sunt pe calea să mă vindec.

— Câte ședințe de chimioterapie v-au mai rămas de făcut?

— Trei luni de tratament, dintre care două destul de dificile, o ședință de chimioterapie la cincisprezece zile, apoi, pentru ultima lună, nu vor fi decât mici ședințe. Protocolul va lua sfârșit la sfârșitul lui martie.

El reflectează. Așezată în taior pe o pernuță, în fața lui, eu abia dacă îndrăznesc să respir, tăcerea din cameră mă apasă.

— Domnișoară, ați putea lua în considerare întreruperea pe moment a acestui tratament sau măcar să cereți o prelungire a intervalului de recuperare dintre ședințe? Aveți nevoie să vă refaceți puțin, sunteți prea slăbită pentru a suporta chimioterapia.

— Nu, nu vreau. Nu știu... Nu, asta îmi provoacă teamă, am suportat deja cea mai mare parte a tratamentului. Nu îmi pot permite să îl opresc din desfășurare, nici să decalez o ședință, ele sunt deja programate în totalitate. Mi-e teamă ca asta să nu fie o greșeală fatală... Și cred că medicii nu vor fi de acord. Cu siguranță, nu vor vrea...

Tenzin Choedrak nu are încă traducerea integrală a răspunsului meu. Toţi mă privesc cu insistenţă, dar şi cu compasiune. De vreme ce îşi ţine încontinuu degetele pe încheieturile mele, nu ştiu de ce, însă simt că el a pătruns dincolo de aparenţe, mai adânc în sufletul meu. El m-a simţit.

Pentru moment, vorbeşte în şoaptă femeii care se află la stânga sa. Ea îşi încordează auzul, el mă priveşte fix în ochi. Femeia îmi traduce cuvintele sale. El înţelege cu adevărat, nu insistă, dacă asta este alegerea mea. În schimb, îmi recomandă să nu mai consum carne, să scot zahărul din alimentaţia mea şi îmi sugerează să iau anumite plante medicinale. Ele vor întări organismul meu slăbit.

Tânăra femeie îmi explică faptul că Sfinţia Sa Dalai-Lama trăieşte la Dharamsala (devenită capitala guvernului tibetan în exil), în timp ce comunitatea sa trăieşte în nord-vestul Indiei.

În acest oraş, aşezat la picioarele lanţului muntos himalaian, tibetanii au pus bazele unui mare institut medical. Dotat cu un important centru farmaceutic, ei se ocupă de cultura, fabricarea şi comercializarea substanţelor medicinale, în principal plante şi minerale. Fiecare reţetă fiind unică, dozele sunt în mod particular adaptate fiecărei persoane. Ea îmi întinde prin urmare o foaie mare pe care doctorul Choedrak a stabilit, în tibetană, nevoile mele. La prima vedere, ele sunt numeroase, pagina este plină. Traducătoarea îmi precizează că ţine de mine să o trimit în India şi că va dura o lună sau două până când acest tratament va ajunge la mine. Care este preţul pentru aceste remedii? Ea îmi cere o sumă derizorie. Şi pentru consultaţie? Sistemul funcţionează în principal pe baza donaţiilor însă, menţionează ea, asta nu constituie o obligaţie.

Gândindu-mă că întrevederea s-a terminat, las darul meu, mă ridic... Doctorul îmi face semn să mă aşez din nou. Are alte lucruri să-mi spună, cu privire la mama mea, despre mine, în calitate de copil, despre sentimentul de abandon, despre problema legată de hrana sufletească, despre resentimentele mele — însă cum de ştie toate acestea? — şi îmi vorbeşte în continuare despre importanţa pentru sănătate a emoţiilor. El insistă asupra faptului că, în cazul meu, ele sunt negative, mai mult, reţinute, ele au creat noduri energetice ce mi-au epuizat organismul şi au făcut loc bolii.

Ochii săi nu m-au părăsit o secundă. El știe că eu mă simt înțeleasă. Îmi oferă concluzia sa, invitându-mă să lucrez la două atitudini precise. După părerea sa, acestea sunt fundamentale: să renunț la mânie și să o înlocuiesc cu bucurie. Îmi cere în mod clar, surâzând el însuși, un surâs răutăcios de copil răsfățat, încântat de efectul său, să găsesc bucurie în orice situație! Așezați în continuare, el îmi ia mâinile în ale sale, mă salută respectuos. Privirea sa este senină, o iau ca pe o încurajare, mă înclin la rândul meu și ies din încăpere.

Regăsesc gerul iernii pariziene. După această consultație singulară — care a durat un interval de timp îndelungat — s-a făcut noapte, nu am nici cea mai mică idee despre cât e ceasul. Mă îndrept cu pași mici spre metro. Întrevederea m-a abătut. Cine deține adevărul? Va putea îndura mai multe corpul meu? Această întâlnire mi-a răpus buna dispoziție. Știu că nu trebuie să mă gândesc la asta și că trebuie să rămân la ceea ce mi-a spus profesorul: mă voi vindeca! Mă simt în pragul unei stări de rău fizic, greața se intensifică... Mă hotărăsc să iau un taxi. Consultația m-a epuizat. Ce să fac cu aceste date noi? Bucuria! Însă cum pot să devin veselă în situația mea?

Cu cincisprezece zile înainte de sărbători, se simte Anul Nou pretutindeni. Culcată în mașină, trecând pe lângă magazine, am întors capul; detest această perioadă a anului, cu deosebire tristă. Nu simt și poate că nu am simțit niciodată latura magică a acestei sărbători; această frenezie a cumpărăturilor fără sens m-a deranjat întotdeauna. De-a lungul drumului sunt mii de ghirlande electrice. Ele strălucesc în noapte, clipind pe alocuri în mod ritmic, o podoabă demnă de milă. Unde este bucuria?

Regret întrevederea cu acest medic tibetan, iar felul în care privesc planta pusă în vas la cererea *șamanului* iugoslav este încărcată în egală măsură cu neîncredere. Care este mai exact funcția acestui filodendron ce moare în același ritm cu mine? Este el pur și simplu oglinda stării mele sau mai degrabă suportul unui transfer posibil al răului meu? Nu mai știu ce să cred despre tabloul tragic al acestui mic arbore ce intră lent în declin. Niciuna

dintre ramurile noi ce ies din pământ nu pare a fi sănătoasă, iar frunzele sale tinere nu fac decât să trăiască o bătrâneţe precoce.

De la întâlnirea cu Tenzin Choedrak, îmi petrec nopţile reflectând intens. Cred că am înţeles: scopul este acum identificarea firelor, ţelor care au ţesut boala mea. Este enervant, sfatul său mă obsedează, caut momentele fericite ale existenţei mele. Pe durata acestor nopţi viaţa mea defilează precum un film a cărui eroină sunt eu; în fiecare seară, în mici scene, eu vizualizez câte un episod nou. Încerc din răsputeri să identific orice detaliu vesel, să nu uit niciunul. Nu sunt multe. Evident, în prim-plan, amintirile cele mai dureroase sunt cele care se impun mereu spiritului. Refuzând să dispară, eu le vânez, însă ele rămân imprimate pe ecranul meu interior. Trebuie să forez mai mult în profunzimea memoriei care refuză să mi se supună? Ar trebui poate să ajung cu căutările în perioada copilăriei? În acest sens, părinţii îmi pun la dispoziţie albumele lor cu poze, unde găsesc patru clişee cu mine, luate la vârste diferite. În prima, abia dacă am trei ani şi o faţă grăsuţă — mulţumesc pentru Bretania, mamă şi tată! Port o vestă de şcolar în mici carouri încheiată de un nod drăguţ. Par veselă şi asta se vede după zâmbetul meu. La şapte ani, deja foarte graţioasă, mai zâmbitoare, însă cu o grimasă distantă şi primele urme de roşeaţă. Privesc cu uimire această fetiţă atât de isteaţă, atât de stăpână pe ea, cu părul atât de bine aranjat, aşezat după urechi, pe fiecare atârnând câte un cercel de aur. Mă cuprinde brusc dorinţa de a plânge; am uitat complet de această blândeţe, de această candoare...

A treia fotografie, un Kodak color... Pe spate, o ştampilă cu o dată, august 1968. Aici, cei patru copii, aşezaţi fiecare pe scaunul său, alcătuiesc un mic Dalton, în miniatură! Este adevărat că totul dă impresia de americanism: Gina, Cristina şi cu mine purtăm fiecare, în mod identic, o rochie albă încărcată cu numeroase volănaşe din dantelă şi o pălărie care se asortează cu ea. Ridicol! Aceste rochii, expediate de la New York în mari cutii de carton, ne-au fost dăruite de naşa noastră comună, a mea şi a Ginei. Această vestimentaţie, prevăzută din start pentru un mariaj, a devenit costumul nostru de duminică pe durata doar a câtorva luni fericite!

Angelin poartă un papion care se armonizează cu costumul său sobru şi cămaşa albă.

În ultima poză, trebuie să am aproape zece ani; fotografie de familie, în zi de sărbătoare, din care lipseşte tatăl meu. Părinţii mei munceau în acea perioadă la uzină, tatăl meu în schimbul de noapte, mama în cel de zi, iar Silvia, cea mai mică dintre noi, probabil că nu era încă născută sau, cel puţin, se născuse de puţină vreme. Pe masă, o frumoasă vază largă cu flori, iar dedesubt o sticlă de şampanie şi un tort cu lumânări aprinse, aşteptând să fie suflate. Fac un calcul, este ziua de naştere a Ginei. Mama mea o ţine pe Cristina pe genunchi, iar braţele ei înconjoară umerii vedetei din acea zi. Angelin şi cu mine suntem la capătul opus, la extremităţile canapelei acoperită cu o ţesătură ieftină pe care am tot suportat-o de-a lungul anilor, un fel de blană falsă, sintetică, de culoare roşie. Recunosc în poză covorul imens, un kilim oriental, pe fond dominant roşu, ce acoperă în întregime podeaua încăperii. Cu un aer înţelept, într-o rochie cu un mic decolteu ascuţit, ţin ferm piciorul unui pahar. Este epoca oraşului arborilor acacia la Champigny-sur-Marne.

* * *

1970

Eram mai mulţi copii de aceeaşi vârstă care ne jucam pe un teren amenajat cu nisip din oraş, cartierul nostru general. Cred că a fost într-o joi. În acea zi nu s-a făcut şcoală. Da, îmi amintesc... Un băiat şi-a adus picupul şi vreo douăzeci şi cinci de discuri. Era epoca yé-yé; *Que je t'aime* de Johnny Hollíday — cântecul nostru preferat. Ştiindu-l pe dinafară, îl cântam strident, crezându-ne idolul tinerilor, cu o bucată de lemn în loc de chitară, imitând mişcările lui Johnny, studiate minuţios la televizor. Declamam cântecul, ţipând ca nebunii, ajutaţi de volumul aparatului, dat la maxim:

„Que je t'aime, que je t'aimeu..."

Era, în aceeaşi măsură, epoca în care ne plăcea să ne jucăm de-a cowboy-ii şi indienii. Refuzam să fiu de partea răilor, din cauza unui coşmar care mă teroriza, visam că indienii Sioux vin la părinţii mei, mereu pe acoperiş... La începutul visului, mereu acelaşi, eu mă ascund sub un pat sau în dulapul cu încălţări, şi aştept ca şeful tribului să vină să mă caute, după ce mi-a lichidat toată familia...

Către sfârşitul zilei, şuieratul lung al tatălui meu răsună în oraş; nici vorbă să mai zăbovim la apelul strident, bine cunoscut de toţi, anunţând sfârşitul jocurilor. În cazul în care unul dintre copii nu ar fi auzit, se găsea mereu un om bun care să ne anunţe că moş Preljo îşi strânge trupele. Nu mă împotrivesc. Aşezată în faţa marelui televizor din mijlocul salonului, am o întâlnire cu *Caliméro* [serial de desene animate, *n. tr.*]. Caliméro? Desigur, micul pui negru cu o coajă de ou albă pe cap... căruia i se întâmplă toate nefericirile şi toate nedreptăţile posibile.

*

23 DECEMBRIE 1990

Astăzi, din nou, pentru a face copiii şi adulţii să râdă, joc rolul lui Caliméro. Îi imit destul de bine vocea subţire şi reiau celebrul său refren: „Este nedrept, prea nedrept... Dacă sunt tratat cu răutate, asta e pentru că sunt mic şi slab! Cei ce sunt mari şi puternici nu au decât dispreţ faţă de cei micuţi, este nedrept... nu-i aşa?" Şi pentru că ascult la radio *Que je t'aime*, douăzeci şi unu de ani mai târziu, mă îmbujorez încă o dată. Epoca aceea a fost cea mai fericită din viaţa mea. Asta nu era valabil şi pentru părinţii mei, însă fratele meu, sora mea şi cu mine aveam o grămadă de prieteni. Din nefericire, în 1971, părinţii mei au cumpărat o casă cu grădină la câţiva kilometri de oraş. Dintr-odată, surorile mele şi cu mine ne-am regăsit din nou închise.

Caut clipe de fericire... Perioada petrecută la călugăriţe a fost destul de voioasă, odată depăşit sentimentul pedepsei părin-

teşti. Desigur, la început m-am adaptat greu, însă acolo am întâlnit cele mai bune prietene. Într-un sens, instituţia religioasă se dezvăluie ochilor mei, atunci când îmi revăd viaţa, ca fiind un dar căzut din cer. Ce aş fi devenit dacă nu aş fi cunoscut acest mic refugiu al păcii, în acel moment atât de important al adolescenţei mele? Instituţia mi-a permis să scap de atmosfera violenţei familiale şi rămâneam seara în bibliotecă, pentru a studia. Comportamentul meu a ajuns totuşi să pară bizar, mai ales din cel de-al doilea an în instituţie, de vreme ce profesorii m-au observat atât de bine în primul trimestru — elevă indisciplinată, violentă, însă extrem de sensibilă — încât sora Marie-Luce a luat decizia de a mă trimite la un psiholog. Acest lucru m-a vexat şi m-a tulburat.

* * *

1975

— Catherine, este pentru binele tău, îmi precizase călugăriţa.

Cel mai dificil pentru mine nu era să-mi imaginez că eram nebună — mama mea îmi servea acest compliment în aproape fiecare dimineaţă la micul dejun —, ci jena de a trebui să recurg la un specialist în nebuni. Directoarea instituţiei m-a rugat să păstrez secretul faţă de părinţii mei. Am acceptat. Pe perioada întregului an şcolar, în fiecare săptămână, am mers singură în oraşul învecinat pentru consultaţie.

Mereu în faţa Lui, eu, întinsă în lungul fotoliu de piele neagră, El, aşezat pe un scaun mai puţin confortabil, îşi încrucişează sistematic gambele. În general, eu mă mulţumesc să fixez în tăcere fie plafonul, fie, uneori, detalii bizare, precum şosetele sale roşii, a căror culoare vie contrastează cu pantofii săi negri, fie barba şi părul său lung, negru, prins în coadă de cal. Din vreme în vreme, el îmi oferă, la cererea mea, una dintre ţigaretele sale; am învăţat să fumez la începutul anului. Alteori, rar, încep să-i povestesc tot

ceea ce îmi trece prin cap, cu adevărat totul, visurile mele, coşmarurile mele, chiar şi cele cu indienii, iar El ascultă.

Alături de El am înţeles; doream moartea părinţilor mei. M-am gândit la asta pentru prima dată, atunci când el a aflat că ei m-au închis la călugăriţe. Adesea, duminica după-masă, ei plecau cu maşina „în vizită" la albanezi, lăsând în urma lor mirosul after-shave-ului şi efluviul unui parfum. Mi-am imaginat, prin urmare, că am fi fost anunţaţi despre un regretabil accident de maşină al lor; am fi devenit orfani... Mă credeam fiica cea mai crudă din lume. Datorită Lui am recunoscut scopul plimbărilor mele alături de Caroline şi de câinele meu.

— S-a întâmplat din cauza unei femei, doamna M., una dintre infirmierele serviciului de chirurgie al clinicii în care m-am operat de apendicită, acum doi ani. Ea a fost atât de amabilă cu bine, încât mi-am dorit să fie mama mea. Din acest motiv am rătăcit pe lângă gară, de fapt, prin cartierul în care se afla clinica. Aş fi făcut totul pentru a fi remarcată de doamna M. Sunt o prostuţă, nu-i aşa? Este grav, se cuvine să-ţi deteşti mama şi să vrei să o înlocuieşti cu o alta?

El mi-a răspuns cu vioiciune:

— Nu, asta nu e atât de grav...

Răspunsul său scurt nu m-a convins... Aş fi preferat să-mi explice din ce punct de vedere reacţia mea putea fi anormală sau să îmi demonstreze că ea era legitimă în cazul meu.

Câteva luni mai târziu, i-am povestit că la şcoală mi s-a întâmplat aproape acelaşi lucru cu două dintre profesoarele mele. Ele nu fac parte din personalul religios. Îl las să audă că sentimentele mele pentru aceste două femei sunt chiar mai confuze şi tulburătoare decât cel resimţit faţă de doamna M. Am senzaţia că emoţiile mele sunt anormale, mai rău, ruşinoase. Chiar şi azi mi-e greu să-mi descriu sentimentele.

El îmi spune că înţelege perfect. După dânsul, aceste emoţii îmi vor trece.

La ultima întâlnire, până la capătul şedinţei, îi pun întrebarea, direct. Roşesc în timp ce o formulez, mi-e teamă de răspunsul

lui, însă este o întrebare de o importanță capitală, trebuie să știu răspunsul!

— Domnule, spuneți-mi sincer, vă rog: credeți că sunt nebună?

Nu a râs, precum mă așteptam, ci îmi răspunde calm:

— Nu, nu ești nebună, însă mi-ar placea să-ți întâlnesc părinții. Cere-le, te rog, să vină să mă vadă.

Mă însoțește până la poartă, mă asigură că nu mai am nevoie să vin să-l văd, însă insistă să îmi întâlnească părinții. Îmi strânge mâna și, ca de fiecare dată, mă bate ușor pe umăr înainte de a mă privi cum plec. Doamne, ce fericită sunt! Este atât de penibil să îți imaginezi că ești nebună la șaisprezece ani. Asta nu înseamnă că nu există o problemă — mă simt atât de diferită de alte fete de vârsta mea —, însă acest bărbat m-a ascultat un an întreg, mi-a confirmat că sunt normală!

Bucuria îmi dispare seara chiar în decursul unei altercații cu tatăl meu. Cu privire la unul dintre subiectele sale preferate, refuzul meu de a o ajuta pe mama sau pe sora mea în bucătărie. Nu mă abțin și izbucnesc:

— Tată, trebuie să ți-o spun... Întregul an am fost la un psiholog. Directoarea instituției este cea care m-a trimis la el. Psihologul vrea să vă întâlnească, pe mama și pe tine...

— Spui că sunt nebun? Nici vorbă! Nu am nevoie să merg la acest medic, știu foarte bine ce fac! Ce i-ai povestit?

Rămân mută. Tatăl meu, convins că am spus totul domnului, îmi trage o palmă. Am trecut totuși sub tăcere scenele cele mai violente. Cele în care loviturile cădeau asupra mea pentru un da sau un nu, cea dintr-o dimineață când mama mea m-a prins de picioare, m-a aplecat pe fereastră, cu capul în gol timp de cinci minute lungi, amenințându-mă în același timp că îmi va da drumul; timpul în care a reușit să se calmeze... Făcusem din nou pipi în pat, era pe timpul șederii în oraș, nu locuiam prea sus, la etajul doi, dar, totuși, îmi amintesc că atunci când mi-am regăsit poziția verticală, cu picioarele pe pământ, am tremurat din cap până în picioare cel puțin o oră. Apoi de ziua când am fost prinsă furând două tablete de ciocolată de la Prisunic: la comisariat, polițiștii mă sfătuiesc să le spun eu însămi părinților, pentru că în caz contrar se vor deplasa

ei... Obligată, recunosc boacăna zilei față de mama mea. Ea mă bate, mă lasă în fundul grădinii, aparent pentru întreaga noapte, apoi mă învinuiește încă o dată: se va arunca imediat, strigă ea, în lac, cu tot cu mașină. Ea urcă într-adevăr în micul Fiat 500, pe care îl numește în glumă fie borcanul ei cu iaurt, fie supozitorul ei de autobuz, însă atunci când aud motorul pornind, încep să plâng, eu însămi dornică să mor, gândind că se va îneca realmente din cauza mea, fiica ei rea. Atunci când s-a întors, mi-aș fi dorit să o fi făcut. Mi-a fost atât de frică!

Sunt incapabilă să dezvălui aceste evenimente indiferent cui și cu siguranță nu psihologului. Mi-e prea rușine de mine, mai mult decât de mama mea, simt că sunt singura responsabilă pentru comportamentul ei. Am dedus din asta că nu posed niciuna dintre calitățile care m-ar face să merit dragostea ei.

Câteva luni mai târziu, o asistentă socială se prezintă acasă la noi. Părinții mei s-au descurcat foarte bine. I-am văzut jucând rolul lor de buni părinți, cu atitudinea mânioasă a celor care nu înțeleg insistența acestei doamne fermecătoare care persistă în a pune întrebări cu privire la persoana mea. Privind pe fereastră cum iese femeia, înțeleg că au ieșit cu bine din situație. Ea va gândi, probabil, că eu sunt o mică mincinoasă. Asta îmi este egal, nu mă înșel. Și nici nu sunt nebună.

Din această perioadă, îmi revin în minte alte imagini agreabile... Cu ocazia unui spectacol de an școlar, împreună cu câteva colege de clasă, am dansat o mică coregrafie pe o piesă la modă, *Venus Shocking Blue*. Cât am putut să râdem la repetițiile faimosului refren *„she's got it"*! Cât despre fratele meu, acesta practică judo — el nu a început să urmeze încă cursuri de dans și, în ajunul competițiilor sale, trezește întreaga casă cu strigătele sale, în japoneză, dacă vă vine să credeți. Domnișorul se antrenează noaptea, da, repetă, se pare, prizele sale în timpul somnului...

*

DECEMBRIE 1990

Anul trecut, înainte de a mă îmbolnăvi, m-am gândit adesea la psihologul din adolescența mea. Aceea a fost prima și ultima psihoterapie din viața mea. Totuși, în ultima vreme, multe dintre prietenele mele mi-au vorbit despre analiza lor în desfășurare sau despre mai multe grupuri de terapie. Nu am avut niciodată curajul de a porni un demers de acest gen. Să povestesc unui întreg grup viața mea sau angoasele mele existențiale? Nici nu poate fi vorba. În realitate, teama este cea care m-a paralizat. Teama de a ridica vălul de pe unele porțiuni dureroase ale vieții mele sau, mai rău, de a mă descoperi mai întunecată decât mă știam anterior. Însă păstram impresia că nu sunt decât o oală-minune încinsă, ambulantă! Senzația a persistat până la momentul în care capacul a explodat. Îmi pare că înțeleg astăzi: am preferat boala fizică nebuniei. Trebuia să fie sau una, sau cealaltă. În schimb, continui să sper. Pot să mă deplasez înapoi în acest scenariu al morții și mă străduiesc să revizitez trecutul cu scopul de a regăsi aici urme ale bucuriei. Vârtejul amintirilor m-a adus din nou la perioada nocturnă a adolescenței mele, fiindcă deși zilele erau triste, iar serile familiale violente, nopțile întregi pe care Gina și cu mine le-am petrecut, în bucătărie, au fost cele mai intense din întreaga mea existență.

1973–1977

La plecare, aceste întâlniri tardive aveau loc sub pretextul posibilității de a studia, apoi, foarte repede, ne lăsam cucerite de plăcerea de a ne vorbi sau de a asculta *„La Ligne est ouverte"*. Emisiunea de radio găzduită de Gonzague Saint-Bris reprezintă una dintre micile noastre deschideri către lumea exterioară. În cursul acestor nopți, noi urmează să furăm, pe rând, câteva Gauloises Disque albastre cu filtru din pachetul tatălui nostru și să le fumăm până la răsăritul soarelui.

Eu şi cu Gina suntem, în egală măsură, complice între noi şi geloase una pe alta. În special eu. Sora mea este replica unei madone, foarte brună, cu părul lung, ce îi ajunge până la talie. Feminină, dulce şi sofisticată, ea încarnează de minune standardele frumuseţii albaneze. Eu, băiatul nereuşit, cu părul scurt, lângă ea, e la fel ca... frumoasa şi proasta! Exagerez puţin, însă nu chiar atât de mult, întrucât, atunci când ne vedem, niciuneia dintre noi nu îi vine să creadă că între noi există o legătură de familie. Eu nu îmi ascund dezamăgirea, dimpotrivă, mă plâng de această nedreptate flagrantă în raport cu ea.

Gina pretinde că şarmul meu va creşte de-a lungul anilor.

— Ştii, există femei care devin frumoase către treizeci de ani...

Această afirmaţie mă ameţeşte. Asta e, trebuie să mai aştept încă cincisprezece ani! Ea argumentează că am mâini frumoase, un ten alb, urme drăguţe de îmbujorare, un gât elegant, care pot fi puse în valoare. Ea vrea să mă înveţe cum să mă coafez, cum să mă îmbrac, speră să mă facă să renunţ la blugi în favoarea rochiilor sau a fustelor în care arăt ridicol.

Gina îmi prezintă în aceeaşi măsură bunele maniere, cum ar fi, de pildă, felul în care te porţi la masă, cum se ţin tacâmurile în mână etc.

După o atentă căutare, nu există decât un sigur aspect cu privire la care sora mea poate să mă invidieze: capacitatea de „a compune poezii". Decisă, o dată pentru totdeauna, să seduc nu prin atuurile fizice, ci mai degrabă prin cele ale inteligenţei, îmi impun să mă depăşesc în permanenţă din punct de vedere intelectual. Dorinţa mea este să fiu iubită pentru ceea ce sunt în interior, în mod sigur nu pentru înfăţişarea mea fizică. Unele dintre poemele mele sunt publicate în buletinul trimestrial al instituţiei religioase. Părinţii elevilor, în special mamele, îmi trimit mici cuvinte de apreciere cu privire la calitatea scrierilor mele sau încurajările lor pe elegante cărţi de vizită. Sunt surprinsă în mod plăcut şi mândră. Progeniturile lor trec adesea pe la biroul meu, grota din mijlocul parcului, unde, cu un caiet pe genunchi, însemnez detalii legate de prima lor poveste de dragoste. Noaptea, în faţa Ginei, neîncreză-

toare la început, apoi plină de admirație, eu compun, dintr-un singur elan, o odă închinată prietenului unei colege.

În ultimul an de școală, cu ocazia fotografierii în grup a clasei, descopăr, consternată, importanța strabismului divergent de la ochiul meu stâng! Pupila acestuia nu este plasată la mijloc, așa cum trebuie, ci fixată pe marginea exterioară! Iată de ce oamenii nu îndrăznesc să mă privească în față! Plâng zile întregi în parc din cauza acestui handicap și refuz să vorbesc despre asta prietenelor mele, care nu-mi înțeleg disperarea. Apoi, furia care a pus stăpânire pe mine se întoarce împotriva părinților mei. Cum de nu au făcut nimic pentru a repara acest lucru oribil, această monstruozitate? Aș fi avut nevoie de o soluție radicală, cu mult timp în urmă! În ciuda refuzului mamei mele de a mă conduce la spital, întrucât nu vede rostul, eu caut singură, parcurgând cu o atitudine războinică cei cinci kilometri pe jos, o femeie chirurg pentru a mă opera. Confruntată cu uimirea mea față de aspectele negative relevate de acea fotografie, ea îmi explică faptul că, în fața unei oglinzi, ochii mei se corectează instinctiv, drept înainte.

Ea îmi propune să programăm data intervenției pentru următoarea vacanță de vară. Pentru că abia am trecut de sărbătoarea tuturor sfinților [Toussaint, pe 1 noiembrie, *n. tr.*], vacanța de vară mi se pare prea îndepărtată! Având în vedere lipsa mea de răbdare, gândindu-mă că mai trebuie să stau așa încă nouă luni, așteptarea mi s-a părut imposibilă. Propun timid vacanța de Anul Nou. Din nefericire, ea se află atunci în concediu... Văzându-mi mina disperată, ea invocă riscul de a-mi perturba activitatea școlară: anul doi este, după părerea ei, unul foarte important. Să-mi spună asta mie, care am devenit rivala lui Quasimodo, e un argument fără nicio greutate! Nu mă deranjează să repet anul doi! Nu îndrăznesc să mă gândesc la ce va urma!

Intervenția are loc în februarie. La trezire, nu văd absolut nimic. Simt în ochi înțepături constante. Ei au fost literalmente deplasați, zdruncinați, redimensionați... Ce necaz! În timpul intervenției, chirurgul nu a avut altă soluție decât să opereze pe ambii

ochi, de unde acest bandaj larg şi lung care îmi decorează partea de sus a feţei. Timp de mai bine de zece zile, trăiesc o serie de emoţii stranii, din cauza acestui sentiment de izolare vizuală însă, în aceeaşi măsură, interior, a căutării sistematice a culorilor memorate sau a temerii că voi rămâne handicapată pentru restul zilelor mele. Pe de altă parte, revelaţia acută a tuturor celorlalte simţuri a devenit exacerbată şi, preluând automat controlul, m-a liniştit enorm. Pot să disting un accent foarte slab la o infirmieră, parfumul alteia mi se pare prea intens şi mâinile, degetele mi se descoperă destul de rapid a fi experte în orbecăielile şi deplasările mele. La terminarea perioadei de spitalizare, mi se dă jos în sfârşit bandajul şi mi se scot firele. Mântuire.

Vacanţa se termină, reiau drumul spre şcoală purtând ochelarii de soare şi, scutită de multe cursuri, în special de cele de matematică, fizică şi chimie, eu petrec acele ore delicioase lungită pe patul meu în parc, pentru a medita asupra bucuriilor existenţei. Acest an şcolar este cu siguranţă compromis şi, spre marea mea surpriză, profesorii mei refuză ca eu să-l repet, ci mă îndrumă către o secţie a secretariatului! Eu pledez vinovată, promit să mă deştept, de a parcurge din nou toate cursurile întreaga vară, dacă este necesar. Ei nu cedează. Sunt aşteptată în toamnă la liceul tehnic. Este cu totul nedrept! Prin decizia lor, aceşti profesori se opun proiectelor mele şi taie, de la bază, rădăcinile libertăţii mele. Ei răspund, fără să o ştie, dorinţelor părinţilor mei.

A ţine doliul după acest vis este extrem de dureros, însă mă resemnez. De acord, să o termin cu cultura, cu elevarea prin cunoaştere, însă mă voi reîntoarce la asta, într-un fel sau altul. Odată luată decizia mea, eu aplic pentru un post de casieriţă într-un supermarket, promiţându-mi, în acelaşi timp, să nu fac din asta o carieră. Dacă regret? Nu, pentru că la ieşirea din magazin, pentru întâia oară — voi împlini în curând şaptesprezece ani — un bărbat tânăr mi-a oferit cel mai drăguţ compliment cu privire la felul în care arăt.

31 DECEMBRIE 1990

În tren, pe ruta spre Lyon, pentru a asista la noul spectacol al lui Angelin, în spatele geamului mat defilează amintirile mele. Imaginile ultimului său balet încă nu-mi dau pace. Spectacolul *Nunți* nu a durat decât treizeci și cinci de minute, însă ele mi s-au părut interminabile! În ciuda frumuseții partiturii muzicale și a textelor de Igor Stravinski, admirabil jucate și cântate — în rusă — de cel puțin o sută de muzicieni și coriști pe scenă, coregrafia fratelui meu trezise în mine unul dintre cele mai rele coșmaruri din întreaga viață: căsătoria surorii mele mai mari. În pofida anilor care s-au scurs, amintirea ei este mereu penibilă pentru mine. În seara premierei, acum mai bine de un an, mă întorsesem acasă cu o stare de greață.

Angelin s-a apucat să descrie, cu o mare precizie, oroarea și, paradoxal, frumusețea insuportabilă a acestei tragedii în care nunta nu este decât mascarada unei răpiri consimțite de către toți, motiv pentru care baletul m-a bulversat. Dacă, la fel precum în prima versiune a lui Nijinski, fratele meu datase și plasase subiectul ceremoniei nunții pe timpul străvechii Rusii, în ochii mei Angelin nu numai că a reactualizat afirmațiile coregrafului defunct, ci scosese el însuși în evidență toate detaliile vii ale nunților noastre balcanice. Aceste rezonanțe nu făceau decât să devină mai frapante pentru noi, cei care le cunoșteam. Evoluția celor cinci cupluri traducea perfect atmosfera acestei zile particulare. Punctul culminant al dezgustului meu l-a constituit vederea dansatorilor, care, în rolul lor de soți, mișcau în toate direcțiile o păpușă de cârpă, în mărime naturală, îmbrăcată în rochia nupțială, aruncând-o în aer și prinzând-o din zbor, pentru a o arunca apoi la pământ. Acolo, dansatorii au mimat actul sexual, pe furiș și bestial, asupra acestor soții de cârpă, înainte de a le împinge într-o parte, lăsându-le nemișcate într-un colț întunecat al scenei.

Dacă este adevărat că, întocmai publicului, eu am aplaudat creația fratelui meu, acest balet a rămas totuși un vis urât, și, în acea seară, pentru prima dată, am avut certitudinea că el a constituit un

instrument terapeutic pentru Angelin. El nu era doar drama unei zile, ci, în aceeași măsură, a mai multor ani care îl marcaseră, atunci când făcuse cunoștință și se confruntase cu acest ritual, de care fratele meu tindea să se elibereze. Asta este o lungă poveste. Sora mea Gina încă nu împlinise paisprezece primăveri, când albanezii începură să se înfățișeze la părinții mei pentru a-i cere mâna.

1973–1977

Cererea în căsătorie se desfășoară după un protocol oficial. Mai întâi de toate, tânărul bărbat nu este niciodată cel care se prezintă la părinții mei pentru a cere mâna Ginei, ci tatăl sau unchiul său, sau chiar amândoi împreună. Apoi, prima protagonistă a acestei comedii nu va participa niciodată la întrevederi, nu va adresa nicio vorbă vreunuia dintre ei, chiar și atunci când le va servi cafeaua, cu fața aplecată.

Astfel, de ani de zile, noi vedem defilând prin casă multe familii albaneze, din Franța, Belgia, Germania și Iugoslavia, unde se află o mare parte a diasporei albaneze, iar uneori chiar din Statele Unite. De presupus că trebuie să ajut femeile la servirea acestor bărbați, eu mă comport ca o sălbatică. Nesupusă, mă pregătesc să stric aroma cafelei turcești, artă la care excelez în principiu, după părerea părinților mei. Dacă aș îndrăzni, aș pune ceva mai multe condimente înăuntru. În schimb, mă delectez, spre marele necaz al părinților mei, de a-i servi prost și de a nu face niciun efort în privința persoanei și ținutei mele pentru acești vizitatori nedoriți. De-a lungul anilor, în ciuda codurilor de bune maniere ale ospitalității, pe care părinții mei mi le-au inculcat, refuzând astfel să o tratez pe sora mea ca pe o pradă aruncată lupilor, eu devin din ce în ce mai agresivă cu unii și nepoliticoasă cu toți. Ideea unui astfel de mariaj îi pare inevitabilă Ginei. Mama îi pregătește vioi îmbrăcămintea, îi predă bazele bucătăriei noastre tradiționale și o menține în permanență prin nenumărate aluzii în cadrul acestei perspective ineluctabile.

Angelin şi cu mine ne certăm adesea pe această temă şi pe cea a educaţiei noastre specifice. Această controversă durează de ani de zile. Recunosc, sunt geloasă pe fratele meu, singurul băiat din familie, cel mai mare ca vârstă şi care, pentru mama mea, este Dumnezeu.

El are toate drepturile, iar surorile mele, niciunul. Dacă părinţii mei visează la o bună educaţie pentru fiul lor — ei şi-l imaginează medic — unicul proiect cu privire la cele patru fete ale lor este căsătoria cu un albanez. Mai mult, ei nu depun niciun efort pentru a ne îmbogăţi cultura. Din contră, de pildă, dacă eu petrec prea mult timp în camera mea, întinsă pe patul meu şi citind, tatăl meu nu apreciază asta absolut deloc:

— Nu ai altceva de făcut, ce-ar fi să le ajuţi pe mama şi surorile tale? Închide cartea aia, ridică-te şi treci la bucătărie!

Îmi doresc atât de mult să fi fost băiat! A fi născută cu „cel de-al doilea sex" mă privează de posibilitatea de a-mi trăi viaţa precum fratele meu. În afară de faptul că este complet liber să plece şi să vină după cum îi place, el practică din plin judo, cântă la chitară şi chiar la tobe; cu ultima, ne face capul toacă!

Dacă Angelin, Gina şi cu mine suntem foarte apropiaţi — nouă luni îl separă pe el de Gina şi douăzeci şi şase de mine — Gina este adevărata sa confidentă. Atunci când Angelin se întoarce târziu, ea este cea care îi ascultă păţaniile, primele sale flirturi şi, mai recent, detaliile primei sale mari poveşti de dragoste.

În general, el ne povesteşte toate peripeţiile vieţii sale, însă personal nu face niciun efort pentru a ne elibera, pe Gina şi pe mine, din închisoarea noastră. Suportând cu greu asta, sigură de faptul că ne ironizează, eu îl insult cu regularitate:

— Specie egoistă ce eşti tu! Nu eşti decât un mic imbecil!

— Micii imbecili se ascund în spatele celor mari! îmi răspunde el râzând.

În amintirile mele, Angelin nu e prea des acasă, însă îl văd mereu prezent la micul dejun familial de duminică. Orarele decalate ale părinţilor mei nu ne permit să luăm o pauză comună în celelalte zile ale săptămânii, fiecare dintre noi mănâncă singur, iar, uneori, mâncăm în doi, fără să ne vorbim.

A vorbi, a comunica, a împărtăși, a schimba impresii... Astea nu sunt punctele noastre forte; avem mai degrabă tendința de a ne adresa invective. Rarele ocazii în care am putut demara o conversație normală, agreabilă, lejeră, chiar veselă, au fost datorate fie serilor de grevă de la televizor, fie penelor de curent. Tatăl meu, privat de canalul său, avea, prin urmare, timp să converseze.

Pauzele duminicale de odihnă din bucătărie — sala de servire a mesei este rezervată invitaților — vor rămâne în amintirile noastre comune ca zile și loc în care practicarea încăierărilor verbale se făcea cu o intensitate deosebită. Dezbaterile sunt în mod obligatoriu agitate și purtate pentru o cauză: tatăl nostru este, prin istoria sa personală, anticomunist și, ca alegere ideologică, un admirator înveterat al generalului de Gaulle. Noi, nu prea... Vârsta noastră, cultura noastră franceză ne determină să susținem discursul de după 1968 și visele noastre corespunzătoare epocii. Noi suntem, Angelin doar în capul lui, antimilitariști, anticapitaliști, antirasiști, anti-etc. Indiferent dacă subiectele din centrul dezbaterilor sunt politica, educația noastră personală sau drepturile femeilor, schimburile noastre verbale se termină mereu în manieră identică. Tatăl meu, depășit sau în lipsă de argumente, părăsește bucătăria trântind ușa.

În realitate, nu știu decât puține despre istoria părinților mei; ne-au păstrat mereu la distanță de anumite planuri ale existenței lor. Iar acest lucru este valabil și pentru Albania. Întocmai părinților mei, eu visez doar la faptul că porțile se vor deschide și vor elibera pământul strămoșilor mei. Însă când vor veni aceste zile? Curând sau niciodată? Imposibil de imaginat. Dacă nimic din fortăreața albaneză nu pătrunde afară, în fiecare vară, aflată în vacanță în Iugoslavia, caut un semn, chiar infim, de deschidere, în propaganda televiziunii albaneze. Satul în care trăiește bunica mea, pe malul Mării Adriatice și cel din munți al bunicului meu după tată captează perfect emisiunile televizate controlate de stat. Vai! Manifestațiile politice sau culturale repovestesc, în mod invariabil, glorioasa carieră a lui Enver Hodja. Învingătorii fasciștilor i-au înlocuit pe aceștia cu prietenii lor comunist-staliniști. Sincer să fiu, nu văd

în ce ar consta diferența. Se dorește ca poporul albanez, în prezent sub jugul chinez, după ce a fost sub cel rusesc, să creadă că Albania este Edenul timpurilor moderne, o națiune în care nimeni nu moare de foame, grație unui plan agricol controlat de către partid, în care toți adulții au un loc de muncă — orice activitate și întreprindere: școală, fermă, spital și chiar teatru sau operă sunt statalizate — și unde copiii sunt fericiți... Ei au aerul că ar fi așa, sunt frumoși în costumele lor identice cu cele ale prietenilor lor chinezi, atunci când defilează pe străzile nemăsurat de largi ale Tiranei, cu fularul purtat după moda de la Pekin, scandând, cu brațul ridicat, numele salvatorului: Enver Hodja! Enver Hodja!...

Îi blestem pe acești domni bătrâni cam senili, pe acest dictator care ține Albania în pumnul său strâns, pe albanezii stăpâniți de ignoranță și de atitudinea paranoică față de străini. Pe cei din afară, în special pe americani, însă și pe cei de prin alte părți; pe cel care trăiește alături, pe vecinul său, pe colegul său de uzină și, poate, chiar pe fratele său...

Grație domnului Enver, fiecare, devenit bănuitor, se poate transforma, într-o zi sau alta, într-un Iuda. În acest climat de extremă tensiune, totul devine un pretext pentru denunțare și poate trimite pe oricine în închisoare. Dacă cineva nu este destul de productiv în uzină, celălalt, poate cel mai bun coleg al său, îl va denunța partidului... Și de vreme ce i se interzice să urmărească posturile străine de televiziune, dacă cineva decide să încalce această lege, normal că el se va teme de un altul, de vecinul lui...

În fiecare an, în fața acestui spectacol trist, am aceleași gânduri: ce bine este că trăiesc în Franța! Disident al acestei țări totalitare, tatăl meu se află pe o listă neagră albaneză. Bănuim că evenimentele au fost foarte grele pentru el și pentru familia sa, însă fără a înțelege cu adevărat în ce fel și din ce cauză. Oricare ar fi fost acestea, tatăl meu se străduiește de ani de zile să trimită prin poștă scrisori și colete către familia sa, deși știe că sunt puține șanse ca ele să ajungă la destinatari. Cât despre mine, în ciuda actului său eroic — evadarea sa — și statutului său de refugiat politic, tatăl meu nu are în ochii mei nici stofa, nici aura unui erou. Singurul lucru pe care l-am reținut este că el a lăsat în Albania pe

doi dintre fraţii săi mai tineri, sora sa mai mică şi mai ales pe mama sa. Cum a putut să-i abandoneze?

Bunica dinspre tată este moartă. Atunci când mama mea mi-a spus vestea, brusc, nu am simţit nimic, această ştire nu a declanşat în interiorul meu nicio emoţie. Cum aş fi putut să plâng moartea acestei femei, o necunoscută perfectă, ţinută prizonier întreaga viaţă, în spatele cortinei de fier albaneze? Doar a doua zi tristeţea m-a învăluit, molipsită de durerea tatălui meu.

* * *

1976

Dacă Angelin ia rareori partea surorilor sale, anul acesta, pentru prima dată, el mi-a luat cu adevărat apărarea. Am şaisprezece ani şi încep anul doi. Într-o duminică, la desert, îmi prezint proiectele familiei; mi-ar plăcea să urmez studii de literatură, să devin scriitor sau reporter. În orice caz, îmi este clar că vreau să cutreier lumea.

În opinia tatălui meu, după bac nu va urma nimic! Este de neconceput ca fiica sa să fie jurnalist; mi-am ales o meserie de târfă!

— Bine, atunci aş putea să fiu infirmieră?

— Ca să te întinzi cu chirurgii?

Din partea tatălui meu, concluzia este sistematică. Totuşi, astăzi, simt dorinţa de a-mi striga neputinţa în faţa părinţilor mei. Ce voi deveni dacă accept alegerea lor? Din nou, îmi insult tatăl, mama, îi iau pe toţi de nebuni, le critic obiceiurile arhaice... Îmi ies complet din fire.

În afara oricărui control, îl atac frontal pe tatăl meu:

— Tată, crezi că ăsta este singurul lucru care ne preocupă? Eu îţi vorbesc de viitorul meu, despre viaţa mea şi tu, tu nu ai decât ideile astea în cap... Mi-ajunge! Şi... îţi promit. Nu mă vei mărita! Refuz să devin bona unui albanez. Te previn, într-o zi voi pleca... Voi deveni liberă!

— Dacă faci asta, te omor!

Mâna sa pe faţa mea îi confirmă ameninţarea.

— A, da, şi îţi vei sfârşi viaţa în închisoare?

— Puţin îmi pasă! Prefer să te ştiu pe tine moartă şi pe mine în închisoare, decât să fiu dezonorat şi tu vie!

— Vom vedea... Nu vei putea face nimic, în mai puţin de doi ani voi fi majoră în raport cu legea franceză...

Tatăl meu înaintează către mine... Fără fratele meu, care s-a interpus fizic între noi, cred că lucrul cel mai rău s-ar fi putut produce. Tatăl şi fiul şi-au încleştat mâinile. Mama şi sora mea i-au despărţit cu greutate.

Nu asist la restul încăierării. Refugiată în camera mea, am pus chiar zăvorul la uşă, tremurând. Afirmaţiile tatălui meu m-au şocat enorm. Cum îndrăzneşte el să-şi ameninţe astfel fiica? De acord, sunt rebelă faţă de autoritatea sa, însă totuşi asta mă răneşte... în inimă. În sfârşit, îmi dau seama; pentru onoarea sa, tatăl meu va sacrifica viaţa fiicei sale şi, în această situaţie, dragostea nu prea va mai conta. Ea nu va mai fi pusă la socoteală. Dacă am adesea regrete cu privire la atitudinea mea faţă de el sau faţă de mama mea, repulsia de a mă simţi o femeie, adică un nimic, până la punctul de a-mi lua viaţa şi ecourile ameninţărilor auzite timp de atâţia ani, însă de neînţeles pentru mine, îmi anulează sentimentele de culpabilitate şi îmi amplifică disperarea. Frica mă cuprinde din nou atunci când un gând de neîndurat ia formă în mintea mea: acest bărbat, tatăl meu, este el capabil să facă într-o zi ceea ce spune? Dacă da, în acest caz, am mers prea departe cu provocarea, pentru femei nu există majoritatea.

— Înţelegi? Niciodată în viaţă! îmi strigă adesea mama. La noi, fata părăseşte casa părintească pentru a intra în cea a soţului ei. Spaţiul *dintre* nu a fost creat de către albanezi; nici la nivelul cuvintelor, nici la cel al faptelor. Posibilitatea, fie ea şi minimă, a alegerii este o utopie!

Deşi afrontările noastre sunt reluate, atât de către el, cât şi de către mine, temerile mele se estompează puţin câte puţin. În acelaşi timp, privirea lucidă pe care o acord destinelor noastre retrasate complet, al Ginei, al surorilor mele şi, evident, al meu, mă obligă

să mă opun mamei din ce în ce mai violent. Ea continuă să-mi ceară să mă vadă la locul meu, în bucătărie, și să mă comport după așteptări, precum sora mea. Problema nu este de a refuza să mă supun ordinelor ei, ci faptul că acestea sunt atât de potrivnice gândurilor, dorințelor și pulsiunilor mele de viață, încât nu pot să reacționez altfel. Totul este pur și simplu mai puternic decât mine. Este vital ca eu să rezist. Și să acționez în această privință.

Anul acesta, tatăl meu m-a amenințat de atâtea ori, încât am sfârșit prin a face ce spune el, sau cât de cât. Sper în secret să evit drama. Nu este vorba de delirul unei adolescente capricioase sau chiar mitomane. Temerile mele sunt, din nefericire, mai mult decât justificate. Am aflat despre uciderea unei tinere albaneze, omorâtă fie de către tatăl ei, fie de către unul dintre frați, undeva prin America sau Europa. Recent, am fost cu deosebire bulversată de cazul celor două surori asasinate în plină zi, într-o braserie, la Bruxelles. Tatăl lor nu a putut suporta afrontul de a-și vedea fiicele trăind precum tinerele fete belgiene. Au comis ele ireparabilul, părăsind casa părintească, sau nu a fost vorba decât de o mică escapadă de câteva ore? Nu vom ști niciodată. Aceste omucideri paricide sau fratricide, în numele onoarei, întăresc moravurile noastre și se aud peste tot unde se află diaspora albaneză. Niciunul dintre compatrioții mei nu are pe buze gustul rușinii sau al regretului. Toți sunt mândri. Fiecare dintre ei salută buna inițiativă și curajul tatălui sau fratelui, dar nu păstrează niciodată memoria tinerei moarte.

Aceste întâmplări au ca efect calmarea stărilor mele timp de câteva săptămâni, însă nu și a sentimentelor mele. Mi-e rușine să conștientizez că, în secolul XX, în capitalele noastre, la tribunal, acești oameni orgolioși, asasini, apelează la recunoașterea tradițiilor lor, își revendică bunul drept, persistă să îi nege pe cei din țara care îi găzduiește și aduc un afront lipsit de suflet justiției divine. Devin virulenți atunci când este vorba despre uciderea unui bărbat, mort în urma legilor *kanun*-ului. Acest cod tradițional medieval, pus în practică de către albanezi oriunde s-ar afla, decimează familii

întregi. *Kanun*-ul îi obligă să reproducă la infinit răzbunarea neînduplecată. Ea nu se va opri niciodată; o viaţă pentru altă viaţă, o moarte pentru altă moarte...

Mai aproape de noi, în oraşul nostru, la douăzeci de kilometri de Paris, o tânără femeie, aflată la vârsta căsătoriei, şi-a luat singură viaţa. În duminica următoare, la biserică, ieşind de la liturghie, se puteau auzi comentariile femeilor din comunitatea noastră.

— Trăia o poveste de dragoste cu un francez!

Da, şi? Altele au lăsat să le scape fără pudoare:

Poate că era însărcinată...

Chiar şi în pământ, la noi, nu îţi găseşti liniştea niciodată!

Din precauţie, decid să optez pentru viitor în favoarea unei naturalizări. De fapt, Statul este cel care mi-o propune, mie şi majorităţii. Toţi copiii născuţi în Franţa din părinţi refugiaţi politici au posibilitatea de a-şi alege tabăra. Fiecare îşi poate păstra naţionalitatea de origine sau poate foarte bine să devină, fără nicio dificultate, cetăţean francez. Voi semna cu nerăbdare documentele mele. Nu doar din cauza acestor omucideri, ci pentru că sunt născută în Franţa; Franţa a devenit patria mea, iar dacă Republica Franceză îmi propunea să îmi schimb în egală măsură statutul meu civil, eu nu voi spune nu. Va fi, prin urmare, mai dificil să mă regăsesc... În caz că este necesar. Acest gând mă obsedează; cu cât părinţii mei o obligă mai mult pe sora mea să se mărite cu un albanez, cu atât mă refugiez mai mult în ideea că fuga este singura mea scăpare. Acesta este motivul pentru care îi cer adesea lui Angelin să intervină. El are o mică influenţă asupra lor.

De fiecare dată, îmi răspunde că nu poate face nimic pentru noi. Vreau cu amărăciune ca el să ne ajute să ieşim dintre dărâmăturile vieţii noastre. Nu înţeleg de ce nu intervine în favoarea noastră, într-un fel sau altul.

La optsprezece ani, după ce a refuzat pe rând toţi pretendenţii ei, cu diploma de bacalaureat în buzunar, Gina reuşeşte să ia totuşi drumul universităţii! Contrar la ceea ce am fi putut crede, părinţii noştri acceptă ca ea să urmeze studii de limbă. Mai mult,

faptul că ea urmează cursuri de albaneză la secţia de limbi orientale, îi asigură, prin urmare, că pentru ea acestea nu sunt decât unităţi de valoare adăugate diplomei ei... În orice caz, ce avantaj! Gina şi cu mine devenim optimiste în privinţa viitorului. Această situaţie decalează cu cel puţin trei ani o căsătorie căreia nu îi va putea scăpa totuşi...

Mi se pare normal ca părinţii mei să-i acorde această amânare meritată. Ea este atât de supusă, atât de pasivă, exprimă atât de rar o contestaţie, are atâta grijă de noi, mai ales de sora noastră cea mai mică, Silvia, încât părinţii mei nu îi pot refuza această favoare. Devotamentul Ginei nu are limite. De ani de zile, în afara şcolii, ca o veritabilă stăpână a casei, ea ne face de mâncare şi ne serveşte tuturor gustările. Gina se ocupă mai întâi de tatăl meu: el mănâncă singur în salon, în faţa televizorului deschis. Îi observ toate gesturile; cu spatele deja puţin încovoiat, ea întinde o muşama mare şi albă care ţine loc de faţă de masă pe mijlocul unei mici mese ovale şi scunde, aşază coşul cu pâine, pune tacâmul, un pahar de cristal, o sticlă de vin şi, pentru a sfârşi, revine din bucătărie cu tava caldă. Orele douăzeci şi două, al doilea schimb: ea încălzeşte din nou mâncarea pentru sosirea mamei mele, aceasta preferând atmosfera bucătăriei. La vremea cinei, sora mea o însoţeşte cu prezenţa. Aceasta este ocazia mamei de a vorbi despre ziua ei dificilă, despre mersul uzinei sau de a comenta noutăţile din familia ei ce ajung la ea în mod regulat din străinătate.

Se întâmplă, uneori, în timp ce tatăl meu călătoreşte pentru o societate de înlocuire a forţei de muncă ce îl trimite în provincie pentru a se ocupa de misiuni scurte, ca mama mea, cu somniferele înghiţite, să bea un pahar, două de vin sau raki. Nu foarte mult, însă este totuşi un semn rău: nu mai poate fi oprită din vorbă! În absenţa soţului ei, ea profită pentru a povesti amintirile sale şi cea mai mare parte a resentimentelor ei Ginei, singura care o ascultă cu o atenţie reală. Două dintre dramele existenţei sale revin în permanenţă. Cea mai dureroasă are legătură cu moartea tatălui ei, ucis în război. Ea începe prin a plânge în timp ce îi spune povestea, apoi începe să se smiorcăie sau să ţipe. De ce a abandonat-o tatăl ei?

În timp ce sora mea încearcă să o calmeze, mama mea, sub efectul combinat al pastilelor și al alcoolului, înșiră alte detalii. Pentru a-și exorciza suferința, ea trebuie să o spună și să o repete. Așa se va putea oare vindeca? Îmi pun întrebarea din momentul în care ea abordează subiectul decesului primului ei copil, mort la vârsta de două săptămâni. În realitate, asupra acestui frate, născut primul, ea ne dă puține detalii. Valentin a venit pe lume în Iugoslavia, cu doi ani înainte de plecarea lor în Franța. Nimeni nu a știut vreodată cu exactitate de ce a murit, nici măcar medicii. În ceea ce îl privește pe bunicul meu, tatăl ei, situația este aceeași: știm doar că bărbații l-au așezat mort, cu burta deschisă, sub ochii ei de fetiță. Avea nouă ani.

Nu sunt atât evenimentele, incidentele sau faptele cele pe care ea le disecă, ci sentimentele pe care acestea i le-au lăsat. La capătul nopții și al delirului ei, Gina o culcă pe mama în patul ei, îi pune pe frunte o mănușă muiată în apă proaspătă și așteaptă cu răbdare ca ea să fie cuprinsă de somn. De fiecare dată, eu evit criza ei. Cum va putea trăi mama fără Gina? Sora mea nu se mulțumește să o susțină doar psihologic; prin actele ei, de zi cu zi, ea o ajută enorm. Îi ține companie, se înhamă să facă menajul la alții sâmbăta și se ocupă în aceeași măsură de al nostru în timpul săptămânii.

Deși o consider pe Gina curajoasă — ea nu se plânge niciodată — noi atingem regulat acest subiect.

— Gigi, pentru ce faci asta?

— Mama este prea slăbită, este nevoie ca cineva să o facă...

Și uite-așa! Toată treaba asta devine agasantă. Maică Tereza pentru familia noastră — ea și-a ratat cu siguranță vocația —, sfârșește mereu prin a mă culpabiliza. După logica mea, eu vreau să fac totul, se înțelege că și menajul, însă fără ca părinții mei să o știe. Noaptea, în timp ce dorm toți, fac ordine în sertare, dulapuri, calc lenjeria, spăl podeaua, lustruiesc rafturi, mobila și chiar marmora de pe culoar. De fapt, îmi plac toate aceste munci solitare, silențioase și mai degrabă invizibile. Atentă la ora de trezire a tatălui meu, fac în așa fel încât să mă culc cu puțin înainte să i se

audă soneria ceasului deşteptător. Reuşesc chiar să-i pregătesc toate ingredientele necesare pentru cafeaua sa turcească. Cu maşina de măcinat fixată pe burta mea, sub o cârpă, eu încep să macin toate boabele din rezervor. Adaug din nou boabe, de mai multe ori, refăcând stocul nostru de cafea măcinată pentru întreaga săptămână. Scot zaţul din caserola mică, plasez râşniţa pe maşina de bucătărie, cu recipientul alături şi, pentru a termina, pun şi un cub de zahăr în linguriţă...

IUGOSLAVIA — 1977

Nick, vecinul bunicii mele după mamă, a revenit cu încă o încercare de cerere în căsătorie. În ciuda celor două refuzuri precedente, la interval de câţiva ani, el e perseverent şi lansează din nou cererea oficială în căsătorie părinţilor mei, pentru fiul lor Tom. O săptămână mai târziu, Gina îşi reformulează cu fermitate refuzul faţă de părinţii mei. Din nefericire, de la prima întâlnire, acum patru ani, mama mea a rugat-o de o mie de ori pe Gina să-şi accepte pretendentul. După părerea ei, acest băiat şi familia sa reprezintă partida ideală pentru progenitura sa.

Pe parcursul acestei luni de august, prin mici aluzii, la început, ea îi sugerează să ia din nou în considerare numeroasele avantaje ale acestei posibile căsătorii. Gina nu a aşteptat sfaturile sale pentru a le lua în considerare. Nu o interesează în niciun chip să trăiască în Iugoslavia. În afară de climă şi de plajă, nimic nu ar putea-o reţine acolo. Cât despre mama mea, destul de subtilă, în loc să argumenteze cu privire la fiu, despre care nu se poate spune mare lucru, nu se lasă şi nu încetează să-i repete surorii mele calităţile multiple ale tatălui. Prieten vechi al familiei noastre, el se bucură de o reputaţie excelentă. Ea insistă la nesfârşit asupra acestui fapt, deloc neglijabil, anume că este un om inteligent, extrem de cinstit, cu o poziţie bună pentru toţi. Privit ca un înţelept, este adesea solicitat pentru a rezolva conflictele din regiune. În plus, el şi familia sa trăiesc confortabil... etc.

Chiar dacă acest om ar fi dotat cu o mare carismă, Gina răspunde că nu cu el se căsătorește, ci fiul său! Ea nu are deloc dorința de a intra în această familie. De câteva zile, ea argumentează — și ai putea-o crede; eu am fost prima care a crezut-o — că va reuși să o convingă pe mama. Ei, bine, nici pomeneală!

Și, ca de obicei, tatăl meu nu intervine. El își cunoaște perfect nevasta: atunci când îi intră în cap o idee, nimeni și nimic nu o poate împiedica să își atingă scopurile. El o lasă în pace. Autoritatea maternă, nu se înțelege de ce, a hotărât deja: ea nu va admite refuzuri. Strategia ei, pentru ca acest mariaj să se concretizeze, seamănă cu cea a unui război. Toate loviturile sunt permise. În voința sa de a-și învinge propria fiică, în prezent, ea trece la faza finală: crește cadența discuțiilor, nu oferă niciun moment de răgaz surorii mele, care nu mai doarme, solicită în mod egal intervenția unora sau altora, în scopul de a o convinge și, pentru a obține ceea ce dorește, aplică Ginei ignobila lovitură sub centură: șantajul afectiv. Brusc, combativitatea maternă are o asemenea intensitate, încât... O simt, Gina este pe punctul de a ceda; ora siestei este momentul ideal pentru asalturile mamei mele. Ne aflăm în camera fetelor, una dintre numeroasele încăperi ale casei, la primul etaj. Ceilalți se odihnesc în camerele din apropiere și, pentru a masca drama care se joacă în bătrâna casă, ea se adresează Ginei în franceză.

— Suntem cu toții căsătoriți în această manieră. Nu ai motiv să nu procedezi la fel.

— Îți spun că nu doresc să mă căsătoresc cu acest băiat. În ce limbă trebuie să ți-o spun pentru ca tu să mă înțelegi?

— Gina, dacă îl refuzi pe Tom, îți jur că o să te dau cu forța următorului care te cere.

— Nu îl vreau nici pe acela, nici pe altul, nu vreau să mă mărit!

— Te voi obliga. Trebuie să accepți, în această vară... Nu ai de ales!

Asist, neputincioasă, la triumful mamei mele. O privesc, în timp ce Gina își plânge cu disperare da-ul final. În picioare, cu

mâinile pe securea călăului, mama mea afişează un zâmbet satisfăcut, iar ochii ei negri, dilataţi de plăcere, se intersectează cu cei plini de lacrimi ai inamicei sale învinse, aşezată pe marginea patului. Întinsă pe al meu, mi-e atât de greaţă la stomac încât muşc capătul alb al cuverturii cu toată puterea. Cum poate mama mea să savureze în mod deschis această victorie forţată? De ce este ea împotriva fiicei ei? De ce această femeie de patruzeci şi doi de ani, care trăieşte în Franţa de mai bine de douăzeci de ani, refuză în mod categoric modernitatea, fericirea propriilor copii şi nu le acordă nicio şansă? De ce încearcă ea cu atâta ardoare să perpetueze tradiţiile de pe urma cărora a avut şi ea de suferit? E o catastrofă!

Părinţii lui Tom ascultă pe ai mei anunţând condiţiile surorii mele. Ei promit să le respecte. Ea va putea să-şi urmeze studiile prin corespondenţă, va avea permisiunea de a călători şi de a-şi alege locul de muncă. Fericiţi, ei o asigură că la ei Gina va duce o viaţă de prinţesă! Pentru că Tom trebuie să meargă în armată, logodna este precipitată şi data nunţii anunţată. Odată oficializată promisiunea, Gina şi Tom au în sfârşit dreptul de a-şi vorbi, o dată sau de două ori, în prezenţa protectorilor lor. Astfel, Gina se va mărita la capătul cel mai îndepărtat al Balcanilor cu un băiat de douăzeci şi doi de ani, producător de pepeni verzi, deţinător de pământuri şi turme, însă aparent nu şi al valorilor care o caracterizează pe ea! Ce se va alege din această tânără femeie inteligentă, drăguţă şi delicată — ea adoră muzica clasică, în special operele, literatura, regulile bunului gust şi ale artei de a trăi — în acest univers agricol? La întoarcerea din această vacanţă, care nu a fost pentru ea, Gina părăseşte universitatea, îşi continuă studiile prin corespondenţă şi îşi găseşte rapid un loc de muncă. Apoi un altul. Tom şi ea vor coresponda optsprezece luni, durata serviciului său militar. Gina îmi citeşte primele lor schimburi de cuvinte. Ascultându-le, îmi dau seama că sora mea îşi impune să-l iubească, să creadă că va fi bărbatul vieţii ei, unicul, cel mai bun, că a câştigat premiul cel mare la loteria inimilor. În schimb, ea conştientizează în egală măsură că ultimul ei post, cel de secretară de direcţie a

unuia dintre patronii unei mari case de modă pariziene, o va face să-i pară rău că părăsește Franța. Țara ei.

La rândul meu, sunt majoră. Asta nu schimbă totuși nimic. Gina călătorește la Paris, prin cartierele frumoase, iar eu la supermagazinul meu din suburbie. Amândouă foarte serioase, noi nu ne pierdem timpul pe stradă, așa cum ne-o cere tatăl nostru, în activitățile noastre din exterior. O singură dată a fost de ajuns: Gina era deja logodită de trei luni, atunci când l-a întâlnit din întâmplare pe John, unul dintre vecinii noștrii, un albanez. Nevăzând nimic rău în asta, ei au avut proasta idee de a conversa pe drum și, la colțul străzii noastre, prinși de un subiect pasionant, ei au rămas în fața porții acestui bărbat tânăr timp de aproape o oră. Tatăl meu i-a văzut în timp ce se întorcea de la serviciu. Gina abia dacă a avut timp să deschidă ușa casei noastre, de a-și dezbrăca paltonul, că el a și pălmuit-o. Apoi a început cu obsesiile sale eterne: onoarea, bârfele lumii...

— Te-ai gândit la toți acești oameni care v-ar fi putut vedea, acum că urmează să te căsătorești?

— Un motiv în plus, mă știu logodită! Tată, am vorbit despre studiile mele, despre amintirile noastre din copilărie...

Gina a plâns întreaga noapte în camera noastră.

Episodul ne face să ne fie frică de întâlnirea întâmplătoare a unui coleg de clasă, fie el francez sau albanez. De multe ori, mi s-a întâmplat să o iau la fugă, precum iepurele, atunci când un bărbat mă întreba pe stradă cât e ceasul.

Asta pare să nu fie prea grav, însă a trăi într-un mic oraș alături de trei sute de albanezi ne-a făcut să devenim complet paranoice! Împovărate de greutatea educației noastre, noi suntem extrem de vigilente în deplasările pe care le facem. În lesă, monitorizate în secret, noi nu putem pretinde că ducem o viață normală. Ni se interzice formal să intrăm într-o cafenea, să ne plimbăm singure în parc, să mergem la cinema și să ne adresăm unui om. Consecințele sunt foarte grave și totodată nemăsurate. Acesta este motivul din care noi așteptăm, încremenite, să ne îmbrățișăm destinele. Ea, căsătoria ei, iar eu, un miracol...

În acea dimineaţă, am crezut cu adevărat că rugăciunea mea se va împlini. Ca în toate duminicile, părinţii mei s-au dus la piaţă. Îmi iau micul dejun. Gina a pătruns în bucătărie ca şi cum ar fi fost urmărită de diavolul în persoană şi, în picioare în mijlocul încăperii, cu părul ei lung zburlit după o noapte aparent nedormită, cu degetele încleştate de cămaşa ei roz de casă, îşi plânge suferinţa cu o putere pe care nu i-am cunoscut-o niciodată.

— Cathy, nu voi putea, nu vreau să mă mărit. O să plec de aici, chiar acum, astăzi, şi nu mă voi mai întoarce niciodată!

Pronunţarea acestor cuvinte creşte intensitatea plânsetelor ei. Îmi amintesc că nu m-am mişcat din scaun în acel moment. Cu spatele la perete, imobilizată de cuvintele ei, o privesc cu intensitate. Apoi, dintr-un salt în picioare, o prind de mână şi o trag către uşă.

— Ai dreptate! Gigi, nu te mărita, plecăm amândouă, imediat. Ne vom descurca. În orice caz, nu ne vor putea găsi, Parisul este un oraş mare. Suntem majore. Poliţiştii vor refuza să ne caute. Haide. Să mergem...

Ea îşi revine în fire, se desprinde din mâna mea; văd teama în ochii ei şi rictusul de pe buzele sale mă lasă să-i ghicesc dinainte răspunsul:

— Nu! Nu pot să le fac asta părinţilor. Ce dezonoare! Nu pot să dau înapoi, nu acum. Nu am dreptul. Îţi imaginezi scandalul şi ruşinea pentru noi toţi? Este prea târziu, uită ce ţi-am spus!

Ea iese din bucătărie, aşa cum intrase, şi se refugiază în baie, unde o urmez.

— Nu, nu este niciodată prea târziu! Gigi, aminteşte-ţi! Te măriţi din disperare de cauză; pentru a avea în sfârşit linişte! Recunoaşte-ţi greşeala, nu îi face acest cadou mamei, tu eşti cea care îşi va sfârşi zilele cu acest bărbat, nu ea. Nu sacrifica viaţa ta, nici pe a noastră! Mărturiseşte că nu-l iubeşti pe Tom... .

Adevărul este prea dur pentru a fi auzit, ea mă împinge în lături. Eu continui să-i vorbesc coborând glasul, întrucât surorile noastre mai mici încă dorm, iar camera lor este lângă baie. Cu gura lipită de uşă, pentru a nu face zgomot, eu articulez ostentativ fiecare cuvânt.

— Gina, tu te-ai convins singură de la început, de vreme ce știi cu siguranță că nu vei fi fericită acolo!

Ea se încordează în spatele ușii, se ghemuie sub duș, nu mai vrea să mă asculte. Aștept un timp îndelungat așezată jos, pe culoar. Ea iese în momentul sosirii părinților mei. Incidentul este închis.

Acesta a fost ultimul ei zbucium înaintea acceptării totale a ceea ce urma să trăiască. Resemnată, Gina s-a lăsat înfrântă de tristețe și de angoasă. De-a lungul lunilor, ea s-a transformat, s-a veștejit, pierzând din greutate, rotunjimi și zâmbete.

AUGUST 1978

Pentru cei douăzeci de ani ai ei, viața și coincidențele sale îi oferă Ginei un cadou minunat: sarcina de a se ocupa de ultimele pregătiri pentru mariajul ei, împachetarea hainelor ei de mireasă, pregătirea valizelor cu cadouri pe care le va duce verișorilor, unchilor ei și prietenilor celor două familii, apoi etichetarea pachetelor cu numele fiecăruia. Toate acestea o mențin conștientă de plecarea sa iminentă. Mai este și ședința de fotografii din grădină, organizată cu câteva zile înaintea datei fatidice, pentru că, în ziua plecării ei, Gina nu va purta rochia ei de mireasă, iar fratele meu va fi absent. Pentru fotografie, noi procedăm astfel. Mama mea îl roagă pe Angelin să meargă să se schimbe. „Fă un efort pentru noi."

Pentru prima oară, este și el docil: pe clișeele deja developate, el este foarte elegant și poartă un costum frumos. Se remarcă, de asemenea, desuuri negre sub rochia mea albă. În această zi sumbră, am întruchipat în acest fel doliul surorii mele și moartea viselor noastre. Mă supăr încă o dată pe Angelin. Cum poate el să plece în vacanță în timp ce Gina ne părăsește pentru totdeauna? De ce nu face un efort pentru a decala concediul său cu câteva zile, pentru a-și sprijini sora în această încercare? Participând în trecut la atâtea alte căsătorii tradiționale, cu mult mai des decât noi, el este cel mai în măsură pentru a înțelege și a simți importanța capitală a prezenței sale.

— Ce egoist, acest individ! Nu e niciodată acolo când ai nevoie de el! am exclamat eu în apropierea Ginei atunci când el a plecat. Ea nu apreciază faptul că vorbesc despre Angelin în aceşti termeni. Deşi a fost îndurerată de absenţa sa, ea îl scuză, ca de fiecare dată. După ea, asta se întâmplă tocmai pentru că el e atât de profund lezat de acest mariaj, încât a aranjat în aşa fel încât să nu asiste. Mi-e foarte greu să o cred.

— Cred că nu-i pasă nici cât negru sub unghie de surorile şi de familia sa!

— Nu, Cathy, te înşeli. El adoptă politica struţului, în loc de a se confrunta cu realitatea.

Dasmohres, un fel de trimişi speciali ai mirelui, un bărbat şi o femeie, au sosit ieri. Transportatori şi garanţi ai tranzacţiei, ei sunt pentru părinţii mei oaspeţi de marcă. În timpul ultimei mese pe care o servesc la noi, înainte de a pleca, Gina se izolează în camera noastră. Încă de la trezire, rezervată, eu o observ fără să-i pot vorbi. Ce i-aş mai putea spune? Privirea mea o urmăreşte discret pe a ei. Cu chipul abătut, ea îşi ia în tăcere rămas-bun de la Franţa, de la copilăria ei şi de la viaţa ei de fată tânără. Traversând toate camerele şi colţurile casei, ochii ei încearcă să reţină în memorie, pentru viitor, tot ceea ce a constituit universul ei. Camera noastră este ultima sa oprire înainte de saltul în necunoscut. Ea surprinde, sunt sigură, ultima fotografie interioară a acestui spaţiu, auster şi de prost gust. Mobilierul, imitaţie a unui Ludovic al XV-lea, este alcătuit dintr-un pat mare din două piese, un încăpător şifonier alb şi două fotolii asortate. Singurul tablou de pe pereţi este o reproducere după Cina cea de Taină. Imaginea pioasă ne-a fost impusă din start de către părinţii noştri bigoţi. În faţa patului, ea reprezintă singura notă de culoare, împreună cu cele două perdele de catifea verde din această cameră. În ciuda dorinţelor noastre, noi nu avem niciun accesoriu decorativ care ar fi putut umaniza sau personaliza această mare baracă pentru dormit. Gina nu va putea lua cu sine nimic din trecutul ei. În refugiul ei nocturn, în care şi-a petrecut atâţia ani, în tot acest decor sărac, nu se găseşte nici măcar o păpuşă. Nu

există bibelouri, nici vreo mobilă pe care să le aşezi. Cu atât mai puţin cărţi. Bibliofilă, toate operele pe care le-a citit proveneau de la biblioteca municipală.

Se apropie momentul plecării. Intru fără zgomot în cameră, cu dorinţa de a o mângâia, însă tabloul, cât se poate de real, în faţa mea, mă împiedică să mai avansez. Îmbrăcată într-un drăguţ taior, cu un tiv brodat în forma piciorului de găină, într-o cămaşă roz, ieşită drept din trusou, însă în picioarele goale, cu sandalele aflate la un metru de ea pe parchet, cu părul său lung şi luminos odihnindu-se pe umeri, cu trunchiul înclinat puţin înainte, cu mâinile încrucişate atât de puternic, încât încheieturile şi degetele au devenit albe, sora mea, aşezată sub imaginea ultimei mese a lui Hristos alături de apostolii săi, seamănă mai degrabă cu o condamnată la scaunul electric decât cu o tânără fată fericită să trăiască cea mai frumoasă zi a vieţii ei. Cea a căsătoriei sale. Lacrimi îi curg foarte lent pe obraji. Gina nu face niciun efort pentru a le şterge. Sunt respectuoasă şi atentă la durerea celei care le poartă: ea strânge conştiincioasă în mână valiza şi geanta de la picioarele ei. Cu acest sentiment de a fi abandonată de toţi, ea se pregăteşte să trăiască, singură, între cei doi străini pe care încă nu i-a întâlnit, ceremonia sacrificiului.

Avionul nu aşteaptă, o obligă pe Gina să iasă. Ea apare, foarte palidă. Noi ne aflăm pe balcon, trimişii mirelui sunt deja instalaţi în maşină, motorul este pornit. Urările de rămas-bun au fost adresate dinainte. Doar sora noastră mai mică, Silvia, plânge în braţele ei. Prea tânără, ea nu poate înţelege dimensiunea a ceea ce se întâmplă, însă o priveşte confuză pe Gina, zguduită de sughiţuri sonore, plângăreţe, cum se îndreaptă către părinţii noştri. Ei o iau în braţe calmi, o îmbrăţişează şi o conduc la maşină, în care urcă, înainte ca uşile să se închidă. Pe moment, stăpânindu-mi cu greutate suferinţa, eu încerc să o discern pe cea a părinţilor mei. Imperturbabili, ei nu lasă să le scape niciun sentiment. Nu au dreptul. Nu, tradiţiile lor reclamă această logică imparabilă. Implacabilă. Mama mea, tatăl meu şi-au îndeplinit perfect datoria. În inima şi conştiinţa lor, ei şi-au măritat bine fata cea mare.

Cum aș putea să dorm? Nu e nevoie de prea mult timp ca să suferi din cauza absenței persoanelor iubite. Întocmai surorii mele mai mici, care o consideră pe Gina ca pe mama sa, mă simt în mod dureros orfană de sora și, totodată, prietena mea. Pierdută, abandonată, aștept să se trezească familia, stau în bucătărie, la locul meu, în colțul meu, cu vedere către fereastră, cu spatele la perete și picioarele sprijinite pe scaun, ca pe vremea când Gina, aflată în fața mea, îmi ținea companie în nopțile albe. Geanta mea de voiaj este deja pregătită. În câteva ore, voi fi în Iugoslavia.

Prevenită de faptul că nu voi putea asista la ceremonie — îmi este interzis să o întâlnesc pe Gina înainte de ziua căsătoriei ei și pe durata săptămânii următoare — m-am decis totuși să mă deplasez în satul nostru și să asist, de la distanță, la nunta Ginei. În timp ce nici măcar tatăl, mama, frații și surorile nu au voie să se apropie în vreun fel de tânăra soție pe parcursul a șapte zile — pentru a nu avea nicio influență asupra derulării căsătoriei —, eu, adoptând un comportament masochist, am nevoie să fiu alături de ea. Oricum, răul a fost de acum făcut, în toate privințele.

Plecate în această dimineață cu zborul direct Paris-Dubrovnik, mătușa mea Katrin și cu mine vom ajunge în același moment în care Gina va sosi și ea în satul în care se va desfășura nunta. Pe timpul zborului, prima mea călătorie cu avionul, simțindu-mă implicată în mod direct, acceptând din această clipă că trebuie să cunosc dinainte obiceiurile noastre, eu aflu de la ea conținutul ritualurilor și detaliile atmosferei din cadrul evenimentului pe care Gina îl va trăi în această seară, mâine și zilele următoare. Sunt îngrozită: Gina le va descoperi, în mare parte, cu ajutorul sfătuitoarei sale, în măsura în care va fi necesar! Grație prețioaselor indicații ale mătușii mele, îmi pot imagina toate detaliile, cât mai aproape de realitate, ca și cum aș fi fost prezentă la căsătoria Ginei, în preajma ei.

1978
MUNTENEGRU — IUGOSLAVIA

Iată-mă acolo.

Într-o cameră de hotel, în centrul localității Podgorica, Gina îmbracă din nou rochia ei de mireasă, de această dată pe bune, și intră pe mâinile unui coafor. Știindu-se așteptată la recepție de către *dasmohres*, însoțitorii ei, ea îl presează să termine repede; grupul de prieteni al lui Tom, vreo treizeci de oameni, devine nerăbdător. Acești bărbați au sarcina și privilegiul de a o conduce la soțul ei, la o sută cincizeci de kilometri de acolo. Singurele femei din autobuz, Gina și sfătuitoarea ei, rămân tăcute. Cât despre bărbați, ei beau și cântă până la destinație. Gina își ține ochii în pământ. Cufundată în gândurile ei, ea are, din nefericire, tot timpul necesar pentru a rememora și a trăi din plin cele mai profunde temeri ale ei. Pe toate. Cum va respecta ea obiceiurile, cum va vorbi limba, cum va învăța repede toate frazele idiomatice pe care nu le-am pronunțat niciodată în Franța? Ea are în aceeași măsură tendința de a-și alunga toate îndoielile și de a a-și calma angoasele. Cine este acest bărbat de care ea urmează să își lege soarta? Epuizată, fizic și psihic, ea își pune încă o mie de întrebări. Sunt sigură că viitorul îi apare sumbru.

Ce senzație stranie să mă pregătesc să asist, la mai puțin de o sută cincizeci de metri, la ceremonia de căsătorie a surorii mele, fără să fiu acolo. Cele două proprietăți, a mea, de fapt a bunicii mele, și cea a viitorului meu cumnat, sunt învecinate, separate natural de un mic câmp. De pe terasa cu fața spre cealaltă clădire, larma sărbătorii ajunge la mine fără dificultate.

Aud deja pe prietenii lui Tom, unii dintre ei sunt din familia mea, intrând în vorbă unii cu alții. Ei strigă din toate colțurile curții în care s-au adunat. Sub imensa cupolă de vie încărcată cu struguri, încă necopți, ei dispun mesele și scaunele pe patru rânduri, de câte cincizeci de locuri fiecare. Unele mese urmează să aibă ca acoperiș natural frunzișul unuia dintre cei doi duzi bătrâni.

Puţin mai departe, bărbaţii instalează o lungă barieră de scaune destinată sătenilor invitaţi să privească spectacolul ieşirii miresei. Nu se vor servi gustări, ci doar băutură, după dorinţă. Familia lui Tom având reputaţia uneia dintre cele mai prietenoase din sat, se vor aduna pe puţin o sută de oameni. Vărul meu Misho este cel căruia îi revine onoarea de a pregăti festinul. El este bucătar într-una dintre cele mai mari zone de nudism ale Mării Adriatice, aflată la câţiva kilometri de acolo, în apropierea frontierei albaneze. Îmi amintesc... Copii, ne amuzam apropiindu-ne cât mai aproape posibil de plaja privată a clubului, pentru a privi inocent şi fără scrupule anatomiile dezgolite. Exista întotdeauna un poznaş în grupul nostru, care stătea de pază pentru a ne anunţa venirea unui angajat al plajei...

Ieri, Misho, ajutat de prietenii săi, a sacrificat mielul care va servi astăzi ca bază a festinului. Muzicanţii au activat deja sonorul şi repetă câteva piese tradiţionale. Eu percep şi recunosc foarte bine sunetele acordeonului, tobei, însă abia dacă aud chitara electrică. Reglaje. Vocalistul nu a ajuns încă.

Iată-i! Autobuzul Muntenegroturist, aclamat în aceste împrejurări, a intrat pe poarta proprietăţii vecinilor mei. Văd pe capota vehiculului drapelul tricolor iugoslav cu steaua verde în centru. Primul bărbat coboară, ia steagul şi îl implântă cu forţă la intrare. În această regiune a Muntenegrului, deşi marea parte a locuitorilor sun albanezi, toţi respectă emblema Confederaţiei republicilor socialiste, întemeiată de Tito. Portretul mareşalului este prezent în toate administraţiile, camerele de comerţ, cafenelele, dar şi în toate casele iugoslave.

Numeroasele claxoane şi exclamaţii tradiţionale răsună în împrejurimi: este anunţată venirea tinerei fete. Gina va ieşi ultima din autobuz.

Cu capul drept, ochii lăsaţi, ea este îndrumată de către *dasmohres*. Trioul avansează cu paşi mici, apoi trec pragul noii case a tinerei căsătorite (*nunce*) sub privirile şi cuvintele rituale de primire ale celor care constituie, de acum înainte, noua ei familie.

Părinţii lui Tom şi apropiaţii lor purced la primele acte simbolice ale lungii ceremonii. În faţa ei, precedând-o, ei aruncă apă şi

sare nerafinată pe pământ, murmurând în acelaşi timp scurte fraze abia perceptibile. Astfel, ei se asigură de protecţia împotriva soartei rele, în această zi excepţională, însă la fel şi pentru toate cele care vor urma. După ce au respins relele posibile, soacra mare pune pe limba Ginei puţin zahăr; din acel moment, începând exact din această clipă, femeia fiului său va fi, prin acest act, o noră de zahăr. De zahăr înseamnă în mod precis că niciun cuvânt dezagreabil nu va ieşi de pe buzele acesteia...

În camera sa, Gina înconjoară de trei ori scaunul înainte de a se aşeza, dovedind astfel asistenţei că acest loc este în aceeaşi măsură şi al ei. Doi bărbaţi ai casei îl poartă ceremonios pe cel mai tânăr băiat al familiei şi îl pun să stea în genunchi. El reprezintă rugăciunea privitoare la promisiunea unui copil. De sex masculin, evident. Aşezată în mijlocul încăperii, precum o suverană, ea priveşte mereu cu fruntea înălţată şi ochii coborâţi. Odată împlinit ritul fecundităţii, bărbaţii pot ei înşişi să deschidă uşa. Fie că va fi un copil, un adolescent sau un bătrân, fata tânără se va scula, va sta în picioare şi va aştepta ca ei să iasă. Odată uşa închisă, ea se va aşeza din nou.

Este rândul femeilor clanului să intre; prefăcându-se că ignoră prezenţa sa, ele îşi permit să facă toate comentariile, întrucât li se dă voie:

— Ah, dar ce frumoasă e!

— Aţi văzut ce palidă e?

— Dar ce rău îi stă părul!

— Doamne, dar ce slabă e!

Potrivit criteriilor noastre estetice datând din secolele anterioare, o femeie trebuie să fie rotundă, semn al senzualităţii, însă, în aceeaşi măsură, ea trebuie să aibă o anumită prosperitate familială. Diferitele intrări şi ieşiri, afirmaţiile făcute în timp ce ea se ştie centrul atenţiei nu îi întrerup tăcerea, nici profunda sa singurătate.

Orele nouăsprezece — aici noaptea cade devreme; eu contemplu stelele de la balcon. Am coborât să-mi fac o gustare şi profit de asta pentru a trage pe mine un pulover. La sfârşitul lui august, zilele sunt de o căldură apăsătoare, aducătoare de furtună,

iar nopțile sunt destul de răcoroase. Nu mai este multă lume în casă, toți au plecat la nuntă, cu excepția bunicii mele. Invitată și ea, aceasta s-a retras, totuși, la ea în cameră. Mariajul primei ei nepoate, într-o familie atât de apropiată geografic, o tulbură cu mult mai mult decât vrea să recunoască. Cât despre mine, am deschis sticla de vin roșu cumpărată la aeroport, ca o anticipare a acestui sinistru eveniment. Ridic paharul urând sănătate tuturor acestor masculi reuniți la câțiva metri de mine și o posibilă fericire pentru sora mea.

Cortegiul de mașini al comesenilor avansează în depărtare. Pe cele două laturi ale drumului, farurile luminează drumul și se sting în același loc. Jos, bărbații se anunță zgomotos, trăgând focuri de armă. Ei urează, în felul lor, viață lungă cuplului. Femeile lor îi urmează din spate, de la o oarecare distanță. Într-o lungă suită, toții îl îmbrățișează pe soț și pe familia sa apropiată, apoi se așază. Bărbații se reunesc într-o parte, în apropierea celor două mari mese, iar soțiile lor sunt invitate să se alăture colțului femeilor. Știu acest lucru, întrucât l-am urmărit și cu ocazia altor căsătorii; bătrânele satului sunt îmbrăcate în negru. În doliu, fie pentru un soț, fie pentru un fiu, ele nu îl vor părăsi niciodată și continuă să poarte pe cap cele două fulare, unul dispus în lung, iar altul pe lat — asemenea indienilor apași sau șeicilor arabi — iar cele tinere sunt îmbrăcate în stil american. Cea mai mare parte dintre ele își au familia în Statele Unite și își primesc garderoba prin poștă.

Nunta este cea mai frumoasă ocazie pentru ca ele să poarte cu mândrie rochia lor cu paiete, pantofii cu toc sofisticați, coafurile extravagante și bijuteriile de aur, în mare cantitate, totul aranjat după moda din *Dallas* sau *Dinastia*, cele două seriale-cult care stârnesc pasiuni pe aici. Cu două ore mai devreme, toate aceste femei erau la câmp sau își strângeau animalele în ogradă. Ele au trebuit să mulgă vacile sau oile înainte de a fugi să încălzească apa și să se pregătească. Aici lumea se spală încă în bazine mari, nu există nici sală de baie, nici toaletă, nici electricitate în cea mai mare parte a caselor satului, iar la bunica mea nici atât. Vecinii mei sunt oameni înstăriți, familia lui Tom profită deja de toate aceste comodități.

Muzica a început de câteva momente, iar vocea cântăreţului, ajutată de microfon, se aude foarte departe. Cele două clanuri, bărbaţi şi femei, se reunesc din nou pentru a dansa. Fiecare intră în marea horă, prinzând mâna sau talia vecinilor, după preferinţă. Dansul nostru se aseamănă cu cel al grecilor. Braţele sunt ridicate, trunchiul şi şoldurile sunt cele care se văd mişcându-se. Figurile rituale dau impresia de mişcare rapidă a picioarelor: doi paşi la dreapta, un pas la stânga, doi paşi la dreapta, un pas la stânga... şi întoarcerea în sensul invers acelor de ceasornic, ele poartă dansatorii dintr-un capăt într-altul al pajiştii. Uneori, anumite cupluri ies din cerc şi, câte două, se caută, se provoacă, se încrucişează, se regăsesc, însă nu se ating niciodată.

Gina nu va „ieşi" până când primul fel nu va fi servit tuturor. Aşteptând, bărbaţii beau raki sau whisky, pentru a acompania *mëzes*, gustările noastre. Aperitivele compuse din felii de salam, de roşii, din ceapă crudă, ardei graşi marinaţi şi din brânza noastră de oaie au fost preparate şi sunt servite de către femeile casei. Bărbaţii şi-au dat vestele jos, însă majoritatea au păstrat pe cap pălăriile lor de fetru. Unii dintre ei se ridică, fac ocolul meselor, îşi oferă reciproc ţigări, chiar şi cei care nu fumează. Femeile vorbesc între ele, sorbind din sucuri. Majoritatea o cunosc pe Gina, însă toate pândesc marele moment, întrucât, ştiu, întrebarea este deja pe toate buzele: Cum îşi va face ea „apariţia"? Cum se va comporta această frumoasă albaneză, născută şi educată în Franţa, şi care, contrar tuturor aşteptărilor, se mărită cu Tom, un ţăran? Este adevărat că eu nu le înţeleg mereu pe toate...

Lucrurile se animă din nou, Gina este deci în sfârşit pregătită să iasă pentru prima dată. Deşi am puloverul pe mine, mi-e frig: emoţia îmi face dinţii să clănţăne. Doamne, îmi doresc atât de mult să o pot vedea în aceste clipe! Plâng.

Ştiu, Gina înaintează lent, purtată şi îndrumată de către cuplul de *dasmohres* care au „luat-o" din Franţa. Atât bărbatul, cât şi femeia vor să evite cu orice preţ căderile, accidentele. Unchiul lui Tom se apropie de dânsa. El este cel căruia îi revine responsabilitatea şi plăcerea de a *„ridica vălul"* miresei. El procedează

întocmai. Un om de o asemenea importanţă în situaţia unei inaugurări, el ridică, cu un gest amplu, însă lejer, ultimul zid de apărare al vestalei impasibile. El îşi exprimă mândria şi bucuria descărcându-şi arma automată. Cele şase focuri ţintite spre cer impun oprirea muzicii pentru a începe cântecul femeilor.

Una dintre ele se ridică şi strigă cu entuziasm, în stil a *capella*, primele versuri ale cântecului popular special compus pentru nunţi. Puternic, vesel şi emoţionant în acelaşi timp, el se ridică acum în noapte.

Marshalla, Marshalla
E bukur na ka dal nusja
Marshalla Marshalla
E bukur për bukuri
E bukur për bukuri
Marshalla, Marshalla
Shtati i saj si selvi
Marshalla Marshalla
Syni i saj si rrush në ardhi
Marshalla, Marshalla
Marshalla, Marshalla
Dasmoresha kamt e trasha
Na ka dal nusja si pasha
Marshalla, Marshalla
Dasmoresha kamt e holla
Na ka dal nusja si modha
Marshalla, Marshalla

„Minune, o minune
Atât de frumoasă pare nora
Minune, o minune
Frumoasă între frumoase
Frumoasă între frumoase
Minune, o minune
Corpul ei se unduieşte precum chiparoşii
Minune, o minune
Ochii ei par două boabe de strugure

Minune, o minune
Minune, o minune
O femeie mână cortegiul cu fermitate
Către nora care strălucește precum un pașă
Minune, o minune
O altă mână cortegiul cu picior iute
Către nora care strălucește precum mărul
Minune, o minune"

Gina este *„arătată"* invitaților. Prezentările vor dura cel puțin o oră. În timp ce ea trece, cu o lentoare extremă, bărbații își scot armele și trag, unii după alții. Detunăturile în rafale îi străpung urechile, însă ea nu va tresări. Stoică, sora mea joacă rolul capital al vieții ei. Ea va da tonul căsătoriei. Întreaga ei energie și atenție sunt reunite și converg către scopul care trebuie atins. Mută, ea avansează încet printre comesenii care cântă, vorbesc în jurul ei. Puțin o interesează, foarte dreaptă, cu ochii deschiși, însă goi, mereu privind cu modestie în pământ, singură pe lume, complet absentă față de ea însăși, ea se lasă condusă, oarbă la chipuri, priviri sau zâmbete și, surdă la cântecul obsedant care o însoțește până la capătul ritualului, precum o păpușă, susținută de cei doi mentori, moartă pentru totdeauna în interior — vălul ei, fluturându-i pe spate, nu este decât capătul lințoliului în care au învelit-o cu toții de vie — ea este purtată către o nouă identitate.

Cântecul femeilor se domolește înainte de a înceta. Gina se întoarce la locul ei, în camera sa. Eu mă neliniștesc. Care va fi destinul surorii mele în această comunitate, în măsura în care, îmi dau seama, membrii ei i-au influențat decisiv de acum înainte marile trăsături ale personalității?

Muzicanții reiau cântecul, comesenii dansează, râd, mănâncă și beau, din nou și din nou. Tom și prietenii săi, prezenți în mulțime, se îmbată fără rușine; ei îi vor îngropa acestuia, mai târziu în noapte, viața de fecior. Așteptând, el nu are voie să se apropie de promisa sa în niciun moment al nunții. Gina așteaptă și ea directivele următoarei sale ieșiri. Pe durata întregii seri, ea va apărea de mai multe ori, acompaniată de *dasmohres*, mereu

purtată pe acest cântec de către femei şi care va fi reluat de către bărbaţi, apoi urmat de alte piese tradiţionale.

Aproape de dimineaţă, odată terminată sărbătoarea, eu mă alătur grupului care a intrat vesel în salon. Unchii şi verii mei sunt puţin ameţiţi de băutură, mătuşile şi verişoarele mele destul de animate, însă Katrin cel mai puţin, poate pentru că este şi cea mai apropiată de Gina.

O întreb pe mătuşa mea, trebuie să mă asigur.

— Deci, cum se simţea?

— Se simţea foarte bine, un pic palidă. Bine, în final, era obosită...

— Are şi de ce! A reuşit să facă faţă?

— A, da, asta da, s-a comportat cu adevărat foarte bine... Părinţii tăi pot fi mândri!

Ţin foarte mult la mătuşa mea, însă toate *r*-urile ce se aud în *foarrrrte*-le ei nu fac decât să-mi sporească mânia; ea ştie, totuşi, cât de dureroasă este situaţia pentru mine.

— Aha, deci asta e, nu? Delicata fetiţă şi-a jucat rolul minunat de bine! Spune-mi, nu-i era frig în rochia de mireasă? Sper că au avut în vedere ceva de lână?

— Nu, Cathy, ştii bine că asta nu se face la noi...

— Hoardă de barbari!

La întoarcerea pe balcon, aud zgomotele de jos. Totul reia refrenul serii: „Minune, o minune..." Dezgustată de această ultimă provocare, eu negociez cu necazul şi cu resentimentele mele. Mă simt bolnavă, îmi vine să vomit, nu pentru că aş fi băut acest vin — sticla este pe jumătate plină, ci datorită sentimentelor ascunse în mine. Ele sunt cele care mă îmbolnăvesc. Se dezlănţuie şi îmi vorbesc chiar mai puternic în această seară; ostilitatea mea se răsfrânge asupra tuturor acestor fanatici, în primul rând asupra familiei mele! Mânia mea se revoltă împotriva acestor ritualuri demne de Evul Mediu şi care nu au absolut niciun sens pentru mine. Ruşinea refuză categoric să aparţină acestor oameni nebuni, filozofiei lor despre onoare şi judecată. Furia şi disperarea deplâng în cor faptul că sunt o femeie în acest univers al bărbaţilor. Raţiunea

mă previne de faptul că, printr-o urmare logică, va veni în curând şi rândul meu... Toate aceste sentimente se unesc şi se coalizează împotriva mea. Toate îmi ordonă: nu, Cathy, nici nu poate fi vorba!

Foarte bine! Nu voi fi în stare să fac asta! Ideea de a trece printr-o nuntă precum aceasta îmi este insuportabilă; mai bine să mor! Ridic paharul şi îmi fac promisiunea de a nu mă mărita niciodată! Nici cu un albanez, nici cu un francez, nici măcar cu un american! Niciodată un bărbat nu mă va face a sa, niciodată... Detest aceşti masculi care vor să conducă lumea şi femeile!

La această oră, Gina îşi revine singură de pe urma emoţiilor sale, puţin câte puţin; soacra sa doarme alături de dânsa. Nemăritată încă la biserică, noaptea nunţii este prevăzută pentru mâine seară. În acest moment, Gina va parcurge ceremoniile de la primărie şi de la biserică, în aceeaşi manieră, de această dată în grup mai restrâns. Prietenii de la veghe urmează să bea cafeaua tradiţională a tinerei soţii. Contrar obiceiurilor din Franţa, noi nu avem listă de căsătorie, nici oferire a cadourilor, astfel încât aceasta va fi ocazia fiecăruia ca, la prima vizită, după nuntă, să se apropie mai mult de soţie şi, odată servită cafeaua, să îi ofere câteva bancnote pliate, împăturite sub ceaşca lor. Defilarea va dura mai multe zile.

Respect decalajul celor şapte zile. Dat fiind faptul că nu stau prea bine cu răbdarea, eu fac vizite tuturor membrilor familiei mele. Aici este fieful mamei mele. Având deja zece veri direcţi, la care se adaugă unchii, fraţii bunicilor şi ai bunicii etc., iar asta, pe vreo şapte generaţii... Toţi mă cunosc de ani de zile şi, dacă majoritatea îmi trezesc o mânie reţinută, nimeni nu îndrăzneşte să mă provoace pe faţă. Există câteva aluzii plutind în aer, venind adesea din partea femeilor, însă am avantajul de a pretinde că nu înţeleg tot ceea ce se spune în albaneză. În sinea mea le tratez ca pe nişte vipere... Singurul care mă înţelege este Bab Lek.

Pe când eram copilă, de la sosirea mea, spre casa lui mă îndreptam. Îmi plăcea acest bărbat pentru simplul motiv că el era cu deosebire tandru cu mine. Luându-mă pe genunchi, el îmi spunea poveşti frumoase şi, devreme ce avea vârsta acestui bunic dinspre mamă pe care nu l-am cunoscut niciodată, ochii săi mari,

de aceeași culoare cu ai mei, conțineau în ei întreaga afecțiune de care aveam nevoie. Ea rămâne neschimbată până în ziua de azi, el mă strânge în brațe cu aceeași intensitate. Privirea sa tandră rămâne luminoasă, clară și vie. Bab Leck este singurul căruia îndrăznesc să-i spun, prin cuvintele mele, ceea ce simt. Și, în ciuda poverii anilor, a mustății sale îngălbenite de la mușteiucul tabacului, a faptului că el continuă să poarte costumul nostru tradițional — cămașă albă, vestă brodată și micul clop din pâslă albă —, el este albanezul cel mai evoluat și filozoful cel mai senin pe care l-am întâlnit vreodată. Noi ne petrecem dimineața împreună, bând câteva cafele turcești. El are un aer obosit, dar simt că îi face plăcere să-mi repete glumele sale cele mai bune sau detalii uitate din copilăria mea. Plecând de la el, îmi dau seama că a devenit un domn foarte bătrân.

A-mi ocupa după-amiezele se dovedește a fi o treabă destul de complicată. Aș merge la plajă, însă neavând dreptul de a merge singură, îmi caut însoțitoarea! Aceasta mă obligă ca, la aproape nouăsprezece ani, să mai solicit încă acordul rudelor. Iar asta nu e simplu: sufletul caritabil care se va milostivi de mine trebuie să fie sau un bărbat față de care mă aflu într-o legătură familială oarecare, sau o femeie, cu condiția ca ea să fie mai vârstnică și măritată. Nu mai vorbesc de serile mele: imposibil să merg la restaurant sau la discotecă, acolo unde marea parte a verișorilor mei însurați își petrec nopțile, mai ales vara, fără femeia lor.

În cea de-a opta zi, eu împing poarta noii locuințe a Ginei. În salon, sunt deja instalate mai multe persoane. Le salut, așa cum mi-o cere obiceiul, mai întâi pe bărbați, de la cei mai bătrâni la cei mai tineri, apoi pe femei și copii. Așezată, răspund întrebărilor invitaților, având grijă să repet cât mai bine frazele rituale pe care mi le-au prezentat, chiar în această dimineață, mătușa și bunica mea.

Coafată după moda de la ei — pentru a-i face părul lung și neted, coaforul a lucrat cu fierul englezesc —, îmbrăcată într-o rochie lungă, de culoarea șampaniei, pe această căldură... Gina înaintează cu capul plecat, cu platoul în mâini. Tăcută, ea servește cafeaua turcească fiecăruia, de la cei mai în vârstă la cei mai tineri, înainte de a servi femeile, apoi pe mine, ultima sosită. Sora mea nu

ridică ochii atunci când îmi oferă ceaşca. Cu platoul gol, ea părăseşte încăperea cu paşi mici, mergând cu spatele.

Ca semn al umilinţei, timp de încă o săptămână, tânăra soţie nu va întoarce spatele nimănui. În ciuda emoţiei de a o revedea, scena este prea comică sau patetică... Scuturată de începuturile unei crize de râs, mă grăbesc către toaletă pentru a-mi calma spasmele nervoase, care mă zdruncină şi mă fac să plâng. Revenită la locul meu, observ cu răceală toată această lume mică. Mândru de ea, Tom, familia sa şi prietenii lor râd şi vorbesc zgomotos... Palidă şi slăbită, Gina pare epuizată. Prima vizită oficială odată terminată, eu mă întorc la bunica mea fără să o fi putut îmbrăţişa. În ajunul plecării mele la Paris, la ora siestei, sora mea îmi descrie cu de-amănuntul sentimentele şi senzaţiile legate de trăirea ritualurilor unei nunţi albaneze. Sunt şocată de majoritatea dintre ele, însă cu deosebire de cel al prezentării cearşafului pătat. A doua zi după noaptea nunţii, Gina adusese soacrei sale dovada actului consumat, cea a virginităţii ei.

* * *

31 DECEMBRIE 1990

În acest tren care alunecă atât de rapid, încât a lăsat în urma sa ultimii doisprezece ani, emoţia a rămas la fel de intactă, cu atât mai mult cu cât, şapte ani mai târziu, sora mea Cristina s-a măritat exact în aceeaşi manieră. În acea zi, Angelin a strălucit prin prezenţa sa, iar eu am purtat o rochie neagră. Cu ocazia acestei nunţi, am fost prezente mai bine de treizeci de persoane pentru a spune adio inocenţei Cristinei. Ea a ieşit din camera ei, noi am îmbrăţişat-o... Ea şi-a ocupat locul în maşină...

Noi, Gina, Silvia, Angelin şi cu mine, am fost scuturaţi de sughiţuri surde de plâns atunci când, înainte de a-şi lua concediu, o prietenă franceză ne-a declarat, în mod vizibil extrem de mişcată:

— Este prima dată când fotografiez o căsătorie care seamănă cu o înmormântare.

Astăzi, mai matură, însă obosită de toate aceste lupte pierdute, eu pun cu sinceritate sub semnul îndoielii atitudinea lui Angelin — ar fi putut el împiedica cele două căsătorii? — și îmi dau seama că nu deținea mijloacele necesare pentru a schimba cursul lucrurilor. Îmi dau seama că a suferit și el teribil. Coregrafia sa, intitulată *Nunta*, ne-a demonstrat-o. În felul său, fratele meu se târa în aceeași măsură sub greutatea tradițiilor noastre. Mai mult, prizonier al iubirii nemăsurate pe care mama o simțea pentru el, atât de tentaculară, atât de devoratoare, încât îl sufoca, el nu mai știa cum să se smulgă din strânsoarea rădăcinilor noastre.

Iar eu, nu mi-am încălcat eu promisiunea? Mi-am revăzut „amantul". Prietena noastră comună, crezând că ne face un bine, ne-a invitat ieri la concertul Ritei Mitsouko, după care ne-a chemat la ea pentru a servi cina. În holul Cigalei, am simțit, în îmbrățișarea și în primele sale priviri, uimirea sa reală. M-am machiat frumos, am purtat haine largi și, urmând moda, mi-am înfășurat pe cap o bandană mare, port încă semnele bolii... Înțeleg că el fusese tulburat să mă vadă așa, dar atunci când, în decursul orelor, a schițat câteva gesturi tandre, nu l-am mai suportat! Nu am nevoie de mila nimănui și mai ales de a lui... Mi-am promis să nu-l mai revăd. Uitasem cât de dureros poate fi să revezi pe cineva din motive triste.

31 DECEMBRIE 1990
LYON-LA PART-DIEU

Angelin întârzie. El aleargă pe chei în direcția mea, iar soția sa, Valérie, vine la întâlnire cu pași mici; e însărcinată în șapte luni.

Fratele meu nu a vrut să urmeze calea tradițională a nunților balcanice. Evident, mama mea a încercat să-i prezinte o mulțime de tinere fete albaneze, împrăștiate prin țările gazdă ale diasporei noastre, însă el a refuzat să le întâlnească. Conștient de prăpastia

care îi separă, nu a vrut să riște. Cum ar fi putut el satisface fantasmele elaborate de mai multe generații și reluate de către părinții săi, de vreme ce el însuși le aruncase la gunoi?

În ochii săi, nicio fată nu s-a fi putut adapta filozofiei pe care el o alesese. Putea el să admită ca o femeie, viitoarea sa soție, să suporte toate ritualurile străvechi de pe urma cărora au avut de suferit propriile sale surori? La rândul său, ar fi putut el juca rolul inevitabil al soțului indiferent, chiar absent pe durata unei nunți albaneze? Nu, fratele meu a continuat să creadă că doar destinul îl va conduce către femeia vieții lui. Iar căsătoria sa nu va fi o sărbătoare de conveniență, ci o mare nuntă... În orice caz, o sărbătorire veritabilă a acestei iubiri, în care ea și el se vor îmbrățișa și se vor săruta în văzul tuturor și unde vor putea bea, dansa, râde sau plânge împreună...

Desigur, programarea spectacolului său a redus durata nunții, însă Angelin s-a căsătorit cu femeia inimii sale. Pentru că, prin alegerea sa, el a trădat obiceiurile noastre și pe mama cu această ocazie, eu îi sunt infinit recunoscătoare pentru că a tăiat firul tradițiilor noastre. Sper din tot sufletul ca sora noastră mai mică, Silvia, să împingă cu fermitate ușa întredeschisă de Angelin.

Orele douăzeci și unu, sala este arhiplină, luminile se sting și cortina se ridică pentru spectacolul *Romeo și Julieta*. Este uimitor cum firul conductor al spectacolelor lui Angelin rămâne intim legat de albanitatea noastră. Încă o dată, fratele meu exprimă un mesaj care îl atinge personal. Astfel, datorită istoriei mitice a amanților Veneției, el pune în lumină una dintre realitățile noastre balcanice — supunerea noastră, renunțarea noastră la una dintre valorile, la una dintre libertățile esențiale, cea de a iubi — și pune în scenă pedeapsa celor care încalcă interdicția.

Aplauzele explodează din toate colțurile sălii. Astăzi, sunt surprinsă în mod agreabil de faptul că sunt emoționată cu privire la acest balet. Fericită și mândră, eu sărbătoresc succesul său până dimineață!

IANUARIE 1990 — SPITAL

Nu foarte bucuroasă să-mi încep anul într-un spital. Personalul serviciului de hematologie îmi prezintă amabil urările. Îmi urează, evident, sănătate.

„Da, bineînțeles..."

Și încă o ședință de făcut! Îmi doresc atât de mult ca acest tratament să înceteze. Rezultatul perfuziei mă obligă să urinez la fiecare sfert de oră; în aceste clipe monopolizez toaletele. Ajută asta escapadei mele lyoneze care mă obosește în acest moment? Mă simt invadată de un val violent de proastă dispoziție? Faptul că m-am gândit la nunțile surorilor mele nu a liniștit lucrurile. Gina era supapa mea de siguranță, ea atenua conflictele dintre noi toți, știa să facă uz de toate subtilitățile pentru a calma situația și, fără ea, eu nu aș mai fi suportat ambianța familială, nici scenele tatălui meu. La trei luni după căsătoria ei, într-o seară de noiembrie, am intrat în casă cu o mică întârziere. Tatăl meu a refuzat să-mi asculte scuzele. Ca de obicei, el m-a imaginat într-o situație sordidă — și fugară — cu picioarele în sus, însă, în timp ce continua să-și strige insinuările și amenințările obișnuite, mi-am acoperit urechile. Nu îl mai puteam suporta.

Dintr-odată, frazele sale ucigașe au sunat diferit pentru mine.

* * *

NOIEMBRIE 1978

Mă culc fără să servesc cina, decisă să adorm rapid, pentru a uita, a uita că viața mea e ratată, că nu voi face nimic bun atâta vreme cât voi trăi sub dominația părinților mei. Și vai, în ciuda dorinței de a mă refugia în somn, prin capul meu trec ore întregi o mulțime de gânduri. Ele apar cu o viteză nebunească, de parcă ar fi o seară cu lună plină... Din camera mea, simt dorința de a

țipa la intenția tatălui meu: „Bine, hai, omoară-mă! Omoară-mă, să terminăm odată!"

Însa ideea de a muri fără să fi trăit măcar a zecea parte din ceea ce oamenii îmi povestesc despre viața lor, îmi percutează conștiința ca un bici. O undă de șoc, arzătoare, urcă din stomac, recunosc această senzație neplăcută, da, mi-e teribil de frică, focul este atât de puternic în mine, că aș putea să mă aprind dintr-odată, arzând într-o vâlvătaie fulgurantă. Mă deplasez șovăind până la bucătărie, unde beau mai multe pahare cu apă, unul după altul, pentru a stinge această sete neobișnuită... De a trăi?

Din nou în pat, sunt atât de zdruncinată de îndoielile mele („nu, nu pot să fac asta!"), pulverizată de un puternic țipăt interior („voi muri precum o idioată sau cum?"), încât mă dor îngrozitor tâmplele. În timp ce, vreme de ani de zile, m-am forțat să gust savoarea interzisă a libertății, iată-mă acum imobilizată sub cearșafuri de o mare teamă de a trece la acțiune. Dacă accept să rămân în această casă, voi sfârși prin a mă stinge lent, precum fitilul unei lumânări... Dacă aleg fuga, tata își va salva probabil onoarea cu un glonț trimis în capul meu... Într-un fel sau altul, moartea îmi pare a fi singura perspectivă.

La ora patru și jumătate dimineața, încă încerc să-mi ordonez confuzia, starea mea îmi indică asta: mă aflu în fața unui mare salt și a urgenței de a-l împlini. Am prin urmare o strălucire de luciditate: dacă viața mea este un joc, cu atât mai mult trebuie să-l joc după regulile mele. „În treizeci de minute, el se va scula. Azi ori niciodată! Decide-te, micuța mea, și repede!" Odată decizia luată, apuc o geantă de voiaj, în care arunc câteva haine. La fel ca Gina, eu nu am mare lucru de luat, însă, spre deosebire de ea, eu nici nu voi lua multe haine, nici nu voi face cadouri. „Bun, plec!" Cobor scările ținându-mi respirația, ascund bagajul în sala de încălzire, îl voi recupera în următorul moment, când voi pleca la locul de muncă. Fac cât mai puțin zgomot, inima îmi e cât un purice — nu ar lipsi mult să mă întâlnesc cu dânsul pe culoar! La întoarcerea din mica expediție, cu privirea fixată pe cifrele

luminoase ale ceasului deșteptător, mi-e rău când mă gândesc că trebuie să-mi abțin dorința de a fugi din cauza alarmei. Cu scopul de a-mi afirma alegerea, rememorez întregul scenariu a ceea ce a fost și va fi ultima mea seară la părinții mei. După sfada noastră, tatăl meu a țipat la mine ca să-i servesc cina. M-am executat cu gesturi ferme, însă fără niciun cuvânt. Ultima imagine pe care o voi avea despre dânsul va fi cea în care el și-a făcut cruce înainte de a înghiți prima îmbucătură. În mod sigur, nu voi înțelege niciodată de ce acest om sensibil la moravurile musulmane... îndrăznește să se închine ca bun creștin, după ce a proferat astfel de amenințări.

Radioul său cu ceas pornește; tatăl meu adoră să își înceapă ziua ascultând știrile, cu sonorul dat la maxim. Îl aud umblând prin casă, coborând în garaj și plecând. La rândul meu, eu adopt conduita obișnuită, din fiecare dimineață. Mama este în bucătărie. Iau micul dejun împreună cu dânsa, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, deși resimt o ușoară jenă când înghit tartina mea de pâine cu unt și dulceață. La ora obișnuită a plecării mele, ea se află sub duș; eu îngân un „ne vedem diseară" ezitant, pe care ea pare să nu-l audă. Din fericire, eu aș fi fost incapabilă să articulez de față cu dânsa un la revedere care să ascundă un adio. Cu geanta în mână, fug până la colțul străzii. Cu picioarele tremurând, respirând puțin cam prea repede, îmi repet cuvintele de ordine: „Calmează-te", „Nu mai fugi" și mă forțez să merg lent până la gară, în caz că s-ar găsi pe drum unul dintre albanezii lor dragi.

Odată urcată în tren, sunt extrem de neliniștită, nu mai este posibil să-mi păstrez locul de muncă, nici să mai rămân în regiune... Unde să merg, la cine și cu ce bani? Nu am niciun franc la mine. Îmi cer salariul la direcția de personal: „Dacă este posibil, în numerar..."

Șefa de personal a supermarketului îmi propune să merg la casă pentru restul dimineții, timp în care ea îl va calcula. Refuz. Cum aș putea lucra într-o asemenea stare de panică?

Ea mă privește, bănuitoare.

— Asta nu se poate... Aveți probleme?

— Da, nu pot vorbi despre asta.

Îmi privesc remunerația. Izolată în toaletă, eu plâng la vederea conținutului subțire al plicului. O mie opt sute douăzeci și opt de franci și zece centime. „Iată întreaga mea avere!"

Șefa personalului îmi vorbește:

— Curaj în continuare.

— Mulțumesc.

— A, și, era să uit, la mulți ani!

Nu înțeleg.

— Pai, să vedem, Catherine, suntem în 25 noiembrie, ziua sfintei Ecaterina.

— Da, asta este ziua mea, asta va fi de acum înainte ziua mea.

La gara din Lyon, alte întrebări îmi vin în minte. Să fug, însă unde? La Paris? Nu, prea aproape de albanezi. În străinătate? Prea scump pentru mica mea sumă, iar limba ar fi un obstacol. Provincia? Da, dar la soare! Asta trebuie să vină din genele mele, am nevoie de căldură, de a vedea marea. Un tren către Marseille în două ore.

Pentru a aștepta, dar nu și pentru a gândi, îmi cumpăr de la un chioșc o revistă, *Femmes en mouvement*. Ce coincidență... Un mic chenar îmi atrage atenția: în Tourraine, un grup anunță următoarea sa seară săptămânală de adunare a femeilor aflate în dificultate; ea are loc astăzi, schimbare de direcție, destinația Tours! Gara din Austerlitz, cu biletul în poșetă, le scriu părinților mei. Scrisoarea mea trebuie să le explice de ce am plecat și să le propună o înțelegere. Sunt convinsă de asta, putem evita rușinea și dezonoarea, avem la dispoziție soluția de a ascunde celorlalți adevărul, am putea să pretindem, de pildă, că am fost angajată în străinătate, că am decis acest lucru împreună, în măsura în care eu voi fi găzduită de o familie albaneză, care va fi, desigur, necunoscută albanezilor din Franța.

Trenul către Tours pleacă în zece minute. Incapabilă să îmi aranjez ideile în manieră coerentă, în disperare de cauză, eu mâzgălesc aceste rânduri: „Mi-e bine, însă m-am decis să plec. Nu mă

căutați. Katrin." Odată pusă în plic misiva mea, eu mă simt vinovată, dinainte, pentru neliniștea părinților mei. Ei își vor imagina toate scenariile, până la cele mai dramatice. Mama mea mă va imagina victima unui accident mortal, a unei crime, chiar a unui viol. Acesta este motivul pentru care trebuie să-i asigur că totul e bine, rămânând, în același timp, hotărâtă: sunt vie și am de gând să rămân așa! Odată cuvântul adio strecurat în josul foii, știu că următoarea noapte va fi îngrozitoare pentru părinții mei. Însă, până la urmă, mă vor aprecia mai mult.

TOURS

Ajung exact la ora întrunirii.

Odată expus cazul meu, în ciuda fricii, o simt, majoritatea acestor femei nu mă cred cu adevărat. De ce situația ar fi alta? Aparent, niciuna dintre aceste militante nu cunoaște nici țara mea de origine, nici obiceiurile sale. Cum ar putea ele înțelege ceea ce este inacceptabil? Albanezii din zilele noastre ucid încă în numele onoarei.

Una dintre femei declanșează o polemică despre educația mea, care seamănă cu cea a tuturor femeilor din țările mediteraneene și arabe. Ea adaugă:

— Nu ești singura care trăiește experiența emancipării. Însă, totodată, nu crezi că exagerezi puțin cu privire la consecințele actelor tale?

Vreau să părăsesc această adunare de femei cărora nu mai am nimic să le spun, când cea mai tânără mă apucă de braț.

— Așteaptă, știi unde te duci?

— Nu, am sosit cu trenul de Paris și...

— La mine nu e lux, vei dormi pe canapea. Desigur, te previn, te găzduiesc o săptămână, nu mai mult, timpul necesar pentru a-ți găsi un loc de muncă și o locuință.

În cea de-a treia zi, sunt vânzătoare la marele magazin din oraș. În cea de-a șasea zi, o gripă violentă mă obligă să mă împart

între ghirlande, clienți și toaletă. În a șaptea, după cum am convenit, părăsesc apartamentul plăcut al Carolei. Este de necrezut cum s-a dezvoltat orgoliul la vârsta mea. Neavând garanții de oferit pentru locuință și refuzând să merg la un cămin pentru fete tinere — nu, mersi, am cunoscut deja închisoarea la tatăl meu — eu închiriez o cameră la hotel.

Seara, fără un scop precis, rătăcesc de una singură prin centrul orașului și, cu frica în sân, încep să beau prin braserii, în speranța de a cunoaște persoane noi. Dar vai, marea parte a fetelor și băieților de vârsta mea sunt în grup și, sincer vorbind, văzându-mi fața posomorâtă, îi pot înțelege că nu au dorința de a intra în vorbă cu mine. Uneori, la mesele vecine cu a mea, se află bărbați singuri sau mai puțin tineri. Câțiva dintre ei încearcă să mă acosteze, însă orbită de remarcile tatălui meu și de discursul mamei mele — bărbații sunt perverși, toți niște mitocani etc. — refuz orice discuție și, dacă unul dintre ei insistă, eu părăsesc în grabă localul.

Îmi vin repede în fire; date fiind finanțele mele, nu voi putea rezista până la sfârșitul lunii. Încep prin a petrece o noapte din două la hotel, cealaltă la oameni, în funcție de cunoștințe, iar o dată chiar afară, găsind mai exact refugiu sub scările unui HLM [tip de clădire locativă întâlnit în Franța, Algeria și Elveția, *n. tr.*]. Către orele șase dimineața, am luat drumul gării, am ales hotelul cel mai ieftin și, odată aflată sub duș, mi-am îngăduit să plâng.

Îmi pierd direcția. De ce trebuie să fiu atât de naivă, destul de credulă încât să cred cu putere că oamenii sunt, de la natură, buni, sinceri, că te poți chiar baza pe ei? Pe cine pot să contez? Doar fratele meu știe unde mă aflu. Plecând de la Paris spre Tours, l-am prevenit de fuga mea de acasă. Angelin mi se pare a fi cel mai bun mediator din apropierea părinților mei. El reprezintă în egală măsură legătura afectivă de care am nevoie. Nu îndrăznesc să-l chem, mă simt vinovată, abătută și disperată într-o manieră confuză, cu atât mai mult cu cât este săptămâna Crăciunului, cea mai inumană și cea mai obscură atunci când te simți sărac și singur pe lume.

După ce am achitat în avans câteva nopți la hotel, nu mai am cu ce să-mi cumpăr de mâncare. Contractul meu de muncă este terminat, însă soldul meu de lichidare și borderoul de depozit la bancă nu mă fac deloc să mă simt mai bine. Trebuie să aștept trei zile pentru a-mi încasa cecul. În orice caz, nu voi suporta ambianța unei braserii goale sau a unui restaurant înțesat de adunări familiale.

Aș da mult pentru un loc cald și compania cuiva, însă nu posed nimic. Rătăcesc pe stradă în căutarea unui suflet însingurat ca al meu, însă nu găsesc pe nimeni căruia să-i vorbesc. Piața Plumerau; o fanfară, cu siguranță cea a elevilor de la o școală, interpretează piesele tradiționale de Crăciun. Unii dintre ei, majoritatea fete, cântă salutând trecătorii așezați în cerc împrejurul grupului: *I wish you a merry Christmas. I wish you a merry Christmas and a happy new year!*

În camera mea, prost dispusă: „Da, asta e... Crăciun fericit și un An Nou!"

Următoarele șaptezeci și două de ore, cu încălzirea dată la minum de patronii hotelului, eu rămân în pat cu genunchii la gură, amorțită de junghiurile foamei și de amintirea reflecțiilor tatălui meu: „Ai ce să mănânci și un pat în care să dormi? Atunci, de ce te plângi?"

Mă blestem de o mie de ori pentru a nu fi știut cum să-mi pregătesc o fugă convenabilă. Părinții mei nu m-au crescut și nu m-au obișnuit cu înfruntarea vicisitudinilor existenței; e clar, am nouăsprezece ani, însă nicio experiență de viață! E ușor să pleci fără să te gândești! Și iată rezultatul: la finalul unei luni, gustul libertății a fost înlocuit de cel al sinuciderii. Îmi ocup acest timp mort cu stăpânirea a două impulsuri: prima, să înghit ceva de mâncare pentru a calma crampele care mă țin trează, iar a doua, de a o termina cu viața, la trezire, după un pui de somn. Dacă nu am nicio soluție în a amăgi foamea, când vine vorba de a-mi lua zilele este suficient să mă imaginez moartă fizic, pentru a reînvia instantaneu toate instinctele mele de supraviețuire.

Banca și-a deschis porțile, iar eu mi-am golit contul. Sărbătorind Crăciunul în felul meu, înghit un mic dejun complet și schimb

hotelul. Am rezervat o cameră cu cadă la baie pentru câteva zile, până la 1 ianuarie. Hrana, iar apoi căldura băii mă împacă din nou cu viaţa. Am ales data de început simbolic a primei zile din an pentru a mă decide. Trebuie să mă acomodez cu această regiune friguroasă sau să descind către sud?

Să vedem ce îmi poate oferi oraşul... Puţin după sosirea mea la Tours, am remarcat Barul din Tours. Situat în faţa turnului Charlemagne, de unde îi vine numele, vitrina neobişnuită desemnează un loc select. Vitrinele sunt afumate, perdelele duble, grele, iluminatul blând, barul imens, din lemn masiv, taburete înalte, îmbrăcate în piele, nu e genul meu. Şi ce dacă! Mă aşez pe unul dintre cele două taburete plasate în unghiul cel mai puţin luminat şi răspund la zâmbetul femeii de dincolo de bar. Atunci când ea se ridică la sosirea mea, cu părul ei blond tăiat prea scurt, cu alura sa androgină, m-am întrebat o secundă dacă e vorba de un bărbat sau de o femeie. Din întâmplare, câteva cupluri amestecate şi multe femei intră în bar. Trei femei în jur de treizeci de ani se aşază lângă mine şi mă invită să beau un pahar cu ele. Prima mea băutură făcându-şi deja efectul, eu accept oferta. Ameţită de bulelele şampaniei, sunt solicitată să iau masa în compania lor. După masă, ele îmi oferă cel mai minunat tur informativ al regiunii mirându-se, totodată, şi tachinându-mă, că prefer să trăiesc în Tours, în loc de Paris. Cu o atitudine defensivă, le dau de înţeles că am microbul călătoriei şi o cameră la hotel, însă rămân evazivă cu privire la proiectele mele. Mă iau cu ele la Clubul 71, unde cuplurile de fete şi băieţi creează împreună atmosfera. Cu o alură destul de masculină, Veronica face totul pentru a mă seduce, iar remarcile ei mă tulbură. Pe la ora două dimineaţa, înainte de a se închide localul, îmi propune să merg la ea; accept. În maşina ei, care merge către Saint-Avertin, sunt departe de a-mi imagina că voi ceda avansurilor ei... când, deodată, parchează vehiculul pe partea laterală a unei străzi şi mă ia în braţe. Tremur.

— Totul va fi bine. De ce ţi-e frică?

Ascultă intrigată mărturisirea pe care i-o fac: nu mai trăisem niciodată o astfel de experienţă. Mă priveşte insistent, ca şi cum ar

fi descoperit în fața ei un chip necunoscut, mă îmbrățișează din nou, repornește mașina și apoi, câteva minute mai târziu, oprește motorul în fața unei case mari. De la intrare, luându-mă de mână, mă ghidează cu îndemânare prin întuneric și împinge ușa camerei ei: emoționată, închid ochii, în timp ce trupurile noastre identice și goale se întâlnesc. Evoluând delicat sub mângâierile senzuale până la plăcere intensă, trupul meu se relevă prin al ei. Orgasmul trezește dorințe nebănuite și-mi alungă dintr-odată toate temerile. La trezire, găsesc lângă urechea mea un bilețel. Veronica a plecat la cursuri. Va reveni pentru masa de prânz; mă îmbrățișează tandru și chiar mai mult de atât. Mă iubește, îmi scrie. A semnat cu diminutivul ei, scris pe toată lățimea micului petic de hârtie. Însă, ce anume e dragostea?

Viața alături de Vero mi se pare ușoară și îi ador casa. Nu pot să spun că sunt îndrăgostită, însă sunt sigură că nu îmi permit să fiu; nu mă simt în largul meu în cadrul acestui duo insolit, dincolo de norme...

Am un nou loc de muncă. Reprezentantă pe lângă comercianți, eu vând — sensibilizând prin statistici și documente — o întreagă gamă de produse, pornind de la o mică bombă lacrimogenă și până la un extinctor. „Doamnă, știți că în Franța un comerciant este agent la fiecare zece minute? Vă asigur, domnule, că vă aflați în stare de ilegalitate dacă nu prezentați, în cazul unui control de securitate, extinctorul regulamentar."

La finalul zilei, Vero mă regăsește la Baroană. Proprietara Barului din Turn, botezată astfel de doi dintre cei mai buni clienți ai ei, refuză să-și dezvăluie identitatea, însă a legat prietenie cu mine.

Angelin m-a sunat ieri seară, ne-am întâlnit astăzi la Tours. Este însoțit de prietena sa, iar eu de a mea. Luăm masa la Vieux Mûrier, piața Plumerau. Foarte rapid, fratele meu trece la fapte.

— Ascultă, Tika, părinții vor să te întorci acasă. Vei putea sta în apartamentul de jos; este disponibil, de vreme ce eu l-am eliberat. Tata și mama au acceptat faptul că trăiești după cum crezi tu că e mai bine. Tata își retrage amenințările...

— Nu mă voi întoarce cu tine la Paris. Nu vreau să mă întorc la ei.

— Te asigur, mi-au jurat că nu vor exista represalii!

— Nu te cred, îmi pare rău. Problema nu e acolo, o știi bine. Sincer acum, tu crezi că locuind la parterul casei lor, ei mă vor lăsa cu adevărat în pace?

— Da, mi-au promis, vei face ceea ce vei dori.

Eu înțeleg că se deplasează la cererea mamei mele. După el, mama a depus eforturi susținute pentru a mă întoarce în fiecare zi, încă de la plecarea mea. Ea l-a rugat de o mie de ori să mă aducă acasă, pretextând că nu mai poate ieși în lume în absența mea... Pentru a-și găsi liniștea, o dată pentru totdeauna, Angelin acceptă să se deplaseze la Tours, însă este el cu adevărat conștient de consecințele întoarcerii mele?

— Angelin, tu crezi asta cu adevărat? Îmi vor acorda ei libertatea, sub propriii lor ochi și cei ai albanezilor? Îți imaginezi că ei vor accepta ca eu să ies când doresc și cu cine doresc? Visezi! Abia intrată, ei mă vor închide din nou. Vor reîncepe scenele și amenințările.

— Tika, mama se îmbolnăvește...

Îi răspund lui Angelin că nu accept acest șantaj. Poate că mama mea este bolnavă — eventual de rușine, prin păcatul orgoliului și cu siguranță victimă a judecății altora — însă nu este neliniștită sau sensibilă la faptul că eu trăiesc departe de ea. Ceea ce o împinge să mă recupereze este respectul față de codul strict al onoarei și vorbele celorlalți, iar nu sentimentul de dragoste maternă.

Femeile care ne însoțesc nu îndăznesc să facă niciun comentariu până în momentul în care eu și fratele meu cădem de acord. Apoi, abordăm toți patru subiecte mai agreabile înainte de a ne despărți. Angelin este dezamăgit că nu și-a putut îndeplini misiunea, însă apreciez faptul că nu mă obligă să-l urmez. În acest caz specific, atâția albanezi de vârsta sa ar fi fost mai agresivi cu sora lor. Privindu-i cum se îndepărtează de piața aglomerată, pe el și pe prietena sa, mi-ar plăcea să cred că mi-am câștigat independența față de familia mea, însă presimt că lucrurile nu se vor opri aici.

Într-adevăr, şase săptămâni mai târziu, tatăl meu ajunge la Tours. Baroana l-a întâlnit ieri, în ziua sosirii sale.

— Catherine, nu am vrut să te sperii, însă doi bărbaţi te caută peste tot, prin cafenele. Mi se pare că unul dintre ei este tatăl tău. Bronzat, ochi negri, puţin chel în faţă, nu mai înalt de un metru şaptezeci, el e? Celălalt arată la fel, însă cu mult mai înalt. Au fost aici la deschidere, la prânz. Nu prea se simt în largul lor!

Devin livid㠄. Nu este singur, ce înseamnă asta... Cine este celălalt? Nu poate fi vorba de un albanez. După cum îl cunosc pe tatăl meu, el nu ar îndrăzni niciodată să mărturisească cuiva umilinţa sa. Atunci de ce se află la Tours cu un bărbat mătăhălos?

— Spune-mi, au rămas multă vreme?

— Cel puţin o oră. S-au aşezat la bar cu aerul de a aştepta pe cineva. Poate pe tine? Înainte de a pleca, bărbatul, care pare a fi tatăl tău, te-a descris, m-a întrebat dacă te cunosc şi dacă te-am văzut în ultimele zile. Mi-am permis să-l mint, însă el mi-a spus că va reveni. În locul tău, eu aş evita cartierul.

— Îţi aminteşti dacă au vorbit în franceză sau în albaneză?

— Era o limbă străină, însă nu pot să-ţi spun dacă era albaneză sau poloneză...

Care sunt adevăratele intenţii ale tatălui meu? Încerc în van să iau legătura cu fratele meu pentru a afla mai multe. Confruntate cu angoasa mea, Vero şi Baroana încearcă să evalueze riscurile în locul meu. Baroana exclamă:

— În cel mai rău caz, ce îţi poate face?

— Cel mai rău e să mă omoare, cel mai puţin rău e să mă forţeze să mă căsătoresc...

După ce am trecut în revistă toate posibilităţile, cădem de acord; Vero mă conduce pe strada Marceau, la comisariatul central.

Îi explic inspectorului cazul meu, solicit protecţia poliţiei şi cer să rămân în post, cel puţin pentru noaptea în curs, însă acesta refuză.

— Dar, domnule, ce mă fac dacă mă găsesc faţă în faţă cu el?

— Domnişoară, nu îi putem face nimic tatălui dumneavoastră. Până în prezent, să considerăm că el vă caută în mod sigur, cu scopul de a vă vorbi...

— Pentru a relua aceleaşi ameninţări? Domnule, asta durează de ani de zile... Dacă mă ia cu dânsul forţat? Şi ce părere aveţi de cel care îl însoţeşte?

— Îmi pare rău, însă atâta vreme cât nu a avut loc o agresiune reală, dovedită...

Vero se ridică şi îl priveşte de sus:

— Vreţi să aşteptaţi să apară sânge, poate chiar un cadavru pentru a acţiona?

— Ceva de genul, aşa e făcută legea... Îmi pare rău.

Eu mă imaginez deja la doi metri sub pământ, iar el îmi vorbeşte de Codul penal! Mi-a urcat sângele la cap; ridic vocea:

— Concret, îmi puteţi spune ce-mi rămâne de făcut?

— În primul rând, nu vă arătaţi în public, ascundeţi-vă undeva... Înainte de toate, vă sfătuiesc să depuneţi o plângere. Tatăl dumneavoastră va fi chemat la comisariatul din raza domiciliului său. Această procedură s-ar putea să-l calmeze.

Consternată de faptul că a trebuit să ajung până aici, citesc şi semnez depoziţia extrem de emoţionată. Sunt conştientă de trădarea faţă de părinţii mei şi de importanţa acestui document care rupe legea tăcerii şi îmi acuză familia. Suferinţa mea devenind mai intensă, ies de la postul de poliţie frântă în interior: focul fricii mă arde din nou la stomac. Sperând că tatăl meu va reuşi să se întoarcă cu bine acasă la el, refugiată într-o casă izolată de la ţară, la o prietenă de-a Veronicăi, îmi ţip coşmarurile în albaneză în fiecare noapte, până când aflu de la Angelin că tata a părăsit oraşul.

Calmată, îmi reiau viaţa din punctul în care am lăsat-o. Aproximativ. Orfană prin faptul de a-mi fi asasinat părinţii la nivelul onoarei lor, vinovată de a fi tăiat cordonul ombilical în manieră atât de violentă, eu mă pregătesc să ţin doliu familiei mele. Evenimentele nu m-au ajutat. Într-o zi de Paşti, către amiază, un anunţ la radio m-a făcut să tresar: „Important cutremur de pământ în Iugoslavia în regiunea Dubrovnik, de magnitudinea şapte pe scara Richter..."

— Doamne!

Vero îmi repetă de câteva ori întrebarea ei, pentru a mă face să ies din confuzia în care m-a aruncat anunțul.

— Ce s-a întâmplat? Nu ai auzit? Cutremur de pământ! O parte a familiei mele locuiește acolo, mai ales Gina, sora mea!

Cu urechea lipită de aparat, aud ziariștii disecând informația. Primul val, destul de slab, a avut loc la orele șapte dimineața, urmat de un altul, foarte violent, douăzeci de minute mai târziu. Mulțumesc lui Dumnezeu, dacă asta s-ar fi petrecut în miez de noapte, urmările s-ar fi putut dovedi catastrofale. Reporterul enumeră o serie de numere de telefon oferite de ambasada Iugoslaviei în Franța și prin intermediul unui organism umanitar. Eu le formez, ca o isterică, însă sunt ocupate în permanență. Numerele pentru Muntenegru, cel al Ginei, al bunicii mele sau al mătușii nu răspund deloc! Neliniștea pune stăpânire pe mine, nu-mi rămâne decât să iau legătura cu părinții mei... Poate că ei au vești de la Gina? Puțin contează că apelul telefonic va fi primul contact cu dânșii după mai multe luni. Linia este ocupată ore întregi. În sfârșit:

— Alo, Maică? Ai vești despre Gina? Ce se întâmplă acolo?

— Nu, nu încă! Nu se știe nimic. Când te întorci acasă? Trebuie să încetăm cu rușinea adusă familiei noastre!

— Nu, Maică, nu vreau să mă întorc.

— Katriiin, te rog, fă asta pentru noi...

Mama mea își strigă printre lacrimi cele două nenorociri ale ei: fiica sa mai mare, despre care nu are vești, și cealaltă, care rămâne ascunsă. Ea clachează. Sora mea, Cristina, preia receptorul, și ea în lacrimi:

— Cathy, dacă nu te întorci, îmi voi rata studiile din vina ta...

Îmi povestește calvarul prin care a trecut de la plecarea mea, cuvintele ei îmi fac rău, mi-e rușine, mama mea îmi sare la gât prin a se răzbuna pe Silvia și Cristina. Ea cere să-mi vorbească din nou.

— Katrin, Bab Lek a murit. Fratele bunicului tău a avut o criză de inimă în timpul primului val al cutremurului; tocmai ne-a anunțat verișoara mea din Statele Unite.

Mama mea ştie cât de mult îl iubesc pe acest om. Deşi pregătită să fiu distantă, să nu cedez emoţiilor, nu îmi pot ţine în frâu suferinţa.

— Şi Gina, ai veşti despre ea?

— Nu, nu încă.

Închid, după ce am promis să sun din nou.

În ciuda tristeţii pentru dispariţia lui Bab Lek, a neliniştii cu privire la Gina, îmi fac griji în privinţa celor două surori mai mici ale mele. Îi repet prietenei mele toate afirmaţiile Cristinei. De la fuga mea, în caz că ele voiau să-mi urmeze exemplul... Mama mea le-a ameninţat cu toate sancţiunile, cum ar fi cea de a le lega de un copac în curte, la capătul străzii, întreaga noapte. Deşi acestea nu sunt decât fraze aruncate la mânie, eu doresc ca situaţia lor de coşmar să înceteze imediat. Pregătită să-mi înfrunt părinţii, o sun din nou pe mama, care-mi dă vestea cea bună: Gina este sănătoasă şi în afara pericolului! Ea şi familia ei de rudenie au trebuit să-şi abandoneze casa şi să se refugieze în corturile instalate în grabă de armata iugoslavă. Mama mea mă anunţă, totodată, că locuinţa bunicii mele este distrusă în totalitate, că un verişor apropiat este grav rănit; o bucată din plafon a căzut în bloc peste gamba sa aflată pe marginea patului şi a fost zdrobită. În ciuda necazului său, mama mea nu abandonează speranţa găsirii unei soluţii la problema noastră. Ea îmi propune să revin la Paris.

— Dacă vrei, vino doar la sfârşit de săptămână.

Ea pare dispusă la compromisuri.

— Maică, eşti sigură, mă vei lăsa să plec din nou?

— Îţi jur!

— OK, însă nu voi veni singură, vin cu o prietenă. Pe vineri.

Vero mă pregătise să accept propunerea sa:

— Catherine, nu vei reuşi să-i schimbi de la distanţă şi în mod sigur nu prin telefon. Te voi însoţi, ca să mă asigur. Nu se ştie niciodată...

Deşi ne gândisem că avem două zile pentru a sta la părinţii mei, de a doua zi dimineaţă de la sosirea noastră, vizita a fost scurtată pentru Vero. Mama mea, presimţind că ea este amanta

mea, profită de asta pentru a crea o dramă ce îi permite să o trimită pe uşă afară. Tatăl meu execută planul pe care l-au pregătit.

— Nu vei ieşi de aici, nu te vei întoarce la Tours! Ţi-o jur!

Poate să jure şi să mă ameninţe! Amândoi mi-au aruncat blasfemii de atâtea ori. El nu flutură niciun revolver şi nicio armă albă, nu are nevoie de ele; cuvintele sale sunt destul de ucigaşe, pentru ca eu să mă gândesc să fug cu prima ocazie. El ştie asta; fiecare menţine garda, dresajul ţine câteva zile, timp în care practic nu dormim deloc, ocupaţi cu supravegherea somnului sau a fragilităţii celuilalt. Degeaba sunt tânără, mai rezistentă, înfruntarea este inegală, părinţii mei se sprijină unul pe celălalt. Cu cât număr mai mult zilele, cu atât speranţa se stinge.

Dispreţuind interdicţia formală a temnicierilor mei, Vero telefonează în fiecare zi. La auzul vocii sale, ei închid sistematic, şi la fel procedează în cazul câtorva cunoştinţe din Tours. Mobilizate de povestea mea, ele telefonează pe rând, unele dintre ele de mai multe ori până în această dimineaţă când François, unul dintre prietenii lor, decis să mă salveze din această situaţie, telefonează tatălui meu. El se prezintă ca fiind jurnalist la *Nouvelle République*. Asta impune respectul. François este direct:

— Ascultaţi, domnule, am o soluţie pentru problema dumneavoastră. Vă puteţi păstra onoarea, e bine aşa? Refuzaţi mereu să o lăsaţi pe Catherine să plece? Vă propun o înţelegere: dacă singura condiţie este ca ea să se căsătorească... ei bine, vă cer mâna ei! Dacă este nevoie, mă voi căsători cu fiica dumneavoastră!

Spre marea mea surpriză, tatăl meu deschide uşa camerei mele şi îmi ordonă să merg la telefon. Bărbatul — se îndoieşte că tatăl meu e la receptor — repetă aceleaşi afirmaţii pe care le făcuse şi mai înainte. Mesajul său, tonul vocii sale sunt atât de călduroase încât îi răspund în lacrimi. Mulţumesc... De ce acest bărbat acceptă să mă salveze dintre ghearele familiei, fără să mă cunoască, fără să mă fi văzut vreodată? Tatăl meu este uşurat. Presat să înceteze această situaţie, lui îi este frică de o ruşine mediatică, îmi oferă un bilet de tren. Îi promit să revin pentru pregătirile mariajului. În tren, nu-mi vine să-mi cred ochilor, sunt liberă! Mă rog, nu chiar total,

pentru că trebuie să iau numele unui bărbat, însă când vine vorba de măritiș, prefer să o fac cu un francez.

La Saint-Pierre-des-Corps, Vero și François mă așteaptă la capătul peronului. El e cu adevărat fermecător, chiar un bărbat frumos, însă după două ore de conversație animată, „viitorul meu soț" revine asupra promisiunii sale: nici vorbă de căsătorie la orizont!

— Catherine, m-am gândit bine la avantaje și dezavantaje. Să nu ne simțim vinovați pentru ceea ce am promis. Părinții tăi nu și-au ținut ei înșiși propriile angajamente. Este o revanșă cinstită: sperjurul nostru nu este decât o întorsătură dreaptă a lucrurilor! Găsesc că este stupid ca tu să fii obligată să te căsătorești, iar eu nu mă simt pregătit să joc această comedie cu părinții tăi.

Puțin dezamăgită — această căsătorie mi-ar fi convenit —, eu reamintesc singura obligație: va fi suficient să trecem prin fața unui primar pentru a reduce la tăcere zvonurile pe seama mea și să păstrăm onoarea familiei mele...

François refuză, consecințele sunt la fel de importante pentru el ca și pentru mine. În concluzie, el îmi amintește faptele.

— Îți repet că asta era singura cale de a te scoate de la ei!

— Da, însă ce se va întâmpla acum cu mine, cu surorile mele?

Ca și ceilalți, François mă asigură că tatăl meu va mai slăbi garda, de la o zi la alta. Trebuie să-i acord ceva timp.

— François, tu nu-l cunoști...

Înainte de a ne despărți, el mă încurajează energic să mă întorc la comisariat, pentru a adăuga la plângerea cu privire la amenințări o tentativă de sechestrare. Se propune pe sine ca martor. Resping ideea de a face acest lucru, însă mă servesc de această ipoteză copleșitoare pentru a-mi calma definitiv părinții. Convinsă că punerea mea la punct le va schimba intenția de a-și continua hărțuirea, cred, de această dată, că mi-am câștigat libertatea. Liberă sunt: fără motiv aparent, relația dintre mine și Vero se schimbă, revederea noastră conduce la ruptură.

Primesc un apel telefonic de la bancă; am emis cecuri fără acoperire, este vorba de o sumă importantă... Corespondentul meu mă anunță că mi-a făcut referat pentru acest incident la Banca

Franței. El îmi fixează o întâlnire pentru a doua zi. Este imposibil! Cum să fac? Îmi fac calculele mental apoi, memoria îmi revine, viramentul salariului meu de lichidare nu a fost încă creditat...

Are loc o înșiruire incredibilă de evenimente pozitive; spre marea mea surpriză, responsabilul de cont de la banca mea este înțelegător. Eu sunt sinceră, de bună credință și promit să îmi creditez datoriile foarte repede. La sfârșitul întrevederii, mă invită la masă.

Închiriez o cameră de hotel, însă caut un mic apartament în acest oraș pe care am ajuns să-l iubesc. Pentru a face asta, mă adresez la „Tours vous accueille", o structură de ajutor pentru nou-sosiți. Femeia care mă primește mă simpatizează imediat. În jur de cincizeci de ani, doamna de R. — distinsă atât prin felul în care își poartă părul, prin veșmintele sale special croite, cât și prin relațiile sale — intervine pe lângă prietenii ei, notabili ai orașului, pentru a-mi găsi un loc de muncă. La finalul acestei călătorii primăvăratice, doamna R., surâzătoare și entuziastă, mi-a găsit, lângă primărie, un post de paznic la muzeul de arte frumoase. Binecuvântez pe cei doi îngeri păzitori ai mei, acel lucrător la bancă atât de amabil și această femeie atât de devotată, pentru a-mi fi oferit perspectiva unui viitor mai senin. O simt, sosirea cadourilor abia a început.

În post, în sălile expoziției „Jean d'Arc și legenda ei", am studiat biografia ei, catalogul, precum și toate însemnările acestei manifestări culturale. Decât să stau locului — mi se cere să fiu vigilentă în cazul unui furt sau al agresării unei opere de artă — îmi face plăcere să informez sau să îndrum vizitatorii. La început, marea parte a gardienilor m-au privit cu ochi bănuitori, însă apoi s-au dovedit a fi cu toții foarte drăguți.

— Ceea ce este sigur e faptul că ești o gură de aer proaspăt în acest muzeu! îmi spune Babeth. Studentă în istoria artei și stagiară a muzeului, cu doi ani mai mare decât mine, m-a luat și ea, la rândul ei, sub aripa sa protectoare. Aflând că am o cameră la hotelul Molière — reputația acestuia nu este una dintre cele mai

bune — Babeth îmi propune să mă primească în apartamentul ei, o garsonieră foarte mare, în plin centru al vechiului Tours, pe care îl împarte cu prietenul ei, Charles.

Coabităm bucuroşi şi suntem plini de bună dispoziţie. Pentru a-mi regla datoriile mai repede, am acceptat trei slujbe. Muzeul de arte frumoase în timpul zilei, apoi, de la cinci la şapte, eu am grijă de copiii doamnei le Conservateur, înainte de a fi ospătăriţă într-un restaurant de noapte, Chez Natacha. Patroana, un fost model parizian, şi-a investit toate economiile în această afacere situată la doi paşi de cheiurile Loarei. Deşi unii se plâng că o mare parte din clientela sa este alcătuită din prostituate, acestea sunt totuşi clientele cele mai generoase pe care le cunosc. Am o mare afecţiune pentru aceste femei, iar ele mi-o întorc pe măsură. Însoţite de prietenii lor, atunci când fac plata, le aud murmurând în spatele meu, domnului de lângă ele, în mod direct, să nu uite de „micul cadou pentru Catherine"...

Şi de vreme ce ne regăsim la 71, e ocazia unei sărbătoriri, acompaniate de şampanie, ce durează până în zori. Mă întorc târziu, dorm două sau trei ore, fac un duş şi hop... Regăsesc „Fecioara" la Muzeu! Animată de furia de a-mi achita datoriile, cu bacşişurile mele, salariul şi îngrijirea copiilor, am returnat banii repede bancherului meu, iar el mi-a devenit prieten. Luăm adesea masa împreună şi uneori, după serviciul meu la Natacha, mă ia la discoteca cea mai selectă a oraşului. Ştie să îmi facă pe plac, ador să dansez. Mă amuz în acest loc în care nu m-ar lăsa să intru singură, purtând blugi, cizme şi, pe sub bluză, un tricou, cu o frizură *à la* Seberg. Însă, alături de el, mereu elegant, sunt bine-venită. Veritabil gentleman, la curent cu preferinţa mea încă de la prima întâlnire la bancă, el mă respectă. Iubeşte, spune el, veselia mea, temperamentul meu slav, profund, serios şi uneori tragic.

Atunci când nu lucrez la restaurant, îi caut pe Babeth şi Charles la Vieux Mûrier. La ora aperitivelor se decid petrecerile la unul sau la altul dintre prietenii noştri. În timpul unei astfel de fieste, am avut ocazia să fumez prima mea ţigară cu marijuana. Prea

puțin expertă și destul de sensibilă la marijuana, trag timid câteva fumuri la o țigară, pe când prietenii mei deja și-au rulat una sau două. Însă mie îmi ajunge din plin; iarba are efectul de a mă face să râd. Prin urmare, toți trei, puțin amețiți, ne sfârșim seara în discotecă, unde dansăm până la închidere. Abia terminat contractul meu la muzeu, încep să sufăr de un mic abces la un dinte de sus. În timpul nopții, nu doar că-și triplează volumul, însă se întinde sub ochiul meu stâng. Neliniștită, merg la spital. Internul de la urgențe, nevăzând ceva grav, îmi recomandă să aștept ca el să se absoarbă. A doua zi, a devenit însă atât de mare... Consult un dentist din oraș care mă trece pe antibiotice, înainte de a-mi fixa o întâlnire săptămâna viitoare la clinica Saint-Gatien:

— Trebuie scos acest dinte. Vă propun, pentru confortul nostru reciproc, o extracție care să fie făcută sub anestezie generală.

Încă sub efectul anesteziei, eu îmi trec instinctiv limba peste dinte, apoi peste ceilalți și descopăr... carnajul! Nu există doar o gaură, ci mai multe, jos, sus, la dreapta și la stânga! O, furie, o, disperare, o, acest dentist dușman care mi-a vorbit despre extragerea unui dinte, însă în mod sigur nu de opt... Starea dinților mei justifica scoaterea imediată, fără să fiu întrebată în prealabil dacă sunt de acord, sau dentistul a încurcat pur și simplu dosarele pacienților? A putut el să confunde gura mea cu a altuia? A încercat să-și crească norma de lucru, pentru a-și umfla nota de plată la asigurările sociale? În prezent, cu totul trezită, plâng pe umărul lui Charles care abia a sosit, cu un trandafir în mână.

Nu mă gândesc să reclam dosarul meu medical, nici să demarez o procedură legală împotriva clinicii sau chirurgului, care trebuie să fie nebun. Nu l-am revăzut niciodată după operație, ceea ce a fost cu atât mai bine pentru cei trezeci și doi de dinți ai săi... Din vina sa, eu mi-am pierdut surâsul. Știrbă, țin doliu zâmbetului meu, plasez sistematic mâna în fața gurii atunci când trebuie să mă adresez cuiva. Însă, în afara considerațiilor estetice, știe oare acest dentist că m-a privat în egală măsură de pofta și plăcerea de a gusta viața din plin?

La ieșirea din clinică, doamna de R. îmi încredințează o altă misiune: îngrijitoare de noapte într-un institut medico-pedagogic

la cincisprezece kilometri de Tours. Un prieten de-al lui Charles mi-a împrumutat motocicleta, însă fiindcă mica Yamaha roşie, cu puţini cilindri, rămâne mereu în pană, eu risc să o folosesc doar pentru ieşirile mele în Tours, la sfârşit de săptămână. Slujba mea constă în a veghea somnul a treizeci de îngeraşi şi de a-i pune pe oliţă la fiecare patru ore. Adesea, în timpul rondului meu, copiii au murdărit deja cerşafurile; ai crede că s-au înţeles între ei să facă asta! Dimineaţa, directorul mă acuză că am ajipit în timpul gărzilor mele. Este imposibil; responsabilitatea pentru aceşti băieţi de la cinci la douăzeci de ani este suficientă pentru a mă ţine trează! Merg la culcare deprimată.

Tatăl meu nu se dă bătut.

Trebuie să fie ora unu din noapte. Cu o nouă prietenă, mă aflu la Clubul 71, cu faţa către intrare. Ea se deschide şi pe cine văd înaintând de-a lungul barului? Sora mea Cristina îl urmează pe Charles, care accelerează pasul după ce mă vede. El îmi strigă în ureche:

— Tatăl tău este la noi. Nu te nelinişti. Vrea să negocieze întoarcerea ta. Haide, vino.

Mă despart imediat de prietena mea, fără să o neliniştesc, întrebându-mă, totodată, dacă o voi revedea într-o zi. Sora mea mai mică, palidă din cauza oboselii, pare complet pierdută în acest joc de popice. Tatăl meu s-a gândit, pe bună dreptate, că prezenţa sa mă asigura cu privire la intenţiile sale. Pe drum, până la apartament, Charles îmi povesteşte sosirea lor. Nici el, nici Babeth nu au fost surprinşi. Noi vorbim adesea despre copilăria noastră, despre amintirile şi despre poveştile noastre de familie. De faţă cu prietenii mei, tatăl meu are un aer calm, destul de detaşat. Ceea ce l-a frapat pe Charles este hotărârea sa rece de a mă recupera. Toţi patru discută cu orele. Obosită, Babeth se ridică şi se duce la culcare. Charles continuă să dialogheze cu tatăl meu şi sfârşeşte prin a-i da crezare: tatăl meu nu îmi va face niciun rău. Prietenul meu îi propune Cristinei să-l însoţească, însă îl sfătuieşte pe tatăl meu să-i aştepte. Îl găsesc aşezat pe taburetul din faţa barului care delimitează colţul bucătăriei. Îi ascult spusele, fără să cred în promisiunile sale şi fără să

accept să mă întorc la Paris. Cristina şi cu el pleacă spre dimineaţă, îi însoţesc până la maşina parcată la colţul străzii. I-am cerut tatălui meu să înceteze cu încercările sale de a mă readuce acasă.

Este clar, părinţii mei au schimbat tactica. Mai multe ameninţări. Este mai rău, nu mă vor lăsa niciodată în pace. Presiunea lor va fi eternă. Motivată de onoare, ea nu va putea fi slăbită decât printr-o căsătorie sau prin moarte, a lor sau a mea. Hăituindu-mă astfel, părinţii mei îmi amintesc adevărul lor: deşi sunt majoră, eu le aparţin şi sunt bunul lor. Dacă tatăl meu nu m-a ucis, iar orgoliul le sângerează din această cauză, eu nu mai suport să-mi fie teamă, nici să mă supun unei supravegheri continue. Părinţii mei m-au pus în lesă. M-au legat burduf, psihic, fără să-mi dea răgaz, prin cuvinte şi acte care definesc perfect sensul pe care îl dau ei onoarei, cel al clanului, tribului. Profitând fără remuşcări de această legătură invizibilă — ataşamentul visceral ţesut între noi şi fără ştirea mea — ei şi-au însuşit viaţa mea şi conţinutul acesteia. De această dată, îmi voi menţine promisiunea, trebuie să o fac, nu voi suporta să provoc rău altcuiva, mai ales Cristinei: ea are un aer atât de fericit să mă vadă revenind acasă în viitorul apropiat.

Această amânare mi se pare necesară, pentru a-mi lua la revedere de la prieteni, de la bancherul meu, de la doamna de R. şi de la libertatea mea. Acest timp serveşte, în egală măsură, la a-mi pune un pansament pe rană şi o mască pe faţă. Pentru a suferi mai puţin, am nevoie să mă orbesc singură; am ales să mă reîntorc acasă. *Home, sweet home...*

10 IANUARIE 1991

O veritabilă hecatombă, o înlănţuire de ghinioane. Societatea mea de asigurări medicale îmi anunţă refuzul de a-mi plăti cheltuielile sub pretextul mai puţin creştinesc al articolului L nu ştiu care! Forţa amintirilor mele adăugată la aceste evenimente — concedierea şi acum acest refuz — mă fac să cred două lucruri.

Unu, în mod clar sunt lipsită de şansă; doi, lumea se adună împotriva mea! Scrisoarea mă lasă perplexă.

„Domnişoară,

Consilierul nostru medical tocmai ne-a transmis concluziile examenului medical la care aţi fost supusă de către medicul nostru expert. Rezultatele relevă că, la data semnării chestionarului de evaluare a stării dumneavoastră de sănătate, aţi omis să ne declaraţi că vă aflaţi sub îngrijire şi că urmaţi tratament, ceea ce vă era dificil să ignoraţi. Inexactitatea acestei declaraţii antrenează nulitatea asigurării, conform articolului L.113/8 al Codului de asigurări, prin urmare, aceasta autorizează, refuzul nostru de a onora acest dosar.

Vă rugăm să acceptaţi etc."

Ah, nu, cu asta nu sunt de acord! Françoise, responsabilă pentru personalul unei mari întreprinderi, stăpâneşte ea cu siguranţă toate aceste aspecte complicate? Ea nu-şi mai revine.

— Este scandalos faptul că ţi-au respins dosarul! După ce au trecut primele şase luni, tu intri pentru ei într-o lungă perioadă de boală şi, ştiind că asta poate să dureze trei ani, la tarifele indemnizaţiei tale de angajată în domeniul jurnalistic, asta îi va costa binişor! Este simplu, trebuie să fie reluat totul de la început şi contestată în scris decizia lor, în forma unei recomandate. Pregăteşte-mi dosarul. Trec să te văd la sfârşit de săptămână. Nu-i lăsăm să scape aşa ieftin!

Retrasăm istoria bolii mele, punct cu punct. Am vorbit Profesorului B. în această dimineaţă. Indignat de atitudinea medicilor din această companie de asigurări, el îmi promite să îl roage pe profesorul de gastro, care m-a primit la urgenţe în această vară, să intervină pe lângă firma de asigurări. El singur poate să verifice argumentele prost fundamentate ale deciziei lor şi să o respingă. Îi este dificil să creadă că am bifat „Nimic de semnalat" pe chestionarul de sănătate cu câteva zile înainte de a mă prezenta la urgenţele de la spitalul Saint-Antoine. Cunoaştem urmarea...

Trecutul revine la suprafaţă, după epopeea mea de la Tours. Dacă este în general nevoie de trei luni pentru a a se cicatriza

operația, apoi pentru a a se închide copcile, a trebuit să aștept doi ani pentru a demara o primă etapă. La vederea tarifelor în Franța și a economiilor mele, am ales Iugoslavia pentru a-mi reface dantura și a o îmbrăca în aur. Dentistul de stat, pentru a-și rotunji sfârșiturile de lună, primea la negru o mică clientelă privată. La el, în cabinetul său amenajat în garaj, puțin sordid, el mi-a refăcut interiorul gurii, fără anestezie de această dată.

Puntea dentară n-ar fi rezistat niciodată, pentru că nebunul din Touraine nu mi-a lăsat în acest loc dintele care ar fi putut-o susține. Acesta este motivul pentru care, acum doi ani, privată multă vreme de posibilitatea de a-mi mesteca alimentele, am devenit conștientă de tendința mea de a înghiți alimentele mai degrabă întregi. Ea s-a instalat de-a binelea și mi-a afectat grav digestia. După cincisprezece luni de îngrijire, mi-am trimis factura la firma de asigurări. Aproape patruzeci de mii de franci. Înțeleg mai bine scopul vizitei expertului la spital.

Așteptând, contribuția primară de asigurare în caz de boală mi-a redus salariul cu mai mult de jumătate. Cum ar putea să trăiască o persoană aflată în situația mea, dacă ea trebuie să achite o chirie, dacă nu are asigurare, nici bani pentru a cumpăra numeroasele medicamente, dintre care unele foarte scumpe, sau cheltuielile de transport cu taxiul, și chiar cu ambulanța? În această privință, am înțeles, în urma ultimei mele revelații, că serviciile de securitate socială văd în peruca mea un accesoriu de lux! De fapt, ei nu au rambursat decât jumătate din valoarea acesteia. În schimb, alte medicamente, veritabile escrocherii, însă consumate în mod exagerat de către francezi, sunt acceptate de către acest organism... Care ne vorbește în continuare de medicamente numite a fi de confort, pe când, de fapt, refuză să își asume responsabilitatea pentru ele. Dar spuneți unei femei lipsite de părul, sprâncenele și genele ei că o perucă nu-i folosește la nimic!

Exclusă din societate, eu nu știu dacă voi fi capabilă să-mi regăsesc locul într-o zi. Această scrisoare, ca și consecințelor ei, nu pică bine. După ce mi-am cumpărat mobila englezească și o sută de compact-discuri, mi-am mai făcut cadou și dicționarul *Le Robert*

în şaisprezece volume... A cumpăra astfel de obiecte costisitoare în situaţia mea poate părea un act idiot, însă a constituit maniera mea de a păstra o gândire pozitivă. Bilanţul operaţiei: zero! Sunt bolnavă, şomeră şi fără niciun ban. Din acest punct de vedere, mama mea nu mă iartă!

— Katrin! Nu trebuie să cumperi niciodată atunci când nu mai ai venituri...

— Maică, aceşti bani, am dreptul la ei! Acum sincer, cine ar fi crezut că această mare companie de asigurări îmi va refuza dosarul? Când mă gândesc că ea îndrăzneşte să pretindă sus şi tare în numeroasele ei spoturi publicitare, cu preţul unor mari costuri, la televizor, că *ea este mereu alături de voi*... Maică, cine ar fi putut prevedea faptul că mă va abandona?

Scenele vieţii mele ies din nou la suprafaţă. Poarta amintirilor fiind deschisă, ele curg în cascadă. Cum să opresc fluxul acestor gânduri care mă împiedică să adorm? De pildă, nu ştiu cum şi prin cine tatăl meu a aflat adresa mea din Tours şi nici nu am ajuns să cunosc identitatea „necunoscutului" care l-a însoţit. Deşi mie mi-ar plăcea să identific erorile trecute ale vieţii mele, tatăl meu nu înţelege acest sentiment, nici urgenţa sa, şi rămâne ferm pe poziţie: el refuză categoric să vorbească despre trecut.

Eu îmi amintesc că, la întoarcerea acasă, instalată în apartamentul amenajat la subsolul pavilionului, la douăzeci de ani — însă fără toţi dinţii — m-am lăsat trasă într-o coborâre în infern.

1979–1981

Nefericită, deziluzionată, mă rog cerului să-mi dea măcar forţa de a accepta această situaţie. Cu scopul de a-mi ascunde depresia, prezentatoare de demonstraţii la raionul de sport al unui mare magazin, într-un imens şi tern centru comercial, însă botezat Créteil-Soleil, eu mă pierd trup şi suflet în munca mea. Unica mea pretenţie este de a avansa în ierarhia socială prin a deveni şef de

raion sau mai bine, de departament. Părinții mei își respectă promisiunea, în felul lor propriu; ușa coliviei mele aurite este deschisă, însă își exprimă dezacordul cu privire la oricare dintre escapadele mele. Din partea mea, provocând din principiu ieșirile mele și necedându-le teren, frecventez localurile fetelor, în căutarea sufletului pereche, fără a mai crede în asta.

De la întoarcerea mea la Paris, am luat masa de mai multe ori la prietena mea Isabelle. Prietenia noastra datează din perioada când eram la călugărițe. Cu un temperament destul de șters, Isabelle s-a făcut remarcată în timpul unui curs de spaniolă, în care ea a prezentat clasei noastre o expunere remarcabilă despre pasiunea sa, tauromahia. A asistat la prima sa coridă la vârsta de opt ani și, de atunci, nu a încetat să-și facă cunoscută vocația. În așa măsură, încât mama ei, ținând să o îndepărteze din mijlocul tauromahiștilor parizieni, a plasat-o la călugărițe, cu scopul de a trece măcar de bacalaureat. Pe parcursul ultimului nostru an școlar comun, noi am făcut un jurământ reciproc cu privire la pasiunile noastre. Isabelle va deveni un mare matador, iar eu voi deveni o jurnalistă sau o scriitoare celebră. Ea a promis să mă invite la prima sa coridă, de a-mi oferi sacrificarea taurului, iar eu să-i dedic primul reportaj public, sau roman editat.

Am izgonit din viața mea ideea scrisului la câteva luni după această promisiune de față. Eram adolescentă, și, de asemenea, naivă. În căutarea sprijinului și cu siguranță a complimentelor, eu mi-am încredințat poemele profesoarei mele de franceză. Admirația mea pentru Charles Baudelaire era atât de mare, încât am utilizat anagrama sa ca nume de autor: Aude Balire suna bine!

La întoarcerea din vacanță, am aflat că soțul profesoarei a aruncat, din nefericire, la pubelă plicul meu cu scrieri. Ea a fost sincer dezolată că nu a putut să recupereze scrierile mele sentimentale dintre gunoaie, mai ales când și-a dat seama că nu aveam nicio copie a celor treizeci de poeme ale mele... Cu sentimentul dureros al pierderii și pentru a mă pedepsi în avans pentru prostia mea, într-un impuls copilăresc, am îngrădit în mine toate tendințele literare. Când, la proba orală de la bacalaureat, susținută în cali-

tate de candidată liberă, examinatorul mi-a cerut să explic textul *Albatrosului* [poem de Charles Baudelaire, *n. tr.*], eu m-am delectat să analizez poemul meu preferat şi să mă recunosc în albatros: la fel ca el, într-o anumită manieră, marinarii de pe pământ, neglijându-mi textele, mi-au îngreunat aripile.

*

Cinci ani mai târziu, departe de toate aceste consideraţii, necăutând altceva decât să-mi ating scopul — a reuşi să închei o căsătorie albă [de complezenţă, *n. tr.*] — intru într-o agenţie din acest domeniu. Latura sinistră a locului corespunde perfect ideii pe care mi-o fac cu privire la o astfel de tranzacţie, efectuată în secret. Directorul, un om destul de fin, foarte frumos, manierat, îmi ascultă motivaţiile, după care mă anunţă pe un ton foarte ferm preţul prestaţiei sale. Este mult prea scump pentru bugetul meu, însă îi accept tariful; sunt dispusă să economisesc ani de zile pentru a rezolva o dată pentru totdeauna problema mea. El îmi înţelege obiectivul, însă îmi refuză candidatura.

— Domnişoară! Marea parte a acestor domni sunt oameni de afaceri. Ei caută femei frumoase, elegante, feminine înainte de toate. Înţelegeţi? Aceste calităţi sunt indispensabile pentru rolul de soţie. Din nefericire, dumneavoastră nu corespundeţi, nu corespundeţi chiaaaar delooooc profilului solicitat de clienţii mei...

Mesaj recepţionat, domnişoara nu e destul de frumoasă, n-are clasă şi e prea puţin feminină... Înţeleg necesitatea acestor oameni, aflaţi pe poziţii de înaltă responsabilitate, de a-şi ascunde înclinaţiile — homosexualitatea, în anii 1980, este considerată mereu o boală sau un delict — însă regret că ei impun femeilor rolul de bibelouri la mesele lor mondene.

În final, omul de la agenţie mă sfătuieşte să îmi orientez căutările către bărbaţii care doresc acte de identitate franceză. „Vor fi mai puţin pretenţioşi cu aceste criterii", îmi precizează el. Refuz politicos. Nu, mulţumesc, vreau atât de mult să mă eliberez de condiţia mea de imigrant, încât nici nu se pune problema să mă căsătoresc cu un ceh, un rus sau un iugoslav. Să nu mai vorbim

de căsătoria cu un turc; o legătură cu un musulman ar fi ofensa supremă pentru ai mei!

Datorită sincerității acestui domn, eu înțeleg importanța cunoașterii celui cu care aș juca această comedie. La fel ca la teatru, este o chestiune de feeling... Și, sinceră să fiu, cu ghinionul care mă caracterizează, nu îmi permit să-mi asum un asemenea risc! Totuși, doi prieteni homosexuali de vârsta mea sunt dispuși să se prezinte cu mine la primărie. Ei au emis în mod egal ipoteza unui mariaj, în scopul de a nu-i îndurera pe părinți și de a trăi mai bine din punct de vedere social. Însă, dintr-o grămadă de motive și din cauza a o droaie de acte ratate, de o parte și de alta, nu am mers mai departe, nefăcând decât anunțul unei eventuale logodne. În cele din urmă, am eliminat fără regrete această soluție, spre marea disperare a părinților mei.

1981

Cristina, la optsprezece ani, a cedat ideii de a se mărita cu un albanez. Nimic nu o va putea face să se răzgândească de acum înainte. Periplul libertății mele i s-a părut atât de periculos, încât a ales să se supună. Gândind că nu are energie suficientă pentru a-și înfrânge teama, ea preferă, după cum o afirmă, să urmeze exemplul drumului ales de Gina. Care dintre noi toate este cea mai curajoasă? Mi se pare că este necesară o doză masivă de inconștiență sau de un devotament fără limite, pentru a îndura autoritatea părintească și de a te angaja pe această cale tragică.

Am preferat mai degrabă caracterul meu, demonul interior își adjudecă drepturile. De vreme ce nu și-a îngropat prea adânc visele, el revine la suprafață. Când Isabelle mă informează că dorește să trăiască în viitorul apropiat în capitala spaniolă, în scopul de a se apropia mai mult de visele ei proprii — cele de a se înscrie la școala tauromahică din Madrid — simt că urmarea va fi o alegere chibzuită, însă mă știu încă fragilă. După plecarea ei, am avut nevoie de șase luni pentru a-mi relua zborul. Autobuzul mă

lasă la poarta din Bagnolet. Acolo se află intersecţia drumurilor mele. După ce mi-am încredinţat valiza biroului de bagaje, intru timid în parfumeria din Geneviève şi aştept ca mama Isabellei să termine cu clienta sa. Odată singure, eu îi cer ajutorul. În lumina situaţiei mele, din respect pentru fiica sa şi din prietenie pentru mine, ea mă primeşte în apartamentul ei din al XII-lea arondisment. De această dată, nu mai resimt nicio neliniştе în privinţa fugii mele. În timpul acestor doi ani, în ritmul absenţelor mele, părinţii mei au început ei înşişi să-şi mintă prietenii.

— Nu, Katrin nu e aici, e la Paris. Munceşte mult. Vine târziu acasă...

Nimeni nu e păcălit; oamenii continuă să pună întrebări, din politeţe. În ce mă priveşte, din când în când, eu onorez această lume mică cu prezenţa mea. Ceea ce mi-a permis să plec a fost faptul de a fi înţeles că este important ca, în această situaţie, să salvez cu orice preţ aparenţele în numele onoarei. Astfel, apartamentul de la subsol păstrează aerul că este locuit timp de luni de zile, până în momentul în care mi se propune să împart un apartament cu două studente elveţiene. Geneviève mă ajută să-l găsesc şi păstrează secretul în privinţa schimbării mele locative.

Acesta este debutul vieţii mele pariziene, întâia pe raion la complexul comercial Publicis à Saint-Germain-des-Près, un nume destul de pompos. De fapt, secondez şefa raionului, şi am în subordine trei vânzătoare, cu cincisprezece ani mai în vârstă decât mine, geloase pe mine, întrucât toate erau pretendente la post înainte de sosirea mea.

A munci la Saint-Germain-des-Près este ca şi cum aş fi spectatorul privilegiat al unei gigantice comedii. Toată lumea bună a epocii şi întregul Paris frecventează acest loc deschis şapte zile din şapte, de la nouă la două dimineaţa. Alături de un coleg, ne amuzăm să poreclim feţele personalităţilor spectacolului, din domeniul artelor sau politicii. Totul se amestecă cu ambianţa atât de specială a seratelor la Lipp, Deux Magots sau de la Café de Flore.

Isabelle m-a invitat la prima ei cursă. În câteva ore, prietena mea se va afla în centrul visului ei, în mijlocul arenei. Asist la pregătiri. Ernesto, managerul Isabellei, o ajută să-şi lege fracul, îi pre-

zintă sulițele și, pentru a termina pregătirile, îi aranjează coada perucii, îi pune pălăria, apoi mantia de paradă.

Înconjurată de trei matadori, Isabelle intră în arenă, cu pălăria în mână, cu mantia pe umărul stâng, purtând cu mândrie costumul care i se mulează perfect pe corp. Cu un mers legănat, alunecând cuceritoare pe nisip, felină și senzuală, ea este cu atât mai impresionantă, cu cât silueta ei înaltă și longilină, ajutată de stofa grena înălțată prin ornamente negre și de vesta ei de aur, flirtează cu lumina soarelui. Tăurașul brun iese și el, la rândul său. Animalul, impozant pentru categoria sa, face un tur rapid și complet, înainte de a se opri brusc, departe de ea. Din centrul cercului de pământ de un ocru cu reflexe roșiatice, cu trupul înainte, trunchiul bombat, Isabelle îl cheamă de mai multe ori cu o voce aspră, neobișnuită. Balansând din nou bazinul, într-o mișcare semnificativă, mai provocatoare, ea face încă un pas, sigur și țeapăn, în direcția taurului. Aud o ultima dată apelul ei sonor și văd animalul îndreptându-se în fugă către dânsa.

Ea îl întâmpină cu mantia și își amână lovitura. Spaniolii din arenă, bărbați și femei, își strigă *ole*!-ul, iar eu mă simt depășită, incapabilă să înțeleg nici jocul, nici frumusețea spectacolului care mi se oferă. Duoul se întoarce și execută piruete într-un dans agil, însă terestru, la fel de unic pentru ea, cât și pentru animal. Taurul încordat își suflă zgomotos furia și ridică nisipul arenei la fiecare dintre atacurile sale. El apare puternic și greoi. Ea, atât de ușoară, pare să fi adoptat o atitudine lejeră, elegantă și curajoasă.

În *tercio* [cel de-al treilea act al coridei, *n. tr.*], după ce a executat toate felurile de fandări cu mantia, devenită prelungirea brațului ei, ea revine în culoar, își schimbă pelerina cu *muleta*, bea o gură de apă, o scuipă și se îndreaptă spre amfiteatru. De față cu noi trei, ea își ridică brațul și, înălțând pălăria, simbolizează faptul că ne oferă moartea taurului. Perspectiva pericolului cu care se confruntă mă neliniștește, însă, ca pentru a o ajuta, privirea mea se unește cu a ei pe durata întregii scene finale. Ea înlănțuie fandările, mâna dreaptă, mâna stângă, totul într-un ritm ascendent de *crescendo*. Înălțimea corpului este propulsată către cer, picioarele sunt bine ancorate în sol, pregătite pentru ultima fan-

dare, ea termină cu mişcarea „pieptului". Gestul, înfăptuit într-un suspin, lasă adversarul dominat, imobil, cu capul plecat. Ea este aproape de a-i da lovitura mortală. Îşi pliază *muleta*, ridică spada. Printr-un plonjon, cu un horcăit aspru, îi aplică lovitura de graţie. Taurul se prăbuşeşte pe nisip.

Prietena mea adoptă o ţinută victorioasă în faţa animalului căzut. Contrar matadorului dinainte care şi-a înlocuit bucuria cu o serie de insulte, Isabelle îşi ridică în tăcere capul, după care salută publicul cu voioşie. Marea parte a spectatorilor îşi agită frenetic batiurile negre, reclamând atribuirea primei urechi a animalului matadorului. Ca răspuns la exigenţa mulţimii entuziaste, bărbaţii din juriu ridică de două ori pătratul din bumbac alb: ea primeşte ambele urechi. Ernesto este mândru de eleva sa, mama, bucuroasă să împărtăşească fericirea fiicei sale, iar eu, profund mişcată să o văd intrată în clubul foarte restrâns al matadorilor.

*

La întoarcerea din Spania, mă copleşeşte nostalgia. Succesul prietenei mele mă trezeşte la realitate: nu am scris primul rând al unui roman, nici măcar o schiţă de articol. Cu toate acestea, aveam un subiect bun. O prietenă albaneză, din familia regală şi apropiată de prinţul Lek al Albaniei, mi-a permis să îl întâlnesc. Ştiam puţine despre istoria „ţării mele", regele Zog Întâiul al Albaniei şi-a abandonat tronul la invazia fasciştilor italieni, în 1939. După ce a fost primită de regele Farouk al Egiptului, familia regală şi-a stabilit domiciliul la Neuilly-sur-Seine, până în 1961, anul morţii regelui Zog. Supuşii săi cei mai fideli au continuat să-i aducă omagii la mormântul său din cimitirul Thiais. Cât despre prinţul Lek, el a preferat să se exileze în Marea Britanie, apoi în Spania, înainte de a rămâne definitiv în Africa de Sud, la Johannesburg.

Trecut de patruzeci de ani, măsurând mai bine de doi metri, blond, cu pielea albă, ochii albaştri, poliglot, bărbat în aceeaşi măsură ca prinţ, el nu m-a cucerit. În timpul serii, fiul monarhului decăzut a invocat starea suveranităţii sale şi a revendicat tronul

său. În timp ce își administra afacerile din domeniul exportului, el își pregătea întoarcerea în regat. Se va proclama el, precum tatăl său, odinioară om de afaceri, președinte și apoi rege? Gurile rele împânzesc zvonul conform căruia el antrenează în secret o armată în deșertul libian.

Imigrantă de a doua generație, i-am cerut în mod naiv să instaureze democrația în patria strămoșilor noștri. Faptul că nu aveam dreptul să-mi dau cu părerea în privința acestui capitol din soarta Albaniei nu e din cauză că nu am pus niciodată piciorul pe tărâmul acestei țări interzise și necunoscute, care mă înfiorează atât prin istoria, cât și prin tradițiile ei! Conștientă de interesul de a prezenta extraordinara saga albaneză publicului francez, prinsă de veleitatea de a mă transpune în acest rol, eu mi-am dat în același timp seama că sunt incapabilă să fac asta. Viața m-a îndepărtat definitiv de visul meu de adolescentă.

După cincisprezece luni petrecute la Saint-Germain-des-Près, am preferat să demisionez de la locul meu de muncă. Nu-mi convenea faptul că mă întorceam târziu acasă. Am întâlnit o femeie și am părăsit apartamentul comun pentru a trăi cu dânsa. Povestea noastră de dragoste nu a durat multă vreme, însă suficient pentru a mă destabiliza. Această femeie aparține acelei categorii de ființe umane care vă iubesc cu tandrețe în intimitate, însă vă subminează în public, vă întunecă speranțele, ele însele nesperând nimic.

Ajunsă încă o dată în stradă, eu găsesc, printr-un mic anunț, un nou loc de muncă ce va rezolva toate problemele mele. Afacerea acoperă întreaga Franță prin mai multe echipe de vânzători ambulanți. Petrec doi ani de zile călătorind prin frumoasa noastră țară. A vinde din ușă în ușă întreaga zi, până seara târziu, picturile în ulei fabricate în serie în Taiwan sau litografiile ieșite de pe porțile fabricilor englezești, necesită o hotărâre implacabilă. Este matematic, la finalul numărătorii și al listei cu nume, o ușă se va deschide. Între timp, se petrece un veritabil coșmar. De o sută de ori trebuie să prezinți, să suni, chiar să insiști — de unde și jargonul din domeniu, de a fi o persoană care calcă pe nervi — fără a primi un răspuns. Se aude distinct în spatele ușii mormăitul unui câine,

miorlăitul unei pisici, zgomotul surd al unui televizor, al unui radio care se oprește brusc sau șușoteli. Ușile se deschid rareori spontan, iar și mai rar vezi un zâmbet pe figura proprietarului. Ai o senzație neplăcută, atunci când ești privit chiorâș.

Pentru a păstra buna dispoziție și curajul fără a ceda, am urmat sfatul formatorului meu: „Atunci când nu ai curaj, bea un păhărel!"

Am devenit alcoolică.

În echipa noastră constituită din persoane aflate la marginea societății, nu ai încotro, trebuie să fii unul dintre ei, iar noi suntem cu toții sub influența alcoolului sau a drogurilor. Depășirea obstacolelor și eșecul sunt teribile. În ultima lună, terminând în Bretania un lung turneu, am ajuns în anumite zile să beau până îmi venea rău.

Dimineața, ne începem ziua cu un păhărel la bistro, pentru a ne încălzi înainte de începerea activității. Astfel, mai veseli, noi facem oamenii să râdă. Ei ne lasă să intrăm, desfacem repede „marfa ieftină", suntem repede simpatizați. Ei ne oferă un pahar, apoi două, și, pentru că ne apreciază sau au petrecut alături de noi un moment agreabil, ei cumpără. Banii nu sunt unicul motor, iar alcoolul nu este singurul carburant care mă stimulează în fiecare dimineață să cobor din camion și să intru într-un imobil ca și cum aș ataca o cetate. Îmi câștig pâinea, însă există și alte două motive pentru care perseverez. Primul este identificabil în ochii mei. Recunosc în mine această furie de a câștiga orice luptă, această nevoie imperioasă de a demonstra cu orice preț, iar aici se înțelege și sănătatea mea, că sunt cea mai bună și, pe acest teren, imbatabilă... Al doilea motiv este subtil; sunt atât de dezorientată cu privire la sensul și la valoarea existenței mele, încât trebuie să ating fundul deznădejdii, în timp ce mă intersectez cu disperarea altora.

De ce am petrecut atât timp alături de femei, care, prin cuvintele și atitudinea lor, îmi transmit imaginea, în oglinda întâlnirii, a unei vieți taciturne, triste și sărace, în care partea visului este înecată în cotidianul unui pahar de vin prost, de porto, vodcă sau

de alcool de şaptezeci de grade? Recunosc, am plăcerea de a reface moralul acestor femei care îmi deschid uşa şi inima lor la ora patru după-masa, marea majoritate în capot de casă, cu părul zburlit şi lacrimi în ochi. Este adevărat că simt că exist la contactul cu aceste fiinţe lipsite de ocupaţie. Îmi amintesc de acel sentiment liniştit de a fi procedat bine când am privit, în fiecare zi, cum oamenii trăiesc, se sting încet şi adesea se distrug, sub ochii mei. Incapabilă de a face mai mult, eu rămân pur şi simplu atentă la a auzi şi la a răspunde cât pot de bine, curioasă şi avidă de indicaţii care mi-ar dezvălui secretele sufletului meu şi pe cele ale condiţiei umane.

Pentru a apăra principiul artei şi importanţa esteticului, eu îmi incit interlocutorii să îndrăznească a deschide porţile galeriilor — accesul la acestea este complet gratuit — sau cele ale muzeelor naţionale. În lipsa acestora, eu le sugerez să dea jos de pe peretele lor reproducerea, acoperită de mult cu carton, a unei cutii de bomboane cu ciocolată reciclată în doi timpi şi trei mişcări, precum şi un tablou grosolan fără ramă. Problema nu ţine de nivelul financiar, ci de cel pedagogic. Nu este aici o reparaţie adusă indispoziţiei personale resimţite în urma lipsei de interes cultural al părinţilor mei?

Duminica, ne oferă câteva activităţi de petrecere a timpului liber inerente locului sau anotimpului. Astfel, iarna învăţ să schiez în curmătura Schlucht, iar vara, profit de bucuria sportului în aer liber. În ciuda pielii mele de rus, îmi face plăcere să lenevesc la soare. Echipa noastră este compusă din şase băieţi şi două fete, dintre care Helena mi-a devenit prietenă, din solidaritate, însă şi datorită pasiunii pe care o avem în comun pentru jocul de flipper [biliard electric, *n. tr.*], ceea ce face rutina noastră zilnică asemeni jocului de biliard.

În trecere pe la Montpellier, profit pentru a face o vizită lui Angelin. Devenit dansator în trupa lui Dominique Bagouet, el mă găzduieşte la el mai mult de o lună. Acest sejur va rămâne în memoria mea prin amintirea primului sentiment amoros faţă de un bărbat, şi nu oricare bărbat. În decursul întâlnirilor cu prietenul şi coregraful lui Angelin, s-a născut o tandreţe imensă pentru acest

băiat. Foarte rafinat din punct de vedere fizic, el mă face să mă gândesc la un dansator pe coardă şi uneori la un înger; talentul său este atât de mare şi sensibilitatea sa atât de extremă, încât mă atinge profund. Înainte de a părăsi oraşul Montpellier, chiar dacă el mi se pare inabordabil — mă simt ridicolă în faţa lui —, încredinţez fratelui meu cea mai frumoasă declaraţie, scrisă în atenţia lui Dominique. El este primul bărbat care reconciliază în mine conflictul cu toţi ceilalţi reprezentanţi ai sexului masculin. Îmi reiau ruta.

Aş fi continuat pentru multă vreme această activitate, dacă nu ar fi avut loc următorul incident? După ce am coborât din camion la începutul serii, după obiceiul meu, am luat ascensorul, am apăsat pe butonul care duce la ultimul etaj — începeam în orice clădire de la cel mai înalt etaj, fie că exista sau nu ascensor — şi am sunat la prima uşă.

Ea se deschide prompt şi îmi arată un bărbat mare şi puternic, ţinând ferm zgarda câinelui său care latră feroce, cu cele două labe în faţă, patinând frenetic în aer... Cu un aer halucinant, roşu la faţă, cu ochii injectaţi de sânge, el ameninţă să dea drumul dobermanului pe mine. Mă scuz politicos, nu insist, întorc spatele acestui domn amabil, adorabilului său căţeluş şi mă îndrept către ascensor. Uşa a fost, totuşi, trântită! De ce câinele chelălăie mai tare? Bărbatul face presiuni suplimentare asupra mea, ţipând:

— Nu, nu merge aşa, băiatul meu, nu vei lua ascensorul!

Nu este un moment bun pentru a preciza acestui bărbat orb, probabil surd, că are de-a face cu o reprezentantă a sexului slab.

— Îţi spun că vei coborî pe jos! exclamă el, pe un ton mânios. Apucându-mă cu o mână de cotul paltonului meu, cu cealaltă deschizând uşa ieşirii de serviciu, el mă ridică efectiv de la sol şi mă aruncă, cu tot cu setul meu de tablouri, în casa scărilor. Alunec în viteză pe cele două scări, în tumbe, rugându-mă să nu dau cu capul de mărginea ascuţită a vreunei scări de beton.

Miracol, mă ridic palpându-mi capul, înainte de a izbucni în lacrimi. Afară, aştept mai bine de o oră motorul camionului marca Trafic. Asta îmi lasă timpul necesar pentru a face bilanţul şi a trage concluziile cu privire la această meserie nebunească. Tânără, însă deja umflată de alcool, mai grea cu mai bine de douăzeci de kilo-

grame, adăugate în mai puţin de doi ani, este timpul ca să o termin cu înjosirile! Examinez cu minuţiozitate acest corp care nu-mi mai aparţine, pe care îl târâi fără să mai vreau să-l privesc, nici să-l respect... Plânsul nu îndepărtează necazul cauzat de această decădere, însă îmi confirmă dorinţa profundă a unui schimbări majore.

Deloc mândră, mă întorc la părinţii mei, pentru a-mi reface sănătatea şi pentru a reflecta la un alt scop mai bun pe care l-aş putea da vieţii mele. Ei nu fac niciun comentariu; reiau relaţia în punctul în care o lăsasem.

Total dezorientată, la regim, nu prea optimistă în privinţa viitorului meu, încerc să găsesc o motivaţie pentru a merge înainte, încă o dată. Această motivaţie îmi este propusă de o prietenă a lui Angelin. Fanny mă cunoaşte de când aveam cincisprezece ani. Informând-o că ultima mea şansă de a intra la şcoala de jurnalism este de a lucra în cadrul unui organism de presă, în cadrul unei formări continue, ea mă anunţă că o mare publicaţie săptămânală recrutează televânzători cu jumătate de normă. În timpul întâlnirii, responsabila serviciului de abonamente, considerând că ar fi păcat să nu exploateze parcursul meu profesional, îmi orientează candidatura către serviciul de publicitate.

— Însă, doamnă, nu am practicat niciodată aşa ceva! Nu am diplome în domeniu.

— Sunt sigură că ştiţi la fel de multe despre vânzare sau comunicare, pe cât aţi fi ştiut dacă aţi fi absolvit HEC-ul [Şcoala de Înalte Studii Comerciale din Paris, *n. tr.*], încercaţi, nu aveţi nimic de pierdut!

Este adevărat că în buzunar nu am decât diploma de Înalte Studii de Bază!

La finalul întrevederii dinaintea angajării, îmi schimb identitatea la cererea directoarei de regie publicitară:

— Preljocaj este prea complicat de pronunţat. Vă trebuie un nume mai simplu, mai comercial, mai elegant. Ce părere aveţi de Catherine Prel?

— A, nu! Există deja Micheline!

De vreme ce ea îmi va încredinţa rubrica de arte decorative, eu optez pentru pseudonimul de Catherin Delacroix. Această nouă

denumire îmi va oferi ocazia unui debut amuzant al conversaţiilor cu clienţii mei: „Da, Delacroix, precum pictorul, deşi eu nu deţin talentul său."

Locuiesc încă la părinţii mei. Împreună cu Fanny, celibatară ca şi mine, mergem adesea să luăm masa într-un restaurant american, situat în mijlocul Halelor, devenit cantina noastră. Frecventarea acestui loc se datorează unei confuzii. Recomandându-l în aceşti termeni: „Acolo, toţi oamenii îşi vorbesc fără să se cunoască!", noi, de la primele vizite, am discutat cu toţi vecinii mesei noastre, oameni fascinanţi, reprezentativi pentru marea parte a americanilor care trăiesc la Paris.

Din aceste întâlniri se naşte proiectul meu de a mă exila în Statele Unite. În acelaşi moment, Helena şi-a refăcut apariţia în viaţa mea. Prinsă şi ea de aceeaşi febră, s-a instalat la Paris, pregătindu-şi, în acelaşi timp, plecarea la New York. Născută în Rusia din părinţi francezi aflaţi în misiune la Moscova, trăind trei sferturi din viaţa ei în Statele Unite, nostalgică după ambianţa şi mentalitatea americană, ea mă inspiră să o urmez.

Relaţiile mele cu părinţii nu se reglementează: ei pregătesc căsătoria Cristinei. Ea îmi apare la fel de şocantă precum cea a Ginei. Refuzând să mai trec încă o dată prin acelaşi calvar, decid — la mai bine de douăzeci şi cinci de ani — să părăsesc definitiv casa părintească înainte de ultimele pregătiri pentru nuntă. Ajutate de tatăl ei, Helena şi cu mine împachetăm lucrurile mele în mare viteză. Silvia a împăturit şi a pus în saci mari menajeri hainele, cărţile şi bibelourile mele. În timp ce ies din salonul lor, părinţii mei, în picioare, nu scot niciun cuvânt. Eu nici atât.

Helena pleacă în Statele Unite — eu nu vreau să îmi părăsesc locul de muncă, nici să ratez formarea mea profesională —, şi împart apartamentul ei de două camere cu Igor, tânărul ei prieten croitor.

Nu este posibilă vreo confuzie în legătură cu Igor. Nu avem nicio dorinţă unul faţă de celălalt. Singurul lucru pe care-l are în cap e „să scoată la iveală femeia din mine", îmi repetă el, şi se

comportă adesea precum un Pygmalion. La contactul cu dânsul, eu devin sofisticată; la început, puțin cam mult pentru gusturile mele, însă apoi mă adaptez. Eforturile mele nu se opresc acolo: într-o zi de 5 ianuarie, încep un regim draconic. Igor, el însuși puțin supraponderal, râde de rațiile mele minuscule de jurnalistă. Apoi, văzând că mă topesc precum zăpada la soare, rămânând, totodată, în plină formă, fuge la o consultație cu nutriționistul meu. Trăim prin urmare o perioadă foarte veselă. Treptat, pe măsură ce dăm jos șaptesprezece kilograme în șase luni, mai lejeri, mai strălucitori și simțindu-ne mult mai bine în pielea noastră, proiectele noastre se conturează la orizont. Igor se decide să plece la Ibiza pentru a face avere, iar eu, în dezacord cu direcția mea, să demisionez.

Puțin sigură pe mine la angajare, am acceptat condițiile de salarizare fără să crâncnesc; am aflat repede că ele erau cele mai slabe comparativ cu restul echipei. Am solicitat, prin urmare, o întrevedere cu directoarea mea, care, în lumina rezultatelor mele, a acceptat să-mi evalueze procentele și obiectivele mele, ea fiind singură că nu le voi atinge. Pentru a depăși obstacolele, mi-a venit ideea de a-i propune două numere excepționale. Le-am dus cu bine la capăt, câștigând pariul și felicitările marelui patron. Acesta a fost momentul pe care directoarea l-a ales pentru a-mi aminti, cu un anume umor, că acordul nostru nu a fost decât verbal. Mi-am mușcat degetele! *Basta cosi!*

Momentul pare potrivit pentru a-mi realiza proiectul american. Unul dintre unchii mei mi-a promis că mă găzduiește la el și că mă înscrie la o școală newyorkeză. Îmi voi perfecționa engleza, înainte de a mă îndrepta către o altă formare profesională. Ezit între management, marketing și comunicare. Descoperindu-mi talentele de comunicare, sunt convinsă că, în acest domeniu, totul e posibil.

*

1987 — STATELE UNITE

Unchiul meu nu a făcut niciun demers... Şi nici nu are intenţia!

— Nu ştiu dacă-ţi dai cu adevărat seama că am renunţat la munca de până acum pentru a urma studiile aici. Viza este de şase luni, ce să fac în tot acest timp? Ai fi putut să mă previi! Dar nu, tu ai aşteptat să ajung aici, pentru a-mi spune că nu mă poţi ajuta!

Fiindcă îi crezusem pe albanezii americani mai evoluaţi, eu înţeleg repede, pe pielea mea, că familia mea de pe această coastă a Atlanticului nu îmi dă voie să ies singură. Ei m-au încadrat în categoria celibatarelor care trebuie să se căsătorească şi m-au supus obligaţiilor lor. Ignorând întreaga mea viaţă, îmi cer să joc comedia tinerei fiice lipsite de experienţă în mijlocul marelui Big Apple (poreclă dată New York-ului), culmea! În timpul celor cinci luni în care am trăit închisă în Bronx, cu excepţia vizitei în Manhattan, la Empire State Building şi la muzeul la care unul dintre unchii mei este gardian, nu am avut ocazia să văd mare lucru din New York. Şi nici americani. Aici sunt, aici rămân: singurul beneficiu al sejurului meu este, aşadar, faptul că mi-am îmbunătăţit engleza. Prin intermediul televizorului.

Tubul catodic fiind aprins în permanenţă în toate saloanele caselor în care locuiesc, fie la mătuşa mea, fie la un văr, captez destul de repede informaţiile în linii mari. Cum verii şi mătuşile sunt numeroşi în familia mea, eu trebuie să-i „vizitez" pe toţi. Mi se cere să descriu tuturor Parisul, să explic la toţi jobul meu, să dezvălui salariul, să ofer veşti atât despre familia mea, cât şi despre compatrioţii mei francezi, însă în egală măsură să mint cu privire la stilul meu de viaţă. Toate acestea umplu timpul meselor şi nu sunt în avantajul meu. Toţi sunt amabili, însă nimeni nu ia în considerare protestele mele... Iar asta nu este uşor; dacă la albanezi se mănâncă cu lingura — toate felurile noastre de mâncare ţărăneşti necesită acest tacâm —, albano-americanii îşi termină meniul cu o pizza pe ici sau cu o prăjitură cu brânză pe colo, totul stropit cu cel puţin o jumătate de litru de coca-cola, la gheaţă!

Pentru a-mi sfârşi periplul american, nimic nu e mai potrivit decât suburbia de la Detroit. În acest mic oraş industrial din Michigan, statutul meu este identic cu cel din New York. Aici, privilegiile care-mi sunt acordate constau în a mă plimba între salonul de coafură al verişoarei mele, bucătăria casei mătuşii mele şi, în trecere, de două ori pe săptămână, clubul de fitness, unde o acompaniez pe cea din urmă la şedinţele sale. Am norocul de a merge o dată la cinema cu verişoara mea, într-o duminică seara, şi de a lua masa într-un superb restaurant din interiorul unui prestigios hotel din Detroit. Am dreptul la această favoare graţie serviciului pe care l-am oferit. Cu câţiva ani în urmă, la trecerea lor prin Paris, Peter şi soţia sa au profitat de cunoaşterea pe care o am în privinţa capitalei. Am coborât pe Champs-Élysées până la Montparnasse, trecând pe lângă buticurile de la Saint-Germain-des-Près, am vizitat Pigalle, am oprit la Sacré-Coeur, fără a uita să servim un pahar la Rhumerie şi de a lua masa la Coupole. Visau la o seară la Moulin Rouge? Okay, floare la ureche! Pe scurt, ei se arată recunoscători faţă de ghidul lor:

— Mulţumim, Katrin! Când vei veni în Statele Unite, poţi conta pe noi.

Bla bla... Cinci ani mai târziu, după ce am stat patru săptămâni la dânsul — mai puţin la părinţii săi unde locuieşte împreună cu soţia — îl privesc cu răceală în ochi, îi rememorez toate amintirile frumoase şi promisiunea sa:

— Peter, ce s-a întâmplat? Ai devenit amnezic sau ce?

Uite-aşa, verde-n faţă. Deşi el îşi are reşedinţa în Statele Unite de optsprezece ani, la treizeci de ani, Peter nu a uitat nimic din ceea ce ţine de limba noastră, el o vorbeşte perfect. Este chiar o adevărată plăcere pentru el.

— Da, ştiu, Katrin, însă tu cunoşti punctul de vedere al părinţilor mei...

— Spune-mi, tu ce vârstă ai? Până când vom suporta faza cu „gura lumii", ascunzişurile, marile minciuni şi ipocrizia albanezilor, ca şi cum nu ar fi nimic? A trebuit să mă pun într-un fel în genunchi în faţa tatălui tău pentru a solicita o ieşire la cinema cu

Tina, în plină după-amiază, şi asta în timp ce sora ta are douăzeci şi trei de ani, iar eu douăzeci şi şapte... *Wake up, man, we are in America!*

— Nu te enerva...

Asta nu este suficient pentru a mă calma.

— De fapt, mi-e egal. Mâine sunt la New York, iar într-o săptămână la Paris. Deci, poţi să-ţi păstrezi America. Nu sunt interesată de ea... Nu cu o astfel de viaţă!

Urc furioasă în camera verişoarei mele. Făcându-mi valiza, o privesc cu coada ochiului. Îmi este imposibil să o înţeleg. Tina e lungită pe patul ei. Îşi devorează al nu ştiu câtelea Harlequin. Am citit şi eu două într-o lună, pentru a vedea despre ce e vorba. Mereu aceeaşi urzeală; tânăra femeie este dulce, el este mai degrabă un bădăran. Ea are un ten de porţelan, el îşi descheie cămaşa albă pentru a-şi dezvălui pieptul mat; ea îl iubeşte deja, fără să-l vadă; el o respinge înainte să vadă că... este femeia vieţii lui. Tra-la-la, tra-la-la! Tina înghite pe nemestecate aceste floricele, de vreme ce îi ia doar cinci minute să ascundă tristeţea din viaţa sa. Obeză, ea aşteaptă ca un albanez să o ceară în căsătorie.

Se aud bătăi în uşă. „*Come in!*" strigă Tina, fără să se desprindă de lectura romanţei sale. Peter se ţine drept ca un *i*:

— Astă-seară, mergem să cinăm în oraş. Părinţii mei sunt de acord.

Eu ridic capul şi mormăi un mulţumesc, în albaneză.

Pe ruta care leagă Detroit de New York, suntem prinşi într-o superbă furtună de zăpadă. Pe durata traversării cu maşina a Americii, de la vest la est, îmi dau seama că sunt norocoasă să pot locui la Paris. Privind viaţa membrilor familiei mele de aici, constat că toţi trăiesc visul american în sensul cel mai trist al expresiei: a strânge avere.

Majoritatea acumulează mijloace cu scopul de a economisi şi de a cumpăra apartamente sau chiar clădiri întregi în Bronx, cartierele lor, trăindu-şi, în acelaşi timp, cu zgârcenie viaţa de zi cu zi. Protejându-şi mobilele, în general copii după stiluri vechi, cu

huse de plastic, ei nu își poartă costumele bune decât la nunți, înmormântări și la biserică.

Pentru aceste mii de refugiați albanezi, casa lui Dumnezeu este locul ideal de adunare. Adesea selecția tinerelor în vederea măritișului are loc în timpul predicii. Tinerii privesc fetele, în timp ce mamele le măsoară din cap până în picioare. Cât despre fete, ele se abandonează rugăciunilor. Ieșirea de la liturghie este apoi consacrată difuzării bârfelor. Zvonurile se propagă prin urmare cu o viteză nebunească.

Cea mai mare parte a albano-americanilor nu sunt deschiși față de lumea exterioară. Chiar și cei din a doua generație îmi par puțin curioși, toți urmează canoanele, niciunul nu caută referințe intelectuale în afara grupului. Niciunul nu împărtășește preferința mea pentru sălile întunecate. De ce să plătești un loc la cinema, când e atât de bine să stai acasă la tine în fața televizorului, în familie?

Nu mai vorbesc despre părerile lor cu privire la literatură, teatru... Apropo, m-am intersectat cu Woody Allen. Unchiul meu este supervizor în clădirea în care starul ocupă ultimul etaj. L-am întâlnit în hol, înainte de a ajunge în birourile sale, iar Luc mă previne că realizatorului meu preferat nu-i place să fie deranjat.

Nu am intenția de a-l agresa. Am cerut totuși să fiu acompaniată o seară în clubul newyorkez de jazz, în care Allèn cântă la clarinet, în grupul său de muzicieni. Neinteresați de acest gen muzical, verii mei au refuzat. Desigur, nici nu s-a pus problema să merg singură...

Aeroportul Kennedy. Decolarea avionului meu spre Paris. Zbor de noapte; văzut de la înălțime, orașul acesta este magnific atunci când e iluminat! Îmi iau zborul către o nouă viață; la căști, cu volumul la maxim, aud din plin uvertura *Carmen*, un regal muzical. Acest cadou neașteptat mă face să mă simt bine; lumea nu se rezumă doar la America!

La întoarcerea mea din Statele Unite, am intrat în agenția Martinei, m-am instalat în apartamentul din strada Saint-Bernard, am întâlnit-o pe Anne, am muncit mult, am sărbătorit binișor tre-

cerea în următorii doi ani şi am contribuit la cauzele bolii mele ulterioare. Foarte pe scurt, aceşti trei ani m-au făcut să constat că m-am schimbat sau că din viaţă nu se reţine decât esenţialul.

* * *

22 IANUARIE 1991 — SPITAL

Nu am avut decât televizorul pentru a mă destinde. Însă de vreo săptămână nici televizorul nu mai e cine ştie ce sursă de destindere: „Desert Storm" face ravagii acum pe ecranul meu. Dacă altă dată, ideea unui război al comunităţii internaţionale împotriva Irakului m-ar fi panicat, astăzi, nu mă mai simt îngrijorată. Trăim o epocă simpatică; ni se arată puţine imagini ale „Furtunii din deşert", şi acestea saturate de bla-bla-uri... Din fericire, noaptea sunt difuzate emisiunile culturale.

Astfel că, ieri seară, m-am uitat la un reportaj despre scarabei. Aceşti supravieţuitori ai deşertului sunt atât de fascinanţi, încât mi-am jurat ca, în situaţia în care ies din această cumpănă, să utilizez într-o zi, într-un fel sau altul, simbolul scarabeului. În Egipt, el reprezintă renaşterea, metamorfoza şi fericirea.

Nu reuşesc să-mi revin de bucurie! Un cuplu de prieteni mi-au propus să mă asociez cu dânşii. Am vorbit vag despre asta înainte de boală, însă în această dimineaţă, ei au trecut la nivelul formal: odată vindecată, mă voi alătura agenţiei lor de comunicare. Ei îmi oferă departamentul la care visam: crearea de evenimente artistice şi găsirea, cu această ocazie, de sponsori, chiar protectori culturali. De la însănătoşirea mea, locul meu mă aşteaptă. Acest ajutor m-a ajutat să-mi revin. A mă plasa în viitor, şi nu în trecut, este cel mai bun remediu pentru angoasele mele. Reflectarea asupra acestui proiect mă va ţine ocupată în următoarele luni.

Directorul serviciului de gastroenterologie îmi trimite o copie a scrisorii pe care a expediat-o la direcţia generală a companiei

mele de asigurări, care încă nu a dat curs scrisorilor mele recomandate. Nu cred că intervenţia acestui profesor, în ciuda renumelui său, va putea modifica decizia lor, însă acţiunea sa are darul de a mă face să nu mă mai simt vinovată.

„Dragul meu coleg,

Îmi permit să vă scriu cu privire la una dintre pacientele asigurate de compania voastră şi al cărei dosar l-aţi parcurs. Vă precizez că această scrisoare vă este adresată cu acordul persoanei în cauză."

El retrasează istoria bolii mele, apoi concluzionează:

„După cum vedeţi, nu cred că buna-credinţă a acestei femei tinere poate să fie pusă în cauză. De fapt, primul examen practicat a concluzionat un diagnostic de gastrită, confirmând o stare de fapt. Absenţa simptomatologiei majore este de reţinut şi foarte puţin se poate reproşa cuiva care nu se plânge de câteva epigastralgii sau senzaţii de arsură, care sunt fenomene foarte banale. Sunt surprins de termenii din scrisoarea adresată doamnei... domnişoarei... A acuza un pacient de inexactitate într-o manieră seacă, de vreme ce buna sa credinţă nu poate fi pusă la îndoială, şi care prezintă o afecţiune malignă gravă, mi se pare o deviere serioasă de la normele deontologice, fie ele medicale sau cele care privesc companiile de asigurări. Mă gândesc că este vorba despre o neînţelegere şi sper ca dumneavoastră să puteţi restabili adevărul fără multe dificultăţi.

Cu sinceritate, dragă coleg etc."

FEBRUARIE 1991

De ziua ei de naştere, mama mea primeşte cel mai frumos cadou din viaţa sa: naşterea Agathei, primul copil al dragului ei fiu.

Ea nu e singura care a fost răsfăţată... Am desfăcut plicul care avea imprimat antetul firmei mele de asigurări. Iar în interior, informaţiile recapitulative ale indemnizaţiilor mele, plus un cec! Devenise o chestiune de principiu. Uşurată, adresez în gând mii de mulţumiri celor doi doctori ai mei. Nu există nicio scrisoare oficială, nici măcar un mic cuvânt menţionat din partea persoanei însărcinate cu dosarul meu.

Deşi încă bolnavă, întinsă pe patul meu, cu cecul în mâini — suma este importantă — promit să-mi sărbătoresc însănătoşirea într-un loc excepţional. Nu ştiu încă exact unde, însă sunt sigură că undeva aiurea, departe de Paris, neapărat pe malul mării, în Antile! Visez la soare, la a înota într-o mare caldă, la sieste sub cocotieri, la seri în care să dansez pe muzică zook! În această perioadă a anului temperatura este de aproape treizeci de grade. Mă văd deja în avionul care decolează, iar în mintea mea eu deja zbor...

Totul merge bine, litigiul cu firma de asigurări este rezolvat, iar, în perspectivă, am un nou loc de muncă într-o altă companie, alături de prieteni. Întrevăd capătul tunelului şi regăsesc în mine puţină pasiune!

Pachetul de plante himalaiene prescris de doctorul lui Dalai-Lama a sosit în această dimineaţă. Ele sunt însoţite de o foaie cu un text redactat în... tibetană. Este cu siguranţă o eroare, însă neavând la îndemână niciun traducător, nu ştiu cum să îmi administrez acest tratament. Însă problema nu constă în asta, ci în faptul că nu mai văd necesitatea lui. Am luat decizia de a urma protocolul chimiterapeutic până la capăt şi, recunosc, încrederea mea în puterea acestor remedii naturale s-a atenuat după comandarea lor.

*

Veştile bune, ridicarea moralului meu nu sunt suficiente pentru a masca efectele şedinţelor de chimioterapie. S-ar putea presupune că, în cel cel mai bun caz, m-am obişnuit; îmi spun că e normal.

La Pitié, la serviciul de scanări, în timpul examenului, cuicată, sunt apucată de vertijuri intense şi de crize violente de greaţă. Convinsă că ceea ce se întâmplă este anormal, sugerez să fie contactat serviciul de hemotologie. Prezint toate semnele unei aplazii. Clădirea se află la o distanţă de cinci minute. Ar fi de ajuns să fiu transportată cu un pat mobil şi gata, aş fi salvată. Este trist să o spun: spitalul a devenit locul cel mai sigur pentru mine.

Supraveghetoarea serviciului meu este dezolată, nu mai există paturi disponibile în acest serviciu. Ea mă roagă să intru înapoi în camera mea, cât mai repede. Îi explic că este imposibil: personalul de la RATP este în grevă şi nu deţin niciun mijloc de a chema un taxi sau chiar o ambulanţă. Toate sunt luate cu asalt. După trei ore de aşteptări, serviciul de scanări îşi închide porţile, i se cere unui tânăr intern să mă ducă cu maşina serviciului până la staţia de taxiuri de la gara Austerlitz, deşi acest lucru este interzis.

Aşteptarea nu ia sfârşit. Oamenii ne privesc ieşind din vehiculul care poartă însemnele marelui spital parizian. Bărbatul în cămaşă albă mă susţine de talie, se scuză pentru faptul că nu mă poate ajuta mai mult, sperând, în acelaşi timp, ca aşteptarea mea să nu dureze prea mult. Îmi iau inima în dinţi, mă îndrept către prima persoană din coadă; femeia este elegantă, ar trebui să mă înţeleagă. Ea deja îmi evită privirea.

— Scuzaţi-mă, doamnă, sunt bolnavă, nu mă simt prea bine. V-aş putea ruga să-mi cedaţi cursa dumneavoastră?

— Îmi pare rău, dar am un tren de prins la celălalt capăt al Parisului. Nu îmi permit riscul de a-l rata.

Într-un acces de timiditate exacerbată, nu îndrăznesc să reiau cererea faţă de domnul din spatele ei care, deşi mi-a auzit solicitarea, nu-mi cedează locul. Merg de-a lungul mulţimii de oameni complet indiferenţi, fixându-şi atenţia asupra picioarelor mele şi ale zecilor de persoane care o compun. Mă aşez pe mica margine de beton, resemnându-mă să-mi aştept rândul la o maşină.

Ajung în cele din urmă la Françoise. Ea este neliniştită. Proba de sânge din această dimineaţă anunţă tot ceea ce e mai rău: cei de la laborator mi-au prevenit părinţii, care au alertat-o astfel pe Chantal. Ea este alarmată.

— Catherine, să nu te mişti de acolo, să nu te expui mai ales la frig. Nu mai ai sistem imunitar. Fii rezonabilă. Un mic virus poate fi o catastrofă.

— Chantal, drăguţ din partea ta să mă previi, însă tocmai mi-a îngheţat fundul timp de vreo oră!

În această noapte, într-o stare dintre somn şi veghe, o imagine mai reală decât una naturală mi-a apărut dintr-odată. Aidoma unei enorme holograme, ea îmi invadează camera şi mă înspăimântă. Într-o imensă prerie, un arbore centenar, o mică biserică veche, clădiri antice lugubre îmi trec prin faţa ochilor. Întregul cadrul rămâne imobil, însă toate elementele îmi şuşotesc în cor cu o voce cavernoasă: „Tu, tu vei pleca, iar noi, nemuritoare, noi vom fi mereu aici, după tine, pentru eternitate."

Trezirea este la fel de brutală precum coşmarul. În această cameră a prietenilor, unde nu am repere, bâjbâi febril după întrerupător, însă nimic nu îmi oferă accesul la lumină... Sunt deja trecută de partea cealaltă, în vid? Angoasa mă sugrumă. Caut aerul în cavitatea mea toracică. Apelul meu strident îi trezeşte pe locatarii apartamentului; ei mă găsesc în sensul invers celui în care adormisem!

Scena de la gară, această poveste a virusului şi coşmarul m-au dezechilibrat. Am străbătut o nouă etapă, cea de a fi flirtat periculos cu senzaţia morbidă a nepermanenţei vieţii. De acum înainte, o simt, cel mai mare rău posibil mă poate ajunge din urmă, iar noţiunea mea de timp se reduce la prezentul instantaneu. În mod paradoxal, ca ceva nebunesc, apropiaţii mei mă percep ca fiind senină şi încrezătoare. S-ar părea că am un aer zen, meditativ. În realitate, cu cât sunt mai epuizată şi cu cât mă deprim mai tare, cu atât mai mult ideea morţii, a morţii mele, mă bântuie. Acesta este motivul pentru care îi cer mamei să-mi asculte ultimele dorinţe.

— Maică, mai întâi de toate, trebuie să ştii: aş vrea să fiu incinerată.

Nu-mi pasă că voi fi arsă, nu voi mai simţi nimic. Ea nu ştie ce înseamnă acest termen. Îi explic. Când îşi dă seama, este îngrozită. Refuzul ei este violent şi categoric.

— Dar, depinde de ceea ce vreau eu! Cel puţin, lasă-mă să-mi ofer corpul medicinei.

Da, pentru ca viaţa şi moartea mea să servească la ceva, cuiva. Privirea ei întunecată mă face să înţeleg că ea nu poate accepta această cerinţă nouă.

— Maică, în orice caz, nu vreau nici mormânt şi nici sicriu.

Refuz pelerinajul rudelor la cimitir, cu atât mai puţin confidenţele şi lacrimile lor, pe care nu le voi mai putea auzi; iar ideea că mi s-ar face o vizită la dalele mormântului, la Toussaint [Cimitirul Tuturor Sfinţilor, *n. tr.*], mă deranjează profund. Ca un fapt precis, acea zi este una dintre cele mai ploioase ale toamnei şi precedă sosirea frigului... Urăsc acest anotimp!

— Mamă, dacă vrei să mă asculţi, aş dori să puneţi în camera mea, înainte de ceremonie, stânjenei, iar la biserică să fie cântată muzică clasică sau o piesă de jazz, dacă nu gospel. Ador muzica gospel...

Ea nu cunoaşte nici marea muzică, nici jazzul, cu atât mai puţin gospelul.

— Dacă ştii, gospelul este ceea ce cântă negrii americani în biserică.

Ea mă întrerupe sec:

— Nu, Katrin, vei face cum face toată lumea.

Ce poţi să răspunzi la aşa ceva? Mai întâi de toate, eu nu am fost niciodată ca ceilalţi, astfel încât, vorbind despre această lume, eu risc să o părăsesc, iar ăsta este angoasa mea. Sau, dacă printr-un acord tacit, ai mei aşteaptă din partea mea un curaj exemplar, mi se pare, astăzi că nu voi fi în stare, din cauză că nu sunt capabilă. Da, regret, nu mi-au fost predate bazele practice ale artei de a trăi, cu atât mai puţin ale celei de a muri. Ce mă aşteaptă pe partea cealaltă? Ajutor!

Refulez acest gând, îmi înghit teama şi îmi compun faţă de intenţia mamei mele o atitudine calmă, cea mai degajată posibil. Aşezată lângă mine, pe patul plasat pe pământ, ea nu a mai fost niciodată atât de apropiată fizic, şi, în acelaşi timp, atât de îndepărtată de preocupările mele. Ar putea fi atât de simplu să plâng pe umerii celei care mi-a dat viaţă. Măcar de mi-aş putea permite să exprim faţă de ea toate aceste senzaţii dureroase care mă asaltează. Din nefericire, mama mea nu îmi ţine braţul. Reluând cursul testamentului meu oral, am ales să îi propun să asculte Agnus Dei din *Requiemul* lui Fauré.

— Maică, dacă vrei, ascultă această muzică, mai ales bucata asta. Este preferata mea.

Pe cât se poate, îi citesc traducerea textului cântat în latină:

„Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii, oferă-le odihnă.

Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii, oferă-le odihnă, odihna eternă [...] şi fă să strălucească peste ei lumina cea în vechi nestinsă."

Mama nu apreciază deloc. Asta se vede, ea dă dezaprobator din cap pe durata întregului cântec. Probabil se gândeşte că sunt nebună. Recunosc registrul fiecăreia dintre toate strâmbăturile ei. Evident, nu mai insist cu rugăciunea sfâşietoare din *„Libra me"*. Nu se pune problema de a fi impudică sau de a fi nepoliticoasă cu dânsa, însă trebuie să-mi impun punctul de vedere, asta este de o importanţă capitală. Din partea ei, mama a aranjat deja cele mai mici detalii ale plecării mele până la, probabil, dantela patului meu etern, mai importantă în ochii ei decât problema bolii. Este simplu, mama mea vrea să controleze elementele morţii mele ca şi pe cele ale vieţii. Voi avea dreptul, indiferent dacă o doresc sau nu, la o înmormântare tradiţională.

Îmi imaginez cu precizie desfăşurarea ceremoniei. Atât pe cele de la veghea din capelă, cât şi pe cele ale vizitei membrilor comunităţii noastre. Toţi vor defila cu o atitudine lugubră prin faţa rămăşiţelor mele pământeşti — păstrez în memorie expresia facială

a fiecăruia dintre ei — încadraţi de familia mea şi de două-trei bocitoare. După ce li s-au făcut cunoscute marile drame ale vieţii mele, selecţionate de către părinţii mei, acestea din urmă, binevoie, vor dezvălui mulţimii aspectele cele mai importante. Şi, treptat, pe măsura intrării fiecăruia, ele îşi vor înălţa tonul, îşi vor accelera cadenţa plângerilor şi intensitatea ţipetelor. Urmând firul vieţii mele, ele vor invita fiecare nou-sosit să participe la această descărcare afectivă. Invitaţii, tragici în momentul punerii în sicriu, se calmează în timpul slujbei de la biserică şi vor fi mai reţinuţi la cimitir. În acest timp, înainte de a se despărţi, unii dintre ei, nu le voi spune numele, vor marca plecarea mea printr-un comentariu despre arta de a ne plânge morţii. Au plâns-o ei bine pe Katrin?

Nu mulţumesc, fără fasoane. Nu vreau să mi se cinstească memoria în această manieră indecentă. Este cu atât mai incredibil ca eu să nu pot, încă în viaţă fiind, să vorbesc despre realitatea către care avansez şi să-mi fac auzite dorinţele la trecerea prin această etapă atât de importantă. Decid, din precauţie, ca, în caz de urgenţă, să scriu o scrisoare şi să o trimit fie Ginei, fie lui Angelin. Orice ar fi, m-am gândit îndelung la locul în care aş vrea să-mi fie împrăştiată cenuşa.

Deşi ador oceanul, frica mea de apă, de vreme ce nu mă pot ţine deasupra ei, m-a determinat să elimin de pe lista mea, cu regret, marile cimitire marine. Însă am găsit o soluţie mai bună: voi cere, pur şi simplu, ca rămăşiţele să-mi fie aruncate în insula „mea", la o sută de metri de aici, la colţul străzii mele. La ultima intersecţie, după viraj, drumul coboară şi se îndreaptă către lac. Lac este un nume pretenţios pentru acest mic heleşteu cu o cascadă pe partea stângă, iar la dreapta, pe unul dintre maluri, cu o minusculă pasarelă din lemn. Copilă, apoi adolescentă, eu o traversam în două secunde, după care ajungeam pe această mică insulă de pământ. Acolo, rezemată de arborele solitar, în compania câinelui meu, culcat la picioarele mele, mi-am compus cele mai frumoase poeme şi am meditat ore întregi. Viaţa mea bizară va fi atât de mult întreţinută pe acest mal înalt unde, de curând, chemam cu întreaga fiinţă imensitatea existenţei, pe care aş vrea

să o desăvârşesc în acelaşi loc. Sub vas, cenuşa mea va îmbrăţişa iluziile mele pierdute. Singure, rugăciunile mele se vor aduna şi, într-o mişcare solidară, îmi vor însoţi sufletul pe tărâmul celălalt, către eternitate.

MIJLOCUL LUI FEBRUARIE, 1991

În ciuda stării mele proaste şi a anotimpului, Fanny mă ia cu dânsa în landuri pentru câteva zile. Am putut să-mi negociez escapada cu medicul meu. După ce am oferit asigurări, am notat cu atenţie coordonatele spitalului cel mai apropiat, cel din Dax.

În maşină, Fanny îmi readuce în minte cele mai frumoase amintiri ale noastre, cele din atâţia ani de prietenie. Râzând, ea o evocă pe ultima, o faimoasă zi din luna iulie a anului trecut, când, în grup, am plecat pentru o lungă plimbare în Pirinei. Ideea m-a entuziasmat. Însă, fără antrenament, suferind de durerile de la stomac şi din cauza căldurii cu desosebire umedă, cu cât urcam, cu atât mă simţeam mai rău. În pauza de masă, am anunţat grupul că trebuie să mă întorc. Aceasta a fost ocazia pentru toţi aceşti aşi ai cărărilor de munte — greu încercaţi de stâncile din Fontainebleau — să se extazieze la vederea competenţelor mele de mare sportivă. Am glumit după pofta inimii, eu prima, pe tema: Nu este grav. „Abandonaţi-mă acolo, voi aştepta următoarea caravană..."

Astăzi, după sosirea noastră, am mers pe plaja ultimelor noastre vacanţe; opt luni s-au scurs de atunci; picioarele mele refuză să mă poarte mai mult de zece metri pe nisipul care se întinde până departe, pe kilometri întregi, până se pierde din vedere. În genunchi, în faţa forţei oceanului, a rostogolirii perpetue a valurilor sale şi a frumuseţii limpezi a orizontului, mă îndoiesc că îmi voi regăsi vreodată puterile fizice. Mă tem pentru mintea mea: oare va supravieţui? Ea funcţionează bine datorită trilogiei lui Pennac [Daniel Pennac, scriitor francez, *n. tr.*]. În afară de această ieşire la aer curat, la pat, la căldură, găsesc plăcerea lecturii. Prietena mea

se bucură să mă surprindă râzând în numeroase ocazii. Ea mă cocolește întreaga săptămână, oferindu-mii mii de mici atenții sufletești care înlocuiesc gesturile pur tehnice ale mamei mele și mărturisesc că îmi place asta. Zilele sunt ocupate cu ceaiuri îndulcite, partide de râs și emoții împărtășite.

FINELE LUI FEBRUARIE

Repausul nu a schimbat nimic. Încă foarte slăbită, merg la spital pentru „cea din urmă" ședință de tratament. Practic, nu există nicio schimbare în tratamentul chimioterapeutic; profesorul B. mi-a confirmat sfârșitul tratamentului greoi. Pe viitor, voi merge la spitalul de zi, iar asta, doar pentru perioada dimineții. Acum e momentul tulburător al luărilor de rămas-bun de la membrii echipei medicale. Cu timpul, apar legături strânse de atașament față de ei. Fiecare, în felul său, a jalonat acest parcurs al luptei împotriva bolii, iar marea parte a acestora au devenit la fel de importanți ca și rudele mele.

De la întoarcerea acasă, sufăr o nouă cădere. E diabolic de precoce. Nu mai am nevoie să aștept rezultatele analizelor. Corpul meu este saturat. Nu pot să definesc însă, începând deja din ajun, eu presimt venirea iminentă a acestei stări de imens vid dureros în care Nimicul îți diminuează ființa.

Directoarea laboratorului de analize medicale confirmă ceea ce corpul meu prevestește. Ea cere părinților mei să solicite de urgență o transfuzie. Mama mea îmi tot repetă părerile ei, însă nu îndrăznește să sune la spital. La aflarea ultimelor valori ale analizelor, supraveghetoarea pavilionului de hematologie este categorică: „Chemați o ambulanță. Veți fi primiți astă-seară."

Nu mă mai pot ține pe picioare. Mama mea mă spală, taxiul mă așteaptă jos. Mă simt mai bine așezată sau întinsă.

Pentru prima dată, în mod sincer, medicii mărturisesc ezitarea lor de a accepta riscul unei transfuzii. Îi pot înțelege, știind de

pericolul contractării virusului HIV. Ei preferă să aştepte o zi sau două în plus. De fapt, ei speră ca globulele să urce singure. Un lucru este sigur; corpul meu nu mai suportă chimioterapia şi, în prezent, personalul medical nu prevede decât o serie de injecţii la domiciliu. Primesc transfuzia; ce senzaţie bizară. Nu mă pot abţine să nu mă întreb: cui o fi aparţinut sângele?

Nu, nu mi-a fost frică de SIDA, am avut încredere. Graţie acestui sânge nou, mă simt ceva mai bine la capătul primelor patruzeci şi opt de ore. Paradoxal, de vreme ce mă simţeam atât de rău la nivel general, medicii mi-au vorbit mai precis despre o vindecare viitoare. Eu le-am spus despre proiectul meu profesional, însă şeful clinicii mă sfătuieşte, evocând viitoarea mea însănătoşire, să îmi acord o lună sau două de convalescenţă după ultima injecţie. În schimb, Antilele nu sunt o alegere prea grozavă.

— Ar fi ideal să nu călătoriţi prea departe, în orice caz, nu la opt mii de kilometri şi, dacă vreţi, să nu abuzaţi de soare!

Dezamăgită, eu îmi promit să-mi realizez într-o zi acest vis exotic. Aşteptând, eu redactez cu înţelepciune lista cu cărţi de citit şi filme de văzut, în zilele cu ploaie. La sfârşitul lui martie poate fi o vreme frumoasă. Acesta ar fi momentul în care aş putea profita de grădină. Da, ce bine va fi totul! Încrezătoare în optimismul medicilor, eu mă aflu într-o stare de bună dispoziţie. Iată, s-a terminat, sau sunt aproape de final, şi mă pregătesc să trec un examen de control în câteva zile. Sunt senină.

2 MARTIE 1991

Serge Gainsbourg a murit în această dimineaţă.

Toată lumea vorbeşte despre asta, fiecare aduce omagiu omului cu capul în formă de varză. La radio şi la televiziune sunt difuzate interviurile sale. Câteva versuri din cântecul pe care l-a compus pentru Jane Birkin, *Fuir le bonheur de peur qu'il ne se sauve*, îmi revine în minte. Nu era oare asta greşeala mea?

4 MARTIE 1991

— Doriți să transmit rezultatele dumneavoastră profesorului B.? Mă întâlnesc mâine cu dânsul.

— Da, de ce nu?

Specialistul îmi înmânează plicul fără a exprima vreun comentariu cu privire la examenul pe care tocmai îl efectuase asupra mea. Singura sa preocupare este de a se asigura că m-am trezit complet. Astfel, el îmi propune să-mi rezerve un taxi. Eu îi mulțumesc, însă îi spun că totul e în regulă, voi merge la Françoise pe jos. Ea stă foarte aproape. Urmărindu-l prin geam cum se îndepărtează de clinică, încă puțin amețită de anestezie, deschid plicul și încep să citesc începutul concluziei. Documentul îmi scapă dintre degete; nu este adevărat, coșmarul începe din nou!

Ridic foaia de hârtie cu ambele mâini. Ele îmi tremură.

„Concluzie: îngroșare a mucoasei gastrice, ceea ce evocă, în primul rând, o recidivă intramucoasă a limfomului, fără a elimina în manieră formală simple fenomene inflamatorii legate de o gastrită prin reflux."

Am nevoie de aer. Însă, vai, odată ajunsă afară, amețeala nu îmi lasă decât câteva secunde: mă prăbușesc pe o bancă. Mă concentrez, pentru a respira calm. Puțin câte puțin, vălul negru de pe ochii mei se estompează, iar respirația mea se liniștește. Bubuitul din urechile mele se stinge în momentul în care ridic capul. Mi-e frig. Soarele a încălzit această bancă poziționată față în față cu impozantul muzeu Louvre, însă aerul rămâne răcoros. Ce se va întâmpla acum?

Cabina telefonică este acolo, la doi metri.

— Françoise? Tratamentul nu a mers... Examenul indică recidiva... Mi-ajunge!

Îi citesc concluzia. Sughițurile îmi întrerup vocea. Afirmațiile ei ajung la mine ca printr-o ceață, iar răspunsurile mele sunt mecanice. Ea va părăsi biroul mai devreme, îmi propune să o aștept

la ea acasă, îmi spune să mă culc sau, de ce nu, să văd un film bun, asta îmi va schimba gândurile... şi să verific bine dacă am cheile de la ea.

Am un al doilea telefon de dat. Răspunde mama. Tatăl meu răspunde rar, detestă utilizarea telefonului.

— Maică, rămân la Françoise în această noapte. Da, totul a fost bine. Nu, voi primi rezultatele mâine, la spital.

În faţa televizorului, depun eforturi pentru a privi imaginile. Reuşesc de vreo două-trei ori, însă nu pot să reduc la tăcere zgomotul asurzitor al discursului meu interior: „Dacă mâine profesorul îmi confirmă recidiva... Dacă tratamentul nu a dat rezultate... Nimeni şi nimic altceva nu mă va mai putea salva. Sunt distrusă. În acest caz, mă voi arunca pe şinele metroului. Sau sub roţile unui camion. Nu mă vor mai pune cap la cap..."

Doar prezenţa prietenei mele poate să calmeze uraganul din sufletul meu. Françoise are tendinţa de a stăpâni situaţia şi fluxul gândurilor mele. Cu ajutorul ei, eu exorcizez verbal frica mea de moarte, care o conţine pe cea de vid, de întuneric, de tăcere şi de frig etern, în mod egal pe cea de a dispărea, dar şi de a suferi suplimentar, atât fizic, cât şi psihologic. Le reunesc pe toate, unele după altele.

Françoise mă ascultă şi îmi vorbeşte ca şi cum viaţa ei ar depinde asta. Mişcată, însă optimistă, ea vrea, la fiecare dintre argumentele mele, să redreseze intensitatea delirului meu morbid. Iar asta în aşa măsură, încât, după cină, ea îmi propune să iau ceea ce ea consideră a fi cel mai bun tranchilizant înainte de a merge la culcare.

În camera ei, ea îşi rulează o ţigară de marijuana cu ajutorul micului dispozitiv special. Imaginea acestei femei responsabile şi mature pregătindu-şi sursa de relaxare mă face să surâd. Amândouă, aşezate în taior pe pat, aspirăm fumul ierbii magice, iar la căpătul a câtorva chiştoace, ne lăsăm emoţiile să se manifeste timp de câteva ore. Françoise este îndrăgostită. Pentru a acompania această dragoste care se naşte, noi cântăm integral, râzând de

vocalizele noastre, *Rêve Orange*, albumul Lianei Foly, totul într-un duo sincronizat.

Mai târziu, prietena mea visează cu voce tare la anii noştri următori. Ea îmi descrie, făcând uz de imaginaţie, scenele viitorului ei, îmi detaliază decorul viitorului ei apartament. Legănată de melodia cuvintelor ei, eu adorm pe o saltea de nisip cald, vindecată, la soare...

5 MARTIE — SPITAL

Françoise a plecat foarte devreme în această dimineaţă. Ea mi-a pregătit un mic dejun regal şi mi-a pus în faţa ceştii de cafea hârtia cu concluzia examenului de ieri. A subliniat cu o carioca roz fraza: *„Fără a elimina în manieră formală simple fenomene inflamatorii legate de o gastrită prin reflux"* şi a pus dedesubt o notă adezivă galbenă pe care a scris: „Nu uita mai ales asta!"

Profesorul B. fiind absent — plecat în vacanţă sau la un congres? —, unul dintre asistenţii săi este cel care îmi asigură consultaţia. Observându-i figura gravă, am tendinţa să mă pierd.

— Este mai degrabă o inflamaţie amplă, nu-i aşa, doctore?

— Nu, nu chiar.

— Cum adică, nu chiar?

El ocoleşte întrebarea şi revine la lectura concluziilor examenului.

— Doctore, asta nu e neapărat o recidivă pentru că acolo scrie — am în mână o copie a documentului — şi este precizat, să nu uităm: *„Fără a elimina etc."*

— La vederea clişeelor ecoendoscopiei, te gândeşti mai degrabă la o recidivă...

„Te gândeşti?" La cine se referă? Nu mai suport aceşti oameni care se exprimă impersonal, de parcă ar fi complet singuri, cu mapa lor! Cum poate acest bărbat să deosebească sau să interpreteze detaliile acestui joc de umbre?

Fără să ţină cont de exasperarea mea, el continuă:

— În cazul dumneavoastră, putem prevedea o operație la stomac. Dar, cu restul care v-a rămas... Avem, în aceeași măsură, posibilitatea unui alt protocol de chimioterapie, iar în ultimă instanță ne rămâne grefarea măduvii osoase.

Nu se oprește acolo. Cu nasul înfipt în dosarul meu, el se apucă să îmi explice procedeul grefării, izolarea pe care o va impune timp de săptămâni întregi, lista de riscuri și avantaje pentru a o practica... Însă de ce insistă el asupa acestei ultime soluții? Cât aș vrea să-l fac să tacă! Nu mai sunt lividă și nici mohorâtă... Tenul meu a devenit roșu, roșu aprins, roșu precum sângele care zvâcnește gată să spargă jugulara, până la punctul în care s-ar crede că gâtul meu va exploda din cauza presiunii extreme. Invadată de căldură, mă consum și mă lichefiez în acest birou anonim în care medicul îmi afirmă lipsit de emoții că tratamentul, oricât de puternic ar fi, nu a oprit acest cancer stupid! Nu mai zbor spre Antile și vindecare, ci către o nouă încercare... și către moarte! Nu vreau să mă dau bătută și mă agăț ca o bolnavă — este cazul să o spun! — de speranța nebunească ce îmi mai rămâne.

— Domnule, s-ar putea ca aceasta să nu fie decât o inflamație mai importantă... De ce să nu avem în vedere o analiză fibro sau a altor prelevări?

Răspunsul său este fără apel; pentru el este o recidivă. El respinge ideea unei alte examinări și mă roagă, pentru moment, să urmez seria de injecții. Pentru a finaliza, îmi fixează o întâlnire cu profesorul B. El este cel care va decide. În cincisprezece zile! Ce să fac în acest timp, să plec într-o călătorie sau să-mi redactez testamentul?

Șoferul taxiului mă privește insistent în oglinda retrovizoare. I-am dat adresa și itinerarul meu. Conștientă de privirile sale furișe către spatele mașinii, eu mă închid într-o liniște obtuză și întorc capul în direcția geamului. Neîncredere. În general, șoferii au adesea obiceiul de a-ți vorbi despre vreun deces din familia lor în timp ce te duc la spital. Astăzi, acest domn nu are interesul de a o face... Pe traseu, mă gândesc la felul în care le voi da alor mei vestea...

Așezată în salon, în fața televiziorului, ei nu se ridică la salutul meu de „bună seara", rostit de departe. La noi lumea nu se îmbrățișează și, pentru prima dată, asta îmi convine. Ajung în bucătărie, pun apă la fiert pentru o mică Ricorée [băutură a firmei Nestle, constând în cafea îmbogățită cu cicoare, *n. tr.*], în timp ce mama mea mă interoghează în holul care separă cele două camere:

— Katriiinn, ai primit rezultatele examenului? Sunt bune?

— Da, da, sunt bune.

Nu pot vorbi, gâtul mă doare prea tare. Remarc, așezat pe masă, marele plic adresat părinților mei de către Liga națională împotriva cancerului. Studiez buletinul de înscriere și gândesc — deformare profesională — că ei figurează pe listele oferite de spital acestei asociații. Care sunt cele mai indicate persoane pentru a face o donație acestui organism decât cele din familiile confruntate cu această boală? Încep să citesc materialul informativ al revistei, cu ceașca în mână. Mă opresc, este prea dur...

Sună telefonul. Este Chantal. Știe.

În timpul unei consultații, profesorul B. mi-a vorbit îndelung despre ea. Pentru a încheia lista calităților ei, el mi-a zis:

— Sunteți într-adevăr norocoasă să aveți o prietenă ca ea.

— Domnule, nu este prietena mea, ci medicul meu gastro-enterolog.

— Poate. Totuși, vă mărturisesc că nu am întâlnit mulți medici ca ea. Știți, că în ziua în care mi-a cerut să vă consult prima oară, ea nu m-a lăsat până nu am acceptat să vă primesc, deși eram foarte solicitat? Plecam în vacanță la câteva zile după internarea dumneavoastră.

— Da, cu siguranță că v-a deranjat la insistențele mele. Am refuzat să fiu îngrijită la Villejuif.

— Înțeleg. Îmi amintesc, totodată, că ea a sunat de vreo zece ori la serviciul de reanimare pentru a obține rezultatele intervenției pe care ați suferit-o, în aceeași zi. Este, într-adevăr, o femeie cu suflet mare.

Nu știam despre ziua operației. M-am emoționat când am aflat. În același timp, îmi vin în minte alte atenții din partea ei, în special cea din ziua ieșirii mele din spital, iar de atunci Chantal a urmărit în permanență dosarul meu. Nu a fost săptămână în care să nu se intereseze de veștile noi legate de mine. Este adevărat că, de la prima noastră întâlnire, exceptând faptul că am fost recomandată de una dintre prietenele ei, o relație poate neobișnuită s-a legat între mine și Chantal. Ne-am tutuit de la a doua întâlnire și o veritabilă complicitate s-a instalat între noi. Săraca Chantal! În mod sigur nu îi este ușor. Îmi simte panica, însă mă asigură că un alt protocol chimiterapeutic ar putea să rezolve problema.

— Singurul lucru care rămâne de făcut este să aștepți ca profesorul B. să se întoarcă, mi-a spus ea pentru a concluziona.

Asta e, trebuie să așteptăm cincisprezece zile micuțe, să medităm în stil zen... Iar el, precum Zorro pe calul său, îmi va aduce poțiunea magică? Nu cred asta nicio secundă. Chantal mă minte. În mod sigur, din prietenie. În timp ce încearcă să mascheze asta prin cuvinte pozitive și fraze de încurajare, eu aud angoasa tăcută din sufletul ei. Prin telefon, vocea ei sună astăzi destul de acut. Pentru prima oară, o simt extrem de emoționată... Ăsta nu e un semn bun!

Urc în camera mea, unde mă culc îmbrăcată, aneantizată. Odată ajunsă sub cearșaf, dau drumul lacrimilor. Plâng pentru că trebuie să mă pregătesc să mor. Plâng, gândindu-mă la unchiul meu, mort dimineața, singur. Majoritatea oamenilor mor în zori. De ce? Cu siguranță, și mie mi se va întâmpla la fel.

Nu am apreciat niciodată luările de rămas-bun de pe peroanele gării și îmi imaginez cu ușurință dificultatea de a pronunța ultimul salut al trecerii către necunoscutul universal. Desigur, nu ai cum să nu simți o teamă oribilă. S-ar putea chiar să-mi găsesc sfârșitul urlând și refuzând să înfrunt realitatea înspăimântătoare. Da, sinceră să fiu, aș prefera să rămân singură. Să nu fiu auzită strigând și mai ales să nu fiu văzută! Promit, nu voi avea pretenții la recviem, nici la muzică gospel, și nici la stânjenei...

Mama mea deschide ușa, mă privește și exclamă:

— Katriiinn, nu trebuie să plângi!

— Maică, ar fi anormal să nu plâng!

— De ce spui asta?

— Pentru că este vorba de o recidivă... Chimiterapia nu a mers...

— Știu, am vorbit cu Chantal adineaori. Vor găsi un alt tratament. Nu trebuie să abandonezi...

Prin urmare, ea nu mă va înțelege niciodată? M-am săturat să tot aud „Trebuie"! Și despre ce îmi vorbește ea? De o operație suplimentară — de această dată va fi vorba de o ablațiune totală a stomacului — sau de o altă sesiune de chimioterapie, mai puternică și mai devastatoare ca cea la care tocmai am fost supusă? Nu a remarcat ea că sunt deja distrusă de precedenta? Ce alt produs va reuși să oprească debandada celulelor mele? Nu mai poate fi vorba de chimioterapie, nici de operație și cu siguranță nici de o grefă... Corpul meu este atât de ușor, însă atât de slăbit, încât nu mai am puterea de a spera că există pe lume vreun alt remediu.

Mama mea, mereu rezemată în coate de cadrul ușii, nu face niciun pas înainte. Își dă ea oare seama de gravitatea verdictului? Își dă ea oare seama de faptul că mă poate pierde? Cu cât o privesc mai mult, complet crispată, în picioare, în veșminte negre — într-un fel deja pregătită pentru doliul meu, de vreme ce ține încă doliu după cumnatul ei — cu atât acest fapt mă întristează. Nu reușesc să stăpânesc expresia sonoră a necazului meu. Și de ce se încăpățânează ea să poarte doliu după Rock timp de un an?

Plec capul. Nu mai suport să o văd așa... De ce nu se apropie? Mi-ar plăcea atât de mult să mă ia în brațe. Din nefericire, mama mea nu se mișcă niciodată. Cu toate acestea, la înmormântarea mea va sta lipită de sicriul meu. Stoică, ea va lăsa, în sfârșit, lacrimile să țâșnească întrucât va avea dreptul, sau ce zic eu, de fapt datoria! Bocitoarele o vor ajuta în privința asta prin cântecele lor sfâșietoare. Însă acum este momentul în care inima suferă, în care am nevoie să simt dragostea și amărăciunea ei! Simt nevoia ca ea să mă atingă, să mă îmbrățișeze și să mă protejeze. Doamne, fă ca ea să-și abandoneze orgoliul, să-și exprime durerea și să fie alături de mine!

Frica, incapacitatea de a-şi dezvălui dragostea sunt ele atât de puternice la mama mea, încât ea continuă să tacă? Iar eu, de ce nu contribui în acest sens, de vreme ce nu mai am nimic de pierdut. Cine mă reţine să spun ceea ce doresc?

— Mamă, nu mă abandona, ia-mă în braţele tale, mi-e aşa de frică... Te iubesc şi am nevoie să-mi spui şi tu asta. Dragostea ta îmi este indispensabilă pentru a mă vindeca.

Incapabile de o comunicare afectivă orală, niciuna dintre noi două nu poate schiţa cel mai mic gest tandru sau să transmitem vreun semn de abandon. Noi suntem femei raţionale, aşa mamă, aşa fiică, iar forţa autocontrolului a înfrânt fragilitatea sentimentului! Ai crede că aceste simple manifestări, totuşi atât de naturale, ar putea cauza pentru fiecare dintre ele iraparabilul, numaidecât.

Boala mea nu va servi deci la nimic, nici măcar la a ne depăşi conflictele? Moartea mea, probabil iminentă, ne va priva pentru totdeauna de această reconciliere? Va trebui să ajungem la asta pentru ca inimile noastre să-şi vorbească în sfârşit? Se va petrece acest lucru înainte de plecarea mea? Este înspăimântător... mă îndoiesc încă de asta! Până în prezent, în familia noastră, niciuna dintre drame — şi au fost totuşi numeroase — nu a permis această deschidere, ci dimpotrivă. Obişnuinţa cu nenorocirile şi rezistenţa la suferinţă au ridicat ziduri în jurul inimilor noastre.

O tăcere apăsătoare, încărcată de gânduri, de cuvinte mute, înghesuite cu mare viteză în minţile noastre, însă reţinute pentru totdeauna, planează lent deasupra marii încăperi albe. Ea este întreruptă de venirea inopinată a fratelui meu. Intrarea sa mă deturnează de la constatarea tristă şi revoltătoare a suferinţei noastre reciproce de a nu şti să ne iubim. Angelin îşi poartă fiica în braţe. Este prima întâlnire cu nepoata mea; ea are trei săptămâni. Mama mea se îndepărtează pe culoar. O ştiu, cu piciorul abia pus pe prima treaptă a scărilor, ochii ei se vor umple de aceste lacrimi care m-ar fi spălat de toată amărăciunea mea. Pudoarea sa este o ofensă în plus.

Angelin, cu siguranţă, la fel de incapabil ca şi noi să facă faţă ambianţei emoţionale, adoptă, la rândul său, abordarea directă:

— Tika, ce vei face?

— Nu știu...

O bănuiesc pe mama de a-l fi chemat de urgență la căpătâiul meu. Asta nu face decât să intensifice valul lacrimilor.

— Ai fi pregătită să consulți un *șaman*... Tu crezi în asta?

— Da. De ce?

— Lucrez pe moment la cântec cu un prieten a cărui soție este bioterapeută. Dacă am înțeles bine, ea vindecă prin punerea mâinilor. Practică asta de ani de zile. I-am vorbit astăzi despre tine. Ea spune că ar reuși poate să te ajute. Dacă vrei, o chem mâine. Ce crezi?

— Da, de ce nu...

Mama mea strigă de jos: „Angeliiinn, e gata masa!"

Agatha doarme. El o așează lângă mine, pe pat.

— Ți-o las ție. Urc înapoi cu Valerie; după ce terminăm.

Este incredibil să îți dai seama că, pe acest spațiu redus, se găsesc reunite o viață care urmează să-și ia zborul și o alta care abia a aterizat pe pământ. Mă gândesc la propunerea lui Angelin. Nu știu dacă a fost informat cu privire la povestea șamanului iugoslav. Privind planta — frunzele sale sunt acum de un negru de abanos — și pachetul provenit din India, care este la capătul patului meu — mă fac să regret că nu am urmat o altă cale. Cea, de pildă a medicinei tibetane. Poate că avea dreptate. Este vina mea, ar fi fost mai bine să înghit aceste plante medicinale, ar fi trebuit să decalez ședințele de chimioterapie, sau chiar să opresc în mod ferm tratamentul. Ca să fiu sinceră, ar fi trebui să ascult acest om care mi-a prescris să caut bucuria în toate împrejurările. Mă învinuiesc de a fi fost complet incapabilă să integrez acest proces aparent atât de simplu pentru el. Da, îmi dau seama, aruncat în închisoare și torturat, pe tema suferinței, el știe cu siguranță despre ce vorbește. Totuși, cultura sa probabil l-a susținut, chiar l-a salvat, de vreme ce ea se sprijină pe calitățile superioare ale căilor înțelepciunii... În timp ce a mea este clădită pe obiceiurile adânc înrădăcinate ale dramei balcanice. Acest mod groaznic de a gândi și această atitudine înăbușitoare m-au obligat să privesc evenimentele prin prisma cea mai obscură, în toate ocaziile, iar asta încă din fragedă copilărie.

Încercarea se petrece acolo, în momentul precis al reflecției mele.

În timp ce sprijinul alor mei îmi este esențial, nepoata mea, inocentă, doarme, cu capul așezat pe brațul meu stâng, părinții mei, fratele meu și soția sa servesc masa la un etaj mai jos, sora mea mai mică, panicată de anunțul recidivei, a plecat în grabă la o prietenă, iar alte două surori lipsesc de lângă mine... Rezultatul: mă simt pierdută, singură pe lume, încă o dată separată de totul și neputând să mă bazez pe nimic. Nu mai pot refuza să privesc adevărul în față: o disperare profundă este cauza din care mor. Ea mă roade de multă vreme, și cu mult dinaintea bolii. Și aștept ca cei apropiați să audă urlând în mine această lipsă de speranță. Nu bucuria este cea care mă va salva, nu, acum sunt convinsă... Doar dragostea, exprimată, în final, din toate părțile, din partea lor, din partea mea... Doar dragostea îmi va aduce vindecarea.

6 MARTIE

Adormită pe aceste gânduri de vis, m-a trezit un coșmar. Mai precis, mi-a revenit în minte o senzație penibilă a serilor mele din copilărie. Între somn și veghe, eu mă aflu la picioarele unei suprafețe albe infinite și... o văd: în centrul scenei care se derulează cu o viteză atât de lentă, încât mă aduce la disperare, îngrozitorul păianjen uriaș își țese conștiincios pânza. El câștigă, de fiecare dată, fără zgomot, teren în spațiul virgin.

Agathe nu mai era în brațele mele.

Telefonul lui Angelin mă trezește din somn.

— Tika, am să-ți dau o veste bună, Fatya te va primi. Am dorit să știu mai multe despre stilul ei de lucru. În afara darurilor ei naturale, imaginează-ți că a mers la seminariile unui șaman american. Acesta a avut și el cancer! A reușit să scape. În seminariile sale, el predă sinteza a ceea ce a înțeles din perioada în care a fost bolnav și a ceea ce a învățat după. Tika, el va fi în Paris într-o lună! Și știi despre ce le vorbește bolnavilor? Despre dragoste! Pretinde

că dragostea este cea care l-a vindecat! Dacă vrei să afli mai multe, dă-i ei un telefon.

Am impresia că mă găsesc într-un vis suprarealist, în care fratele meu oferă un răspuns la problema din ajun!

Fatya este distantă la telefon. Ea trebuie să se simtă extrem de solicitată, în timp ce poartă o conversație atât de rapidă și pe un astfel de ton agitat, precum al meu. După ce am fixat o întâlnire pentru sâmbăta viitoare și a propus ca soțul ei să treacă pe la mine, ca să mă aducă la Paris — el locuiește în provincie —, ea închide fără să-mi adreseze o singură întrebare.

Deoarece nu am mai întâlnit niciodată un *șaman* sau un vindecător, îmi construiesc un întreg film interior: îmi imaginez o clădire veche, în stare proastă, o cameră imensă, joasă și sumbră, în care o femeie, cu siguranță bătrână, chircită sub povara anilor, înconjurată de mai multe cazane, de fiole de agheazmă, cu un pendul în mână, îmi prezintă o cupă plină cu o băutură stranie, cu gust probabil amar, recitând, în același timp, rugăciuni șoptite sau mari invocații...

În paralel, Catherine, o prietenă pasionată de astrologie, mă sfătuiește să merg la o consultație. Mă îndoiesc atât de mult de viitorul meu, încât o caut la telefon pe profesoara ei. Femeia își notează elementele necesare pentru a-mi fixa tema astrologică, promite să-mi realizeze profilul în cele mai mici detalii și mă asigură că îmi va studia, în egală măsură evoluția solară.

— Késaco?

— Asta vă va aduce lumină asupra felului în care va evolua viitorul dumneavoastră.

Prietena mea mi-a compus deja tema, acum mai bine de trei ani, temă în care boala nu a fost menționată. Cele câteva pagini dactilografiate care o rezumă trebuie să fie într-un plic mare, care se găsește într-una dintre cutiile mele de carton, înghesuite una peste alta și depozitate în fundul camerei. Nu am forța de a căuta textul și nici curajul de a scotoci mai mult prin trecutul meu.

Am încredințat filodendronul Ginei. Nu suport să-l mai văd. Va putea ea oare să-l salveze? Gina a revenit în 1987. După ce a

trăit nouă ani în Iugoslavia, într-o zi, ea a clacat. Deşi asta nu prea era genul ei. A fost, în acelaşi timp, un eveniment suficient de grav pentru a-l determina pe soţul ei să înţeleagă că trebuie să îşi repatrieze mica familie în Franţa. De atunci, Gina, Tom şi cei doi copii ai lor s-au instalat în regiunea pariziană. Ginei îi merge foarte bine, ea este consultantă în cadrul unei mari afaceri. Reîntoarcerea ei în Franţa m-a copleşit de bucurie. Mi-am regăsit sora, prietena mea din copilărie.

9 MARTIE

Jean-Louis, prietenul lui Angelin, este punctual. Facem cunoştinţă în maşina sa, pe drum. Fratele meu este un mare secretos: Angelin şi Fatya s-au întâlnit, acum mai bine de zece ani, într-o şcoală de dans unde au urmat acelaşi curs. Drumurile lor s-au despărţit, până când ei s-au regăsit graţie lui Jean-Louis, artist liric. Aceasta îmi explică privilegiul de a petrece un întreg sfârşit de săptămână acasă la acest cuplu. De-a lungul kilometrilor, eu aflu detaliile traseului de viaţă al acestei femei de la care aştept totul.

Pe durata anilor ei de perfecţionare profesională, Fatya a remarcat la ea o energie foarte specială. De altfel, ea a observat asta în mai multe rânduri. În momentul în care atingea locul dureros al unei persoane rănite, ceea ce se întâmplă frecvent în mijlocul dansului, ea provoca sistematic la persoana în cauză o eliberare emoţională, urmată de o ameliorare. Neştiind de unde îi provenea acest dar, ea avu totuşi încredere în capacităţile sale, interesându-se mai mult despre aspectele funcţionalităţii umane. Ea şi-a dezvoltat cunoştinţele, atât în domeniul psihologic, cât şi în cel al anatomiei, biologiei, energiei, şi, în special, asupra memoriei celulare. Jean-Louis îmi explică acest din urmă aspect. Ascultându-l, înţeleg că trupul nostru înmagazinează senzaţiile şi emoţiile noastre, iar celulele şi-ar aminti tot ceea ce ni se întâmplă. De pildă, în cazul unei arsuri, când cicatricea va fi dispărut, celulele vor fi păstrat încă memoria incidentului!... Şoferul meu înţelege reţinerea mea în a accepta aceste lucruri ca fiind posibile. Încă sceptică, îl întreb ce

anume a determinat-o pe soţia sa să renunţe la dans pentru terapie. El surâde şi îmi povesteşte că după un accident, din care a scăpat teafără în mod miraculos, ea a acceptat să-şi urmeze destinul. Artista a trecut de la arta de a dansa la cea de a vindeca bolile.

Maşina intră cu viteză redusă pe strada principală a oraşului şi parchează de-a lungul unui zid de pietre vechi. Uşoara emoţie dispare atunci când tânăra femeie cu alură modernă vine să mă întâmpine, îmbrăcată într-o cămaşă albă de in, într-un pantalon satinat portocaliu, încălţată în pantofi de tenis din pânză albă, Fatya, abia având treizeci şi cinci de ani, nu are nimic în comun cu vrăjitoarea sau cu alchimistul din imaginaţia mea! Cu trupul lucrat, cu silueta sveltă a dansatorilor, subţire, puţin arcuită, ea se ţine în postura clasică: gambe puţin încrucişate şi genunchii în afară, o obişnuinţă veche.

Ador atmosfera casei lor şi frumuseţea grădinii. Cerul este senin, vremea este frumoasă, mai degrabă caldă, în orice caz potrivită pentru a ne oferi plăcerea de a lua masa afară. Privirea mea înconjoară cu drag întinderea peisajului rustic. Se simte, natura a părăsit de puţină vreme aerul posomorât al iernii şi se ghiceşte forţa primăverii, centrată pe extremitatea ramurilor copacilor. Pline de muguri, ele par a-şi înălţa capetele spre cer, gata de a intra într-un nou anotimp. În timpul mesei se stabileşte contactul cu gazdele mele. Dualitatea moarte–renaştere este tratată, mai întâi de toate, într-o manieră lejeră şi poetică, iar apoi punctele de vedere filozofic, psihologic şi chiar cosmogonic ne ajută să observăm, în final, latura frumoasă a vieţii. Mă simt în largul meu alături de ei.

Odată servită cafeaua, Jean-Louis se retrage în marea cameră a parterului, pentru a repeta un extras dintr-o operă de Mozart. Fatya şi cu mine suntem în hambar, într-o mică încăpere, locul ei de practică. Ea se deplasează precum o felină, într-o manieră concentrată, însă senină. Nu foarte înaltă, nu foarte frumoasă, părul ei lung şi imenşii ei ochi negri îi conferă un chip şi o privire impenetrabile. Felul ei de a fixa cu privirea alte persoane deţine o forţă neobişnuită, fără nicio îndoială; ochii ei ca laserul m-au scanat minuţios în timpul mesei. Ea ştie cu ce se confruntă.

Se așază în fața mea și începe prin a detalia cazul meu. De fapt, fără a mă fi atins, ea știe deja că trupul meu își strigă o profundă disperare interioară. Relevator silențios al emoțiilor reprimate, cancerul nu este decât metafora răului meu existențial. El rezumă sentimentul meu de a fi o „nenorocită a soartei". Răul fizic nu ar fi decât o sinucidere lentă reclamată de conștiința mea... De vreme ce cuvintele ei confirmă dialogurile mele interioare, frazele ei, articulate lent, una după alta, mă sperie complet. Ea, imperturbabilă, își urmează raționamentul. Cu atât mai delicat este a găsi locul în care s-a încolăcit cu perfidie acest scenariu al morții. Iar odată scenariul reperat, ea propune să fie înlocuit cu un altul. Logic, îmi spun eu, natura are oroare de vid...

A-l repera înseamnă pentru ea a-l simți într-o manieră subtilă în câmpul meu energetic. Acolo, undeva, s-a cuibărit ghemul noduros al bolii mele. Scopul ședinței va fi, prin urmare, de a elibera firele încâlcite. Acestea sunt cele care împiedică circularea liberă a energiei. Corpul reprezentând o hartă precisă a conștiinței, ea mă previne că, trecându-și mâna peste anumite puncte precise ale corpului meu, ar putea modifica starea mea de conștiință.

Eu exclam: „Dar asta e magic!"

Ea îmi răspunde, foarte serioasă, că într-un anumit fel așa e, însă îmi precizează că toate acestea se bazează pe corelațiile dintre conștiință, mental, corpul fizic și energetic, ținând cont, în egală măsură, de legile cauzalității și de cele ale fizicii. Afirmațiile sale sunt un ecou al celor rostite de medicul tibetan. Am sentimentul că înțeleg, în cele din urmă, ceea ce el îmi spunea. Crede această femeie în karma? De frica de a nu fi ridicolă, întrebarea mea rămâne mută. Sunetul vocii ei mă trage în afara gândurilor mele. Tonul îi este grav.

— Catherine, dacă vrei să ieși din această situație, eu te pot ajuta. De altfel, voi începe chiar de acum. Totuși, trebuie să înțelegi că doar tu singură poți decide...

Este asta o întrebare sau un ordin?

Am impresia că fraza ei a rămas în suspensie. În mintea meu, asta mă face să mă tulbur: da, desigur, vreau, și încă cum! Iată-mă acolo, moartă de frică, în fața acestei necunoscute care

îmi mângâie disperarea şi mă face să plâng. Însă cum să mă ia pentru a ajunge acolo? Ignorându-mi confuzia, ea continuă cu o voce fermă.

— Există un lucru foarte important de realizat, înainte de a îndeplini această operaţiune energetică. După cum ţi-am explicat în timpul mesei, fiecare îşi creează propria realitate. Una dintre modalităţile pe care o avem la dispoziţie pentru a o crea este cea cu ajutorul gândurilor şi al cuvintelor. Acesta este motivul pentru care, pornind de la acest principiu, te rog să-ţi exprimi cererea foarte clar. Adică, ce anume aştepţi de la această şedinţă?

— Nu mai vreau să fiu bolnavă...

— Nu, nu asta este ceea ce vrei!

Ba da! Ce-a apucat-o?

— Catherine, tu nu îţi doreşti să nu mai fii bolnavă! Tu vrei să te vindeci! Înţelegi nuanţa?

Tăcere. Nu este unul şi acelaşi lucru?

— Trebuie să mergi la esenţialul cererii tale. Este important să prezinţi lucrurile în ipostaza lor cea mai pozitivă. În timp ce formulezi cererea, consideră sincer că asta se poate întâmpla! Gândindu-te ulterior la ceea ce ai cerut, imaginează-ţi că procesul se întâmplă deja. Dacă cuvintele sunt cele care creează realitatea, aceasta se construieşte la tine prin cuvinte noi, cele care exprimă viaţa. Acolo se află vindecarea ta. Catherine, ceea ce se concepe clar se enunţă cu uşurinţă. Iar dacă ai dorinţă să te vindeci, mi-ar plăcea să te aud spunând-o!

— Vreau să mă vindec...

— Aşa. Întinde-te pe masa de masaj. Începem.

Deşi îmbrăcată călduros, corpul meu are frisoane uşoare. E frica? Fatya pune pe mine o cuvertură şi aprinde un beţigaş aromat. Fumul îşi răspândeşte parfumul rapid, dar subtil în încăpere. Ea mă invită să închid ochii, să mă destind. În momentul în care îmi aşază mâinile pe glezne, am o senzaţie de căldură. După câteva minute — nu mai am percepţia timpului care se scurge —, ea îşi plasează mâinile asupra genunchilor mei, apoi pe coapse. Ele sunt uneori reci, alteori calde, în funcţie de ceea ce ating mai apăsat sau mai uşor. Păstrate un timp mai îndelungat asupra pubisului meu,

apoi pe partea de jos a abdomenului, abia așezate pe stomac, ele îmi dau o senzație de gheață, apoi mă ard foarte repede. Chiar după ce mi le-a pus în dreptul inimii, în timp ce îmi înconjoară delicat gâtul, eu văd, cu ochii închiși, o lumină rotundă, indigo, care avansează în spirală către mine. Culoarea și forma sunt luminoase. Ele mă aspiră către înaltul capului. Pleoapele mele tresar...

Fatya îmi scutură brațul: „Gata".

Trebuie să mă liniștesc pentru un moment și să întrerup cursul ședinței. Fatya se întinde și cască de câteva ori. Am obosit-o cumva? Nu, deloc, ea mă asigură că se destinde. Așezată pe masă, înghețată până la oase, dinții îmi clănțăne. E normal?

— Da. Odihnește-te, îmi spune, fără să-mi dea vreo altă explicație. Ea aduce o cuvertură înainte de a părăsi camera. În obscuritate, umbra flăcării dansează pe perete, mă hipnotizează și dorm până seara!

Luăm cina în fața șemineului. Deși mă simt puțin bizar, ca și cum încă aș pluti, eu răspund la întrebările gazdelor mele. Sunt curioasă să aflu mai multe despre ce s-a întâmplat în această după-amiază, însă ea nu răspunde, deocamdată, decât prin enigme. Nu îmi spune mai multe. Culcându-mă, mă simt, pentru prima dată, întreagă din punct de vedere fizic, atinsă și auzită la toate nivelurile.

Este prima mea noapte de somn complet după luni de zile și, ca un detaliu interesant, am dormit pe burtă, ceea ce a fost imposibil pentru mine în ultimii doi ani. Totuși, în ciuda acestei odihne reparatorii, mă simt de parcă aș fi alergat la maratonul de la New York. Încercat de senzații dureroase de oboseală în mai multe locuri, corpul meu pare întins la maxim și, în același timp, total destins.

În această dimineață, a doua fază. Pentru a menține în spiritul meu percepția procesului unei ameliorări posibile, Fatya lucrează astăzi asupra trupului meu prin intermediul cuvintelor! Ea detaliază toate aspectele din jurul unor reveniri remarcabile de sănătate, despre care ea a auzit vorbindu-se sau pe care ea le-a văzut înfăptuindu-se. Uimită de tot ceea ce aud — termenii și situațiile sunt noi pentru mine — am, în același timp, impresia de a

le asimila mai uşor. Ea îmi relatează povestea unui *şaman* american alături de care a studiat relaţiile dintre chakre — un fel de vortexuri energetice dispuse de-a lungul corpului uman — şi conştiinţă. El avea vârsta mea când s-a vindecat de un cancer. Se pare că medicii, din cauză că nu existau tratamente nici de chimioterapie, nici de radioterapie pentru acest pacient, pe care-l considerau ca fiind în fază terminală, l-au anunţat că nu îi mai rămăseseră decât vreo două luni de trăit! După Fatya, el s-a pregătit în felul său propriu:

„Înţelegi, deşi cartezian în gândire, omul s-a decis, prin urmare, să trăiască fiecare zi, cu plăcere, ca şi cum ar fi ultima. El povesteşte în cadrul stagiilor sale de pregătire că, devenit sincer cu el însuşi şi cu cei apropiaţi lui, cea mai importantă dintre activităţile sale a fost să accepte să trăiască în momentul prezent. Trecutul nemaiavând o priză asupra lui, viitorul neexistând încă, el s-a obligat pe sine să fie intens conştient de tot ceea ce trăia în prezent şi să se simtă pur şi simplu fericit. Astfel, sincronizat cu el însuşi, după şase luni, pentru a sărbători această revigorare, el şi-a îngăduit o vacanţă în Antile, unde a întâlnit un călugăr zen care i-a oferit cheia de care avea nevoie. Bărbatul l-a învăţat că nucleul declanşator al bolii se găsea în spiritul său. Acesta este punctul asupra căruia a insistat în mod particular în procesul de vindecare."

Am părăsit casa provincială cu o întrebare suplimentară: dacă fenomenul cancerului este născut din spiritul meu... dacă el este ascuns în interior, atunci unde anume este el localizat? Ce anume îl defineşte, îl situează şi îl diferenţiază de gând? La fel este şi în cazul sufletului. Dacă este un lucru pe care să-l regret în ziua de azi, acesta este cel de a nu fi frecventat cursul de filozofie! În această dimineaţă, trezită cu ideea că dacă „Americanul" s-a putut vindeca, pot să o fac şi eu în egală măsură, am cerut unuia dintre responsabilii serviciului să efectueze pentru mine un examen suplimentar, cel puţin o analiză fibro şi o prelevare de probe. El mi-a acceptat cererea şi mi-a planificat accesul la secţia de gastroenterologie pentru mâine. Primul verdict va fi dat în douăzeci şi patru de ore.

NOAPTEA DINTRE 10 ŞI 11 MARTIE

Nu mă mai gândesc decât la asta: expresia de „nenorocită a sorţii" mă bântuie... Iar căutând mijlocul prin care să anulez sau să inversez procesul pe care l-am declanşat, cel de autodistrugere, asta îmi paraziteză toate gândurile. Frica de a nu reveni la regres, de a muri, nu mă slăbeşte nicio clipă. Dintr-odată, la ora dulce şi matinală la care păsările piuie vesel în ramurile copacilor — ciripelile lor ajung în prezent amplificate la urechile mele — îmi dau seama că...

„Doamne! Cât de frumoasă este viaţa!" Revelaţia este magistrală... Dacă, de la începutul bolii mele, eu nu am încetat să-mi tot spun că „nu vreau să mor", în orice moment, nu de o singură dată, eu nu am gândit, nici nu am exprimat clar dorinţa de a trăi! Ceva neaşteptat se produce prin urmare. Starea de şoc psihologic generează un fel de răspuns biologic instantaneu la acest nou nivel al conştientizării. O undă electrică mă traversează în valuri succesive, atât de puternice, încât tot corpul îmi vibrează... Ce se întâmplă? Coloana mea vertebrală este zdruncinată de un nou val, mai violent ca precedentele. Mi-e din nouă teamă; respiraţia mea se accelerează periculos... Clac! Apoi nimic!

În câteva secunde, angoasa lasă loc unei stări de graţie. Nimic nu s-a schimbat sau nu s-a mişcat în jurul patului meu sau în cameră, casa este calmă, ocupanţii ei sunt adormiţi, inconştienţi la trecerea ciclonului meu. Nu rămâne nicio urmă vizibilă a vizitei sale, în caz că aceasta nu este o amintire puternică a unui declic surd. Ca şi cum ar fi fost întoarsă, cu o mişcare scurtă, cheia de contact a unui impuls gigantic ascuns în profunzimile corpului meu, ca şi cum ea reactivase dintr-odată maşina şi trezise în mine o senzaţie stranie de blândeţe amestecată cu o nouă percepţie de forţă.

Acest sentiment necunoscut mă proiectează către evidenţă; da, am o violentă şi furioasă poftă de viaţă! Este nebunesc, pot percepe asta: tot ceea ce constituie fiinţa mea s-a regrupat într-o miime de secundă. Unificată, am auzit perfect acest apel interior, precum şi răspunsul la el, în mod clar. Ca un ecou, viaţa se pune

în mişcare în interiorul meu. Le simt, celulele mele dansează în pas de vals, iar particulele lor ţopăie precum nişte copii neastâmpăraţi, provocând, în ritmul cadenţei energice, corpul meu, care opune rezistenţă şi tremură. Mai multă neliniște, fără nicio îndoială, viaţa a pus stăpânire pe mine. În prezent, ea mă îmbrăţişează. Sărutările sale, oferite cu miile, îmi aleargă pe sub piele, se fixează în mine, precum mici ancore ale dragostei, din cap până în picioare, lăsând în urma lor, nepăsătoare, uşoare furnicături electrice care mă gâdilă într-atât, încât îmi vine să râd! Doamne, fă ca această nebunie dulce a unei fericiri pure să nu mă mai părăsească niciodată! A fi vie, a simţi în acest moment manifestările exaltate, atât de secrete ale fiinţei mele, ce bucurie! Acestea sunt cele care mi-au lipsit atât de mult? Viaţa îşi revendică drepturile şi sensul ei sacru.

O plăcere binefăcătoare mă înconjoară, mă încălzeşte din nou, mă linişteşte şi mă îndeamnă să închid ochii. Sub pleoapele mele lipite, am putut să le văd. Într-o strălucire de clarviziune, imaginile juxtapuse ale procesului care m-a distrus se lasă descoperite şi recunoscute cu o viteză incredibilă. În faţa unor situaţii şi percepţii precum lipsa de dragoste, singurătatea, vinovăţia — a mea şi a altora —, credinţele mele false, lipsa de încredere în mine, limitele pe care mi le-am impus, ruşinea, regretele, remuşcările retrăite de prea multe ori, însă nedigerate...

Eu am sfârşit prin a mă simţi dezechilibrată, naufragiată. Nu mă mai credeam în stare să îmi ridic capul deasupra apei, mă imaginam incapabilă de a fi fericită. Confruntată cu aspectele crude ale vieţii mele, blestemata mea viaţă, într-o lipsă de motivare care mi-a compromis sănătatea, coborând braţele câte puţin în fiecare zi, am dat un ordin inconştient de a mă suprima pe mine însămi! Viaţa merge rău dacă îndrăzneşti să lupţi împotriva ei... Îmi plâng bucuria.

13 MARTIE

Este scandalos! Țin post de două zile, în așteptarea examenului, însă — este dificil de crezut — echipa medicală a uitat pur și simplu de mine! Nu foamea este cea care m-a determinat să insist pe lângă personal, ci insuportabila așteptare a examenului și a rezultatelor sale. Responsabilii au verificat; examenul apărea cât se poate de clar pe listele lor de planificări. Ei se scuză: „Ce treabă idioată, nu-i așa?"

Jignită, fac scandal, părăsesc spitalul, după ce am vorbit cu Chantal la telefon. Va efectua ea examenul, poimâine.

15 MARTIE — SPITALUL GARDIENS DE LA PAIX

De la lectura trilogiei lui Pennac, numele acestui spital [Gardienii păcii, *n. tr.*] mă face mereu să surâd. Nu pe domnul Malaussène, unul dintre personajele-cheie ale romanului, îl întâlnesc astăzi pe culoare... ci pe doamna M.! Infirmiera copilăriei mele, prima femeie importantă din viața mea — îmi doresc de o sută de ori să mă remarce, după ce am înlocuit-o de mii de ori pe mama cu dânsa în inima mea — se pregătește să o asiste pe Chantal pentru analiza durerii mele din stomac! Este chiar ea, numele meu îi aduce vag aminte de ceva, îmi spune ea, zâmbitoare, neștiind tulburarea mea, oferindu-mi, în același timp, narcoticul pe care trebuie să îl inhalez. Substanța își face efectul; eu alunec în brațele lui Morfeu. La trezire, Chantal este alături de mine.

— Este, de fapt, o inflamație mai amplă a stomacului, însă nu o ulcerare. Nu pot să-ți zic mai multe. Să așteptăm rezultatele biopsiilor. Curaj, Catherine, încă vreo câteva zile de răbdare.

Intru în casa părinților mei în același timp încrezătoare și terifiată. Pe patul meu, înainte de a mă arunca din nou în brațele

somnului care îmi dă târcoale, telefonez organizatorilor de seminarii ale „Americanului" și mă înscriu la următoarea sesiune. Ea va avea loc în cincisprezece zile, de Paști. Voi aștepta, dorința de a trăi mă va duce la căpătul pământului, dacă va fi nevoie.

Fatya râde fără reținere de aventura mea neplăcută la spital. Faptul că am fost uitată i se pare hilar. Enigmatică, așa cum este felul ei, adaugă:

— Nu există hazard! S-ar părea că *„hazard"* înseamnă, în arabă, „mâna lui Dumnezeu" și că domnul Einstein, el însuși, s-a amuzat să spună că *hazardul* este numele pe care Dumnezeu și-l ia pentru a trece neobservat!

Nu înțeleg de ce râde ea, în timp ce eu nu reușesc să identific sensul acestui contratimp. Asta nu mă amuză absolut deloc. O informez despre înscrierea mea la seminariile „Americanului". Ea îmi precizează:

— Bob va începe prin a cere fiecărui participant să se prezinte grupului. Fiecare va trebui să-și exprime simplu dorințele, așa cum ți-am cerut să o faci înainte de ședință. Amintește-ți, de ce vrei să te vindeci? A, eram să uit, în acest exercițiu de stil, tu poți cere totul, în orice domeniu, nu există limite... Pregătește-ți lista!

Dacă îmi îngădui să cred în Hristos — „Cereți și veți primi!" —, rugăciunea mea ar putea fi inepuizabilă... Am avut cu religia catolică un raport cam ciudat. Cum la catehism ni se ofereau bomboane în loc de puncte, am învățat cu un interes mai special. De la început, copil fiind, mi-ar fi plăcut să am un prieten precum Iisus. Cu toate acestea, recunosc că, în adolescență, mi-am sacrificat idolul pe altarul revoluției personale; refuzam să-mi însoțesc părinții la biserică duminica.

Discursul preotului era presărat cu noțiuni politice la adresa comunității noastre. Membrii ei au obținut serviciile unui popă albanez care amesteca în aceeași oală, cu veselie, religia, politica și sistemul educativ. Pretindeam în acea vreme că nu aveam nevoie de un loc de cult pentru a mă adresa lui Iisus, tatălui său sau mamei sale.

Acest argument o făcea pe mama să treacă prin toate stările, însă nu o împiedica să mă ia cu forța la biserică, unde observam

comportamentul compatrioților mei. Toatea acestea nereușind să-mi satisfacă interogațiile spirituale, eu am abandonat, în măsura în care am putut, frecventarea bisericii. Mă surprind spunând Tatăl Nostru, poate pentru prima dată de la începutul bolii. Dacă am refuzat vizita preotului la spital, mărturisesc că asta e din cauză că doar lui Dumnezeu îi cer ajutorul.

Cât privește propunerea Fatyei, nu sunt împotriva unei ultime rugăciuni.

— Doamne, vreau să se îmbunătățească relația mea cu părinții. Mi-ar plăcea ca ea să se transforme într-un sentiment reciproc. Vreau să mă vindec de refuzul originilor mele. Vreau să mă vindec sentimentele de eșec, să îndepărtez din memorie scenele penibile ale vieții mele, să nu le păstrez decât pe cele pline de bucurie. Eliberată de angoase, stres, mânie și ranchiună, vreau să reușesc profesional, să am relații excelente cu asociații mei și să obțin permisul de conducere! Însă pentru asta vreau să mă vindec de frica mea de mașină și de a conduce...

Visul se derulează lent și cu ocolișuri.

— Mi-ar plăcea să trăiesc undeva la soare, să locuiesc într-o casă mare și frumoasă pe malul mării. Mi-ar plăcea să merg desculță prin nisip sau să mă arunc în valuri... Mi-ar plăcea să-mi pot oferi un Jaguar alb, de model vechi, decapotabil. Mi-ar plăcea să renunț la fumat, să îmi reiau studiile, să devin jurnalistă. Mi-ar plăcea să scriu un roman, de ce nu chiar unul polițist? Mi-ar plăcea să îmi schimb viața, mi-ar plăcea să-l întâlnesc pe bărbatul vieții mele, să mă căsătoresc cu el... să am unul sau mai mulți copii, medicii m-au asigurat că este posibil. Mi-ar plăcea să practic un sport, mi-ar plăcea să învăț să joc golf, să urc pe un cal... și să cânt la pian. Mi-ar plăcea, totodată, să urmez cursuri de canto...

Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...

Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea... Mi-ar plăcea...
Mi-ar plăcea... să cred sincer...
că toate acestea vor fi posibile!

Fără veşti de la astrolog, eu las un mesaj pe robotul telefonului. Amânările sale mi se par prea lungi! Revoluţia mea solară se va întoarce în avantajul meu...?

Ura! Cu o voce bucuroasă Chantal, strigă în receptor:

— Chaterine, prelevările confirmă absenţa proliferării tumorale maligne, în special a celei limfomatoase!

— Chantal... eşti sigură de asta?

— Da! Analizele biopsiilor înlătură recidiva!

Încep să plâng ca Magdalena la picioarele Mântuitorului. Clachez nervos. Inima mi se destinde, se dilată, explodează de recunoştinţă. În camera mea, în genunchi, cu mâinile încrucişate, mulţumesc lui Dumnezeu, lui Chantal, Fatyei şi Vieţii pentru a-mi mai fi dat ani de trăit.

Pentru a nu ispiti soarta, fără şampanie astăzi, însă vom sărbători evenimentul după întâlnirea de la spital cu profesorul B., săptămâna viitoare.

Promit, voi organiza o mare sărbătoare!

Întâlnirea cu profesorul B.

Angelin şi cu mine suntem aşezaţi în faţa celui care mi-a fost alături săptămâni întregi de-a lungul lunilor de boală. Marele om este jenat. Ne confirmă absenţa recidivei, însă remarc ticul care îl animă atunci când nu se simte în largul său; el pleacă puţin pleoapele, înclină uşor capul într-o parte, privirea i se ridică în tavan şi nu lasă să se vadă, pentru câteva secunde, decât suprafaţa albă a ochilor. Pe scurt, totul pare să evolueze către mai bine. Proba de sânge de azi-dimineaţă este mai bună şi, deşi îmi recomandă să mai efectuez un examen similar peste două luni, de acum înainte, el consideră că sunt pe calea care duce la vindecare. În timp ce îşi exprimă satisfacţia pentru aceste veşti, mânia mea fierbe, iar tonul meu devine aspru. Abordez subiectul nemulţumirii mele:

— De ce asistentul dumneavoastră a ales să urmeze atât de repede pista unei recidive? De ce a îndepărtat, în manieră atât de categorică, un verdict mai blând, şi, în acelaşi timp, mai realist, cu atât mai mult cu cât el a fost confirmat acum câteva zile?

Profesorul a adoptat de îndată o atitudine defensivă.

— Trebuie să-l înţelegeţi. I-a fost cu siguranţă teamă, a intrat în panică. A acţionat în aceeaşi manieră ca un pilot în timpul Războiului din Golf: imediat ce a localizat un punct negru pe ecranul său: ei bine, el a şi lansat bomba...

— Dar, domnule... Nimeni nu are dreptul de a lăsa un bolnav într-o astfel de stare de stres, fără a fi asigurat de ceea ce urmează să i se întâmple! Mă puteam sinucide de o sută de ori, în mai puţin de cincisprezece zile! Sunt o fiinţă umană... Nu ne aflăm în deşert, iar războiul s-a terminat!

Angelin este tăcut. El rămâne calm.

Profesorul ne priveşte cu un aer contrariat, apoi ne însoţeşte până la poartă. Mergând lângă mine, el îmi înconjoară umerii, se scuză îndatoritor. Este cu adevărat dezolat, apoi adaugă în spiritul intenţiei mele, împreună cu un surâs schiţat pe jumătate:

— Haide, frumoasa mea, întoarce-te acasă... Ne revedem în două luni. Profită de acest repaos şi, fă-mi plăcerea... Uită toate astea...

Într-o dispoziţie ucigaşă, mă simt incapabilă să-i răspund. Dacă îmi voi da drumul... voi turba de mânie. Cum îndrăzneşte acest profesor de medicină să compare situaţia mea cu un război, pe asistentul său cu pilotul unui F-117, anunţul recidivei cu o rachetă Tomahawk?... Şi pentru a pune capac la toate, Domnul mă roagă să uit!

Îl părăsesc pe fratele meu pentru cinci minute, am hârtii importante de recuperat de la secretariat. Odată terminată treaba, mă duc să-l reîntâlnesc pe hol. Împingând uşa, îl văd pe Angelin: plânge zgomotos, cu lacrimi calde, cu spatele sprijinit de perete, lângă ascensor. Surprinsă, aproape că urc toate treptele până la etajul la care se află el, când o femeie i se adresează. Ea s-a

apropiat de el mai repede decât mine. Îi vorbește pe un ton timid, însă vocea ei e puternică.

— Domnule, scuzați-mă... Vă pot ajuta... Ați aflat că aveți SIDA?

Ea are aerul de a-l înțelege. Asta se vede, totul în atitudinea ei o indică; este deja gata să-l susțină. Asist la transformarea expresiei de pe fața ei, atunci când îi aude răspunsul.

— Nu, nu e vorba de asta! Abia am aflat o veste excelentă... Sunt atât de fericit!

Nu l-am mai văzut niciodată pe Angelin în această stare. A-ți ascunde sentimentele este ceva obișnuit în familia noastră... Plânsul său m-a mișcat enorm.

În mod curios, în timp ce toată lumea pare fericită în jurul meu, eu sunt chinuită de îndoială. Este simplu, nu mai am nicio încredere în medicină și cu atât mai puțin în rezultatele ultimelor două examene. Să reluăm. Mai întâi mi se vorbește de o agravare, de o recidivă, după care, în continuare, despre o vindecare. În mod verosimil, a avut loc o eroare. Însă în care dintre examene? Primul sau al doilea? Să mă fi mințit medicii, împreună cu Chantal? Era asta o strategie, pentru a câștiga timp și pentru a reflecta? Știu să o facă atât de bine... Între „e sfârșitul" sau pe-aproape și „nu e nimic, uitați de asta", rațiunea și moralul meu oscilează ca o jucărie yo-yo. Cu cât se scurg mai multe ore, cu atât îmi este mai greu. Pe cine și ce să cred?

Pentru a-mi liniști inima, îl sun pe profesorul B.

Îi cer să mi se scoată cât mai rapid cateterul strecurat sub piele la începutul tratamentului chimioterapeutic. Nu mai suport să mai palpez nici măcar o zi în plus acest corp străin blestemat, care îmi amintește de cancer și mă menține prizonieră în interiorul ideii că sunt mereu bolnavă. Profesorul nu înțelege cererea mea, el refuză.

— Domnule, dacă sunt vindecată, mai am nevoie de acest aparat? Aș vrea ca intervenția să se facă foarte repede. Vă rog, nu îmi cereți să aștept mai mult pentru a-l înlătura...

— Ascultați, domnișoară, nu precipitați lucrurile! Cred că ar fi mai bine să aveți răbdare și să-l mai purtați încă un an. Trebuie să rămânem vigilenți. Nu se știe niciodată.

Uite, uite... Domnul profesor nu mă mai onorează cu eterna lui adresare de „frumoasa mea" încoace, „frumoasa mea" pe dincolo. Un an! Ce înţelege el prin „nu se ştie niciodată?" Am putea noi avea nevoie de el, din nou? Sunt vindecată sau nu?

Este îngrozitor! Bestia e în capul meu...

30 MARTIE

Nu înţeleg ce mi se întâmplă; schimbarea trebuie să fie imperceptibilă la exterior, şi totuşi, este sigur, corpul meu reacţionează diferit. Mi se pare că o nouă senzaţie sălăşluieşte în mine din acea faimoasă dimineaţă luminoasă. Ea este indescriptibilă... Încep să cred că este vorba de energia puternică a „nopţii mele magice". Ce s-a întâmplat cu adevărat în acea noapte?

Astrologul se scuză pentru a mă fi sunat într-o duminică de Paşti, pentru a nu fi găsit un moment liber ca să-mi exploreze tema, însă îmi propune amabil să îmi ghicească în cărţile de tarot, acolo, imediat. Aud zgomotul cărţilor pe care ea le aşază pe masă, după ce le-a selecţionat în funcţie de cifrele pe care le-am ales. Ea îmi vorbeşte rapid, cu o voce întreruptă.

— Nu apare nimic grav în cărţile dumneavoastră pentru perioada următoare. Se remarcă sfârşitul unei etape în care v-aţi aflat în pericol, însă pe ansamblu, în privinţa sănătăţii, sunteţi protejată. Intraţi într-un nou ciclu care va fi unul de bun augur.

Ea tace o clipă, apoi reia.

La nivel profesional, un proiect de asociere? Sunt două capete, cu siguranţă un cuplu. Cartea finală anunţă o întorsătură completă în viaţa dumneavoastră, cu numeroase schimbări. Veţi călători în străinătate pentru sejururi de scurtă durată... Întâlnirea cu un bărbat, un străin, va fi marcantă şi vă va bulversa sensul existenţei... Toate axele vor fi noi, atât în ceea ce priveşte locurile — nu e vorba de mutări cu efecte negative —, cât şi în relaţiile amicale... Ea pare să ezite, ia o pauză, apoi:

— Sunteți artistă? Pictați?

— Nu, de ce?

— În munca dumneavoastră utilizați culorile?

— Nu, mă ocup mai degrabă de teatru și de muzică.

— Cu toate acestea, eu vă văd înconjurată de culori, este evident... Bine, poate că asta nu se întâmplă în prezent. Viitorul ne-o va spune.

Sunt ușurată să aud că viața mea se va schimba, asta înseamnă că ea are o continuare!

— Catherine, doriți să puneți o ultimă întrebare?

Stimulată dintr-odată, întrebarea s-a aprins în mintea mea:

— Da. Pe viitor, ce îmi puteți spune despre spiritualitatea mea?

Ea trage cărțile fără vreun comentariu. Tăcerea pare mai lungă decât cea de la prima tragere. Aștept, expir fumul țigării... Puțin lipsește să nu mă sufoc în așteptarea răspunsului.

— Bine, totul începe din nou. Proiectul de asociere nu se va concretiza. Vă veți schimba orientarea profesională. Vă văd folosindu-vă mâinile... Da, mâinile, veți atinge oamenii pentru a-i alina. Sunteți făcută pentru asta... De altfel, din asta vă veți face meseria... Dispuneți de o protecție superbă și de o energie sacră. Asta va impulsiona o nouă orientare în viața dumneavoastră. Spuneți-mi, știți să masați?

— Nu, însă plec mâine să urmez un seminar pe tema bioenergiei.

Ea îmi dezvăluie, prin urmare, că sunt medium, vrea să știe mai multe despre acest stadiu de formare și să înțeleagă mai bine sensul ultimei mele întrebări. Eu mă justific: nu aș vrea să trec drept nebună...

— Știți, nu e nevoie să fiți un mistic pentru a vă pune o astfel de întrebare, mai ales după ceea ce vi s-a întâmplat. Aceste gen de experiență îndeamnă serios la reflecție! Acestea fiind spuse, mergeți cu încredere înainte, nu e nimic mai potrivit de Paști decât a urma un astfel de seminar!

Cărțile, în acești ultimi ani, nu m-au mințit niciodată. Prima dată, a fost în Iugoslavia, la bunica mea. Într-o după-amiază, cu

deosebire călduroasă, o țigancă, însoțită de doi copii, trecuse pe la toate casele satului. Verii mei, sora mea și cu mine jucam oasele, cu pietre de mărime egală. Pentru cei câțiva dinari și un pahar de limonadă pentru ea și micuții ei, ea și-a lăsat cărțile să vorbească. Verișoara mea îi traducea Ginei marile linii ale destinelor noastre, iar Gina le-a rezumat pe ale mele.

Iritată de limba albaneză, eu nu știam decât să leg vreo câteva cuvinte sârbo-croate. Țintindu-și degetul index și privirea asupra mea, ea a spus:

— Tu, micuța rusoaică — aveam șaisprezece ani! —, tu vei muri bătrână, te vei mărita târziu, cu un străin care va fi mai în vârstă decât tine și destul de bogat!

Așteptasem să plece pentru a ne distra pe seama prezicătoarei nomade. Era ușor ca, în această regiune populată în primul rând cu albanezi, ea să-mi anunțe o căsătorie cu unul dintre ei!

Mai târziu, în diverse ocazii, am acceptat mereu să aud mesajul cărților. Ultima dată, era acum un an: o prietenă din Kabylia (zonă din Algeria) mi-a prezis o gravă problemă de sănătate înainte ca eu să fiu anunțată de medici despre boala mea. Ea nu a văzut ce e mai rău, însă, în chiar aceeași zi, în cărțile tatălui meu, care în general refuză să se preteze la acest joc, ea a citit o importantă încercare în casa sa, încercare al cărei sfârșit va fi favorabil.

LUNEA PAȘTILOR

Iată-mă pregătită de plecare, într-o luni de Paști, zi de Înviere. Astăzi, în calendar este totodată, 1 aprilie, însă nu e o farsă; foarte decisă să termin cu frica, îndoiala și boala, apăs butonul „Start" al mașinii mele de spălat și am ales programul de spălare intensivă! Fatya ține să mă conducă la locația seminarului. În ambuteiajele de la ieșirea din Paris, noi avem timp să vorbim despre ceea ce vreau să văd schimbat în viața mea; lista mea se află în buzunarul din spate al blugilor mei. Ea este lungă, o pagină umplută și pe față și pe dos, cu scris mărunt.

Ajungem la timp. Fatya mă lasă la intrare şi se îndepărtează repede. Am o piatră în stomac, însă înaintez.

În marea sală, suntem şaizeci de persoane, aşezate pe scaunele aliniate pe câteva rânduri. Este uimitor, foarte puţini oameni par bolnavi şi, în întreaga adunare a participanţilor, nu am identificat decât vreo zece bărbaţi. Mă refugiez în spate, pe ultimul rând. Sosirea pe uvertura muzicală *Aşa grăit-a Zarathustra*, de Richard Strauss, îmi generează o dispoziţie îndoielnică. Muzica ceremonioasă a „Dosarelor ecranului" prezice un spectacol în gen american. Nu mai lipseşte decât o scenă improvizată! Ar fi trebuit să mă îndoiesc. Fatya mi-a periat totuşi portretul personajului:

— Bob trebuie să aibă vreo cinzeci şi cinci de ani. E zvelt, are un pic de burtă, un bărbat destul de frumos, cu un aer mai degrabă de macho, el nu măsoară mai mult de un metru şaptezeci şi cinci, însă dă impresia de a fi mai înalt. Sigur pe el, conştient de puterea sa de seducţie, el deţine o energie intensă, însă distantă. În timpul seminarului, este destul de autoritar, nu-i place să îi fie dat peste cap timpul pe care l-a fixat. Dar bine, vei vedea că în afara sesiunilor de lucru, el este accesibil la dialog — dacă vorbeşti engleza — însă rămâne rezervat în marea parte a timpului. Întregul seminar va fi tradus simultan. Traducătorul său este un tip simpatic.

În timp ce privirea sa trece lent peste audienţă, eu descopăr profesorul din el. Cu o voce caldă şi aşezată, el începe.

— Bine aţi venit. Se vor întâmpla multe lucruri în acest seminar şi trebuie să ştiţi că pentru voi, cei care veţi trece prin aceste experienţe, se pot produce multe schimbări. Pot să v-o spun, această experienţă a schimbat vieţi. Trebuie să vă aşteptaţi să fiţi diferiţi după acest eveniment. Aţi venit aici cu scopul unei transformări şi, în timpul acestor câtorva zile, vom crea împreună o energie foarte puternică. Cursul va începe mâine. În această seară, mi-ar plăcea, pur şi simplu, să vă aflu prenumele, semnul vostru astrologic şi să ştiu de ce anume doriţi să vă vindecaţi sau ce anume doriţi să vedeţi schimbat în viaţa voastră.

Fiecare participant se lansează în discuţie. Unii îşi citesc textul, alţii îl recită pe de rost sau ezită. Există, totodată, obişnuiţii

acestor seminarii, ce se pot recunoaşte după cuvintele precis utilizate. Ei invocă abundenţa, prosperitatea, creativitatea, alţii doresc bunăstarea, armonia şi încrederea în sine. Majoritatea dintre ei ar dori să găsească pe drumul lor partenerul ideal. O femeie doreşte să îşi trăiască din plin sexualitatea, o altă cere să se elibereze de deficienţele sale de exprimare... Un bărbat tânăr ar vrea să mai crească cinci centimetri, un altul, mai în vârstă, caută mijlocul prin care ar putea avea o maşină Porsche, roşie dacă este posibil... Sala începe să râdă zgomotos. Ai crede că ce se întâmplă aici e după standardul Trois Suisses [grup de vânzări prin corespondenţă, *n. tr.*] sau cel al lui Moş Crăciun! Însă, unde mă aflu eu? Ar putea fi această adunare controlată de o sectă, iar Bob, un guru? Neliniştită, dezamăgită... De ce m-a lăsat Fatya să particip la acest seminar? Mă întreb ce fac acolo... Însă este deja rândul meu. Mă ridic în picioare precum ceilalţi.

— Catherine. Balanţă. Am cancer şi vreau să trăiesc.

Vocea mea se aude limpede. Scurta tăcere care urmează este destul de lungă pentru a mă jena. Ea îmi permite să îmi dau seama că aceasta este efectiv singura mea dorinţă. Emoţia mă cuprinde, o intensă căldură mă invadează; trebuie să fiu roşie în obraji. Bob mă priveşte, vizibil interesat. Aud versiunea bilingvă a întrebării sale şi cea a răspunsului meu.

— Asta e tot?

— Da, însă este mult...

— OK.

Acest scurt schimb de cuvinte m-a năucit. Ce diferenţă între a gândi aceste cuvinte şi a le rosti, iar asta în public! Privirile zăbovesc încă asupra mea... Ah, am uitat lista! Cu atât mai rău pentru reuşită, pentru Jaguar, pentru casa de pe malul mării... Am cerut esenţialul; dacă fiara din lesă este mereu în capul meu, dacă rămâne şi cea mai infinitezimală îndoială în spiritul meu sau cea mai stinsă miasmă celulară a bolii în corpul meu, eu vreau, sau ce spun eu, eu cer solemn astăzi, în faţa martorilor, ca acestea să dispară pentru totdeauna. Toate aspiraţiile mele, fie ele de natură afectivă sau materială, depind de asta.

Patru femei iau cuvântul după mine. Prezentarea se termină. Bob anunţă masa şi cere grupului să revină în această sală, după gustare. El ne propune ca, după ce am lucrat întreaga zi cu energii subtile, însă puternice, să ne destindem.

— A dansa este o modalitate de a face asta. Acesta este motivul pentru care, în fiecare seară se va organiza discotecă. Totuşi propunerea mea nu este o obligaţie.

El se întoarce, porneşte combina hi-fi şi recunosc intro-ul muzical al... *Vieţii în roz*, versiunea lui Grace Jones. Este acesta un semn?

*

Seminarul se compune dintr-un amestec de baze ale psihologiei, filosofiei, la care se adaugă cele ale energiei şi vindecării, practicate în India sau în Tibet de mii de ani. Prima etapă este integrarea aspectului psihologic. Se desfăşoară o întreagă serie de exerciţii ce vizează recunoaşterea atitudinilor noastre limitative sau a ideilor negative cu scopul — spune el — de a ajunge la crearea de noi realităţi pozitive.

Bob repetă adunării ceea ce Fatya mi-a explicat deja. Dacă acceptăm ideea că noi suntem cei care ne creăm realitatea, una dintre modalităţi ar fi materializarea ei prin cuvinte pe care noi le utilizăm.

El redactează în continuare lista exhaustivă a schemelor de gândire sau a ideilor limitative clasice care perturbă acţiunile noastre cotidiene şi care duc, în cea mai mare parte a timpului, la aceleaşi rezultate. Dacă credinţele noastre ne induc comportamentele, negative sau devalorizante, ele duc, inevitabil, la situaţii de eşec. Noi suntem în cea mai mare parte a timpului inconştienţi faţă de aceste procese vicioase.

— Cine nu a gândit vreodată: „nu sunt prea" sau „nu sunt destul de"? El rezumă această atitudine la cotidian. Dacă nu încetaţi a spune „asta mă umflă", să nu vă miraţi că suferiţi de aerofagie. Este la fel pentru „am stat prea multă vreme la fund" sau „asta îmi taie răsuflarea" sau, mai rău, „asta mă omoară!"

El utilizează mereu exemple concrete sau situații clasice. Cel mai marcant, pentru mine, este cel al limitărilor puse asupra vederii noastre. În timp ce mass-media și specialiștii ne copleșesc frecvent cu informații despre faptul că ea scade inexorabil la toată lumea, iar asta, începând după vârsta de patruzeci de ani, el afirmă că viziunea noastră ar ilustra modul în care ne percepem viața. El nu a inventat această idee: doctorul Bates, în 1920, a fost primul care a considerat că problemele de vedere provin de la stres. Amândoi, și nu sunt singurii, pretind că dacă ochii sunt oglinda sufletului, ei sunt, în egală măsură, și cea a spiritului nostru.

Bob ne antrenează să înțelegem importanța percepțiilor. În realitate, nu este important ceea ce se întâmplă în timpul unui eveniment, ci emoția care îl însoțește ca modalitate de a reacționa la acesta. Prin exemple, situații concrete, preluate din existența unor vechi participanți la seminar, pe care nu-i numește niciodată, el captivează asistența o întreagă după-amiază. În ziua următoare, vorbim despre calitățile intuiției și ale imaginației, cu ajutorul exercițiilor practice pentru a accesa „vizualizarea creativă". Abordăm, în continuare, domeniul percepțiilor extrasenzoriale. Diferitele aspecte sunt prezentate ca o suită cronologică și logică.

La fiecare etapă parcursă, el pregătește trecerea la următoarea, prin fraze optimiste, chiar directive: „Veți înțelege în continuare că..." Sau: „Veți vedea cum este posibil să..." și „Veți putea, prin urmare, schimba asta sau cealaltă". Concepute și pronunțate pentru a bulversa limbajul nostru obișnuit, cuvintele sale creează, prin anticipare, rezultate evidente.

Optimismul este o atitudine tipic americană, am gândit eu... Aflu, în aceeași seară, de la o stagiară pasionată de gândirea pozitivă, că aceste exerciții sunt rezultatul muncii unui francez: Emile Coué!

Mă amuz de fraza sa cheie:

— Da, asta e. Nu trebuie decât să-mi spun: „Îmi merge din ce în ce mai bine..."

— Eu nu glumesc! Adesea tratate cu ieșeritate, principiile metodei sale au inspirat tehnici precum sofrologia, utilizată de sportivii

de performanţă sau de către studenţi, înainte de un examen! Să revenim la povestea lui Emile Coué. Ne aflăm în anul 1880. Fiind un tânăr farmaceut stabilit la Troyes, aflându-se într-o situaţie dificilă cu un bolnav care îi cere cu insistenţă un medicament pe care nu-l mai are pe stoc, el se decide să-i dea, în locul acestuia, un flacon de apă distilată, prescriindu-i, totodată, într-o manieră serioasă o posologie pe cât de complexă, pe atât de strictă... Câteva zile mai târziu, bolnavul îi spune că s-a vindecat! Vezi, Emile Coué este unul dintre precursorii psihoimunologiei. Dacă în epoca respectivă asta nu a fost pentru el decât revelaţia empirică a puterii imaginaţiei asupra organismului, se poate spune că el a experimentat ceea ce astăzi se numeşte efectul placebo. Coué, dezvoltându-şi cunoştinţele despre puterea sugestiei, a contribuit la cunoaşterea valorii autosugestiei. Convins de faptul că sugestia nu poate funcţiona decât dacă a fost transformată în prealabil în autogestie, lucrările sale au fost receptate cu mare entuziasm în Europa şi în Statele Unite.

Tânăra stagiară nu mai conteneşte să vorbească despre acest subiect.

— Nu este de ajuns să declari de patru ori pe zi în faţa unei oglinzi „mi-e din ce în ce mai bine", pentru ca totul să se amelioreze în viaţa ta. Trebuie mai întâi să ştii că forţa acestor cuvinte se manifestă într-o stare de relaxare. Imaginaţia deţine o putere mai mare decât voinţa. Dacă reluăm exemplul unui sportiv, trebuie adăugat faptul că, pe lângă antrenamentele sale fizice, în şedinţele de vizualizare creatoare, într-un cadru de relaxare, adică într-o stare apropiată somnului, imaginând o scenă în care el se vede atingând performanţa respectivă, s-a remarcat că ea se concretizează cu mai multă uşurinţă data viitoare. Înţelegi? Spiritul este cel care comandă trupului. Poţi să concepi asta?

Întrebarea sa pare a conţine o îndoială în privinţa facultăţilor mele intelectuale, iar asta mă agasează.

— Da, pot să concep perfect lucrul ăsta. Bob spune aproape acelaşi lucru atunci când dă exemplu creierului care funcţionează precum un calculator. Am înţeles prea bine, dacă un program prost

este plasat pe hard-disc, este suficient să-l înlături și să îl înlocuiești cu un altul!

Mă doare capul. Auzind toate aceste considerații enunțate ca adevăruri, îmi dau seama că totul este fals în viața mea. Noul program informatic al creierului meu va cere ani de muncă! Toate astea mă deprimă. Este simplu, de la începutul seminarului, eu îmi petrec mare parte din pauze plângând! În cealaltă dimineață, chiar în momentul în care Bob vorbea despre paralela dintre tulburările vizuale și disfuncțiile emoționale, lacrimile mi-au curs în tăcere pe obraji. Gândindu-mă la strabismul divergent al ochiului meu stâng, „prins în capcană", cum spunea mama mea, la vârsta de șase luni — data la care părinții mei m-au trimis în Bretania — am fost cuprinsă de o emoție necunoscută.

Mai târziu, explicația sentimentală a acestui eveniment, deși dă impresia de a fi scoasă dintr-un manual de psihologie de tarabă sau ar putea stârni zâmbete, ea m-a atins profund. Stresul abandonului m-ar fi împiedicat să privesc drept în fața mea... Dacă, până acum, eu mă mulțumeam să le reproșez părinților că m-au trimis la Roscoff, nu am luat totuși niciodată în considerare emoția pe care acest eveniment a stârnit-o în mine. Cu siguranță, am analizat la rece consecințele sejurului, însă nu am identificat dezordinea emoțională, în acel moment al copilăriei mele. Depozitară a unei scheme de abandon sistematic, evenimentul a influențat deciziile și actele mele, de-a lungul întregii mele existențe.

A doua parte a seminarului este consacrată energiei. Bob începe printr-o mare expunere magistrală cu privire la tot ceea ce o definește. Noi învățăm să intrăm în contact cu ea, să o simțim și să o percepem la alți participanți, înainte de a ne ocupa de problema energiei exterioare nouă. Oamenii de știință o denumesc bioenergie, medicii și filozofii asiatici îi spun chi, hindușii prana, iar creștinii lumină; Bob se referă la ea ca la o lumină albă. El ne explică universul chakrelor: plexuri sau vortexuri de energie repartizate de-a lungul corpului uman, de la roșu la violet, ele rezonează cu un sunet al gamei muzicale; albul este cel care reunește toate aceste culori ale spectrului uman.

După ce am trecut în revistă localizarea precisă şi funcţia principală a fiecărei chakra, el face paralele care ar explica cauzele energetice ale bolilor, stabileşte legături între simptome şi dezechilibre, între dezechilibrul spiritual şi maladie. După studiile şi experienţele sale, el a fixat o grilă de lectură ce rezumă şi luminează procesul care are loc între organul atins şi istoria pe care boala o poate povesti. Sau, ceea ce nu funcţionează în corpul nostru nu este decât factorul revelator, într-un anumit fel o oglindă, a ceea ce nu funcţionează în viaţa noastră. Ideea îmi place; în sfârşit, fiinţa umană este considerată ca fiind multidimensională. Aici, nu există disociere între corp, suflet şi spirit. Entuziasmată de această nouă tehnologie de tradiţie străveche, ca o bună elevă, simţindu-mă motivată, nu opun nicio rezistenţă la a auzi mai multe, la a înţelege şi a crede în această idee: energia este dirijată de către conştiinţă.

Punerea în practică a unei reechilibrări a chakrelor reprezintă un mare moment pentru noi toţi. Deşi pare magic, nu mai concep puterea energiei ca pe un dar supranatural. Graţie trecutului meu cu *şamanii* mamei mele, a întâlnirii cu Fatya, ideea că deţinem capacitatea de a a stăpâni energia nu îmi mai stârneşte nicio îndoială. Învăţ să chem energia. Simţindu-mă ca o antenă ce captează curentul, am senzaţia de a fi un canal al acestuia şi de a îl redistribui. Precum Fatya, îmi pun mâinile, percep în diferite loçuri nuanţele subtile ale unui cald, frig, fierbinte sau îngheţat, aud sunete incongruente sau ritmuri imperceptibile, văd culori sau chiar imagini. Venite de nu ştiu unde, ele mi se prezintă clar.

Bob a dorit atât de mult, ajutându-se de detalii, să ne facă să înţelegem că noi avem cu toţii percepţii extrasenzoriale, iar eu am acceptat pur şi simplu faptul că asta era adevărat: era nevoie doar să accept principiul conform căruia scenariile conştiinţei noastre se lasă privite în timpul unui astfel de exerciţiu. Am aderat atât de mult la această idee, încât, în timpul reechilibrării energetice următoare, am văzut, cu ochii închişi, o scenă foarte suprarealistă.

Înainte de a o descrie, ţin să fac o precizare: nu cunosc nimic despre viaţa partenerei mele pentru acest exerciţiu. Încă de la

început, așezată pe un scaun, ea stă dreaptă, cu ochii închiși. Ai mei sunt la fel. Pe dibuite, mâinile mele sunt deja puse pe umerii ei, loc privilegiat de receptare a energiei, apoi în partea de jos a spatelui ei și pe genunchi. Până acolo, nimic ieșit din comun, însă în momentul precis în care, îngenuncheată pe pământ, mâinile mele îi ating picioarele, ținute lipite de sol, o viziune îmi apare. În fața mea, un teren arid se întinde la infinit. Referindu-mă la ideea vizualizării creatoare și conștiente după care, în imaginar, totul este posibil, atrag în mod natural o stropitoare fictivă gigantică și comand imaginea unei stropiri rapide, însă minuțioase a pământului. Aștept urmarea. Un minut mai târziu, pământul se depărtează și apare un mic sicriu, cel al unui copil! U-la-la! Ce e de făcut? Dacă îmi vine foarte repede în minte ideea de a dematerializa sicriul, în schimb sunt panicată gândindu-mă la sufletul care s-ar putea găsi acolo. Încă așezată în genunchi, cu ochii închiși, eu simt o unduire, propriul meu lanț de aur la capătul căruia un mic Crist pe crucea sa se leagănă de la stânga la dreapta... Mâinile îmi tremură, mi-e teamă de ceea ce poate urma. Aștept. Asta poate să pară nebunesc, însă pot să jur că am văzut imediat coborând, la dreapta mea, doi îngerași fermecători; i-am văzut luând sicriul și plecând din nou în înalt... Trebuie, de asemenea, să precizez că nu am băut nicio picătură de alcool, nu am luat niciun drog lejer sau mai greu, că am mâncat bine la amiază, că am dormit noaptea trecută și că îmi consider mintea ca fiind destul de sănătoasă până în prezent.

Continui exercițiul, îl termin și îmi întrerup partenera din starea ei de relaxare. Cu aerul senin, ea îmi mulțumește și așteaptă rezumatul a ceea ce eu am putut vedea sau simți. Jenată, prea puțin sigură pe mine, îndrăznesc totuși să-i povestesc scena, exprimând, în același timp, multe rezerve legate de capacitățile mele de debutantă. Ea începe să plângă încă de la începutul povestirii mele, din ce în ce mai tare pe măsură ce eu detaliez și se se afundă în brațele mele: între două sughițuri de plâns, ea mi-a povestit decesul fiului ei, la vârsta de șase săptămâni, cu puțin timp în urmă. Plâng alături de ea, mă scuz de mai multe ori și îmi revin cu dificultate.

Mi-e greu să înțeleg ce anume s-a întâmplat. Deși exercițiul mi se pare „extraordinar", eu simt că el tocmai mi-a deschis ori-

zontul către o lume necunoscută. Dacă mă sperie, eu am totuşi dorinţa profundă de a afla mai multe. Îmi dau seama, astăzi, că nu m-am gândit nici măcar o singură dată la motivul care m-a condus aici.

4 APRILIE 1991

Ne ia patru zile să dezvoltăm relaţii între noi şi, în această seară, toţi stagiarii îşi vorbesc ca nişte prieteni de lungă durată, râd sau dansează. Marea lor parte au un aer fericit şi sărbătorim sfârşitul seminarului cu şampanie.

De la ultimul exerciţiu energetic al zilei, mă simt foarte rău. Ştiam că suma stărilor avansate de conştiinţă şi rezultatele reechilibrărilor chakrelor erau renumite ca fiind importante, însă nu mă aşteptam ca ele să îmi provoace o astfel de stare. Cum să explic? În sală, în picioare, dintr-odată, corpul meu nu a mai avut reperele sale spaţiale. Merg clătinându-mă, nu am băut nimic, încerc să mă sprijin de pereţi: mi se pare că fug de mine, toţi! Ajung cu o serie de dificultăţi până pe culoar şi trăiesc dintr-odată sentimentul de a fi în afară, mai precis, de a fi lângă trupul meu!

Senzaţia durează un lung moment. Mi-e teamă, însă nu spun nimic. Cum aş putea să explic ceea ce mi se întâmplă? Capul meu s-a transformat într-un ghem de bumbac, sunetele ajung la mine amortizate, văd cu dificultate, iar greaţa se intensifică...

În genunchi, sub oglinda de la toaletă, vomit. Expulzez în jeturi viaţa mea, greşelile sale şi mânia mea. Pe ultima o simt urcând pe măsura trecerii zilelor. Ajunsă la paroxism, întoarsă întreagă asupra mea, ea mă ucide. Înţelegând că mi s-au oferit cheile, instrumentele pentru a-mi schimba viaţa, intrasem în joc, am îndrăznit să-mi privesc viaţa printr-o altă stare de spirit. Am căutat, cu ochii larg deschişi, realitatea intrinsecă din spatele aparenţelor, am acceptat, în aceeaşi măsură, să-mi ascult corpul bolnav şi am decis să-mi iau existenţa în propriile mâini. De-a lungul exerciţiilor practicate, în timp ce credeam că stăpânesc lucrurile, faptele şi emoţiile...

am construit, puţin câte puţin, milimetru cu milimetru, rampa de lansare pentru saltul meu. Săritura m-a epuizat.

După principiul conform căruia noi suntem „co-creatori" ai evenimentelor din viaţa noastră, eu îmi dau seama că am refuzat partea sistematică de cincizeci şi cinci la sută care îmi revenea mie. Închisă în două scenarii rigide — fie ceilalţi erau vinovaţi de construirea nefericirii mele, fie prea orgolioasă sau naivă —, eu am luat asupra mea întreaga responsabilitate a situaţiei mele. Am preferat să sufăr pentru a nu face rău, am înlocuit prin mutism strigătele mele de revoltă, mi-am înghiţit lacrimile, mi-am negat durerea, mi-am întreţinut resentimentele şi mi-am ocultat disperarea. Conştientă de a fi jucat cu brio rolul de victimă, eu mă blestem. Ce confuzie enormă!

Ridicându-mi capul, văd urma de sânge în chiuvetă... Întreaga situaţie mi-a devenit egală! Conectată la adevăr, la adevărul meu, neacceptându-mi greşelile, nici paradoxurile, eu am atins nucleul exploziv al procesului de mortificare. Sesizez clar cărările sinuoase ale vieţii mele, înţeleg evoluţia gândirii mele şi sensul zbaterii din aceste ultime luni. De la frica de a muri pentru a nu înceta să trăiesc, de a vrea să trăiesc prin refuzul de a muri, iată-mă dorindu-mi cu ardoare moartea mai degrabă decât să fiu confruntată cu teama iniţială: a vrea să mor de frica de a trăi!

Cineva bate de mai multe ori la uşa toaletei. În continuare cu senzaţia de a nu avea corp, de a nu putea răspunde şi nici chiar de a deschide uşa, aud distinct vocile celor care îmi vorbesc. În momentul în care recunosc vocea asistentei lui Bob, găsesc forţa de a trage zăvorul. Bernie a văzut prea bine că se întâmpla ceva straniu, însă a întâmpinat mari dificultăţi în încercarea de a mă linişti. Mă afund în braţele ei şi îi relatez în lacrimi şocul petei de sânge.

— Trebuie să o fac! Am venit pentru a mă vindeca şi iată-mă, bolnavă, gata să cedez!

Sprijinindu-mă fizic până la camera mea, Bernie îmi spune că, a scuipa puţin sânge după ritualul şamanic la indienii nord-americani poate fi considerat ca o formă de vindecare: asta declanşează un efect paroxistic care, anunţă, contrar aparenţelor,

sfârşitul unui rău. S-ar putea de asemenea ca vomitând, din neglijenţă, să-mi fi julit puţin gâtul în interior. Odată instalată pe patul meu, îi împărtăşesc îngrozitoarea mea descoperire:

— Bernie, este intolerabil să mărturiseşti că vrei să mori pentru că ai frică şi dezgust de a trăi. Doamne, sunt atât de nefericită... ! Vrei să-ţi spun? Cel mai dur lucru pentru mine nu este să concep vindecarea fizică. Seminarul m-a făcut să înţeleg că eu mi-am creat nefericirea! Boala mea era o sinucidere mascată. Astăzi, ea nu mai este lovitură a soartei, neşansă inevitabilă, ci limbaj, semn, strigăt al întregului corp şi al întregului suflet care cer o revoluţionare a existenţei mele... În schimb, acţiunea de a vindeca viziunea pe care o am asupra trecutului sau a viitorului meu îmi pare insurmontabilă. A regăsi cotidianul, unde nimic nu se va fi schimbat, problemele mele care vor rămâne nerezolvate, de fapt, a-mi vindeca viaţa, de asta nu mă simt capabilă! Nu am ştiut niciodată să elimin emoţiile şi şocurile existenţei mele. Viaţa mea seamănă cu un teren minat! Şi vrei să-ţi zic? Femeia care m-a făcut să vin la acest seminar avea dreptate: sunt o handicapată a vieţii! Handicapul meu este teama... Ce fac cu ea? Iar tu şi cu Bob pretindeţi că dragostea este cea care vindecă! Asta înseamnă că lipsa iubirii este cea care m-a ucis la foc mic, încă de la naştere... Sau, dacă fac bilanţul, trebuie să fiu blestemată: eu nu cunosc acest sentiment. Nici pentru alţii şi cu atât mai puţin pentru mine. Este cutremurător ceea ce spun, dar eu nu am simţit niciodată dragostea mamei mele, nu am avut încredere în viitor, nici măcar o singură dată în tatăl meu şi am impresia că Dumnezeu rămâne surd la rugăciunile mele...

Bernie mă priveşte, tăcută: O ştiu, ea îşi caută cuvintele şi le măsoară greutatea.

— Ascultă, este simplu. Tu nu eşti doar un corp care transportă o minte mereu activă! Eşti, în aceeaşi măsură, constituită dintr-un spirit şi un suflet. Scopul sufletului este de a evolua dintr-o viaţă în alta, dacă poţi crede în reîncarnare. Fiecare decide, în manieră inconştientă, să hrănească sau nu această nevoie. Unii preferă să capitalizeze pentru a fi, căutând satisfacţia în a poseda bunuri materiale, alţii aleg verbul a fi în locul lui a avea şi pleacă

în căutarea valorilor spirituale. Problema nu este de a ști cine are dreptate, ci mai degrabă de a fi în acord cu propriile dorințe. Cred că suntem cu toții ființe spirituale, legate în permanență la o sursă de energie... Cum să o numim? Dumnezeu, Forță Cosmică, Univers? Nu știu. Însă această energie poartă cu sine o dragoste universală. Necondiționată, ea nu judecă, puțin contează pentru ea cine suntem, care au fost actele noastre. Fiecare ființă umană este unică, multidimensională și apță să evolueze. Cu această calitate, scopul existenței fiecăruia este, mai întâi de toate, să respecte darul vieții, să se respecte pe sine și să se deschidă către ceilalți. De vreme ce vorbim de dragoste necondiționată, noi evocăm, de fapt, o energie cât se poate de precisă. Ceea ce o caracterizează este faptul că ea este puternică și, în același timp, subtilă... Catherine, tu nu ai trăit tot acest drum în van! Nu uita niciodată că orice lucru are un sens. Experiențele fiecăruia sunt îndreptate către un scop...

— Care este scopul meu? Îmi poți spune la ce sau cui servesc? Voința, lupta, suferința, rigiditatea sunt cârjele mele. Viața nu are sens dacă nu ești tu însăți, dacă ești ermetică la dragoste, la bucurie, la încredere. Urmărindu-ți discursul, viața și lumea par magnifice, însă mie îmi apar inaccesibile...!

— Scopul vieții tale, prin confruntarea cu boala, este, poate, să îți arăți ție înseți că ești un suflet sensibil. Cred că cel mai important pentru tine este să-ți deschizi inima și să iubești. Pe tine, pentru început, apoi pe alții, de a accepta să le primești dragostea sau prietenia. Nimic nu este mai puternic ca dragostea, nimic nu este mai minunat decât prietenia și nimic nu este mai dulce decât tandrețea. Dacă nimic altceva nu este mai impalpabil și mai fragil ca aceste sentimente, noi rămânem cu toții în mod profund cerșetorii acestor emoții, întrucât ele au capacitatea de a ne aminti, de fiecare dată, că suntem vii... Noi dorim cu toții să fim iubiți așa cum suntem, să fim acceptați fără a fi judecați, fără a aștepta. Totuși, majoritatea dintre noi avem tendința de a ne schimba, de a ne ascunde, de a ne crea o altă imagine pentru a fi iubiți. Deci, Catherine, în cazul tău, cine era iubită? Era sinele tău autentic sau mai degrabă imaginea pe care ai fabricat-o pentru a fi iubită de alții? Dacă era această imagine, eu înțeleg că tu nu ai putut fi

satisfăcută, nici complet deschisă. Poate că aici intervine procesul tău de conştientizare? Singura modalitate de a fi iubită te va obliga să fii cu adevărat tu însăţi. Fii autentică, urmează-ţi propriul drum, nu te lăsa influenţată de punctul de vedere al oricui, ai încredere în propria ta voce interioară şi foloseşte-ţi intuiţia, ea te va ghida. A pretinde să fii ceea ce nu eşti ţi-a cerut prea multă energie. Asta te-a îmbolnăvit chiar! Acceptă să trăieşti experienţa interioară a sentimentului iubirii, şi vindecarea va putea avea loc. Însă nu te pot ajuta: schimbarea nu va putea veni decât de la tine şi numai dacă tu ai dorinţa profundă de a o face. Eşti capabilă să-ţi schimbi starea de spirit şi să-ţi vindeci rănile afective. Vânează pesimismul, priveşte viaţa şi pe ceilalţi cu încredere. Abandonează-ţi carapacea, slăbeşte controlul asupra existenţei tale, el te împiedică să trăieşti. Îndrăzneşte, dă-ţi voie să trăieşti! Eşti capabilă, de vreme ce ai ajuns până aici. O ştii prea bine, trebuie să îţi urmezi dorinţa şi să îndrăzneşti... Ştii ce afirma Seneca, filozoful? Ei bine, el gândea că: „Nu din cauză că este dificil nu îndrăznim, ci este dificil din cauză că nu îndrăznim". Catherine, îndrăzneşte să-ţi înfrunţi temerile, îndrăzneşte să-ţi îmbrăţişezi suferinţele pentru a te elibera de ele, îndrăzneşte să renunţi la ranchiunele tale pentru a face loc inimii tale, îndrăzneşte în aceeaşi măsură să îţi arăţi calităţile, îndrăzneşte să-ţi atingi visele, pentru a visa altele, chiar mai nebuneşti. Catherine, îndrăzneşte să iei decizia de a trăi. Poţi să-ţi îngădui să fii fericită, acolo, aici, acum! Ai dreptul la asta, datoria! Şi meriţi!

Schimbarea durează ore întregi, până la capătul nopţii. În zori, *şamana*, surioara mea din stele, îmi dă curajul de a împlini actul esenţial al vieţii mele. Cel de a muri faţă de mine însămi.

5 APRILIE 1998

M-am născut în acea dimineaţă.

În timpul acestei nopţi de neuitat, chemarea vieţii a întrerupt zborul himerelor mele şi, printr-un salt magic, m-a propulsat de pe malul anesteziat al inconştientului pe tărâmul conştient al lucrurilor

posibile. A te naşte cu ochii deschişi la aproape treizeci şi doi de ani nu este nici frecvent şi nici simplu. Sunt considerată adultă, dar, de fapt astăzi este ziua mea de naştere... Am şapte ani, vârsta raţiunii.

În 1991, la puţină vreme după intrarea în procesul de vindecare a cancerului meu, Frédéric, un prieten de suferinţă, a murit în timpul unei grefe de măduvă osoasă. Tristă, trăiesc un sentiment de vinovăţie: De ce el şi nu eu? El a fost un ecou la cel resimţit faţă de unchiul meu şi a răsunat în anii următori pentru marea parte a bolnavilor pe care i-am întânit în continuare.

Imediat, circumstanţele insolite ale vindecării mele au făcut să apară întrebări fundamentale. De pildă, e posibil ca această recidivă să nu fi fost, de fapt, decât o eroare de diagnostic? Persist să cred că intervenţia Fatyei a fost cea care a inversat procesul. Cuvintele, precum şi energia sa, au atins un punct al integrităţii mele care nu cerea decât să fie contactat. Legile energiei au puteri care ne depăşesc. La întoarcerea mea de la seminar, am constatat că filodendronul trăia şi el, la rândul său, un proces de vindecare. În câteva zile, prietenul arbore — de la grecescul *filos*, „prieten", şi *dendron*, „arbore" — a reînverzit! Însă un an mai târziu, după ce a oferit probabil totul, s-a uscat şi a murit.

Dacă nu este acceptat sensul acestei incredibile experienţe şi adevărul manifestărilor sale, se pune a doua întrebare: ce mi s-ar fi întâmplat fără acest apel la ordine, fără recidivă? Fără această sabie a lui Damocles, aş fi comis cu siguranţă stângăcia de a pretinde că m-am reîntors la viaţa de altădată, fără a schimba nimic din traiul meu cotidian. M-aş fi supus, astfel profesorului B. şi celor din anturajul meu, care, deşi fiind cu toţii binevoitori, mă sfătuiau să uit... Însă, cu aceleaşi cauze, declanşând aceleaşi efecte, nu m-aş fi confruntat eu oare mai târziu cu o altă recidivă, de astă dată mortală?

Cum să uit această încercare de vreme ce tind să retrăiesc şi astăzi o multitudine de detalii practice? De exemplu, fără dorinţa de a mă reintegra în universul publicităţii şi al comunicării, trebuia să strecor în curriculum vitae, cum adesea mi s-a sugerat, o lungă misiune în străinătate, pentru a ascunde unui eventual angajator

boala mea, pe care el ar considera-o cu voce tare ca fiind teama față de o rentabilitate scăzută și poate, în forul său interior, ideea unei posibile reîmbolnăviri?

Cei de la CPSM [Caisse Primaire d'Assurance Maladie, organism de drept privat din domeniul serviciilor publice, *n. tr.*] m-au clasat din start în categoria Invaliditate, iar firmele de asigurări medicale au făcut din mine un „caz de risc" pentru a-mi aplica, din nou, astăzi o majorare a tarifelor... Cât despre companiile de asigurări, ele îmi refuză pur și simplu un împrumut bancar, deși profesorul B., care a cerut o amânare de șapte ani pentru a confirma vindecarea, tocmai și-a dat acordul în această privință...

Cum îți poți trăi complet vindecarea de vreme ce totul, sau aproape totul, subînțelege un risc latent?

Cum să te mânii pe acești oameni, care, împinși de forța inconștientului colectiv, gândesc chiar și în ziua de azi că un cancer este sinonim cu o moarte ineluctabilă? Aș fi putut eu îndepărta printr-o fluturare a mâinii, ca și cum ai vâna o muscă inofensivă, o astfel de tulburare? Nu, sensibilă la țipătul celular al „răului imprimat" în organism, profitând de efectul mobilizator al seminarului lui Bob, păstrând, în ciuda a totul, teama ca „treaba asta" să nu revină, am înțeles că, pentru a nu recidiva, nu am altă alternativă decât să-mi limpezesc viața, aceea de a pune toate cărțile mele pe masa de joc și de a învăța să le citesc. **Fericirea, pentru o portocală, nu înseamnă să fie o caisă!** *Cunoaște-te pe tine însuți!** Nu mai aparțineam clubului micilor pui de găină persecutați de existență! [aluzie la Caliméro, micul pui din serialul de desene animate, *n. tr.*]

Acum, revenită la mine însămi, am putut reface diverse proiecte. Cercetarea înțelegerii sensului pe care l-a avut boala și vindecarea m-a dus la învățarea și stăpânirea tehnicilor care țin seama de ființă. Am devenit la rândul meu bioterapeută. Apoi, fidelă promisiunii pe care am făcut-o în punctul culminant al bolii, am început să acționez. Scarabeul, simbol al renașterii și al fericirii, a devenit

* Socrate.

emblema unei asociații a cărei vocație era de a prezenta, prin intermediul conferințelor și seminariilor, diferite instrumente de dezvoltare personală. Dacă privim sănătatea și boala din unghiul stării de spirit care le însoțește, nu mai este nevoie câtuși de puțin să aștepți să fii bolnav pentru a te vindeca de o depresie nervoasă, de un doliu, de un eșec școlar, profesional sau amoros.

Asociația nu avea de oferit miracole, însă aborda teme variate precum alimentația, sofrologia, gândirea pozitivă, yoga, relaxarea, astrologia, energia, masajul sau psihoterapia. Scarabeul propunea chiar o relaxare în privința abordării morții și a sexualității, fără a uita să pună pe prim-plan râsul, cântecul și dansul, veritabile panacee pentru o existență mai fericită.

Această asociație a funcționat o perioadă de patru ani, timpul necesar pentru mine de a constata că, din consultantă, am redevenit gestionară și că în loc de a fi martor și de a mă consacra lucrurilor care mă pasionau cel mai mult, eu mă târam printre responsabilitățile administrative...

Am plecat, prin urmare, în căutarea propriului meu teritoriu. Odată găsită grădina interioară, a trebuit să cosesc acolo buruienile emoționale: gelozia, mânia, ranchiuna, gustul pentru putere, setea de recunoaștere, judecata etc. Iar la reapariția lor să le smulg, din nou și din nou, neobosită. Apoi, să prășesc terenul arid pentru a semăna semințele bucuriei, speranței și încrederii... După care să le stropesc regulat, cu răbdare. Astfel am început să scriu, ceea ce m-a obligat, singură fiind față în față cu computerul, să fac lumină asupra fiecărei suferințe prin care am trecut.

Un incident major m-a propulsat în etapa următoare: înainte de a înțelege viziunea pe care o avusesem în timpul seminarului, pentru că ea revenea constant în visele mele, am făcut o vizită unei psihanaliste jungiene. Foarte ocupată, ea a acceptat să mă vadă numai datorită unui prieten comun. În timpul întrevederii, am insistat pe exprimarea fiecărui detaliu al exercițiului energetic. Spre uimirea mea, ea mi-a adresat diverse întrebări:

— Nu vedeți în asta niciun punct comun cu propria dumneavoastră poveste? Nu a existat în familie un copil mort la naștere sau de foarte tânăr? Pământul, nu ar fi el imaginea acestei țări pe care nu ați vizitat-o niciodată, care vi se pare... aridă?

După ce a abordat sincronicitatea și puterea viselor, ea a terminat ședința în maniera cea mai liniștitoare posibil: m-a invitat să încep studiul propriilor mele origini!

Am intrat în contact cu mica diasporă albaneză din Paris. În cadrul proiectului de creare a unui centru cultural albanez, eu, rebela, i-am ajutat pe cei care i-am negat atâta vreme! Întâlnirea cu membrii acestui centru mi-a permis să recuperez o parte pierdută a identității mele, să dezvolt un sentiment securizant de „apartenență" și, mai mult, să mă îmbogățesc printr-o dublă cultură. Fiecare dintre compatrioții mei mi-a oferit o piesă din puzzle, fapt care m-a ajutat să-mi revendic, în final, moștenirea albaneză.

Însă rana importantă de vindecat — ea necesita o reconciliere autentică cu părinții mei — mi-a arătat că trebuia să depășesc percepția mea cu privire la lipsa lor de iubire. Prin urmare, încă rămânea de făcut cel mai delicat lucru.

Or, intervenția cvasichirurgicală asupra acestui sentiment nefiind posibilă decât cu instrumentul iertării... Devenea esențial ca eu să încetez cu plângerile narcisiste și să merg pe urmele părinților. Acesta este felul în care am descoperit istoria familiei mele, atât de strâns legată de cea a Albaniei, țara vulturilor...

Liza

MAI 1943
MUNTENEGRU — EX-IUGOSLAVIA

Liza stă așezată pe treptele peronului încă de la începutul după-amiezii, cu coatele pe genunchi, cu obrajii în mâini. Supraveghează de câteva ore drumul. Zgomotul camionului face ca așteptarea să înceteze. Ea l-a auzit încă dinainte de a-l zări în depărtare. Se ridică, își potrivește hainele și pornește pe drumul care duce de la casă la drum. Obosind repede, doar bucuria momentului îi oferă curajul și voința de a urma traseul. Aproape pierzându-și suflarea, ea găsește forța de a striga:

— Tată! Tată!

În depărtare, bărbați îmbrăcați în cămăși negre urmează vehiculul în tăcere, cu capetele aplecate. Pe măsură ce se apropie, se poate vedea că ei și-au suflecat mâneca stângă, până în dreptul inimii, și poartă o banderolă neagră pe antebrațul lor gol. Liza îi privește fără să îi vadă. Fără să acorde atenție figurilor lor sumbre, ea reușește să se strecoare până la camion; vrea să fie prima care îl întâmpină. Camionul se oprește, în cele din urmă, în poarta casei. Liza este deja în spatele său, nu mai poate aștepta! Ea se cațără cu ajutorul brațelor ei mici, îi îndepărtează pe cei care încearcă să se pună în calea ei.

— Liza, nu, coboară...

În cele din urmă ea îl zărește, discret, lângă pulpana prelatei, întins, părând că doarme. Se ridică prelata. Liza încearcă să se cațere în interior, însă doi oameni o apucă ferm și o îndepărtează de vehicul. Ea țipă, se zbate, strigă să fie lăsată, însă nimeni nu-i răspunde. Ea plânge, nu înțelege: de ce nu o lasă să-l îmbrățișeze? Unul dintre unchii ei ajunge la fața locului, o ia de talie, o ridică și, fără vreun cuvânt, o așază lângă cel pe care ea îl așteaptă de atâta vreme. În penumbra acestui dric straniu, privirea ei se oprește asupra rănii deschise de pe abdomenul tatălui ei... Ea nu poate să-și ia ochii, marea pată de sânge uscată contrastează cu bluza albă lăsată întredeschisă și cu pielea netedă, mată, care înconjoară rana, umflată și neagră. Liza înțelege instantaneu. La nouă ani, ea cunoaște sensul precis al poziției brațelor încrucișate pe piept. Deschide gura, nu poate să-și rețină ceea ce ar putea fi un țipăt, cade pe spate și leșină. Patru bărbați o ridică cu grijă și o transportă, inertă.

Căzută într-un fel de comă, vegheată de mama ei, vara mai mare și, în ziua înmormântării, de către o prietenă de familie, Liza se trezește la capătul a patru zile. Trezirea ei nu este în realitate decât o scurtă tentativă de a scăpa de coșmar. Ea deschide în cele din urmă ochii, întâlnește privirea neliniștită a mamei sale... și îi închide din nou. Nu, Liza nu mai doarme. Ea ar vrea să anuleze pur și simplu din mintea și din inima ei ceea ce ținuta de doliu a mamei îi confirmă. Brusc, ea își smulge părul, își zgârie fața urlând, înainte de a recădea în această stare letargică în care refuzul realității și disperarea se vor succeda alternativ mai bine de o săptămână. Medicul, chemat la căpătâiul ei de mai multe ori, încearcă, de fiecare dată, să o liniștească pe mamă.

La vârsta ei, nu știm de câte luni va fi nevoie pentru ca ea să accepte această dramă. Sau de câți ani, însă în viitorul apropiat ea este în stare de șoc.

Liza este pornită împotriva întregii lumi, în special împotriva mamei și a unchilor ei, care au mințit-o. În ajunul dramei, în timp ce se așezau la masă pentru a mânca, se prezentase la ei un bărbat. Liza își amintește că acesta a refuzat să intre. Din fundul camerei în care se afla, ea a auzit mai clar câteva frânturi din dialogul lor:

— Ded... ambuscadă.... îl vom aduce... Da, este regretabil... Bine, după-masă... Ne pare rău. Dumnezeu să vă păzească...

Rezemată în coate la fereastră, ea l-a privit îndepărtându-se, apoi s-a întors la mama ei şi i-a pus întrebări cu privire la strania vizită. Înţelesese bine, tatăl ei va reveni curând acasă? Mama sa i-a răspuns cu un „Da, mâine" laconic şi tranşant. Mulţumită, Liza nu a înţeles gravitatea chipurilor în timpul gustării, nici tăcerea neobişnuită. Micuţa a pus întrebări adunării, râzând, bucuroasă de întoarcerea tatălui ei, însă buna ei dispoziţie s-a risipit repede. Mama, după ce i-a reproşat râsetele, i-a spus sec că a fost rănit la gambă. Liza s-a liniştit imediat. Ea a oferit tuturor cel mai frumos surâs al ei: se amuza bine de rană! Ceea ce reţinuse era că tatăl ei va fi din nou lângă ea.

Muntenegru, în această parte a Balcanilor, total sub influenţa fasciştilor italieni, încearcă să reziste duşmanilor comunişti. Miliţiile fasciste, „cămăşile negre", răspunzând apelului lui Mussolini, înfruntă partizanii „roşii" care alcătuiesc armata comunistă condusă de tânărul general Tito, şeful partidului. Astfel, cu trei ani mai devreme, tatăl Lizei se înrolase voluntar în trupele fasciste. Conducătorii lor solicitau câte un bărbat copt din fiecare familie şi, deşi fraţii săi erau mai tineri, cu mult mai viteji şi celibatari, Ded, căsătorit şi deja tatăl a patru copii, a simţit datoria de a se alătura miliţiei.

Comunitatea muntenegreană povesteşte, în poemele epice ale epocii, că pe drumul de întoarcere, cu ocazia unei permisii, la doar şapte kilometri de casa sa, el a căzut în ambuscada unui mic grup de comunişti. Un refren precizează faptele: într-un 18 mai 1943, singurul glonţ ucigaş al rafalei şi-a găsit drumul spre abdomenul său. Camarazii săi, după ce au trimis un mesager pentru a-i preveni familia, au luat drumul celui mai apropiat spital, cel de la Skodra. Oraşul albanez se afla situat la treizeci şi cinci de kilometri, iar căile de acces erau proaste. Ded a murit pe drum. Avea douăzeci şi nouă de ani.

A doua zi, membrii trupei sale l-au adus la el acasă. Unul dintre ei, după ce l-a debarasat de ţinuta de luptă şi l-a îmbrăcat

într-o cămaşă albă, a găsit în portofelul lui Ded o scrisoare în care el cerea în mod oficial şi cât mai curând eliberarea din post pentru câteva zile. Emisarul a confirmat familiei: profund catolic, Ded nu mai suporta să se afle în situaţia de a ucide. Relatând ambuscada fraţilor săi, bărbatul a precizat, totodată, că prietenul său de arme a tras asupra comunistului cu scopul de a-l răni, în schimb acesta din urmă îl ţintise cu sânge rece şi nemilos.

Multe decenii mai târziu, bătrânii salută măreţia sufletului familiei lui Ded, însă îşi pun încă întrebări. Cum au putut membrii acestei familii să ierte comunistului uciderea fratelui lor, de vreme ce codul onoarei existent în regiune cerea achitarea imediată a acestei datorii de sânge, înrudită, din punctul lor de vedere, cu un omor? După ei, această moarte trebuia să fie răzbunată. De fapt, Ded şi ucigaşul său erau amândoi muntenegreni, albanezi — şi cu atât mai mult Malsori. Niciunul dintre ei nu avea dreptul să îl ucidă pe celălalt.

Trebuie ştiut că Malsorenii aparţin unui clan constituit din cinci triburi de albanezi care trăiesc în *Male i zi* („muntele negru", Muntenegrul). Delimitat de oraşul albanez Skoder, prin lacul din Skodra, muntele negru este guvernat de patriarhiile celor cinci mari dinastii ale regiunii. Fiecare protejându-şi districtul, ele sunt, în funcţie de rangul de autoritate: Hot, Grud, apoi Kelmen, Kastrat şi, în cele din urmă, Shkrel.

În secolul al XV-lea, de la invadarea Albaniei de către otomani, aceste mari familii, toate originare din nordul ţării, au luptat împreună împotriva turcilor sub autoritatea unei mari figuri a rezistenţei: Skenderbeg. Eroul naţional le-a permis să reziste curajos şi cu succes inamicilor turci. Datorită perseverenţei sale comunicative, rebeliunea a durat douăzeci şi cinci de ani. *Male i zi*, supranumită „fortăreaţa catolică", şi-a conservat credinţa şi a refuzat islamizarea propusă de năvălitori. Plasaţi sub protecţia lui Leke Dukagjin, principalul locotenent al lui Skenderbeg, Malsorii aderaseră la *kanun*, codul etic pe care acesta l-a redactat. Noua ordine la morală avea, în acea epocă, în 1448, vocaţia de a reda demnitatea şi autonomia cui le-ar fi dorit. Şi, deşi turcii au guvernat Albania timp de cinci secole, până la proclamarea independenţei sale în 1912, aceasta

nu a împiedicat defel Malsorii să urmeze *kanun*-ul. Trecutul, deşi el ar putea părea îndepărat, a rămas extrem de viu în ei. Şi de aproape patru secole, Malsorii, din generaţie în generaţie, asiguraseră transmiterea literală a *kanun*-ului. Codul onoarei a permis până recent, prin reguli foarte stricte, să fie menţinută o pace fragilă între albanezii din cele două zone, yugoslavă şi albaneză, ale Muntenegrului.

Dilé este singura din mulţime care îl priveşte insistent pe defunct. Dacă toţi, cu ochii la cer, imploră mila lui Dumnezeu, ea este obligată să nu exprime niciun setiment pentru cel care îi fusese soţ, timp de zece ani. Măritată, fără dragoste, cu acest bărbat care îi fusese desemnat, ea s-a lăsat cucerită de sentimentul liniştitor al unei prietenii tandre. Dilé, dacă ar fi avut dreptul la asta, l-ar fi putut plânge pe prietenul dispărut prea devreme şi pe tatăl copiilor ei, s-ar fi putut lamenta de soarta proprie, ar fi purtat doliu atât pentru soţul ei, cât şi pentru fericirea ei pierdută. Ea ştie că această zi sumbră îi anunţă ani negri. Soţia, altă dată onorată, nu mai este pentru comunitate decât o văduvă, o persoană fără statut. Cu Ded definitiv absent, educaţia şi reputaţia fiicelor ei îi revin acum ei integral. Pentru ea nu există posibilitatea unei recăsătoriri, nici nu i-ar fi venit o astfel de idee, absenţa unui fiu a făcut-o să-şi piardă locul în societate. Aceasta este o regulă şi toţi o respectă. Dacă Dumnezeu i-ar fi oferit naşterea unui fiu, destinul ei ar fi fost cu totul altul. Fiul ar fi fost totodată un releu al tatălui în familia sa de rudenie, un gaj viu al respectului lor faţă de dânsa ca mamă şi un ghid pentru surorile mai mici. În loc de asta, fiicele lui Ded vor fi considerate de acum înainte ca fiind o povară.

Ciuda şi mânia de care este stăpânită Liza de la trezirea ei i-au liniştit anturajul. Ea are aerul de a-i fi mai bine, deşi nu este decât o aparenţă, de vreme ce în interiorul ei întrebările se înghesuie, iar răspunsurile se lasă aşteptate. De ce oamenii care pretind că o iubesc nu au curajul de a-i spune adevărul, de ce niciunul dintre ei nu a găsit timpul de a-i vorbi şi nici nu s-a obosit să o oprească de la întâlnirea cu tatăl ei adorat; de ce, niciunul dintre ei nu a apărat-o de înspăimântătoarea privelişte?

Timp de mai bine de un an, deşi scena tragică îi rămâne înrădăcinată în memorie, iar obsesia nu-i dă răgaz, Liza pare să-şi fi şters din minte fiecare secundă care a urmat, chiar şi delirurile ei însoţite de intense pusee de febră, vizitele repetate ale medicului şi chiar şi plânsetele celor apropiaţi. Cu egoismul vârstei sale, ea îşi cultivă suferinţa şi o ignoră pe cea a altora. Nu vrea să ştie nimic de sentimentele lor. Încăpăţânată, ranchiunoasă, copila rămâne oarbă la durerea mamei sale. Refuzând să o privească, ea rămâne insensibilă la necazul acestei femei, care, aşa cum o cere tradiţia, şi-a înmormântat public soţul fără nicio lacrimă şi niciun ţipăt, în timp ce, prin plângerile lor tradiţionale, bocitoarele regiunii sunt aşteptate să îşi exprime întreaga tristeţe de către cei care îl însoţesc pe Ded pe ultimul său drum.

1944: fasciştii din Muntenegru au pierdut războiul. Învingători, partizanii comunişti de la Ulcinj îşi înrolează cu forţa adversarii şi confiscă terenurile a numeroşi proprietari din zonă. Ei ocupă marea casă a familiei Rudaj timp de săptămâni întregi, pentru a-şi găzdui şefii acolo, o jefuiesc de bunuri, apoi pun mâna pe vite, înainte de a pleca mai departe. Ded nu este singura victimă; verii săi Nikol şi Marash, plecaţi mai târziu, sunt şi ei ucişi în luptă. Nu mai rămân decât fraţii săi Martin şi Djerd pentru a se ocupa de terenuri. Este o lovitură grea pentru această dinastie, odinioară prosperă. Până atunci, cinci bărbaţi ai familiei Rudaj se ocupau de marea exploataţie agricolă. Bogaţi proprietari de terenuri la Stoj, un mare sat, întins pe mai mulţi kilometri şi învecinându-se cu frontiera albaneză prin Marea Adriatică, ei se ocupau de cultivarea măslinilor, îngrijirea unei turme de trei sute de oi, a patruzeci de vaci şi tot atâţia cai, precum şi de recoltarea pepenilor verzi sau de vânzarea brânzei de la fermă.

Climatul odinioară liniştit devine încordat pentru toţi locuitorii din regiune. Acestor catolici fervenţi li se interzice să-şi practice religia; li se închid bisericile şi le sunt îndepărtaţi preoţii. Trebuie nu numai să poarte doliu pentru morţii lor, ci să accepte şi această înfrângere politică, să suporte această schimbare economică şi să se înhame la a-şi construi patrimoniul familial.

Dilé nu are altă şansă decât să-şi ajute cumnaţii. La douăzeci şi nouă de ani, conştientă că s-a legat de această familie pentru restul zilelor ei, tânăra femeie, până de curând blândă şi veselă, se închide în interiorul dramei personale, devine din ce în ce mai rigidă şi mai austeră, din ce în ce mai puţin afectuoasă cu anturajul ei. Ea se obligă să-şi plătească datoria prin munca ei şi cea a celor patru copii. Cel mai adesea tăcută; considerând că nu mai are dreptul de a participa la aspectele importante ale casei, ea se supune deciziilor cumnaţilor ei şi se simte obligată lor. Pentru a evita cu orice preţ conflictele în care ea sau fiicele ei ar putea fi implicate, le sfătuieşte fără răgaz să urmeze exemplul ei. Pentru a-şi păstra onoarea, ea se străduieşte să le insufle cultul sacrificiului, preceptele tradiţiei malsore şi obligaţiile tinerelor fete de rangul lor.

La zece ani, considerată de mama ei ca sprijin al familiei, Liza ia în grijă pe cele trei surori mai mici. La moartea tatălui lor, Toné avea şapte ani şi jumătate, Mary, abia patru ani şi Katrin, cea mai mică, doar şase luni. Unchii ei făcând din ea ciobăniţa familiei, Liza nu va merge la şcoală. Însoţită de verişoarele ei, iar mai târziu de surorile ei, ea mână turma la păşune şi îi asigură paza. Puţin geloasă pe prietenele care urmează cursurile şcolii comunale, Liza învaţă totuşi de la ele bazele cititului şi scrisului în alfabetul chirilic. Însă, deşi ea se supune orbeşte mamei sale şi celor doi unchi ai ei, în special celui mai vârstnic, Djerdj, pe care îl respectă ca pe un tată, ea le va purta ranchiună pentru multă vreme în această privinţă. De asemenea, ea va regreta faptul că nu a învăţat să înoate. Imensa plajă nu e departe de casă, ea se întinde de-a lungul celor cincizeci de hectare ale familiei Rudaj, însă i se interzice să se apropie de ea.

Cu o seriozitate recunoscută de toată lumea, ea acceptă fără să crâcnească educaţia care i se oferă prin intermediul ordinelor şi mustrărilor. Admirându-şi mama, dar şi temându-se de ea, nu poate înţelege de ce, pentru ea ca şi pentru surorile ei, cea mai mică tentativă veselă de a fi ca şi celelalte fete ale satului se încheie mereu cu o dojană severă. De foarte devreme, fiecare dintre ele va percepe în mod subtil, în privirea şi vorbele celor din jurul lor că,

fiind orfane de tată şi fără vreun frate, ele trebuie să se mulţumească cu puţinul pe care-l au.

Moartea tatălui ei şi consecinţele acesteia o bântuie pe Liza, întreaga copilărie. Ea va păstra pentru totdeauna certitudinea amară de a trebui să trăiască o existenţă plină de suferinţă, definitiv ratată din cauza acestui război. Conflictul i-a smuls tatăl de lângă ea, inamicul i-a furat şansa şi a privat-o de o viaţă lipsită de griji cu care, inocentă, ea se obişnuise.

În dimineaţa celei de-a şaisprezecea aniversări, Liza are dreptul la un consiliu de familie cu privire la viitoarea ei căsătorie. Pretendenţii se prezintă deja în număr mare în faţa unchiului Djerdj, însă el o găseşte încă puţin prea tânără. La optsprezece ani, ea a devenit o mare şi frumoasă femeie cu forme generoase. Din acest moment, bărbaţii îşi întorc privirile asupra ei. Conştientă de farmecul ei, Liza nu rămâne mai puţin înţeleaptă. În numele onoarei şi din respect pentru ai săi, ea va accepta, la momentul potrivit, să ia de soţ pe cel pe care îl va alege unchiul ei.

Astfel, într-o duminică, se aud bătăi în poarta familiei Rudaj. Îmbrăcaţi în costumul tradiţional al Malsorilor — cămaşă albă, vestă brodată şi un mic clop din stofă albă, numit *quelesh* —, doi bărbaţi din familia Tinaj demarează solemn ritualul cererii în căsătorie. Cel mai în vârstă, Nikol, îl prezintă pe fratele său, Novo, familiei Lizei, acesta din urmă venind să ceară fata pentru fiul său, Pjeter. Prin urmare, tatăl şi unchiul se adresează lui Djerdj sau lui Martin, aruncând, din când în când, o privire neglijentă lui Dilé.

Evadaţi din Albania în 1948, fraţii Tinaj s-au instalat în satul Bérane, nu departe de Podgorica. De patru ani, cei trei fraţi au construit acolo case, în familie. Pentru aceşti Malsori ai clanului Kelmen, ca şi pentru cei din familia Rudaj, acest proiect de a-şi reuni familiile este cât se poate de seducător. Desigur, recunosc ei, odinioară proprietari de pământuri la Vëmosh, în districtul Skoder, ei sunt în prezent săraci, însă asigură familia Lizei: intenţia lor este de a se reîntoarce să trăiască în satul lor. Ei sunt încrezători, Albania nu va fi supusă pentru multă vreme influenţei nefaste a lui Enver Hodja. Dacă unchiul se îndură să asculte cererea în căsăto-

rie, asta se datorează faptului că cei trei fraţi au o reputaţie excelentă în toată ţara lor, cât şi în a sa. Ştiind din sursă sigură că Nikol şi Novo, susţinuţi de statul iugoslav, combat activ noul regim albanez, Djerdj ţine cont de asta pentru a nu-şi pierde vremea cu întoarcerea norocului lor. Convins că ei îşi vor recupera pământurile, el acordă, fără a regreta, mâna nepoatei sale fiului lui Novo. Dilé nu este entuziastă, ea ar fi preferat să-şi vadă fiica măritându-se cu un Malsor din împrejurimi, însă Djerdj a decis altfel. În ziua căsătoriei ei, Liza va pleca să trăiască la o sută optzeci de kilometri depărtare şi asta până în momentul în care Albania îşi va deschide frontierele.

Logodna va dura doi ani, pe parcursul cărora Liza îi va întâlni de mai multe ori pe Nikol şi Novo. Ei se arată călduroşi şi binevoitori în privinţa ei. Astfel, Liza gândeşte că şi-a găsit locul într-o familie foarte bună. Puţin neliniştită de a merge în curând să trăiască departe de ai ei, ea se pregăteşte totuşi să iubească acest bărbat pe care nu îl cunoaşte încă.

Este mândră de noul ei statut, iar pregătirile pentru căsătorie îi vor ocupa tot timpul logodnei. Confecţionarea trusoului tinerei soţii cere luni lungi de muncă. Doar pentru ele singure, cele cinci *djoublétas* reprezintă un an de pregătire îndârjită. De fapt, aceste costume tradiţionale malsore cer aplicarea pe fuste şi pe bolerouri de lână a sute de perle şi a tot atâtea broderii. Liza se ocupă în special de cel pe care îl va purta la sosirea acasă, la soţul ei. Spre marea ei surpriză, de la ultima probă, el cântăreşte zece kilograme!

Mai 1954, Liza este gata. În zori de zi, surorile sale au ajutat-o să-şi îmbrace costumul şi au împodobit-o cu bijuteriile ei. Cei din familia Rudaj se pregătesc să îi primească pe *dasmohres* din partea familiei Tinaj. Maşina delegaţiei celor mai buni prieteni ai familiei soţului parchează în faţa treptelor. Liza, în spatele marii porţi a casei, îi observă pe furiş. Ea supraveghează cu coada ochiului pe cei douăzeci şi şase de bărbaţi care au venit să o caute, şi o observă pe *dasmoresh* [femeia din cuplul *dasmohres*, *n. tr.*]. Domnişoara de onoare din partea soţului o va însoţi până la acesta şi o va învăţa tot ritualul nunţii.

Emisarii au participat, fără Liza, la masa dată în onoarea căsătoriei sale. În timp ce își fac siesta ca măsură de prevedere înaintea drumului lung, înconjurată de surori și de verișoare, ea nu se poate opri din plâns. Întrucât ea nu are frate, Djredj, capul familiei, este cel care îi încheie încălțămintea de la piciorul drept, chiar înainte de ieșire. Ea se ridică, iese din încăpere, emoționată și tremurând, susținută de cei doi unchi. Martin îi murmură la ureche câteva precizări despre gesturile care trebuie executate în momentul în care se prezintă toți trei în fața celor o sută cincizeci de persoane care s-au deplasat pentru acest eveniment. Odată trecut culoarul, rămâne de coborât marea scară a casei. Emoția o cuprinde de la primul pas care o poartă spre mulțime. Cu fața aplecată, îndrumată de bărbații casei, ea apare pe trepte și începe să plângă în hohote.

Unul în spatele celuilalt, ei formează un șir indian care începe de la înălțimea primei trepte și se termină la un metru de portiera autobuzului, unde bărbații din partea soțului și *dasmoresh* au luat deja loc. Liza înaintează lent către primul grup, cel al vecinilor. Veniți din împrejurimi, bărbații și femeile pun o mână pe umărul ei stâng și o îmbrățișează repede. Ea, după tradiție, geme la fiecare îmbrățișare. Foarte repede, ea nu mai vede fețele, nici nu mai recunoaște obrajii pe care îi sărută. Strigătele celor apropiați se amestecă acum cu ale ei. Prietene din copilărie, veri, verișoare, iat-o apoi față în față ce cele trei surori. Liza se apropie de ele, pentru o clipă. În spate se află Toné, Maria și Katrin, în capătul cortegiului se găsește mama ei, copleșită de emoție, Liza o strânge lung în brațe, după care, așa cum o cere obiceiul, se oprește un timp. Bărbații își scot revolverele. Focurile de armă trase spre cer și care, acum, izbucnesc din toate părțile îi fac pe unchii ei să înțeleagă că a venit timpul să o abandoneze sorții sale. Liza se agață încă vreo câteva secunde de Djerdj, înainte de a se smulge din mijlocul rudelor sale.

Singură, cu spatele la mulțime, de trei ori, ea face câțiva pași înainte și își întoarce apoi bustul și fața către înapoi, după care se

opreşte o clipă, apoi îşi ridică mâinile foarte sus către cer scoţând strigătul de adio către ai ei:

— *Hoy! Hoyeee! Hoooyyyeeee...!*

Ultimul horcăit anunţă public metamorfoza sa. Tânăra fată este moartă.

Domnişoara de onoare *dasmoresh* poate acum să „ia" femeia pe care a venit să o caute. Ea o ajută să urce în interiorul vehiculului care demarează de îndată. Liza nu poate şi nici nu trebuie să se întoarcă. Trecutul ei nu mai există şi prezentul îi impune să îşi joace rolul cu seriozitate. Ea se aşază dreptă pe locul ei, cu ochii plecaţi, şi se pregăteşte de cele două zile de tăcere care urmează. La stânga sa, lângă fereastră, femeia se ridică, se întoarce către bărbaţi şi cântă emoţionată, primele versuri ale cântecului *Marshalla, Marshalla*:

Marshalla, Marshalla
E bukur na ka dal nusja
Marshalla, Marshalla
E bukur për bukuri

„Minune, o minune
Atât de frumoasă pare nora
Minune, o minune
Frumoasă între frumoase"

De la plecarea lor de pe coastă, ei nu au încetat să cânte. Cât despre Liza, ea a păstrat aceeaşi poziţie ţeapănă. Evident, ea este îndurerată şi se teme de viitor, însă, în mod straniu, de-a lungul serpentinelor de munte care se succedă, Liza nu se mai gândeşte la familia sa. Reflecţiile ei se întorc în prezent către soţul său. Într-o oră, ea îl va întâlni pe Pjeter pentru prima dată.

Pjeter

ALBANIA — 7 APRILIE 1939

În această zi sfântă, supranumită de atunci de către diaspora sa „vinerea neagră", Pjeter are vârsta de șapte ani. Armatele fasciste ale lui Mussolini invadează Tirana, regele Zog I își abandonează tronul, însă copilul nu conștientizează dimensiunea dramei care se joacă în țara sa. El trăiește la mai bine de o sută de kilometri de capitală. Universul acestui mic muntean din regiunea Skoder are ca repere temporale școala de dimineață, câteva activități consacrate exploatării agricole ale familiei sale după-masa și sărbătorile satului său, Vërmosh.

Una dintre cele mai mari plăceri ale sale este să își petreacă serile în compania unchilor și a tatălui, pentru a asculta cântecele tradiționale în dialectul guègue [dialect albanez vorbit în nordul Albaniei, *n. tr.*]. Vocalizele locuitorilor nordului sunt uneori atât de sincronizate, încât nu se mai aude decât o melodie din trei note pe trei voci, care, modulate la extrem, ajung să se contopească una cu alta într-una singură.

Următorii cinci ani sunt bogați în evenimente, deși Pjeter le acordă foarte puțină atenție. Are loc capitularea italienilor, scurta invazie a germanilor, larma care precedă preluarea puterii de către comuniști. Singura sa preocupare, în momentul în care se anunță

constituirea guvernului lui Enver Hodja şi al intrării sale în Tirana, este să înveţe să cânte la acordeon. Interesul apare atunci când tatăl său Novo, comerciant itinerant în timpul liber, i-a oferit instrumentul şi, în lunile calde ale anului 1944, tânărul cioban rămâne concentrat asupra descoperirii posibilităţilor pe care le prezintă cadoul său, în timp ce îşi mână oile spre păşunile înalte. Urechea sa muzicală devine mai fină şi el îşi însoţeşte adesea tatăl la nunţi. Novo cântă şi el la *qyteli*, o mică mandolină cu două corzi. Amândoi îi încântă pe săteni la serbările din împrejurimi.

Şi totuşi...

Noul învăţător al şcolii le împuie urechile fără răgaz, lui şi camarazilor săi, cu bucuriile proletariatului, precum şi cu binefacerile unei concepţii materialiste şi ale unei concepţii ştiinţifice asupra lumii... însă cum să iei în serios un institutor care vorbeşte de rău religiile şi care merge chiar până la a le spune pe un ton de adevăr implacabil:

— Copiii mei, voi nu datoraţi nimic părinţilor voştri! Nimic... Cât despre mama voastră, aţi putea eventual să-i mulţumiţi pentru litrii de lapte pe care vi i-a dat în perioada de alăptare...

Pjeter se intersectează adesea cu trupele comuniste, nu doar pe drumul său, dar şi la masă, deoarece propria sa familie este constrânsă în mod regulat să le hrănească. Însă evenimentele vor ajunge să îi solicite atenţia în ziua în care aceiaşi soldaţi adună toţi copiii în curtea de recreaţie, pentru a asista la executarea unui trădător. Acest bărbat, unul dintre cei mai bogaţi şi mai respectaţi din regiune, fiindcă îndrăznise să se opună verbal unui grup de comunişti, fusese numaidecât oprit şi condus la şcoală, pentru a fi executat aici, în faţa tuturor claselor de elevi şi de a servi drept exemplu.

Spectator la această scenă, Pjeter se roagă cerului în tăcere. El se roagă pentru ca nebunia acestor bărbaţi să nu atingă pe niciunul dintre membrii familiei sale. Ceea ce nu va împiedica trimiterea sa, trei ani mai târziu, într-un lagăr de muncă în sudul ţării. La cincisprezece ani, adolescentul este bărbatul familiei şi este rechiziţionat de partid. Desemnat de ai săi din cauza vârstei sale fragede, el pleacă la Rrokagjin, la sud de Tirana. Ca toţi ceilalţi „volun-

tari", el este pus să sape tranşee pe axa feroviară Durrès–Elbasan timp de câteva luni.

Serile sunt lungi, consacrate în general celebrării conducătorilor partidului. Din când în când, spre marea bucurie a camarazilor săi, el poate să îşi desfacă acordeonul, să îl deplieze şi să evadeze în muzică. Curând, echipa este transferată pe un alt şantier. De această dată, bărbaţii din nord se apropie de locaţia lor, atacând tronsonul albano-iugoslav din Skoder-Podgorica. Însă, puţin după sosire, le parvine vestea oficială a rupturii istorice între Enver Hodja şi Tito. Întorcându-se după ziua lor de muncă grea, Pjeter şi camarazii săi sesizează dintr-odată gravitatea situaţiei. Pe afişul plasat în centrul campusului de concentrare, silueta lui Tito, care trona între cea a lui Stalin şi cea a lui Enver, era mânjită cu vopsea neagră... Şi, în noaptea tăcută a cortului adormit, un bătrân filozof şopteşte în urechea lui Pjeter o tristă predicţie:

— Albania, alegând un dictator, riscă să fie înghiţită în maşina infernală stalinistă, care va fi fatală poporului.

Evenimentele nu au întârziat să se precipite. Într-o zi, unchiul lui Pjeter vine să îl caute în lagăr, îi ordonă să îl urmeze imediat, fără să-i pună întrebări, şi, pretextând o deplasare autorizată la Skoder, odată aflaţi în afara monitorizării din lagărul de concentrare, ei dau bice cailor şi fug. Ajunşi singuri pe drumul către Vërmosh, Fran îi oferă explicaţii. După plecarea lui Pjeter, situaţia a devenit intolerabilă. Armata lui Enver a încadrat regiunea, renumită pentru ostilitatea manifestată faţă de regimul său. El a ordonat mai întâi închiderea lăcaşelor de cult, după care a pus să fie executaţi o sută de preoţi şi câţiva cardinali în pieţele publice. Apoi, casa fiind rechiziţionată de regimentul unui ofiţer de-al lui Hodja, familia Tinaj, ca atâtea alte familii, găsiseră refugiu la un vecin căruia nu-i fusese lăsat decât grajdul. Deşi imensul mezanin ar fi putut să primească toate paturile de ocazie, aliniate unul lângă altul, mânia a cuprins pe aceşti săteni. Încă o dată. Vërmosh nu este decât un mic punct pe harta regiunii *Male i zi*, însă locuitorii ei sunt renumiţi pentru rezistenţa lor. Călîţi în numeroase lupte împotriva turcilor, italienilor şi, în final, a germanilor, ei se decid să

înfrunte acest nou dușman. Recent, au susținut revoluția organizată de albanezii din nord. În urma eșecului acestei tentative, a avut loc un mare val de arestări, între care și cea a lui Novo, precum și multe execuții la întâmplare. Din fericire, tatăl lui Pjeter a putut fi eliberat grație unuia dintre prietenii săi bine plasat în ierarhia comisariatului local.

În paralel, securitatea iugoslavă, pentru a anexa ceea ce putea deveni „a șaptea republică" a lui Tito, a infiltrat țara și și-a purtat propaganda împotriva regimului albanez. Ca răspuns, Enver a dat de știre că trebuiesc răpuși toți simpatizanții albanezi ai lui Tito [denumiți „Teknik" în albaneză, „Tcheknic" în textul francez, *n. tr.*].

Polițistul care l-a salvat deja o dată pe Novo, a venit să îl alerteze. Întrucât superiorii săi au plănuit și fixat data unei mari arestări în masă la Vërmosh, el îi sugerează lui Novo să acționeze fără întârziere. El însuși și unul dintre colegii săi vor participa la evadare...

După o zi și jumătate pe cal, ei se alătură celor care vor să plece din Albania. Adunarea lor a început deja. Cu toții sunt de acord să nu evadeze înainte de a celebra sărbătoarea *Schnioni*. Sfântul Augustin, doctorul îndurării, îi va proteja cu atât mai mult, iar asta le va oferi ocazia, la fel ca în fiecare an, să ofere câteva oi prietenilor lor. A venit sărbătoarea. Carnea s-a învârtit în proțap întreaga zi. În timp ce femeile coc cartofi sau pregătesc desertul lor preferat, orez cu lapte, bărbații își organizează fuga desemnând responsabilii pentru fiecare operațiune. Cei doi polițiști, însoțiți de Fran și de Novo, vor fura armele din depozitul comisariatului. Nikol, un ofițer al armatei lui Enver, și nepotul său, Pasko, vor pleca în recunoaștere. Nikol, fiind căsătorit cu fiica sa, Lena, tocmai la celălalt capăt al frontierei cu iugoslavii, a negociat trecerea frontierei cu iugoslavii la ultima lor călătorie. Siguri că se vor întoarce repede, familia Tinaj a decis să menajeze de lungul drum pe mama lor bătrână, tinerele soții și copiii de vârstă mică.

Odată trecută sărbătoarea Schnioni și armele furate, îmbrățișările sunt scurte. Pjeter și Rock, în vârstă de șaisprezece, respectiv, douăzeci de ani, își îmbrățișează mama și se îndepărtează, întorcându-și adesea capul în urmă, de-a lungul drumului. Fiecare, în

felul său, încearcă să păstreze în memorie detaliile care îi vor ajuta să suporte despărțirea.

Pe 3 septembrie 1948, într-o noapte fără lună, cele șaptezeci de persoane s-au regrupat. Conștiente de risc, îmbrăcate în veșminte de culoare închisă, ele se deplasează cu precauție în cea mai mare liniște. Arestarea în masă fiind programată pentru a doua zi, trupele lui Enver sunt mobilizate în regiune și țin totul sub observație. Frontiera legală este situată la doar patru kilometri de sat, însă fugarii tocmai au parcurs încă douăzeci. Au escaladat muntele, au ocolit cătunurile, au coborât din nou în celălalt capăt al văii și au ajuns, în cele din urmă, la postul de frontieră de pe partea iugoslavă a localității Gerçar... Ocolișuri mari, însă și-au câștigat libertatea.

În zori, în fața postului de frontieră, nu persoanele lor de contact sunt cele care îi așteaptă, ci soldați iugoslavi posomorâți. Degeaba au invocat cei doi polițiști respectarea acordurilor cu guvernul lui Tito, degeaba au menționat numele intermediarilor lor, gărzile rămân amenințătoare: în fiecare zi, sute de albanezi, care preferă exodul decât să trăiască în dictatură, încearcă să treacă granița; a devenit deja o invazie! Soldații se supun ordinelor: doar cei a căror cooperare este garantată pot trece.

Nikol, jucându-și rolul de ofițer, le comandă pe un ton sever să își contacteze superiorii pentru a-i verifica spusele:

— Domnilor, vă ordon să vă informați înainte de a face o greșeală. Faceți asta repede, se luminează de ziuă și ar putea apărea o patrulă albaneză... Și veți regreta!

Un soldat plecat la postul de comandament revine după câteva minute cu bărbații de la UDB, Securitatea iugoslavă. Aceștia susțin versiunea lui Nikol și dau voie grupului să înainteze. În Iugoslavia.

Familia Tinaj, fără să-și lase răgaz, se deplasează către satul Léna unde, două luni mai târziu, ei vor afla prețul evadării lor: femeile și copiii lăsați la Vërmosh au fost arestați și deportați la Lushnjé, unul dintre lagărele de muncă forțată pentru prizonierii politici.

De acum înainte, acești bărbați dezorientați, indiferent că erau soți, tați, frați sau fii, se vor agăța de speranța într-un miracol.

Într-o zi, situaţia din Albania va exploda... Ei vor afla despre moartea lui Enver Hodja şi a comunismului... Iar democraţia îşi va revendica drepturile...

Din nefericire, istoria va lua un alt curs...

Dilé, mama lui Pjeter, va rămâne prizonieră nouă ani, soţul ei fiind condamnat în absenţă de trădare şi spionaj în favoarea Iugoslaviei. Cât despre femeia lui Nikol, soţia unui ofiţer dezertor, ea va fi condamnată la paisprezece ani de detenţie. Dilé şi cei doi copii ai ei, Plum şi Djerdj — acest din urmă fiu are patru săptămâni în momentul arestării — vor trăi toţi aceşti ani în condiţii înspăimântătoare. Torturată cu regularitate, Dilé îşi va pansa rănile singură, într-o încăpere sumbră şi friguroasă. Mamă iubitoare, ea va spăla cu apă rece în timpul lungilor luni de iarnă singurele schimburi ale copilului ei, care îi va usca lent pieptul... De-a lungul anilor, deşi suferind de malnutriţie, ea va depune eforturi grele la diferite munci forţate. În ciuda comportamentului ei exemplar, Dilé şi cei doi copii ai ei vor servi drept exemplu celor care care s-ar fi gândit la evadare.

La câteva luni după eliberarea sa tardivă, Djerdj va muri subit într-o zi de Paşti. Rămasă singură cu Plum, de-a lungul anilor, Dilé va continua fără încetare să spere în reîntoarcerea familiei ei.

Însă la vârsta de şaizeci şi unu de ani, epuizată de atâta suferinţă, singurătate şi de o boală pulmonară, moare fără a-şi fi revăzut soţul, nici fiii, Pjeter şi Rock. Se vor găsi sub perna ei câteva scrisori şi o fotografie îngălbenită a fiului Pjeter împreună cu tânăra sa femeie, Liza.

„Un raport din decembrie 1955 prezentat în faţa Consiliului economic şi social al Naţiunilor Unite, intitulat *Dovezi ale existenţei muncii forţate în Albania*, confirmă existenţa, între anii 1944 şi 1954, a patruzeci de lagăre de concentrare şi de închisori, în care ar fi dispărut zece mii de prizonieri politici, printre care se numără şi copii."*

* Extras din *Pasiuni albaneze* de Pierre şi Bruno Cabanes (Paris, ed. Odile Jacob, 1999).

În ciuda dramei, viaţa continuă de partea cealaltă a frontierei. Autorităţile iugoslave cer familiei Tinaj să-şi schimbe numele. Cei trei fraţi, nefiind dispuşi să-şi piardă simbolul identităţii lor, propun să ia prenumele bunicului lor dinspre tată, Preloci. Funcţionarii tind să adauge „Vic"-ul iugoslav... Deşi foarte cooperanţi, Nikol, Fran şi Novo refuză la unison să se numească Prelocivic şi sugerează să devină Preljocaj. Astfel, imposibil de pronunţat în sârbo-croată, familia Tinaj se transformă fonetic, de acum înainte, în Prélioçaï.

Găzduiţi într-o mare clădire din Bérane, la câţiva kilometri de oraş, pentru masă şi casă, ei participă la activităţile cooperativei de stat a regiunii, răstimp în care învaţă sârbo-croata şi găsesc un loc de muncă. În această perioadă de sfârşit a războiului, cei doi fraţi ajută la construirea de case, iar doi dintre ei îşi consacră timpul liber unor misiuni diferite îndeplinite de UDB. Serviciile secrete iugoslave utilizează fără scrupule bunăvoinţa acestor refugiaţi politici ai lui Enver Hodja. Timp de luni de zile, Novo şi Nikol vor trece graniţa clandestin pentru misiuni scurte şi pentru a servi ca oameni de legătură ai rebelilor albanezi.

Pjeter, fiind în mod hotărât contra regimului albanez, refuză să coopereze cu UDB. El a dezvoltat o aversiune sălbatică faţă de politică. Atât pentru cea în vigoare în ţara sa natală, cât şi pentru cea a ţării sale de exil. Va deveni într-atât de contestatar, încât va fi escortat de doi poliţişti către o „brigadă de muncă în folosul statului". Poliţiştii îl hăituiesc timp de o lună, apoi îşi abandonează cercetările, în final convinşi că sunt pe urmele unui puşti inofensiv. Pjeter îşi părăseşte prin urmare ascunzătoarea, devine chelner într-un mare local din capătul celălalt al oraşului, unde va duce „viaţa frumoasă".

În ciuda înălţimii sale de doar un metru şaizeci şi opt, creşterea oprindu-i-se la puţină vreme după evadare, adolescentul place mult femeilor, care îl vor ajuta să devină repede bărbat. El nu întârzie să-şi descopere o mare pasiune: filmul. Dacă marea parte a rarelor pelicule americane pe care le putea vedea îi hrănesc visele

de a trăi într-o zi departe de Balcani, cinemaul italian — mai prezent din cauza proximității geografice — este cel care îi va forma caracterul și gustul pentru intriga psihologică. Poate din acest motiv el a decis, doi ani mai târziu, să plece în Kosovo, la Pec. Kosovo-ul găzduiește, de altfel, singurele școli și universități albaneze din țară, iar la nouăsprezece ani, el vrea să-și reia studiile. El începe prin a ajunge cu materia la zi și obține într-un an de studiu echivalentul brevetului de studii ale primului ciclu școlar.

Aceste proiecte de studiu îi vor fi împiedicate în cursul celui de-al doilea an școlar. În timpul vacanței de iarnă, pe durata unui scurt sejur în casa tatălui său, la Bérane, tatăl și unchii săi îl anunță că i-au găsit logodnică. Este vorba despre fiica mai mare a unei familii de pe coasta Adriaticii, familia Rudaj. Aceștia aparțin Kelmenilor, iar Pjeter nu poate găsi un motiv decent pentru care să refuze propunerea autorității părintești, cu atât mai mult, cu cât data stabilită pentru căsătorie este aproape. Decepționat, el își recunoaște în același timp șansa: la Vërmosh, familia sa l-ar fi logodit la treisprezece ani, fără să-i ceară sfatul, cu o tânără fată din satul său. Căsătorit la șaisprezece ani. Inculț și virgin, el ar fi trecut probabil pe lângă pasiunea sa pentru cinema și nu și-ar fi descoperit niciodată gustul pentru autonomie și pentru aventură. Prin urmare, în ciuda a toate și neștiind mare lucru despre viitoarea sa femeie, el acceptă să renunțe la studii.

În acea seară caldă a unei frumoase luni de mai, Pjeter, nervos, puțin neliniștit, parcurge cei o sută de pași până la poartă. Astăzi este ziua în care se căsătorește. El își așteaptă membrii familiei și prietenii plecați de ieri pe coastă să îi caute viitoarea soție. Ei nu ar trebui să întârzie. În sfârșit, autobuzul apare și parchează...

Pjeter abia dacă privește bărbații care coboară, el vrea să o vadă pe Liza...

LIZA, PJETER ȘI CEILALȚI

Administrația întârzie formalitățile căsătoriei celor doi tineri emigranți albanezi... Cele două familii creștine practicante cer o uniune sacră puțin compatibilă cu regimul ateu al epocii... Pe scurt, Liza și Pjeter vor locui în camere separate timp de șase săptămâni înainte de a-și pecetlui destinele în fața lui Dumnezeu.

Sosită ziua, familia Preljocaj organizează un dineu la ei acasă, la care cheamă, între alți invitați, un preot albanez în civil. Ceremonia are loc în camera de la primul etaj. După ce este asigurat faptul că jaluzelele trase nu vor lăsa să treacă nicio privire indiscretă și, mai ales, cea a miliției locale, este adus sus reprezentantul bisericii. El își deschide mica valiză, își scoate sutana și, odată găsit restul, celebrează rapid uniunea celor doi tineri.

Liza, Pjeter și ai săi locuiesc împreună într-o casă ceva mai retrasă a străzii, la doi pași de centru. Liza ajunge să-l cunoască mai bine pe Rock, cumnatul ei, pe Novo, socrul ei, pe Nikol și Fran, unchii ei prin alianță și pe Pasko, fiul lui Fran. Cel din urmă se va căsători șase luni mai târziu cu Noja, o tânără iugoslavă întâlnită într-un sat vecin.

Spre marea bucurie a lui Pjeter, Liza rămâne curând însărcinată. Însă ea se confruntă cu șocul sărăciei; plecată de la țară, unde nu a cunoscut cu adevărat foamea, ea abia îndrăznește să ceară tânărului ei soț ceea ce are nevoie pentru dânsa și pentru a naște copilul. În timpul săptămânii, cei șase bărbați lucrează la cincisprezece kilometri, iar Lizei și Nojei le revine sarcina de a administra bugetul lor slab până duminica următoare. Duminica este zi de sărbătoare, este carne pe masă, iar seara, însoțite de bărbații lor, ele ies la plimbare prin oraș. I se întâmplă deș Lizei ca, la brațul lui Pjeter, să atragă privirile furișe ale unor femei tinere, îndreptate asupra soțului ei. Uneori, adunate câte două–trei, ele nu ezită să îl strige de departe, Péro! Ca și cum l-ar cunoaște...

Deşi nu a câştigat prea multe kilograme în timpul sarcinii, Liza a dat viaţă lui Valentin, un frumos bebeluş grăsuţ în obraji, de aproape patru kilograme. Însă copilul, pe care ea l-a botezat în secret, a slăbit de la o săptămână la alta. Slăbită de naştere, ea nu şi-a putut alăpta fiul. Situaţia se agravează atât de multă, încât mama şi fiul sunt spitalizaţi. De la sosirea lor la serviciul de maternitate, tinerele mame, informate de către o infirmieră despre starea îngrijorătoare a lui Valentin, se oferă spontan să-l alăpteze.

Pjeter rămâne la căpătâiul lor, şi îşi petrece nopţile aşezat pe un scaun. Neputând decât să aţipească din când în când, el are tot timpul să privească cu tandreţe mica sa familie. Uimit, emoţionat, el se întoarce adesea cu gândul la prima impresie pe care i-a făcut-o Liza... în mod ciudat simţindu-se în largul său în rolul de tânăr soţ, el nu a ezitat să-o tachineze... Cu siguranţă respectuos faţă de tradiţia care o obligă pe logodnica sa să adopte o atitudine rigidă, însă puţin rebelă pe durata întregii nunţi, el i-a oferit cele mai amuzante grimase ale sale, pentru a o vedea cum schiţează un surâs, fie şi măcar o dată. Mimicile sale aveau de obicei mult succes la domnişoare... Însă acum nu au avut niciun efect. Liza l-a ignorat, la fel ca şi ceilalţi comeseni de la nuntă. Ca urmare, se retrăsese pentru a o observa. Foarte repede, el a găsit la ea o anumită asemănare cu Elisabeth Taylor... acelaşi păr lung şi negru, aceeaşi piele albă şi o gură la fel de generoasă... totuşi cu o diferenţă: el observase fugitiv marii ochi negri ai Lizei.

Liza şi Valentin par să doarmă cu degetele strânse. Dintr-odată se strecoară îndoiala... Valentin nu pare să mai respire... Pjeter se repede la micul leagăn de lemn... Niciun suflu nu ridică pieptul copilului, al cărui corp s-a albăstrit la extremităţi... Pjeter este îngrozit. Fără niciun cuvânt şi fără vreo lacrimă, el se ridică, îl poartă cu stângăcie într-un braţ, iar cu celălalt o scutură şi o trezeşte brutal pe Liza... Încă neîncrezător, el o priveşte dezmeticindu-se din visul ei... prea puţin uşurat că nu e singurul care se confruntă cu acest coşmar.

Lizei, a cărei nouă dramă nu i-a îmbunătăţit starea de sănătate, i se interzice să părăsească spitalul, iar Noja este cea care, mergând în spatele maşinii, îi duce copilul până la cimitir. Cu puţin

înainte de punerea în sicriu, bărbaţii îl dezbracă pe copil de hainele sale şi nu îl lasă decât într-un scutec, înainte de a închide capacul. Noja izbucneşte în plâns. Ea abia dacă are şaptesprezece ani... Iar pe drumul de întoarcere, acest detaliu rămâne de nesuportat pentru ochii ei.

Ea nu încetează să repete pe toate tonurile: „Săracul micuţ... Săracul micuţ... Săracul micuţ..."

Pe un ton glacial, cumnatul ei o readuce în simţiri:

— Nu te mai smiorcăi! La noi nu se plânge, niciodată!

Săraca Noja! În timp ce s-a căsătorit din dragoste cu acest albanez, mai mare cu şapte ani decât dânsa, ea înţelege că răspunsul la fiecare eveniment al vieţii ei, fericit sau nefericit, va fi dictat, nu din partea soţului ei, ci a unui clan familial, ale cărui reacţii şi obiceiuri îi sunt complet străine.

Cât despre Liza, ea va lipsi de la înmormântare. Încă o dată, fatalitatea doliului o loveşte din plin. De această dată, ea vrea să o termine cu viaţa. Responsabilă în ochii ei pentru moartea lui Valentin, vinovată de a-i fi supravieţuit, ea îşi reproşează că nu a găsit mijlocul prin care să-l alimenteze suficient în timpul sarcinii, că nu şi-ar fi hrănit fiul. Ea nu-şi va ierta niciodată faptul de a nu-i fi cerut mai mulţi bani lui Novo sau lui Pjeter. Greşelile sale părându-i de nemărturisit, Liza suferă în tăcere.

Sfâşiată de necesitatea de a-şi ispăşi vina şi de a-şi găsi liniştea în privinţa fiului ei, ea semnează o foie de externare, împotriva sfatului medicilor, părăseşte spitalul, însă, ajunsă în domiciliul conjugal, ea nu se află la capătul suferinţelor ei: familia ei prin alianţă îi interzice accesul la cimitir. Timp de luni întregi ea îi imploră... Insensibili la cererea ei, membrii familiei îşi menţin interdicţia. De acum înainte, ea trebuie să se gândească la următorul fiu. De-a lungul anilor, ei nu vor înceta să-şi justifice decizia: nu foloseşte la nimic să învii trecutul. Şi totuşi... Liza nu-şi va pierde niciodată speranţa de a merge într-o zi să se reculeagă la mormântul lui Valentin.

Câteva luni mai târziu, abia înzdrăvenită după anemia postnatală, ea începe să se mânie pe bărbaţii din casa ei şi în special pe soţul ei, deşi nu îndrăzneşte să-i acuze în mod deschis.

Incapabil de a acționa, Pjeter nu a făcut decât să urmeze pur și simplu cuvintele de ordine ale familiei sale. Însă moartea fiului său nu-l face decât să se gândească de mii de ori la fugă. Dacă ar putea, el și-ar abandona tatăl, frații și unchii... Luând-o pe Liza de mână, el ar dezerta voluntar din acest sat și din această țară. Însă nu e decât un vis: el știe perfect că orice tentativă de a evada se soldează fie cu rafale de arme, fie cu închisoare pe viață. Regimul politic al lui Tito nu permite nici fuga, nici compromisul. După ce a sperat pentru multă vreme că Tito le-ar deschide într-o zi drumul într-o Albanie liberă, Pjeter, demoralizat, este iritat contra familiei sale. Cum au putut crede ai lui că Tito, pentru că ținea piept rușilor, ar renunța la virtuțile comunismului pentru cele ale capitalismului și s-ar apuca să instaleze democrația? Desigur, certat cu Stalin, mareșalul — acesta este noul său titlu — nu rămâne mai puțin comunist. Însă Pjeter rămâne singurul convins de asta.

Căile destinului fiind misterioase, iar meandrele politice adesea bizare, într-o frumoasă dimineață a anului 1956, Pjeter rămâne stupefiat când citește ziarul: guvernul ar autoriza în mod oficial toți refugiații politici ai țărilor din Est care trăiau în Iugoslavia să meargă în Vest... și i-ar ajuta să se achite de formalitățile administrative! Oricât de neașteptat ar fi, iată ocazia care trebuie valorificată! Nepierzând niciun minut, în timpul pauzei de masă, ucenicul tâmplar va merge să caute funcționarii serviciului însărcinat. Spre marea sa uimire, nimeni nu îi poate indica drumul de urmat, însă din cauza insistenței sale, în final i se spune să meargă la Ministerul de Afaceri Externe al Republicii Muntenegru. Pjeter pleacă deci la Cetinje, unde își completează cum se cuvine dosarul său, precum și cele ale lui Rock și Pasko, după care se întâlnește cu un înalt funcționar. Acesta din urmă îi garantează seriozitatea comisiei însărcinte cu studierea fiecărei candidaturi. După ce a aflat destinația aleasă, cea a Statelor Unite, bărbatul de la minister promite tânărului neliniștit să îi răspundă foarte repede.

Șase săptămâni mai târziu, doi agenți ai UDB parchează în sfârșit la poarta sa. Vizita este scurtă. Unul dintre ei confirmă cu o voce monocordă celor trei bărbați acceptarea candidaturilor lor, iar celălalt le ordonă să fie pregătiți de plecare în mai puțin de trei

zile, fără să le precizeze, totodată, destinaţia. Nimeni nu exprimă sentimente. Nicio brumă de satisfacţie la agenţii iugoslavi, şi, mai ales, nici cea mai mică expresie de bucurie din partea refugiaţilor albanezi. Ei vor aştepta căderea nopţii pentru a se bucura în compania unui pahar de coniac.

Pjeter, Liza, Pasko, Noja şi Rock îşi adună lucrurile personale sub privirile triste ale lui Novo, Fran şi Nikol, toţi trei rămânând în Iugoslavia. Singura călătorie la care visează este cea care îi va readuce oficial în Albania, pentru a se alătura celor pe care i-au abandonat.

În zori, poliţiştii muntenegreni se află acolo. Aşa cum a fost convenit, ei escortează cele două cupluri şi celibatarul până în Serbia. Acolo, confraţii lor sârbi îi preiau până la frontiera cu Croaţia, înainte de a-i încredinţa omologilor lor croaţi, care conduc refugiaţii în tabăra militară de la Gerovo.

Adunaţi într-o incintă împrejmuită cu sârmă ghimpată, cei douăzeci de nou-veniţi descoperă decorul puţin îmbucurător al punctului de selecţie în călătoria spre Vest. În aşteptarea momentului binecuvântat, ei vor trebui să trăiască, cine ştie pentru cât timp, în această curte pătrată, înconjurată de înalte clădiri sumbre. Unul dintre ofiţeri interpelează grupul. Le recită pe un ton agresiv punctele esenţiale ale regulamentului interior şi enumeră sancţiunile la care se expun dacă nu se vor conforma. După ce au fost separate grupurile de celibatari, sunt repartizaţi nou-veniţii. Rock este expediat în fundul curţii, în timp ce Liza, Pjeter, Noja şi Pasko sunt trimişi într-o clădire de lemn unde sunt aliniate treizeci de paturi de o persoană, pe două rânduri. Intrând în încăperea unică, garda termină vizita locurilor cu observaţia, pe o voce ironică, că în aceste condiţii nicio intimitate conjugală nu este posibilă... Membrii gărzii îşi părăsesc refugiaţii, indicându-le cu un deget îndreptate spre exterior direcţia latrinelor.

Gerovo lasă impresia unei tabere de concentrare. De la înălţimea turnurilor, poliţişti înarmaţi ţin la respect aproape opt sute de refugiaţi. Originari din Albania, Grecia, Salonic, Bulgaria sau Ungaria, unii dintre ei se află acolo de mai bine de un an şi încearcă să

supraviețuiască în acest loc. Condițiile sunt dificile pentru toți acești pretendenți la libertate. Mulți aproape că nu au ce să mănânce. Rația zilnică se compune dintr-o felie subțire de pâine și o mică gamelă de fiertură în care înoată câteva boabe de fasole.

În acest început de martie, clima este mai puțin aspră, însă niciunul dintre punctele de încălzire nu a oferit căldură în timpul celor mai mari geruri ale iernii. Această ambianță de penurie extremă a permis, în mod evident, apariția unei veritabile piețe negre, tolerată și în parte controlată de către șefii taberei. Totul se vinde, se cumpără sau se schimbă la Gerovo. Cei mai bogați își procură cu ușurință hrană, pături, săpun, tutun, haine și chiar bijuterii.

De la început, Pjeter face troc cu pachetul zilnic de țigări furnizat de către tabără, apoi, în lipsă de pâine sau zahăr, Liza începe să-și vândă puțin câte puțin dota. Pentru început, ea schimbă trusoul ei de tânără căsătorită, după care, cu sufletul ucis, se desparte de perlele și găteala ei. Situația o obligă să procedeze astfel: ea este din nou însărcinată. Dacă toți, în jurul ei, se bucură de viitoarea naștere, în general nu e mare lucru de împărțit. De această dată, ea nu va mai face greșeala care a costat-o viața lui Valentin; trebuie să găsească mâncare. În timp ce responsabilii taberei controlează cu zel întreaga corespondență care iese din Gerovo, Liza găsește mijlocul de a-și alerta familia pentru a-i cere ajutorul. Ea trimite un mesaj scurt, în mod laborios scris în chirilică: „Așteptăm cu nerăbdare plecarea noastră în America. Aici totul este bine. Sunt sănătoasă, la fel ca bunica și mătușa noastră de la Podgorica."

Cu câțiva ani mai înainte, aceste două femei, oprite în cursul unei tentative de evadare din Albania, au fost cât pe ce să moară de foame în închisoare... Pjeter, nefiind la curent, nu a reacționat, iar autoritățile nici atât. Liza primește, astfel, la cincisprezece zile după trimiterea mesajului său codat, un pachet mare cu alimente. În afară de un cotlet consistent de jambon afumat și de alte bucăți de carne uscată, Liza a găsit un sul de bancnote, introduse în miezul pâinii învechite: de acum înainte, Liza și Pjeter pot să-și cumpere lapte și pâine proaspătă. Deși în așteptare, ei sărbătoresc evenimentul; coletul face turul dormitorului și aduce bucurie tuturor.

Sosirea unei delegații a Înaltului Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite oferă, în sfârșit, o rază de speranță. Refugiații sunt primiți individual sau în cuplu de către un oficial al Înaltului Comisariat pentru Refugiați. Interogat cu privire la motivele sale de a părăsi Iugoslavia și cerând azil politic, fiecare își argumentează alegerea țării de primire. Cei din familia Prelțocaj își mențin destinația lor inițială, SUA.

Cuprinsă de grețuri violente, Liza rămâne adesea întinsă, iar Noja a găsit mijlocul prin care să o distragă. Ea îi citește cu voce tare și comentează umoristice din revistele vechi găsite sub patul ei. Cele două prietene își găsesc în asta fericirea. Ele disecă ecourile rubricii de modă și se minunează la vederea schițelor din moda franceză. De-a lungul articolelor, Noja exagerează accentul ei slav, pentru a pronunța numele parfumurilor sau croitorilor parizieni. Colecția domnișoarei Coco Channel, parfumul „Jolie madame" al lui Pierre Balmain, miticul ruj de buze „Rouge baiser" sau chiar mireasma „La Fruite des heures" creată de Cristobal Balenciaga sunt transformate, astfel, prin intonația aspră a tinerei femei în sunete bizare și chiar de-a dreptul ridicole. Acest masacru lingvistic face bucuria autoarei sale și a unicei ei spectatoare.

Zilele curg, însă nu seamănă între ele. Un val de teroare se va abate în curând asupra clădirii lor. Odată plecată delegația Înaltului Comisariat pentru Refugiați, agenții UDB, mereu prezenți în tabără, încep să terorizeze anumite grupuri. Într-o dimineață, grupul albanezilor este adunat în grabă în curte. Unul dintre oficiali le dă vestea solemn: Albania a negociat cu Iugoslavia restituirea imediată a cetățenilor ei fugari...

Bărbatul le reproșează îndelung opoziția față de regimul comunist, înainte de a le rezuma, cu un aer satisfăcut, desfășurarea cronologică a evenimentelor tranzacției. El menționează pe un ton grav lista de formalități a viitoarei lor repatrieri, în ciuda reacțiilor care nu se lasă așteptate. Femeile țipă, altele plâng, iar unele, printre care și Liza, se depărtează în tăcere. Prudent, Pjeter a prins-o de braț de la începutul discursului și i-a șoptit să nu reacționeze imediat. El însuși, nevenindu-i să creadă, încă se întreabă

care ar fi cea mai bună atitudine de păstrat pe moment... când un val de panică cuprinde câțiva deținuți. Aceștia din urmă se desprind de grup, fug până la grilaj, încearcă să sară peste sârma ghimpată... Ei sunt opriți brusc de gloanțele care îi nimeresc pe toți patru în spate și îi ucid pe loc. Femeile țipă, bărbații strâng din dinți, neîncrezători și neputincioși în fața acestor crime. Asasinii amenință de îndată grupul, îl adună și îl face să dea înapoi.

Albanezii revin în tăcere în clădirea lor. Statutul lor de refugiați protejați de convenția de la Geneva tocmai a fost tratat cu un dispreț strigător la cer în acest colț pierdut al Balcanilor. De acum înainte, aflați sub jugul gardienilor lor, cu frica în sân, ei degeaba au încercat să se liniștească reciproc, adoptând ținute și comportamente implacabile; ei sunt la capătul puterilor... când, în sfârșit, trupa Națiunilor Unite ajunge în Gerovo!

Ordinea și buna dispoziție reapar ca prin miracol, sunt înregistrați o ultimă dată toți refugiații, care află că din Belgia se vor îndrepta spre destinațiile lor. O sută dintre ei, în majoritate celibatari, dintre care și Rock, preferă să se instaleze în Italia. În ajunul plecării, numeroasele cupluri, în așteptarea unei căsătorii civile, devin legal soț și soție mulțumită funcționarilor Înaltului Comisariat pentru Refugiați.

Iulie 1956, Liza și Pjeter sunt, în sfârșit, uniți oficial.

Convoiul de refugiați de la Gerovo intră în gara din Trieste. Angajații Națiunilor Unite le oferă tuturor o mare sacoșă albastră, în care se găsesc o pătură, o periuță de dinți, un săpun și un prosop de toaletă. Pjeter supraveghează plecarea trenului prin geamul compartimentului. Nu-i vine să creadă minunea decât odată atinsă și depășită gara din Udine. Ei vor traversa Austria, Germania, Luxemburgul și o parte a Belgiei. Ajunși la Bruxelles, autobuzele îi vor conduce în apropierea localității Namur. Cazarma de la Seilles-Andenne li se pare a fi Bizanțul! În ce privește hrana, aici se găsește opulența, primirea umană este călduroasă, iar Liza, suferindă și însărcinată în cinci luni, primește, în sfârșit, îngrijiri. Cuplurile sunt despărțite pe perioada nopții în dormitoare separate, însă se reunesc la micul dejun. O lună mai târziu, grupul de albanezi

este pus din nou în mișcare. De această dată, Franța devine noua lor țară de primire, înaintea exilului spre Statele Unite. Momentul despărțirii este emoționant, iar companionii de la Gerovo se decid să-și oprească acolo exodul și îi însoțesc până la ieșire, unde sunt așteptați de un autocar.

Mica comunitate ajunge la Paris, într-o seară de august 1956. Cu sacoșa albastră pe umăr, albanezii sunt întâmpinați de o delegație franceză și escortați la douăzeci de kilometri de capitală. La Sucy-en-Brie, autocarul traversează un mare parc sumbru, înainte de a se opri în fața clădirii impozante care a fost altădată un castel. Frumos, însă străvechi...

Angajații de la Cimade îi primesc pe trepte și îi găzduiesc în măsura posibilităților. Având în vedere că nu mai există nici măcar o singură cameră disponibilă, ei invită cuplurile să meargă în holul de la etajul doi, care este, de fapt, un mare culoar în care fiecare cuplu beneficiază de un mic pat, separat de o țesătură mai mult sau mai puțin opacă. Liza își petrece aici zilele, întinsă, tricotând sau cosând. Ea a găsit o bucată mare de velur roșie și dantelă din care va face învelitoarea pentru copilul ei. Astfel, Liza și Pjeter, deși deprivați de cea mai mică garanție financiară proprie pentru a asigura autoritățile americane, rămân optimiști în privința viitorului.

Însă destinul intervine încă o dată. În toamnă, în timp ce un convoi trebuia să plece imediat spre Statele Unite, insurecția ungară și invazia tancurilor rusești în Budapesta anulează operațiunea. Miile de fugari unguri de pe drumuri devenind prioritari în ochii comunității internaționale, visul american se îndepărtează puțin de refugiații de la Gerovo. Între timp, în comparație cu cei care fug din Ungaria, micul trib al familiei Preljocaj acceptă cu stoicism această nouă perioadă de așteptare. Ei chiar sărbătoresc Crăciunul alături de Rock, micul frate, sosit de puțină vreme din Italia. Găzduit alături de alți bărbați într-o baracă construită în parc, Rock se alătură în fiecare dimineață lui Pjeter, Pasko și Nojei, iar împreună vor munci la uzina dintr-un oraș învecinat.

Puţin după trecerea în noul an, sarcina Lizei ajunge la termen. Naşterea nedesfăşurându-se bine, trebuie să fie chemat medicul, asistat de un translator.

— Doctorul crede că ar trebui să mergeţi la spital. Aveţi cu ce să plătiţi cheltuielile spitalizării?

Privirea lui Pjeter se intersectează cu cea a Lizei şi cu cea a translatorului, înainte de a se fixa pe medic. Nu, nu au niciun ban în buzunar.

— Bine, spune medicul. Va trebui atunci ca ea să nască aici.

El le întoarce spatele, gata să plece. Liza ţipă, se pierde cu firea, interpelează translatorul, îl imploră să intervină în favoarea ei:

— Nu mă puteţi lăsa aici, de una singură. Soţul meu lucrează în această noapte! Anul trecut am avut deja o sarcină dificilă în Iugoslavia cu primul meu copil. El a murit... Şi unde să merg să nasc? Toată lumea trece încontinuu prin faţa acestui loc care ne serveşte drept cameră!

Ea izbucneşte în lacrimi de disperare. Nu vrea să-şi piardă încă o dată copilul! Simte că e un băiat. I-a găsit un prenume. Dacă este un băiat, îi va spune Angelin. Medicul se sprijină de palier. El ascultă cu atenţie traducerea, însă nu rămâne mai puţin distant:

— Nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră, doamnă... Nu sunt ginecolog!

Întorcând călcâiele, urmat de interpret, el abandonează cuplul rămas în derivă.

„Trebuie găsită o soluţie, îşi spune Pjeter ieşind din cameră." În curte, el se intersectează cu un cuplu despre care ştie că au cerut azil politic în Franţa. Ei intră în vorbă. Odată trecute în revistă proiectele şi dificultăţile fiecăruia, Helene şi fratele ei le oferă camera lui Pjeter.

— Liza trebuie să nască cu demnitate. Nu vă faceţi griji. Fratele meu şi cu mine vom găsi un colţ în care să dormim.

Emoţionat, Pjeter acceptă.

— Asta va fi doar pentru o zi sau două, promite el, înainte de a pleca la muncă cu inima mai uşoară.

Mai multe persoane o ajută pe Liza să ajungă în cameră. Contracţiile au început deja. Noja este singura care îi ţine compa-

nie. Deşi trăită într-un mediu rural, aceasta este prima oară când asistă la o naştere. Nu există apă caldă curentă în această locuinţă şi, la această oră, ea nu poate cere să fie fiartă apă la bucătărie. Tremură din cap până-n picioare. Panicată, deşi se forţează să nu o arate, ea petrece întreaga noapte încercând să o îndrume pe cea care, dintr-o încercare în alta, a devenit prietena ei. La venirea zorilor, etajul este sculat de ţipetele mamei, urmate de cele ale copilului. Noja poartă nou-născutul pe braţe.

— Liza, este un băiat!

Ea îl cântăreşte din mâni, cu un aer cunoscător.

— După părerea mea, cântăreşte mai bine de trei kilograme! Pare zdravăn! Ţine-l, Liza, va fi bine!

Ea depune delicat copilul aproape de sânii tinerei mame, aşază o pătură pe noul duo şi fuge în căutarea responsabilei centrului. Noja nu ştie să taie cordonul, ea încearcă să se facă înţeleasă de către femeia încă pe jumătate adormită, apoi urcă înapoi în cameră, unde o găseşte pe Liza epuizată. Cea din urmă mai are timp să schiţeze un zâmbet, înainte de a leşina în braţele Nojei. După pata de sânge care s-a mărit în lipsa sa, Noja îşi dă seama că este vorba de o hemoragie... Ea urlă, pe moment în sârbo-croată, la cine o poate înţelege... Să cheme din nou medicul!

Când acesta se prezintă la ora nouă, abdomenul mamei este foarte umflat. Medicul începe să-l preseze cu mâinile, însă placenta care nu a fost expulzată complet refuză să iasă. În consecinţă, bărbatul se descalţă, îşi pune cu precauţie picioarele pe burta Lizei şi, prinzându-se apoi de umărul Nojei, aplică mici lovituri repetate până când masa de carne ţâşneşte abundent în ligheanul pe care i-l ţine aceasta. Transpirat, el îşi şterge fruntea şi se încalţă. Dându-şi seama că Noja nu va înţelege ceea ce i-ar putea spune, el îi surâde. Astfel, ea înţelege că Liza este salvată! Ea pleacă, apoi revine cu responsabila centrului. Amândoi împing o masă cu rotile pe care pun materialul pentru transfuzie.

Două luni mai târziu, după ce serviciile sociale le-au găsit cazare la Bonneuil, Angelin şi părinţii săi părăsesc „castelul", pentru

a se îndrepta către noua lor locuință, situată în incinta uzinei în care muncește Pjeter. El tocmai a fost angajat definitiv, iar Liza va fi la fel.

Ei trebuie să traverseze curtea pentru a ajunge la locuința lor. Bine, nu este chiar lux, baraca modificată se compune din două încăperi mici fără încălzire și niciun colț pentru bucătărie, iar baia este departe, afară... însă ei se simt, în sfârșit, la adăpost. La fel este și pentru Noja și Pasko. Fericiți să fie vecini, cele două prietene confecționează împreună perdelele pentru ferestre. Viața în Franța începe să se așeze. Pentru a se asigura că cineva rămâne mereu cu Angelin, părinții săi aleg să muncească cu orare decalate; el va fi în schimbul de noapte, ea în cel de ziuă.

Rock s-a realăturat grupului celor patru adulți, iar acum locuiește la fratele său. Clanul Preljocaj este inseparabil, atât la locul de muncă, cât și în timpul liber. Cu toții pasionați de cinema, ei văd un film în aproape fiecare sâmbătă seara. Nu înțeleg dialogurile, însă le intuiesc după imaginile de pe ecran, iar la sfârșit schimbă impresii despre ceea ce cred că au înțeles din povestea filmului. Duminica, pleacă la Paris, merg până la gara de la școala Charenton, de unde iau trenul până la gara din Lyon. Fiecare expediție în capitală este o sărbătoare în care ei caută aventura prin descoperirea unui nou cartier. Trebuie să-i vezi cum își ridică ochii sau își întorc capul, precum niște copii entuziasmați la picioarele unui monument sau la abaterea pe o străduță veche. Nu are importanță că nu au bani pentru a plăti un pahar într-una din braseriile de pe Champs-Élysée. După exemplul turiștilor, ei bat în lung și-n lat trotuarele celui mai frumos bulevard din lume și surâd trecătorilor, pur și simplu fericiți de a fi liberi, tineri și plini de viață.

Liza va aduce pe lume cel de-al treilea copil, o fată numită Gina, de data asta într-o clinică și în toată siguranța. Micuța își datorează numele admirației pe care Pjeter o are față de Gina Lollobrigida. Descoperită la Podgorica, actrița l-a sedus definitiv prin rolul Esmeraldei din *Notre-Dame de Paris*.

Într-o dimineață, Liza se simte cu adevărat rău. Ea a avut deja câteva mici indispoziții pe care le-a atribuit oboselii. De la

instalarea sa în Bonneuil, ea nu a stat locului. S-a ocupat de copii, a făcut menaj după orele sale de serviciu la uzină... De fapt, era de mirare că se mai poate ţine încă pe picioare. A ajuns să cântărească abia patruzeci şi şapte de kilograme şi, acum tenul ei a căpătat o nuanţă cenuşie... Astăzi, fără să sufere cu adevărat, se simte goală pe dinăuntru. Asta o nelinişteşte cu atât mai mult, cu cât aşteaptă un alt copil. Sfârşeşte prin a consulta diferiţi medici şi chiar apelează la un specialist. Toţi îi prescriu să facă analize, însă niciunul nu identifică natura problemei şi nici remediul ei. Ea se teme: cum se face că nu a luat niciun gram în greutate de când a rămas însărcinată? Este în a cincea lună de sarcină... şi îi este evident teamă pentru sănătatea noului copil. De această dată, nu foamea este cea care o consumă, ci pur şi simplu nu mai asimilează ceea ce mănâncă.

Nu îndrăzneşte să-şi mărturisească temerile, nici măcar soţului ei. Pjeter, din partea sa, nu îi spune nimic, de frică să nu o înspăimânte. Cât despre familia sa... Liza nu a mai revăzut-o de la ultimul *„Hoyyyee"*, strigat în ziua plecării ei de la Stoj. Doar un contact epistolar episodic o leagă din nou, după şase ani, de surorile ei şi de mama care îi lipseşte extrem de mult. Ea este atât de deprimată, încât le adresează o lungă scrisoare în care, după ce şi-a descris situaţia, mărturiseşte că se crede atinsă de un blestem sau victimă a unei sorţi rele. „Am nevoie de ajutor", concluzionează ea.

La primirea scrisorii, unchiul şi mama ei merg imediat la Mark, un *şaman* reputat. Soartă rea sau nu, Mark, ajutat de o fotografie recentă de-a Lizei, îi rezolvă problema tratând-o de la distanţă. Nu se va şti niciodată cum a procedat, însă puţin câte puţin, de-a lungul lunilor următoare, tenul Lizei se îmbujorează, senzaţia de vid interior dispare, abdomenul ei se rotunjeşte frumos, iar Catherine se naşte la termen. La termen, însă nu foarte sănătoasă. Ea nu cântăreşte decât două kilograme şi jumătate şi prezintă aceleaşi probleme pe care le avusese mama în timpul sarcinii. La clinică, ia puţin în greutate şi, de la externare, ajunge chiar să mai slăbească. În decursul lunilor, în ciuda dozei zilnice

de suplimente nutritive şi de o lungă serie de injecţii, medicul de familie nu observă nicio ameliorare la copil, pe care îl spitalizează de mai multe ori. Medicii rămân rezervaţi faţă de aceşti imigranţi care înţeleg cu dificultate limba lor, iar Liza şi Pjeter, de teamă să nu piardă copilul, nu mai ştiu la care sfânt să se roage.

La uzină, unul dintre compatrioţii Lizei o sfătuieşte să nu creadă prea mult în miracole:

— Liza! Nu îţi epuiza sănătatea şi nici nervii cu fiica ta! Ea nu va supravieţui, cel mult va sfârşi pe un scaun cu rotile pentru restul zilelor ei... E atât de slabă! Va trebui să o încredinţezi unui organism specializat...

Această propunere îi şochează pe toţi. Cât despre Liza, dacă recunoaşte că şi-a pierdut curajul, ea se agaţă în schimb de speranţă... până în această zi de decembrie, când Catherine este din nou spitalizată pentru o rinofaringită. Ea are acum mai mult de un an, însă nu prea rezistă la frigul din baracă. Diagnosticul se precizează şi face să renască dintr-odată speranţa. Medicii îi liniştesc pe părinţi: soluţia există, iar ea este radicală. Bărbatul în bluză albă găseşte timpul pentru a-i explica lui Pjeter, care înţelege ceva mai bine franceza, necesitatea de a-şi trimite copilul în Bretania, pentru a urma o cură de mai multe luni în centrul heliomarin de la Roscoff. Medicul se străduieşte să fie clar:

— Ultimele examene nu sunt îmbucurătoare. Un important rahitism evolutiv. Cum vă explicaţi asta?... Vedeţi aceste radiografii? Fiica dumneavoastră are paisprezece luni, însă vârsta ei osoasă este de şase luni. De fapt, oasele ei nu se dezvoltă...

În ciuda dificultăţii limbii, Pjeter sesizează dificultatea problemei, însă el şi soţia sa nu deţin mijloacele pentru un astfel de tratament. Ei tocmai au reuşit să cumpere un apartament şi speră să se poată instala în el în curând... Medicul îl linişteşte: sejurul va fi suportat financiar în întregime de către serviciul de Asigurare socială. În plus, secretara sa îi va ajuta la completarea dosarelor administrative.

Aprilie 1961, gara din Montparnasse, Pjeter şi Chaterine se pregătesc să urce în tren. Rămasă la Bonneuil, Liza nu îşi poate as-

cunde lacrimile; Gina şi Angelin înţeleg, în cele din urmă, motivul agitaţiilor din aceste ultime zile. În această clipă, instinctul maternal îşi revendică drepturile: cum poate ea să-şi abandoneze copilul pentru atâta vreme, chiar dacă asta este spre binele său?

În ajunul plecării, foarte devreme în noapte, Liza a cusut pe toate hăinuţele eticheta de identitate a fiicei sale. Iar din punct de vedere financiar, ei nu s-au zgârcit cu nimic din ceea ce centrul „Roscoff" a cerut pentru copil. Lista era lungă şi toate articolele menţionate, de marcă. Obişnuită să bată pieţele în căutarea celor mai ieftine haine pentru dânsa, Liza este îngrozită de preţul unei lenjerii intime „Petit Bateau". Centrul a cerut jumătate de duzină... Ca să nu mai vorbim de biletul de tren, nouăzeci şi cinci de franci pentru dus-întors, nici de cheltuielile suplimentare, precum taxiul, mâncarea şi camera de la hotel.

Este simplu, salariul lui Pjeter, de trei sute douăzeci şi patru de franci pe lună, nu a fost de ajuns.

Trenul nu va ajunge în gara de la Morlaix decât la căderea serii şi, acolo, Pjeter şi fiica sa vor avea la dispoziţie doar câteva minute pentru a prinde legătura cu Roscoff. Micuţa doarme, legănată de mişcările regulate ale trenului, în timp ce tatăl îşi lasă mintea să rătăcească. El se bucură, în cele din urmă, că se află în Franţa. În Albania sau în Iugoslavia, ea nu ar fi supravieţuit. La Vërmosh, destul de des, nou-născuţii nu ating vârsta de un an, aspect pe care familiile îl trăiau ca o fatalitate inevitabilă... Dintr-odată, este cuprins de un val de emoţie... şi îl duce cu gândul la fratele său Djerdj, mort anul trecut. De la evadarea sa, exilul se impune suferinţei. Pjeter rareori îşi îngăduie să plângă soarta mamei sale sau a fraţilor prizonieri în Albania. Brusc, imaginea micului său frate în braţele mamei sale la capătul unui drum, acum treisprezece ani, îi trezeşte şirul dulce al amintirilor... până când intrarea a două femei tinere în compartiment îl readuce în prezent.

Viaţa este atât de bizară... Plecat către Statele Unite, el s-a instalat definitiv în Franţa. Viza ambasadei americane la Paris ajunsese în posesia sa la câteva săptămâni după naşterea Ginei, însă sosirea unui al doilea copil, alături de cumpărarea unei Simca-Aronde [marcă de autovehicul, *n. tr.*] şi a unui frigider, l-au

deturnat de la proiectul său american. Şi la urma urmei, nimeni nu ştie cum ar fi decurs lucrurile pe ţărmul celălalt al Atlanticului. Recent, un prieten i-a scris de la New York. Acolo, cheltuielile medicale sunt în întregime responsabilitatea bolnavilor! În gara de la Morlaix, având în braţe pe Chaterine, el fuge spre legătura de tren. În acest moment, presat de timp, Pjeter nu îşi poate face o imagine cu privire la farmecul pitoresc al Bretaniei. Singurele informaţii pe care le-a reţinut cu privire la Finistère (Departamentul Francez din Bretania) sunt cele din micul ghid al centrului heliomarin, pe care el îl citeşte şi îl recitează, în special lunga tiradă a unei autorităţi medicale:

Specializat în tratarea copiilor care suferă de probleme ale creşterii, centrul marin de la Roscoff este cel mai bun din întreaga Franţă. După părerea mea, nu cred că ar putea fi ales un loc mai favorabil. Această insuliţă de la Pérach'idy este protejată de ocean prin insula Batz şi scăldată de apele călduţe ale curentului Gulf Stream. În plus, surorile dominicane de la Présentation de Tours sunt întru totul devotate bolnavilor.

Marea parte a acestor cuvinte nu îi inspiră prea multe, însă reţine că „Roscoff" are cu adevărat o reputaţie excelentă.

În taxiul care se îndreaptă spre centrul heliomarin, o întrebare îl chinuie: cum va reuşi micuţa să trăiască la distanţă? Opt luni, asta este o perioadă lungă, mai ales că nici el, nici Liza nu ştiu de câte ori vor putea să o viziteze în timpul sejurului de la centru. La lumina farurilor vehiculului, centrul pare imens. Pjeter o îmbrăţişează tandru pe Catherine şi ar vrea ca această clipă să dureze pentru totdeauna... şoferul taxiului îl readuce la realitate: este timpul să plătească preţul cursei.

Afară este o noapte neagră. Pjeter, cu lacrimile în ochi, inspiră adânc. „Este adevărat că aici aerul este proaspăt, cu siguranţă înviorător...", îşi spune el, înainte de a ajunge la intrarea principală.

Aşezată în spatele unui birou mare, o călugăriţă se ridică. Obişnuită cu privirile umede şi cu minele crispate, ea îi zâmbeşte. După ce se scuză pentru faptul că i-a pocit numele, ea îi prezintă hârtiile care trebuiesc semnate, înainte de a i-o lua din braţe pe Catherine. Ei îi pare rău, dar este prea târziu pentru ca el să poată

urca la etaj şi să o instaleze el însuşi pe fiica sa. Oferindu-i câteva informaţii de care va avea nevoie, ea i se adresează pe o voce blândă şi de o amabilitate liniştitoare. Cu planul oraşului în mâini, el merge, prin urmare, până la hotel, unde, epuizat de oboseală şi de emoţii, adoarme fără să mănânce.

Evenimentele nu le vor permite să o viziteze pe Catherine. Mai întâi, a avut loc mutarea la Champingny-sur-Marne. Abia scăpaţi de grijile practice ale instalării, accidentul lui Angelin a fost cel care i-a obligat să amâne prima lor vizită în Bretania. Aşezat pe o bancă în spaţiul de joacă al oraşului, Pjeter îşi citea ziarul, în timp ce Angelin se amuza dându-şi drumul de la înălţimea toboganului în formă de elefant. Ultima exclamaţie de bucurie a băieţelului de patru ani l-a liniştit pe tatăl atent. Brusc, zgomotul unei lovituri, urmat de ţipătul unei femei l-a smuls din lectura sa. Ochii i-au căutat silueta lui Angelin şi, negăsind-o, el s-a ridicat dintr-un salt, fugind instinctiv spre grupul de persoane care se aduna în jurul unui autobuz. Angelin trăieşte... Însă, maşina care depăşea autobuzul nu l-a mai putut evita atunci când el s-a grăbit să traverseze. Prin urmare, fiindcă bucata de ghips nu l-a împiedicat defel pe copilul cutezător să îşi urmeze ritmul de joacă, părinţii săi au trebuit să-l ducă de mai multe ori la spital, pentru a-i înlocui ghipsul.

În plus, grijile financiare legate de cumpărarea apartamentului nu permit nicio depăşire a bugetului. Liza şi Pjeter nu pot să-şi ia nici măcar două zile libere fără plată pentru un drum în Bretania, nici măcar să riste preţul unui singur bilet de tren pentru unul dintre cei doi părinţi. Prinsă în vârtejul obligaţiilor, Liza îşi amorţeşte supărarea, iar Pjeter îşi ia o a doua slujbă.

În cea de-a doua creşă a centrului heliomarin, Catherine contractează toate bolile obişnuite pentru un copil de vârsta ei: varicelă, tuse măgărească, câţiva stafilococi. Cu două luni înainte de finalul sejurului ei, raportul vizitei medicale lunare a semnalat apariţia unui strabism divergent la ochiul stâng. Vârsta osoasă înregistrează acum treisprezece puncte de osificare, ceea ce corespunde vârstei de un an şi trei luni, comparativ cu vârsta reală de doi ani.

În fine, în ajunul plecării, raportul final al medicilor previne asupra faptului că starea de sănătate a Catherinei este medie, însă confirmă că rahitismul copilului nu mai pare a fi foarte evolutiv. De fapt, leziunile osoase sunt mai mult sau mai puțin vindecate, cu excepția treimii inferioare a tibiilor... Bilanțul biologic este satisfăcător și, pe 23 decembrie, Pjeter se află din nou pe drumul către Roscoff. A doua zi seara, familia, în sfârșit reunită, sărbătorește Crăciunul.

Viața își reia cursul. Personalul are grijă ca întreaga iarnă să-i fie administrată vitamina D Catherinei. Ea are acum aproape trei ani, însă părinții ei rămân neliniștiți, mai puțin în privința stării de sănătate, cât a incapacității ei de a se adapta la anturaj. În ce o privește, de la întoarcerea ei, ea suferă de enurezie și, pe de altă parte, se ciondănește cu toți copiii din cartier. În loc de explicații, nu are decât o singură replică: „Inimă rea!" Liza nu înțelege de ce copilul ei nu are pe buze decât aceste cuvinte. Privind-o mai îndeaproape, Liza o găsește pe fiica sa ca fiind dificilă, așteptând constant din partea ei mai mult decât poate oferi. De-a lungul lunilor și al anilor, o neînțelegere totală se instalează între mamă și copil. Doar Gina se pricepe să-și destindă sora mai mică și să-i calmeze accesele de furie.

Catherine are acum cinci ani. Se joacă afară, pe bancul cu nisip, atunci când tatăl ei o cheamă de la fereastra celui de-al doilea etaj. Ea fuge, urcă repede scările și își găsește părinții în salon. Mama sa ține un copilaș în brațe.

— Iată, ea e noua ta surioară, Christine...

Micuța îi privește, apoi fuge în camera ei, unde a prins obiceiul de a sta bosumflată.

În vara anului 1966, membrii clanului Preljocaj se întorc, în cele din urmă, în Iugoslavia, bucuroși să-și revadă familiile și de a participa la două nunți. La Stoj, Liza o căsătorește pe sora sa mai tânără, Katrin, cu un albanez din Franța, iar la Beranne, Pjeter, *dasmohre* la rândul său, merge la întâlnirea cu Maria, logodnica lui Rock. Cele două tinere soții se vor alătura comunității albaneze din Franța.

Catherine are aproape zece ani atunci când i se spune de o nouă naştere. De această dată, venirea ultimei sale surori nu o mai emoţionează. Nici măcar atunci când află că geamănul Silviei a murit în burta mamei. În ciuda supărării şi a oboselii mamei sale, Catherine, neînţelegând mare lucru despre faptul de a fi mamă, nu deplânge decât un aspect practic: această fată se va alătura celorlalte trei în camera lor. Şi apoi, ea şi-ar fi dorit atât de mult să fie un frăţior. De altfel, Liza, ca şi Pjeter, ar fi preferat să mai aibă şi alţi băieţi... pe viitor, ei trebuie să fie prudenţi. Liza, deja epuizată de naşterile precedente, îşi revine foarte greu din naşterea gemenilor. La treizeci şi cinci de ani, ea îşi dă în acelaşi timp seama că cinci copii sunt greu de crescut, atât din punct de vedere financiar, cât şi din cel al gestiunii spaţiului. În prezent, apartamentul a devenit prea mic.

Decizia este plină de consecinţe, însă ei nu văd altă soluţie decât să vândă şi să cumpere ceva mai mare. Contextul economic fiind favorabil, ei reuşesc chiar destul de repede să cumpere o casă în regiune. Întâmplarea îi readuce la punctul lor de plecare, Sucy-en-Brie. Suma disponibilă şi creditul acordat le-au permis să-şi cumpere o casă modestă cu ceva grădină în jur... vândută pe jumătate construită, ceea ce reduce suma de achiziţie, însă obligă la investirea în construcţie.

Cei trei copii mai mari, tulburaţi de a fi părăsit oraşul şi prietenii lor, suportă cu greu exilul lor la Sucy. În plus — iar asta nu calmează atmosfera — părinţii le impun un nou cadru educativ, în care absenţa şi rigiditatea vor fi de rigoare. Pentru a face faţă tuturor cheltuielilor, cele ale creditului pentru casă, cele ale materialelor pentru finalizarea ei, precum şi cele de întreţinere curentă a unei familii de şapte persoane, Liza şi Pjeter vor munci pentru multă vreme ca nişte sclavi. Ei îşi înmulţesc locurile de muncă şi uneori îşi iau de lucru la domiciliu, iar relaţiile de familie au de suferit.

Liza şi Pjeter, amândoi orfani, el de mama sa, iar ea de tată, s-au potrivit bine. Pentru ei, familia nu poate fi susţinută decât prin onoare şi sacrificii. Dezrădăcinaţi, pierduţi într-o societate mo-

dernă, ei se agață de reperele lor și își găsesc echilibrul în tradițiile și obiceiurile ancestrale, chiar dacă ele provin dintr-o țară care abia dacă a ieșit din Evul Mediu.

5 NOIEMBRIE 2000

A te vindeca de un cancer nu înseamnă că devii, totodată, fericit. Explorându-mi existența timp de nouă ani pentru a-mi descoperi originile, de-a lungul genealogiei mele, acolo se găseau elementele esențiale ale vindecării mele. Această lungă cursă de fond, presărată cu reinterogări succesive și de nașteri interioare dificile, a dat un sens îndoielilor mele și a permis reîntâlnirea cu mine însămi, cu celălalt, cu ceilalți.

Da, pentru a-mi înțelege părinții, îmi era indispensabil să mă pun în locul lor, să simt maniera lor de a percepe viața, evenimentele, ființele sau lucrurile... Integralitatea celor doi ani de boală nu a fost suficientă. Însă, de la debutul anchetei mele, rachiuna mea tenace față de ei a fost slăbită de întâlnirea emoționantă dintre o fetiță și un băiețel, care, pradă unui destin zbuciumat, nu au putut crește până la înălțimea viselor lor.

Continuam să înaintez pe a mea *terra incognita*, când a izbucnit războiul în Kosovo. Prin imaginile care ajungeau la mine, s-a revelat o durere: a fost necesar exodul unui milion de kosovari pentru a aduce forțele de intervenție NATO și un ajutor umanitar urgent în această regiune a Balcanilor...

Și totuși, am văzut în asta două avantaje: Kosovo și Albania au ieșit, în cele din urmă, din întuneric și, mulțumită reportajelor din mass-media internațională, eu am putut evalua mai bine, retrospectiv, amploarea încercărilor prin care au trecut părinții mei. Cum de nu am putut eu să sesisez importanța tragediei exilului fără sfârșit pe care îl trăiau. Albania a devenit pentru ei o mare gaură neagră, un subiect inexprimabil, însă ale cărui coduri și tradiții, necunoscute lumii occidentale, constituiau soclul care îi men-

ţineau în picioare. Privindu-le dramele, temerile şi suferinţele... Cum aş putea eu judeca pe cei care mi-au dat viaţă?

Apoi, anul următor, într-o seară, Gina m-a anunţat că mama, făcând drumul în fosta Iugoslavie pentru a repatria cenuşa lui Valentin, ar urma să participe, a doua zi, la înmormântare şi că sunt aşteptată şi eu. Am fost impresionată de curajul acestei femei care, în ciuda fricii şi a sentimentului ei de vinovăţie, acceptase să îşi revizuiteze trecutul, redând locul său acestui întâi născut pierdut. La cimitir, emoţionată pentru faptul că ea oferă, în sfârşit, o ceremonie frumoasă lui Valentin, eu am fost în mod straniu uşurată că ţin doliu acestui frate necunoscut, însă atât de prezent în inimile noastre.

Mi-am însoţit părinţii la ei acasă. Eram pregătită. Ei, de asemenea. Am rememorat prin urmare cursul istoriei noastre. Exprimând viziunea sa despre evenimentele care ne-au divizat într-atât, fiecare dintre noi a putut să îşi spună durerea şi să o audă pe cea a celuilalt. Câteva ore scurse pentru a măsura impactul neînţelegerii şi al lucrurilor greşit înţelese ne sunt suficiente pentru a ne privi senin, ca între adulţi. Au mai existat câteva reacţii, dintre care unele violente şi dureroase, însă în cele din urmă, dialogul a sunat sincer. El urma să vindece legătura noastră.

Celor care ar putea gândi că mi-am irosit aceşti ani, cei mai frumoşi ai vieţii mele, eu le răspund că timpul nu contează atunci când devine vital să alungi ideile false, schemele inadaptate şi limitele supradimensionate. În realitate, aceşti ani atârnă prea puţin pe unul dintre talerele balanţei dacă celălalt, sub greutatea credinţelor, ne poartă în jos. Timpul petrecut în căutarea identităţii noastre sau a locului din care venim nu este niciodată pierdut. Viaţa este o înşiruire de porţi: înainte de a le deschide pe cele ale viitorului, să ne asigurăm că le-am închis pe cele ale trecutului. Eu nu mă încred în curenţii de aer... Timpul nu reprezintă nimic în comparaţie cu beneficiile acestei experienţe, întrucât pot spune că toate evenimentele vieţii mele, chiar şi cele mai dureroase, m-au construit. Fiecare dintre ele m-a obligat să mă depăşesc, să scot la

iveală resursele mele nebănuite şi să mă ridic cu exigenţă la înălţimea întrebărilor mele.

A te înhăma la o mărturie precum cea din această carte nu poate să nu îţi lase urme; în afara calităţii sale primordiale de a fi fost un instrument terapeutic, apropiat de catharsis, ea mi-a oferit revelaţii capitale pentru evoluţia mea. Un exemplu: noţiunea mea de prosperitate a existenţei, sub toate formele, nu se manifestase decât ca ecou la valoarea propriei mele consideraţii, care fusese legată de consideraţiile părinţilor mei. Răspunzând, în manieră inconştientă, proiecţiilor lor, în spatele actelor mele de „batantă" [aluzie la uşile batante, care se învârt în jurul axei proprii, *n. tr.*], credinţa de a fi sau blestemată, sau victimă plasase în interiorul scenariilor mele punctul slab care mă determina să eşuez sistematic... Sindromul de „mic pui de găină persecutat de viaţă" a fost atât de predominant în centrul senzaţiilor, resentimentelor, suferinţelor mele de copil, dar şi a celor de adult, încât nu putea permite succesul proiectelor mele. Din acest moment, însuşindu-mi citatul: „Important nu este ce au făcut alţii din mine, ci ceea ce fac eu din ceea ce au făcut alţii din mine*", eu mi-am împlinit cele două vise ale adolescenţei: mă aflu într-o relaţie de întrajutorare şi am scris două cărţi**.

Reîntoarcerea la integralitatea parcursului meu îmi cerea să îmi reconsider feminitatea, să îmi însuşesc calităţile intime pentru a le trăi, nu în mod reactiv, printr-o inutilă luptă împotriva părinţilor sau a albanezilor, ci ghidată de dorinţa de a mă deschide şi de a fi receptivă la dragoste. În ciuda temerilor mele: repetarea atitudinilor sau situaţiilor relaţiei iniţiale cu părinţii mei, angoasa de a mă implica, de a mă apăra de pierderea de sine în iluzia fuziunii... Acompaniind forţa scrierii, în rezonanţă cu procesul latent, însă puternic al transformării, povestea de dragoste s-a stins cu puţin înainte de concluzia ei. În manieră perfect logică, a pune

* Jean-Paul Sartre.

** Autoarea a colaborat la lucrarea *Le livre de l'essentiel II*, apărută la Éditions Albin Michel.

laolaltă bucăţile propriei fiinţe fărâmiţate, a recompune imaginea intrinsecă de sine necesită autenticitatea, deşi este dificil să vezi că ea este deranjantă, atât pentru tine, cât şi pentru ceilalţi. Însă munca la această relatare şi această întâlnire interioară majoră cu mine însămi reprezintă ultima etapă a căutărilor mele: acceptarea de a fi ceea ce sunt.

Asemeni unui şarpe, eu resimt efectele năpârlirii; zdrenţele personalităţii mele încă se detaşează şi lasă loc evidenţei; a te cunoaşte, înseamnă a te uita. A te uita, înseamnă să mergi către abandon, partea darului pe care îl faci altora. În ciclul inevitabil al micilor morţi şi renaşteri, eu mă desprind de iluziile mele. Integrez ceea ce nu pot schimba la alţii, precum şi ceea ce nu le pot reproşa că nu pot oferi sau primi. A nu mai fi în aşteptare şi a nu mai avea voinţă, ci a adopta atitudinea de renunţare la control permite primirea cadoului vieţii. O scriu cu emoţie: sunt vie.

Şi nu pot să fiu decât recunoscătoare pentru aceşti ani de răgaz: ei m-au ajutat să evit ceea ce e mai rău. Dacă mâine m-ar surprinde moartea, eu nu aş pleca mânioasă de pe această lume. Această teribilă otravă nu conţinea decât disperarea de a nu îmi putea găsi locul în spaţiul vieţii.

Astfel, toate mulţumirile mele se îndreaptă spre mama mea, tatăl meu, fraţii şi surorile mele, prietenilor mei din prezent, lui Chantal Guez, profesorului B., lui Mark, lui Tenzin Tchodrack, Fatyei, lui Bernie şi lui Bob. Mulţumesc circumstanţelor vieţii, numeroşilor prieteni de-a lungul drumului, care, în timp ce eram inconştientă, s-au străduit să facă din mine o verigă din marele lanţ uman. Mulţumesc, în egală măsură, noilor mele cunoştinţe, care mi-au ajutat sufletul să iasă dintr-o lungă noapte.

Mulţumesc!

Astăzi, fără ruşine şi fără regrete, eu îndrăznesc să împing uşile batante ale porţilor lumii.

Cuprins

Prefață 7

22 iulie 1990 9
11 mai 1990 10
25 iulie 1990 16
15 septembrie 1990 27
Septembrie 1989 33
Octombrie 1990 34
Ianuarie 1990. Periferie pariziană 35
1973 38
Octombrie 1990 43
Decembrie 1990 57
1970 62
23 decembrie 1990 63
1975 64
Decembrie 1990 68
1973–1977 68
31 decembrie 1990 72
1973–1977 73
1976 77
Iugoslavia — 1977 83
August 1978 88
1978 Muntenegru — Iugoslavia 92
31 decembrie 1990 102
31 decembrie 1990. Lyon-La Part-Dieu 103
Ianuarie 1990 — Spital 105
Noiembrie 1978 105
Tours 109
10 ianuarie 1991 125
1979–1981 128
1981 131
1987 — Statele Unite 142
22 ianuarie 1991 — Spital 146
Februarie 1991 148

Mijlocul lui februarie, 1991 154
Finele lui februarie 155
2 martie 1991 156
4 martie 1991 157
5 martie — Spital 159
6 martie 166
9 martie 168
Noaptea dintre 10 şi 11 martie 174
13 martie 176
15 martie — Spitalul Gardiens de la paix 176
30 martie 182
Lunea Paştilor 184
4 aprilie 1991 193
5 aprilie 1998 197

Liza
Mai 1943
Muntenegru — Ex-Iugoslavia 203

Pjeter
Albania — 7 aprilie 1939 215
Liza, Pjeter şi ceilalţi 223
5 noiembrie 2000 242

Editor: GRIGORE ARSENE

Redactor: George Morărel
Tehnoredactor: Crenguţa Rontea

CURTEA VECHE PUBLISHING

str. Aurel Vlaicu nr. 35, Bucureşti
tel.: 021 222 57 26, 021 222 47 65
redacţie: 0744 554 763
distribuţie: 021 222 25 36
fax: 021 223 16 88
www.curteaveche.ro
redactie@curteaveche.ro

Nevoită să înfrunte o boală cumplită, cancerul, la doar 30 de ani, Catherine Preljocaj începe să își pună întrebări în legătură cu cauzele acesteia, într-o explorare a trecutului său și a familiei sale refugiate din Albania, din care aflăm că, pentru o tânără independentă și rebelă, soarta obișnuită a unei femei albaneze — căsătorie aranjată, supunerea față de onoare și tradiție, reprimarea emoțiilor — nu e deloc ceva de invidiat. Catherine refuză să se conformeze normelor și părăsește domiciliul familiei, pendulând între diverse locuri de muncă și iubiri, incapabilă să își asume angajamente. Căutările sale o ajută, în cele din urmă, să înțeleagă că boala nu este decât rezultatul unei vieți nefericite și că doar dragostea, descoperirea propriilor rădăcini și reconcilierea cu trecutul îi vor aduce vindecarea. O poveste adevărată despre speranță, curaj, iubire și despre acest drum unic și minunat pe care îl reprezintă întâlnirea cu propriul eu.

„Această carte este, pur și simplu, un antidot împotriva disperării."

Nouvelles Clés

„Catherine Preljocaj ne face să urmărim încordați încleștarea ei cu boala, cucerindu-ne inimile. Exemplul său ne insuflă curaj, iar la sfârșitul lecturii descoperim că suntem mai optimiști în fața vieții."

Jean-Louis Servan-Schreiber

Din aceeași colecție, editorul recomandă:

Nora Ephron — *Nu-mi place cum arată gâtul meu*
Germaine Greer — *Femeia eunuc*
Dylan Jones — *Regulile domnului Jones*

CURTEA VECHE ÎN AFARA COLECȚIILOR

pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

începi să afli

ISBN 978-973-669-660-2

9 789736 696602

www.curteaveche.ro